ระดับชาติ

ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ห้องประชุมย่อยที่ ๙ ห้อง ๓๑๐
อาคาร ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

National Conference Group 09 : Humanities and Social Science

(Room 310)

ผู้ทรงคุณวุฒิ :

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ลำดับ	บทความ / ผู้นิพนธ์	หน้า
๑	**การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธ จังหวัดลำพูน** ➢ *พระครูสิริสุตานุยุต*	๒๔๑๒
๒	**พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองของไทย** ➢ *พระศรีสัจญาณมุนี*	๒๔๒๓
๓	**ความสัมพันธ์ระหว่างหลักฆราวาสธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม** ➢ *บุญมี นามพุทธา*	๒๔๓๗
๔	**จิตสำนึก โอกาสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชน และองค์กรวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี** ➢ *สมนึก จันทร์โสดา*	๒๔๔๘
๕	**ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของผู้สูงอายุศึกษาเฉพาะกรณี : ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น** ➢ *ดร.สิทธิพร เกษจ้อย* ➢ *พระวรชัด ทะสา* ➢ *พระมหาสัจจารักษ์ ไร่สงวน*	๒๔๖๔
๖	**ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย** ➢ *พระปลัดเกษฎา มหาปญฺโญ (ผาทอง)*	๒๔๗๔
๗	**บทบาทผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ** ➢ *เกศสุดา โภคานิตย์* ➢ *กีฬา หนูยศ*	๒๔๘๕
๘	**ความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย** ➢ *เกษม สมสิน*	๒๔๙๖

๙	**ศึกษาการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหาร สำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคายอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย** ➢ *เจือจันท์ วังทะพันธ์*	๒๕๐๔
๑๐	**แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี** ➢ *พระสายยันต์ วิสารโท (โลหิตดี)*	๒๕๑๔
๑๑	**การจัดการทรัพยากรดินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจแก่พสกนิกรไทย** ➢ *พระมหาอุดร ธมฺมปญฺโญ* ➢ *พระวินัยธรนิรันทร์ จนฺทสาโร (วรรณา)* ➢ *พระครูปริยัติสัจจญาณ*	๒๕๒๔
๑๒	**ทิศ ๖ : อารยวินัยแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคม** ➢ *พระครูวินัยธรวราวุฒิ มหาวโร* ➢ *พระครูปริยัติวรเมธี* ➢ *ผศ.ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์*	๒๕๓๖
๑๓	**คุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น** ➢ *พระมหาแดง คุณวีโร*	๒๕๔๗
๑๔	**หลักอิทธิบาทธรรมกับวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกงอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น** ➢ *พระมหาธนากร อนคฺฆเมธี (เหล่ารัตน์)*	๒๕๕๗
๑๕	**หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด** ➢ *พระระพิน ฐิตธมฺโม (วงศ์พรมมา)*	๒๕๖๗
๑๖	**ขบวนการพุทธใหม่ : ผู้หญิงกับพื้นที่ทางศาสนาในประเทศไทย** ➢ *พระระพิน พุทธิสาโร*	๒๕๘๗
๑๗	**การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น** ➢ *พระประดิษฐ์ สนฺติกโร*	๒๖๐๓
๑๘	**ประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา** ➢ *พระเกษม ปญฺญาวชิโร*	๒๖๑๖

๑๙	**การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน ของเทศบาลตำบลบึงเนียมอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น** ➢ *พระจำลอง จนฺทโชโต (พิลาภัณฑ์)*	๒๖๒๘
๒๐	**การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ** ➢ *ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี* ➢ *พระมหาพุทธกร โสภณปญฺโญ*	๒๖๓๘
๒๑	**การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม** ➢ *พล.ต.ดร.ณรัฐ สวาสดิ์รัตน์*	๒๖๕๑
๒๒	**ความจำเป็นในการใช้มาตรา ๔๔ ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)** ➢ *สยามพร พันธไชย* ➢ *สวาท ฮาดภักดี* ➢ *ธีร์ดนัย กับโก* ➢ *ร.ต.ต.สนุก สิงห์มาตร*	๒๖๖๗
๒๓	**การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย** ➢ *สุรไกร ชัยสาลี*	๒๖๗๘
๒๔	**การพัฒนาแนวเศรษฐกิจพอเพียง** ➢ *ปรธภร ปุระกัน*	๒๖๘๖
๒๕	**ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในสวัสดิการกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด** ➢ *สุภัสสร ระงับภัย*	๒๖๙๗
๒๖	**ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านแนวคิดทฤษฎีของอิมมานูเอิล คานท์** ➢ *วันทณีย์ พรรณศรี* ➢ *อดิศร ปราสารทอง* ➢ *ชูเกียรติ ผลาผล*	๒๗๐๘
๒๗	**พุทธศาสนากับประชาธิปไตยในสังคมไทย** ➢ *ณรงค์ ชัยช้าง*	๒๗๑๙
๒๘	**กระบวนการการวางแผนในยุคปัจจุบัน** ➢ *สรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์*	๒๗๒๙

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธ จังหวัดลำพูน

Participation in Public policy making in Buddhist Studies and Culture of Buddhist in Lamphun's Buddhist Network

พระครูสิริสุตานุยุต*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ในการกำหนดแนวนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ดำเนินการวิจัยโดยการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ด้านการก่อตัวของนโยบายค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับน้อย ด้านการเตรียมนโยบายและการเสนอร่างนโยบายค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการอนุมัติประกาศเป็นนโยบาย ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการประเมินผลนโยบายค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการปรับปรุงแก้ไข วิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

๒. ผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธ จังหวัดลำพูน จำเป็นที่จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมที่มีความชัดเจนและเป็นที่รับรู้ ยอมรับ เข้าใจของทุกฝ่าย ทุกหน่วยงานของเครือข่ายชาวพุทธ โดยเฉพาะการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในเบื้องต้นก่อนที่จะดำเนินการตามขั้นตอนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่จะทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการต่างๆ ในการนำไปกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, นโยบายสาธารณะ, เครือข่ายชาวพุทธ

* วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The objective of this research was to study the participation in public policy making in Buddhist studies and culture, and to find out the guideline in promoting participation in public policy making in Buddhist studies and culture of Buddhist in Lamphun's Buddhist network. The research used mixed method research.

The findings of this research as follows:

1. The participation level of public policy making in buddhist studies and culture of buddhist in Lamphun's buddhist network, the policy formation was at the low level, the policy preparation and the draft policy was at the medium level, the approved a policy announcement was l at the high level, the policy implementation was at the medium level, the policy evaluation was at the medium level and the modification, the analyst feedback was at the medium level.

2. The focus group result of participation in public policy making in Buddhist studies and culture of Buddhist in Lamphun's Buddhist network that need to create participation with clarity and awareness, acceptance, understanding of all parties, all departments of the Buddhist network. Especially, the understanding occurs in the primary before proceeding with the process of determining public policy which is necessary foundation to know the various problems and needs in determining public policy.

Keywords: Participation, Public policy, Buddhist network

๑. บทนำ

การกำหนดนโยบายของรัฐเป็นหน้าที่ที่สำคัญและเป็นเครื่องมือในการกำหนดพัฒนาประเทศเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ในแต่ละยุคสมัย ซึ่งนโยบายขึ้นอยู่กับระบบการปกครอง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของสังคมนั้นๆ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การกำหนดนโยบายของรัฐอาจก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ เพราะต้องเร่งรัดพัฒนาให้เกิดความเจริญเมื่อโลกมีความเจริญด้านวัตถุมากยิ่งขึ้นเท่าใด ความเจริญด้านจิตใจของมนุษย์ในสังคมกลับมีความเสื่อมถอยลง เพราะความนิยมในวัตถุ จนเรียกได้ว่าคนใน

ปัจจุบันตกเป็นอยู่ภายใต้อำนาจของวัตถุนิยมก็ว่าได้[๑] ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า โลกพร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสแห่งตัณหา[๒]

การกำหนดนโยบายสาธารณะใดก็ตาม ต้องให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียอย่างหนึ่งอย่างใด ที่เกี่ยวข้องกับตนและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการกำหนด และแสวงหาทางเลือกในนโยบายสาธารณะนั้น ในกรณีที่นโยบายสาธารณะนั้น อาจส่งผลกระทบต่อผลได้เสียของประชาชน หรือเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง จะต้องจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์และได้รับความยินยอมของประชาชนในพื้นที่ก่อน เพื่อให้ทุกคนสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ส่งเสริมให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพลังร่วมในการพัฒนา[๓] การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์เพราะต่างพึ่งพาอาศัยกันและต่างต้องมีบทบาทภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวาระโอกาสที่มาถึง บทบาทหน้าที่ที่ได้รับจากการยอมรับ บทบาทที่สร้างขึ้นด้วยตนเอง ความสำคัญของบทบาทหน้าที่การงานต้องมีกฎระเบียบและองค์การที่มั่นคงคอยช่วยรับนโยบายให้สอดคล้องกับกฎหมายของบ้านเมือง แต่ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมนั้น รวมถึงการร่วมด้วยช่วยกันในด้านความคิดเห็น การบริหารจัดการ ตลอดการเสียสละเวลา อาคารสถานที่ ปัจจัยอื่นๆ ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อบรรลุเป้าหมาย

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ด้านการศึกษา พระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องเข้าใจขั้นตอนและโครงสร้างเหล่านี้อย่างถ่องแท้ เนื่องจากส่งผลต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ที่ผ่านมาในภาพรวม อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาเรื่องการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ มุ่งเน้นสนใจเฉพาะบางเรื่อง หรือบางประเด็น มากกว่าการสร้างทฤษฎีตัวแบบในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติแบบเบ็ดเสร็จ จึงทำให้ไม่มีกรอบทฤษฎีที่เด่น หรือตัวแบบที่มีความสมบูรณ์เพียงพอ ที่จะอธิบายถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น ในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ แต่ต่อมาเมื่อมีนักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยหรือตัวแบบที่ใช้อธิบายความสำเร็จ และความล้มเหลวของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติกัน

---

[๑] พุทธทาสภิกขุ, **บางแง่มุมของกามในทัศนะพุทธทาสภิกขุ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๒), หน้า ๔๕-๔๗.

[๒] **ม.ม.** (ไทย) ๑๓ / ๓๐๕ / ๓๖๘.

[๓] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๖๐)**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐-๑๒.

อย่างกว้างขวางมากขึ้น ก็ประสบกับปัญหาของการเหมารวมและไม่สามารถอธิบายปัญหาที่เกิดขึ้นจริงได้

จากภาพรวมที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัย ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ถือเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมในพื้นที่จังหวัดลำพูน และเคยได้รับเชิญไปร่วมกิจกรรมต่างๆ กับเครือข่ายชาวพุทธในจังหวัดลำพูน อยู่เสมอ จึงเกิดแนวคิดที่ต้องการศึกษาการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน เพื่อ นำเข้าไปกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญ เพื่อนำเสนอให้ประชาชนในพื้นที่จังหวัดลำพูน ได้เข้าใจถึงคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้า ตลอดจนร่วมกันรักษา อนุรักษ์ และร่วมกิจกรรมตามจารีตประเพณีพื้นบ้าน เพื่อให้เกิดความตระหนัก ซึมซับเอาสิ่งที่ดีงามนำไปปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขหรือสามารถนำไปประกอบอาชีพการงาน และไม่มีความคิดทะเยอทะยาน แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นต่อกัน ส่งผลให้สังคมมีความวุ่นวายขึ้น ผู้วิจัย จึงเห็นว่าเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ในการกำหนดแนวนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

๒. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน

๑.๑ ด้านการก่อตัวของนโยบาย ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ด้านการก่อตัวของนโยบาย ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ในข้อที่ว่า ท่านแสดงความคิดเห็นในการเสนอข้อมูล สภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของเครือข่าวชาวพุทธจังหวัดลำพูน และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในข้อที่ว่า ท่านมีส่วนรับทราบข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

๑.๒ ด้านการเตรียมนโยบายและการเสนอร่างนโยบาย ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ด้านการเตรียมนโยบายและการเสนอร่างนโยบาย ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ค่าเฉลี่ย ในข้อที่ว่า ท่านมีส่วนร่วมประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะกรรมการทำงานจัดทำนโยบายด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ของเครือข่ายชาวพุทธ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในข้อที่ว่า ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน

๑.๓ ด้านการอนุมัติประกาศเป็นนโยบาย ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ด้านการอนุมัติประกาศเป็นนโยบาย ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ในข้อที่ว่า ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เตรียมความพร้อมในการดำเนินงานตามนโยบายด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในข้อที่ว่า ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดโครงการตามนโยบายด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

๑.๔ ด้านการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ด้านการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ในข้อที่ว่า ท่านเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะดำเนินงานตามนโยบายด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม รองลงมาคือ ท่านเสนอแนะแหล่งงบประมาณเพื่อสนับสนุนในการปฏิบัติงานตามนโยบายด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในข้อที่ว่า ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานตามนโยบายด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมอย่างชัดเจน

๑.๕ ด้านการประเมินผลนโยบาย ระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ด้านการประเมินผลนโยบาย ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ในข้อที่ว่า ท่านมีส่วนร่วมเสนอแนะในการกำหนดแนวทางนโยบายในการวางแผนงบประมาณ และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในข้อที่ว่า ท่านรับทราบการรายงานผลการปฏิบัติงานตามนโยบายด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

๑.๖ ด้านการปรับปรุงแก้ไข วิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ด้านการปรับปรุงแก้ไข วิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ในข้อที่ว่า ท่านมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ปัญหาด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในข้อที่ว่า ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมมีคุณภาพ

๒. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน

๒.๑ ด้านการก่อตัวของนโยบาย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ด้านการก่อตัวนโยบายสาธารณะ จำต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักในวิถีวัฒนธรรมประเพณีให้เกิดขึ้นกับทุกคน เพื่อสร้างคุณค่าและความสำคัญให้เกิดขึ้น และต้องมีการร่วมกันกำหนดปัญหา ประเด็นแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาเพื่อให้เกิดนโยบายที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างเครือข่ายชาวพุทธ จังหวัดลำพูน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกฝ่ายจะต้องทำงานอย่างประสานสอดคล้องกันเพื่อให้การกำหนดนโยบายสาธารณะมีความเชื่อมโยงและตรงตามสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

๒.๒ ด้านการเตรียมนโยบาย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ด้านการเตรียมนโยบาย เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการศึกษาข้อมูลต่างๆ ให้รอบด้าน มองในทุกบริบทของปัญหาและความต้องการ รวมถึงร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ที่จะนำไปเป็นตัวแบบในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการศึกษาดูงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการการดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป็นนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดลำพูนต่อไป

๒.๓ ด้านการอนุมัติประกาศเป็นนโยบาย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่าย

ชาวพุทธจังหวัดลำพูน ด้านการอนุมัติประกาศเป็นนโยบาย จำเป็นต้องสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของนโยบายว่าสามารถนำไปปฏิบัติให้ก่อประโยชน์ได้อย่างแท้จริงหรือไม่ รวมทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายในการความเข้าใจในนโยบายเพื่อให้สามารถอนุมัตินโยบายที่ตรงตามความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาหาหรือเป็นการพัฒนาด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๔ ด้านการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ด้านการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัตินั้นจะต้องดูความพร้อมของเครือข่ายว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด ผู้ที่นำนโยบายไปปฏิบัตินั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายนั้นๆ ด้วยว่านำมาใช้เพื่อประโยชน์อันใด และจะต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือของเครือข่าย ด้วยการสร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ในปัญหาและความสำคัญของนโยบายร่วมกันของทุกฝ่าย เพื่อให้กานำนโยบายสาธารณะมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของทั้งเครือข่ายและผู้รับผลกระทบจากนโยบายมากที่สุด

๒.๕ ด้านการประเมินผลนโยบาย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ด้านการประเมินผลนโยบาย เป็นการทำงานร่วมกันของเครือข่ายในการติดตามและประเมินผลการนำนโยบายสาธารณะไปใช้ทั้งในระดับหน่วยงานและในระดับเครือข่าย ซึ่งจำเป็นต้องสร้างการรับรู้ร่วมกันของคนในเครือข่ายที่ทั้งมีเกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อสร้างการรับรู้และแก้ไขปัญหาอันเกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกัน

๒.๖ ด้านการปรับปรุงแก้ไขข้อมูลย้อนกลับ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ด้านการปรับปรุงแก้ไขข้อมูลย้อนกลับ เป็นการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยอาศัยการประชุมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาและแนวทางแก้ไข รวมถึงวิเคราะห์ผลการดำเนินงานตามนโยบายว่าเป็นไปในทิศทางที่ต้องการหรือตรงตามวัตถุประสงค์ของนโยบายหรือไม่อย่างไร และควรสร้างความร่วมมือจากหน่วยงานในเครือข่ายในการสะท้อนปัญหา และช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกร่วมกัน อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

๕. การอภิปรายผล

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธ จังหวัดลำพูน จากการศึกษาวิจัย อภิปรายได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะของเครือข่ายชาวพุทธในจังหวัดลำพูน ด้านการก่อตัวของนโยบาย ค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้

เป็นเพราะการนำเสนอข้อมูลปัญหาต่างๆ ยังไม่เป็นที่รับรู้ทั่วไปของเครือข่ายชาวพุทธ เพราะการประชาสัมพันธ์และความรับรู้ถึงปัญหายังไม่กว้างขวางและไม่ชัดเจน ปัญหาต่างๆ ยังคงเป็นปัญหาภายในหน่วยงานที่รอรับเพียงนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งปัญหาในบางส่วนยังไม่ได้รับการสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนเท่าที่ควร และการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นต้นหรือขั้นการก่อตัวของนโยบายนั้นยังไม่ได้รับความสนใจจากเครือข่ายมากเท่าใดนัก แต่เมื่อได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้วพบว่ามีการแสดงความคิดเห็นในการเสนอข้อมูล สภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของเครือข่าวชาวพุทธจังหวัดลำพูนในระดับมากกว่าการก่อตัวของนโยบายด้วยกิจกรรมอื่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมได้ให้ความสำคัญในการสะท้อนปัญหาที่มีอยู่ให้กับเครือข่าย เพื่อที่จะนำไปกำหนดเป็นประเด็นปัญหาเพื่อการวิเคราะห์และพิจารณาเตรียมเป็นนโยบายต่อไป

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะของเครือข่ายชาวพุทธในจังหวัดลำพูน ด้านการเตรียมนโยบายและการเสนอร่างนโยบาย ค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะสืบเนื่องมาจากความสนใจในการนำเสนอปัญหาในเบื้องต้นยังไม่ได้รับการตอบสนองที่ดีจากเครือข่ายชาวพุทธ จึงทำให้การจัดเตรียมและเสนอร่างนโยบายไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควรตามไปด้วย แต่เนื่องจากว่า ในขั้นการเตรียมนโยบายนั้นเป็นการพิจารณาปัญหาที่นำเสนอเพื่อเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และพิจารณาเพื่อการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ ในกระบวนการขั้นตอนนี้จึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่เครือข่ายเริ่มให้ความสนใจมากขึ้น เพราะเริ่มที่จะเห็นทิศทางของนโยบายสาธารณะว่าเป็นไปในทิศทางใด และจะสามารถเอื้อประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือเครือข่ายชาวพุทธได้มากน้อยเพียงใดด้วย เพราะหากไม่มีการเข้าร่วมในขั้นตอนนี้อาจทำให้เสียโอกาสหากมีการพิจารณาอนุมัตินโยบายเพื่อนำไปปฏิบัติ นอกจากนั้นการเตรียมนโยบาย ยังเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการศึกษาข้อมูลต่างๆ ให้รอบด้าน มองในทุกบริบทของปัญหาและความต้องการ รวมถึงร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ที่จะนำไปเป็นตัวแบบในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการศึกษาดูงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการการดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป็นนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดลำพูนต่อไป

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะของเครือข่ายชาวพุทธในจังหวัดลำพูน ด้านการอนุมัติประกาศเป็นนโยบาย ค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะการประกาศอนุมัตินโยบายส่วนมากแล้วดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมเครือข่ายและคณะกรรมการร่วมของแต่ละหน่วยงาน การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้จึงมีความสำคัญเช่นกันในการตัดสินใจเลือกนโยบายและประกาศเป็นนโยบายสาธารณะ ซึ่งเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เตรียมความพร้อมในการดำเนินงานตามนโยบายด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน อันเป็นการแสดง

ให้เห็นถึงว่าเครือข่ายมีความพร้อมที่จะดำเนินการในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน มีเป้าหมายหรือแนวทางการปฏิบัติงานรองรับที่ชัดเจน นอกจากนั้นแล้วการมีส่วนร่วมในด้านการอนุมัติประกาศเป็นนโยบายยังจำเป็นต้องสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของนโยบายว่าสามารถนำไปปฏิบัติให้ก่อประโยชน์ได้อย่างแท้จริงหรือไม่ รวมทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายในการความเข้าใจในนโยบายเพื่อให้สามารถอนุมัตินโยบายที่ตรงตามความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาหาหรือเป็นการพัฒนาด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินการตามนโยบายตรงตามเป้าหมายความคาดหวังของนโยบายมากที่สุด

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะของเครือข่ายชาวพุทธในจังหวัดลำพูน ด้านการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการในการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นเป็นถาระหน้าที่ของเครือข่ายในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยอาศัยหน่วยงานแต่ละหน่วยงานเป็นตัวขับเคลื่อนนโยบาย ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติในแต่ละหน่วยงานนั้นมีความแตกต่างกันในแง่ของผู้รับผิดชอบนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งในระหว่างการดำเนินงานนั้นย่อมมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เกิดขึ้น และในแต่ลพหน่วยงานก็มีบริบทที่ต่างกัน การนำนโยบายไปปฏิบัติจึงมีความแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นจะต้องดูความพร้อมของเครือข่ายว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด ผู้ที่นำนโยบายไปปฏิบัตินั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายนั้นๆ ด้วยว่านำมาใช้เพื่อประโยชน์อันใด และจะต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือของเครือข่าย ด้วยการสร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ในปัญหาและความสำคัญของนโยบายร่วมกันของทุกฝ่าย เพื่อให้การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของทั้งเครือข่ายและผู้รับผลกระทบจากนโยบายมากที่สุด อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ของนโยบายและสามารถชี้ให้เห็นถึงผลกระทบอันจะเกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติได้จากการติดตามประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะของเครือข่ายชาวพุทธในจังหวัดลำพูน ด้านการประเมินผลนโยบาย เป็นการทำงานร่วมกันของเครือข่ายในการติดตามและประเมินผลการนำนโยบายสาธารณะไปใช้ทั้งในระดับหน่วยงานและในระดับเครือข่าย ซึ่งจำเป็นต้องสร้างการรับรู้ร่วมกันของคนในเครือข่ายที่ทั้งมีเกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อสร้างการรับรู้และแก้ไขปัญหาอันเกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะการประเมินนโยบายส่วนใหญ่แล้วผู้ประเมินต้องมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายเป็นอย่างดี และยังต้องรับรู้ถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของนโยบายว่านำไปปฏิบัติเพื่ออะไร ซึ่งการประเมินผลนโยบายนั้นสามารถทำได้ในหลายระยะ เช่น ระยะเริ่มต้น ระยะกลาง หรือระยะสุดท้ายคือนำนโยบายไปปฏิบัติจนสัมฤทธิ์ผลแล้ว ซึ่งผลการประเมินนโยบายอาจเป็นไปทั้งในด้านลบและด้านบวก ซึ่ง

จะต้องสังเกตจากผลสะท้อนกลับว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคใดบ้างที่ส่งผลทำให้นโยบายไม่สามารถขับเคลื่อนได้ตามแผนงานที่วางไว้ หรือเกิดความติดขัดในขั้นตอนใดของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาอุปสรรคนั้นๆ และสามารถแก้ไขได้อย่างถูกต้อง

การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะของเครือข่ายชาวพุทธในจังหวัดลำพูน ด้านการปรับปรุงแก้ไขข้อมูลย้อนกลับ เป็นการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยอาศัยการประชุมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาและแนวทางแก้ไข รวมถึงวิเคราะห์ผลการดำเนินงานตามนโยบายว่าเป็นไปในทิศทางที่ต้องการหรือตรงตามวัตถุประสงค์ของนโยบายหรือไม่อย่างไร และควรสร้างความร่วมมือจากหน่วยงานในเครือข่ายในการสะท้อนปัญหา และช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกร่วมกัน อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ และค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะการแก้ไขปรับปรุงและวิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับเป็นการสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างๆ ซึ่งความเข้าใจในนโยบายอาจยังมีความไม่ชัดเจนเท่าที่ควรและไม่สามารถรับรู้ถึงปัญหาต่างๆ อันเป็นผลสะท้อนกลับที่สำคัญ และการวิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับนั้นเป็นการวิเคราะห์แบบทวนกลับของการกำหนดนโยบายสาธารณะ กล่าวคือวิเคราะห์จากผลที่ได้จากการประเมิน เรื่อยไปจนถึงการก่อตัวของนโยบาย ซึ่งมาจากสภาพการณ์ของปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่เดิมก่อนที่จะกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ จึงทำให้ความเข้าใจของผู้ที่จะมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับมีความคลาดเคลื่อนหรือไม่ชัดเจนได้

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะในแต่ละขั้นตอนนั้น ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้มีเกี่ยวข้องของเครือข่ายควรให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายอย่างจริงจังเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

๒. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน พบว่า การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่สำคัญคือการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายของเครือข่าย เพื่อสร้างความตระหนักรู้และเห็นความสำคัญของการกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกัน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะในระดับผู้บริหารจึง

ควรให้ความสนใจและให้ความสำคัญในการร่วมกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการศึกษา พระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ของเครือข่ายชาวพุทธจังหวัดลำพูน ต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์หาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

พุทธทาสภิกขุ. **บางแง่มุมของกามในทัศนะพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๖๐)**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑.

พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองของไทย
Buddhism And Politics In Thailand

พระศรีสัจญาณมุนี*

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะการที่พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน ทั้งในทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเอกของโลกที่มีหลักคำสั่งสอนอันเปรียบเสมือนห้วงมหานทีแห่งสรรพศาสตร์ จึงมิใช่เพียงแค่เป็นปรัชญาหรือทฤษฎีเท่านั้น หากแต่ยังมีเนื้อหาครอบคลุมถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความนึกคิดแทบทุกด้านและที่สำคัญพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการกระทำ เป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายาม ไม่ใช่ศาสนาแห่งการอ้อนวอนปรารถนาหรือศาสนาแห่งความห่วงหวังกังวล การสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้าทรงมุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริงๆ ในโลก

พระพุทธศาสนากับการเมือง ได้กล่าวถึงอธิปไตย ไว้ถึง ๓ แบบ คือ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย ธรรมาธิปไตย โดยประการหลัง ธรรมาธิปไตยปกครองโดยเน้นธรรมะเป็นใหญ่ ให้ผู้นำมีธรรมะ และประชาชนมีธรรมะ เน้นเสรีภาพทางจิต เป็นศาสนาแรกที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน มีสิทธิพิจารณาคัดเลือกผู้นำ มีสิทธิในด้านต่างๆ อันไม่ก่อความเดือดร้อนสู่ตนเองและผู้อื่น สอนให้รู้จักความพอดีในการปฏิบัติตน และการแก้ไขปัญหาต่างๆด้วยปัญญา ในการดำเนินตามอริยสัจ ๔ นักการเมืองควรนำไปปรับใช้ตามเหตุสถานการณ์นั้นๆ สอนให้รู้จักความสุจริต ในการปฏิบัติตนสมควรแก่หน้าที่ รู้กาล รู้เวลา รู้หน้าที่ของตน

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, การเมืองการปกครองของไทย

Abstract

Buddhism is the nation religion because there has been harmonized relationship between Buddhism and Thai population for a long time. Besides, Buddhism is in between both historic and cultural stories on Thailand since the Buddhist Era.

* ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhism is one of the world's famous religions with the Buddha's Teachings of creation that is compared to deep Mahanatee (Ocean) in all branches of science. It is not only a philosophy or theory but it also covers ways of life, living daily habits, and the thinking methods in every aspect. The most important thing is that Buddhism is the religion of manner and attempt not a religion of pleading, wishing nor worrying. The Buddha's Teachings are emphasized on our own action and performance that are managed by ourselves to live our lives on earth with reality.

Concerning the religion and politics, it is talked about the sovereignty of the three types of autocracy which are Self-dependence, Supremacy of the world and Righteousness. Righteousness is ruled emphasizing on ethics where rulers have Ethics and the public gain morals focusing on freedom in their hearts. Buddhism is the first religion that promotes human rights and having the right to elect leaders, the right in not leading hardship is to themselves and others. Moreover, Buddhists are taught to recognize themselves to behave sufficiently and to solve problems with intelligence following the four Noble Truths. Politicians should apply the Buddha's Teachings to their current situation while they should be taught to be honesty and to perform their duties appropriately, suitably and rightly.

Keywords: Buddhism, Politics of Thailand

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย[๑] วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านการศึกษา พระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอนจัดการศึกษาเล่าเรียน ถึงแม้ในปัจจุบันบทบาทเหล่านี้จะลดน้อยลงไป เนื่องมาจากสาเหตุใดก็ตาม สิ่งที่ควรคำนึงถึงก็คือ พระพุทธศาสนามีความสำคัญทางการศึกษา โดยมีบทบาทที่สำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ ๑) วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาเล่าเรียนของชุมชน และพระสงฆ์เป็นครูผู้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน มีประเพณีบวชเรียน และ ๒) นอกจากนี้วัดยังเป็นแหล่งศิลปวิทยาการ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าต่างๆ องค์ความรู้ต่างๆ การแพทย์แผนโบราณ ด้านยาสมุนไพร ด้านภาษา นอกจากวัดยังเป็นศูนย์กลางในด้านพิธีกรรม ขนมธรรมเนียมประเพณีต่างๆ เป็นแหล่งสังคม

[๑] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด), หน้า ๑๗-๒๕.

สงเคราะห์ เช่น เป็นศูนย์ฝึกวิชาชีพของชุมชน ศูนย์รับเลี้ยงเด็กเล็ก ศูนย์สงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายแรงต่างๆ เป็นต้น ส่วนพระก็จะทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตใจและผู้นำทางสังคม เช่น ผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้นำในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำทางการอบรมจิตใจของคนในสังคมให้ดีงาม เป็นต้น ด้านศิลปกรรม พุทธ สถานตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการก่อสร้างขึ้นมาด้วยจิตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน จึงก่อให้เกิดความประณีต งดงาม แสดงถึงความเป็นศิลปะอย่างสูงส่ง และแสดงถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในแต่ละยุคสมัย การก่อสร้างพุทธสถานเหล่านี้นอกจากจะทุ่มเทด้วยกำลังกายและกำลังทรัพย์แล้ว ยังทุ่มเทจิตใจที่ดีงาม เคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาด้วย เป็นการทำบุญกุศล และเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ และพุทธศาสนิกชน เป็นสถานที่สืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรและเพื่อเชิดชูความรุ่งเรือง ของพระพุทธศาสนา ดังนั้นวัดจึงเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมแขนงต่างๆ ทั้งในการวิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม เป็นต้น[๒]

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงจุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย พระสงฆ์แบบเถรวาทประเทศศรีลังกา พม่า กัมพูชา รวมถึงประเทศไทย ไม่ได้ดำรงตนให้อยู่ในสถานะและบทบาทของตนในเองในแง่มุมของการเป็น “ที่ปรึกษา” โดยการนำเสนอทศพิธราชธรรมเท่านั้น หากแต่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ในประเทศศรีลังกาที่เข้าไปเลือกตั้งนักการเมือง และเข้ารับสมัครเลือกตั้งเป็นนักการเมือง พระสงฆ์ในประเทศพม่าได้เดินขบวนคว่ำบาตรรัฐบาลทหารพม่า หรือเข้าไปร่วมสนับสนุนกลุ่มคนที่ตัวเองชื่นชมให้เป็นนักการเมืองเพื่อปรับเปลี่ยนนโยบายทางการเมืองให้สอดรับกับสิ่งที่ตัวเองประสงค์ แนวโน้มการเดินขบวนเพื่อประท้วงรัฐบาลหรือนักการเมืองดังกล่าว ได้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างชัดเจน และได้รับการจัดตั้งเป็นขวนการมากยิ่งขึ้นเมื่อสังคมไทยก้าวเข้าไปสู่ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย และในหลายกรณี หรือเหตุการณ์พระสงฆ์ได้เข้าไปประท้วงเพื่อเรียกร้องต้องการ และความชอบธรรม เช่น กรณีการเรียกร้องความชอบธรรมให้แก่ พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) กรณีการเรียกร้องให้บรรลุพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และกรณีของพระสงฆ์ที่เข้าไปร่วมสนับสนุนขบวนการทางการเมือง

กรณีดังกล่าวมิได้ปรากฏขึ้นเฉพาะกลุ่มสงฆ์ที่ประท้วงเพื่อต่อต้านรัฐบาลเพื่อเรียกร้องความต้องการเท่านั้น แต่บางสถานการณ์พระสงฆ์บางกลุ่มได้สนับสนุนท่าที่ของรัฐบาลให้ดำเนินการบางอย่างโดยการตีความหลักการทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้รัฐบาลเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจทางการเมืองดังเช่นกรณีของพระกิตติวุฑโฒที่ชี้ว่า “การฆ่า

[๒] บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด, กทม. แหล่งที่มา : http://www.maceducation.com/e-knowledge [๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๙].

คอมมิวนิสต์ไม่บาป”[๓] แนวทางดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์บางรูปทั้งในประเทศศรีลังกา พม่า กัมพูชา และประเทศไทยได้กลายเป็นเครื่องมือของนักการเมือง เพื่อให้นักการเมืองสามารถสร้างความชอบธรรมในการดำเนินการบางอย่างแม้สิ่งนั้นอาจจะไม่สอดรับกับหลักการในพระพุทธศาสนาก็ตาม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของงานวิจัยของรัตนาภรณ์ พงษ์พัฒนาที่ชี้ว่า “รัฐบาลในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาพยายามอย่างยิ่งที่จะนำหลักการทางศาสนามาสร้างความชอบธรรมทางการเมือง”[๔]

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้เกิดคำถามสำคัญต่อบทบาทและท่าทีของพระสงฆ์ทั้งในเชิงปัจเจก และองค์กรว่า “สอดรับและเหมาะสมกับหลักการ หรือแนวคิดพื้นฐานในพระพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร” แท้ที่จริงแล้ว พระพุทธเจ้าได้ออกแบบ หรือวางสถานะของพระสงฆ์ให้มีบทบาทพระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวโดยเด็ดขาดใช่หรือไม่ หรือว่าพระองค์เลือกที่จะเข้าไปสัมพันธ์กับความรุนแรงทางการเมืองในลักษณะยืดหยุ่นโดยให้เข้าไปสัมพันธ์ได้ในบางกรณี

งานวิจัยเรื่องนี้ จึงพยายามที่ตอบคำถามการวิจัยว่า ๑) พระสงฆ์ในยุคปัจจุบันในกลุ่มประเทศเถรวาท คือ ศรีลังกา พม่า กัมพูชา และไทยนั้นเข้าไปเกี่ยวข้อง สัมพันธ์และมีบทบาทต่อการเมืองในลักษณะใด ๒) การเข้าไปสัมพันธ์หรือมีบทบาทต่อการเมืองในลักษณะต่างๆ นั้นสอดรับกับฐานความคิดดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระพุทธศาสนากับกับการเมือง ๒) วิเคราะห์พระสงฆ์กับการเมืองที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า

พระพุทธศาสนากับการเมืองไทย

การเมือง นักการเมืองมักถูกมองว่า เป็นกโลบายทางการเมือง เล่นพรรคเล่นพวก มือใครยาวสาวได้สาวเอา แต่มักเป็นไปแบบเช้าชามเย็นชาม นักการเมืองส่วนมากมัดทุจริตและกอบโกยผลประโยชน์ หรือเป็นระบบอุปภัมภ์ ความไม่สามัคคีของนักการเมือง แม้จะหน่วยงานคอยตรวจสอบก็ตามที ก็เป็นไปอย่างไม่เต็มที่นักด้วยเกรงกลัวอำนาจและอิทธิพล ปัญหาอีกอย่างของการเมืองคือด้านการดำเนินนโยบายผิดพลาด อันเกิดผลเสียกับสังคมและประเทศชาติผู้บริหารประเทศยังไม่ได้มีการบริหารอย่างเต็มความรับผิดชอบ ยังมีการเล่นการเมืองมากเกินความจำเป็นซึ่งมีผลทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆยังไม่ได้แก้ปัญหาที่แท้จริงของประเทศ บางครั้งนโยบายหลายๆ นโยบายก็ดูน่าจะดี แต่กลับไม่ได้ผลเต็มที่ซึ่งก็มีสาเหตุมาจากการไม่สามารถนำ นโยบายไปปฏิบัติกันอย่าง มีประสิทธิภาพ และ ประสิทธิผล

---

[๓] สมบูรณ์ สุขสำราญ, **ความขัดแย้งทางการเมืองและบทบาทของพระสงฆ์กรุงเทพมหานคร**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๒), หน้า ๑๕.

[๔] รัตนาภรณ์ พงษ์พัฒนา, “**การใช้ศาสนาสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลพม่า**”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

บ่อย ครั้งเป็น การดำเนินนโยบายเพื่อสร้างภาพให้แก่ ส่วนตน แต่ให้ความสำคัญของประสิทธิผลน้อยมาก หรือ แทบจะไม่ให้ความสำคัญเลย

ในพระสุตตันตปิฎกได้กล่าวถึงอธิปไตย ไว้ถึง ๓ แบบ คือ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย ธรรมาธิปไตย โดยประการหลัง ธรรมาธิปไตยปกครองโดยเน้นธรรมะเป็นใหญ่ ให้ผู้นำมีธรรมะ (มุขบุรุษที่ดี) และประชาชนมีธรรมะ (สัมมาชน)[๕] เน้นเสรีภาพทางจิต เป็นศาสนาแรกที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน มีสิทธิพิจารณาคัดเลือกผู้นำ มีสิทธิในด้านต่างอันไม่ก่อความเดือดร้อนสู่ตนเองและผู้อื่น สอนให้รู้จักความพอดีในการปฏิบัติตน และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยปัญญา ในการดำเนินตามอริยสัจ ๔ นักการเมืองควรนำไปปรับใช้ตามเหตุสถานการณ์นั้นๆ สอนให้รู้จักความสุจริต ในการปฏิบัติตนสมควรแก่หน้าที่ รู้กาล รู้เวลา รู้หน้าที่ของตน

ความยัดแย้งทางการเมืองที่เป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่งนั้นอาจจะมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ผลประโยชน์ขัดกัน ความคิดเห็นไม่ตรงกัน การขาดอุดมคติทางการเมืองที่แน่นอน เป็นต้น ในการแก้ปัญหานี้ ตามทัศนะของพุทธศาสนาแล้ว นักการเมืองจะต้องมีธรรมะสำหรับนักบริหาร นักปกครองซึ่งพระพุทธองค์ได้แสดงว่า เป็นคุณสมบัติของนักปกครองหรือผู้บริหารปรากฏในพระคัมภีร์ศาสนาหลายแห่งด้วยกัน แต่ในที่นี้จะขอนำมากล่าวเฉพาะที่ท่านได้แสดงไว้ใน อรรถกถาอัฏฐกนิบาตอังคุตตรนิกาย มีใจความว่าผู้ปกครองหรือนักบริหารนั้นจะต้องทำนุบำรุงประชาราษฎร์ด้วยหลักธรรมที่เรียกว่าราชสังคหวัตถุ ๕ ประการ คือ

๑. สัสสเมธะ ฉลาดสามารถในการบำรุงเกษตรกรรมและกสิกรรมเป็นต้น อันเป็นธัญญาหารให้เกิดผลผลิตที่ดี มีการส่งเสริมการเกษตรและกสิกรรมให้อุดมสมบูรณ์ อันจะเป็นประโยชน์พื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจ

๒. ปุริสเมธะ ฉลาดสามารถในการบำรุงคน ส่งเสริมคัดเลือกคนมาทำงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของเขาและการงานที่จะทำนั้นๆ พร้อมทั้งจัดสวัสดิการให้ดี เป็นต้น

๓. สัมมาปาสะ ผูกประสานสงเคราะห์ประชาชนพลเมืองบ่วงคล้องใจคน คือ การดูแลสุขทุกข์ของประชาชน ส่งเสริมอาชีพ เช่น จัดทุนให้คนยากจนยืมไปสร้างตนในทางพาณิชยกรรมหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไม่ให้เกิดความเลื่อมล้ำหรือช่องว่างจนแตกแยกกัน ซึ่งเป็นการทำให้จิตใจของประชาชนเลื่อมใสในผู้ปกครอง

๔. วาชเปยยะ พูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานดูดดื่มใจ รู้จักพูดรู้จักชี้แจงแนะนำ รู้จักทักทายถามไถ่ทุกข์สุขของประชาชนทุกชั้น ด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ด้วยถ้อยคำที่

[๕] พระสุตตันตปิฎก ๒๐/๑๑/๒๓๑.

ประกอบด้วยเหตุผล ที่เป็นหลักฐานมีประโยชน์ เป็นทางแห่งการสร้างสรรค์แก้ไขปัญหาเสริมความสามัคคีทำให้เกิดความเข้าใจดี ความเชื่อถือและความนิยมนับถือ

๕. นิรัคคหะ บริหารประเทศชาติให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยป้องกันและบำราบโจรผู้ร้าย ให้ประชาชนนอนตาหลับ โดยยึดหลักการที่ว่า ความสุขของประชาชนคือยอดปรารถนาของตนและในทีฆนิกายปาฏิกวรรคก็ได้แสดงไว้ว่า ผู้บริหารหรือนักปกครองที่ดีนั้น

นอกจากนี้ มีความประพฤติดีเป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตของนักปกครองเพราะการปกครองที่ดีคือ การให้แบบอย่างที่ดี ความตรงความคดของนักปกครองมีอิทธิพลต่อความประพฤติของประชาชน ความซื่อตรงของประชาชน ขึ้นอยู่กับความซื่อตรงของนักปกครอง การแก้ความคดของส่วนใหญ่จึงต้องเริ่มมาจากฝ่ายปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๒ ประเภทนี้ พระพุทธเจ้าตรัสยกตัวอย่างไว้ในโพธิราชชาดก ขุททกนิกายว่า “เมื่อฝูงโคกำลังข้ามแม่น้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปคด โคนอกนั้นก็คดตาม ในหมู่มนุษย์ก็เช่นเดียวกันถ้าผู้ได้รับสมมติให้เป็นหัวหน้าเป็นผู้ปกครองไม่เป็นธรรม คนนอกนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรม ดังนั้นเมื่อผู้ปกครองประพฤติไม่เป็นธรรม ชาวเมืองก็พลอยทุกข์กันไปทั่ว โดยนัยตรงกันข้าม เมื่อผู้ปกครองทรงไว้ซึ่งธรรม ชาวเมืองก็เป็นสุขกันไปทั่ว”

ประชาธิปไตยมีการยกเอาวาทะของประธานาธิบดี ลินคอล์น มาอ้าง เพราะคนชอบ และรู้จักกันมาก คือวาทะที่ว่า "ประชาธิปไตยเป็นการ ปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน" วาทะนี้คนจำได้แม่น เวลาพูดกัน คนมักมองความหมายในแง่ของความรู้สึกตื่นเต้นว่า ตนเองจะได้ เช่น จะได้สิทธิ ได้อำนาจ หรือ ได้ความเป็นใหญ่ในการที่จะเป็นผู้ปกครอง แต่อีกแง่หนึ่งที่ไม่ค่อยได้มองคือ "ความรับผิดชอบ"ถ้าประชาชนมีคุณภาพดี ประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีด้วย ถ้าประชาชนมีคุณภาพต่ำ ประชาธิปไตยก็จะเป็นประชาธิปไตยอย่างเลวด้วย เพราะว่า คุณภาพของประชาธิปไตย ขึ้นต่อคุณภาพของประชาชน แล้วคุณภาพของประชาชนขึ้นต่ออะไร ก็ขึ้นต่อการศึกษา[๖]

ลักษณะสำคัญ ๒ อย่างของสังคมมนุษย์ คือวิถีชีวิตแห่งความพอดี ที่เป็นสายกลางซึ่งองค์ประกอบและปฏิบัติการทั้งหลายได้สัดส่วนสมดุลกัน อีกอย่างหนึ่งคือ การยอมรับศักยภาพของมนุษย์ว่า บุคคลแต่ละคนมีความสามารถที่พัฒนาได้ ศักยภาพนั้น จะต้องได้รับการพัฒนา คือ ต้องมีการศึกษา เพื่อให้บุคคลมีสติปัญญา สามารถคิดวินิจฉัย เลือกตัดสินใจและใช้เสรีภาพเป็นต้น ได้อย่างถูกต้องพอดี... การจะมีประชาธิปไตยที่ดีนั้น ไม่ใช่เพียงแค่เอาอย่างรูปแบบเขามาใช้ตามไปเท่านั้นก็สำเร็จ แต่มีสิ่งที่จะต้องเพียรพยายามทำด้วยความตั้งใจจริง เฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีการแสวงหาปัญญา และใช้ปัญญาอย่างจริงจังโดย ให้บุคคลมีเสรีภาพที่จะพัฒนาศักยภาพของตน และให้ศักยภาพนั้นอำนวยผลดีในการที่จะใช้เสรีภาพใน

---

[๖] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓

การที่จะเกื้อกูลต่อชีวิตและสังคม ทำให้เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยเป็นไปอย่าง สมดุล โดยเป็นเสรีภาพของคนที่ปกครองตนเองได้

ผู้เป็นนักปกครอง เป็นนักการเมือง เป็นนักบริหาร ต้องยึดถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการ กฎกติกา กฎหมาย ถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล ประโยชน์สุข ที่แท้เป็นใหญ่ เป็นเกณฑ์ และเป็นมาตรฐาน[๗] เมื่อถือธรรมเป็นใหญ่ ก็เห็นแก่ธรรม เห็นแก่ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม และยึดถือตามหลักการ กฎกติกา รวมทั้งกฎหมายก็จะไม่เอนเอียงไปข้างไหน ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ ไม่เห็นแก่พรรคพวก ไม่เห็นแก่คะแนนนิยม เป็นต้น และจะมีความชัดเจนในการทำงาน ซึ่งโดยที่สุดแล้ว ธรรมาธิปไตยเท่านั้นจะเป็นแกนจริยธรรมของระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญต่อการเมืองการปกครองที่จะให้มวลมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการ ความคิด และเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติทั้งผู้ปกครองรัฐและประชาชนในรัฐ รวมทั้งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วโลก เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิดขึ้นแก่โลกได้อย่างแท้จริง

บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับรัฐตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น สามารถจัดบทบาทออกเป็นลักษณะใหญ่ๆ ดังนี้ คือ ๑) บทบาทตามประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันคือ บทการเป็นที่ปรึกษาของผู้ปกครอง บทบาทการเสนอแนะหลักการบริหาร บทบาทในการสนองตอบด้านพิธีกรรมทางการ สัญลักษณ์ บทบาทในการเข้าไปแซงแทรกและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้นำทางการเมือง และบทบาทในฐานะที่พึ่งทางใจของผู้นำทางการเมือง และพลเมืองในรัฐ ๒) บทบาทตามพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ เช่น บทบาทในการเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ บริหารกิจการคณะสงฆ์ บทบาทในการการปกครอง การศึกษา สาธารณูปการ สาธารณะสงเคราะห์ และบทบาทบริหารสอดส่องความเป็นไปของพระสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด และ ๓) บทบาทในฐานะพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ถึงกระนั้น บทบาทในฐานะพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยนั้น พระสงฆ์ได้แสดงออกในหลายสถานการณ์ เช่น การเรียกร้องให้รัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา บทบาทในฐานะเป็นผู้สนับสนุนนักการเมือง ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมไปถึงบทบาทในการออกมาแสดงความคิดเห็นต่อการเปิดพื้นให้พระสงฆ์มีสิทธิ์ในการออกเสียงเลือกตั้งได้เช่นเดียวกับพระสงฆ์ในประเทศศรีลังกาและกัมพูชา

---

[๗] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **สลายความขัดแย้ง : นิติศาสตร์-รัฐศาสตร์-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙๗-๑๙๘.

๒. แนวโน้มบทบาททางการเมืองของพระสงฆ์

การวิเคราะห์แนวโน้มบทบาททางการเมืองของพระสงฆ์ เป็นการศึกษาเพื่อต้องการให้ทราบถึงบทบาททางการเมืองที่ควรเป็นของพระสงฆ์ ทั้งกิจที่ควรทำและกิจที่ควรละเกี่ยวกับการเมือง เมื่อทราบชัดถึงกิจที่ควรทำพระสงฆ์เป็นที่แน่ชัดแล้ว จึงสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของพระสงฆ์กับการแสดงออกทางการเมืองได้ และทำให้ทราบถึงท่าทีที่ควรจะเป็นของพระสงฆ์กับการแสดงออกทางการเมือง ดังนี้

๒.๑ วิเคราะห์บทบาททางการเมืองที่ควรเป็นของพระสงฆ์ จากการศึกษาวิจัยบทบาทพระสงฆ์พบว่า บทบาททางการเมืองที่ควรเป็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการเมืองนั้นสามารถมองได้หลายนัย มีทั้งส่วนที่ยุ่งเกี่ยวได้และไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว กล่าวคือ การแสดงออกทางการเมืองมี ๕ ด้าน คือ

๒.๑.๑ การแสดงออกทางการเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแก่มหาชน พระสงฆ์สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองได้ โดยยึดหลักการเผยแผ่ธรรมเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนหมู่มาก และเป็นไปตามทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุที่ว่า “การเข้าไปจัดการทำให้คนหมู่มากอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข” โดยถือเป็นหน้าที่ของพลเมืองทุกคนในประเทศชาติ ไม่เว้นแม้กระทั่งพระสงฆ์ ซึ่งพระพรหมคุณภรณ์ระบุว่า “มีบทบาทและหน้าที่จำเพาะในทางการเมือง”[๘] พุทธทาสภิกขุยังระบุเพิ่มเติมว่า “การเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองจะต้องยึดหลักประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่โดยไม่ต้องละทิ้งประโยชน์ส่วนตน การเมืองจึงจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่มนุษย์ได้”[๙] จากทัศนะนี้ทำให้เข้าใจได้ว่า พระสงฆ์มีหน้าที่ในการทำให้การเมืองประกอบไปด้วยธรรมะ โดยการทำหน้าที่นั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ร่วมกันของสังคม แต่มีข้อยกเว้นว่า ต้องไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงกิจการภายในของรัฐมากเกินไป

๒.๒.๒ เพื่อแนะนำสั่งสอนธรรม พระสงฆ์ควรเกี่ยวข้องกับการเมืองได้ในเรื่องที่ต้องการให้เกิดความถูกต้อง โดยยึดหลักพระธรรมวินัยให้มั่นคง คือ ต้องแสดงออกอย่างมีสติ มีสมณสารูป ไม่ให้สังคมติเตียน หรือที่เรียกว่า “โลกวัชชะ” แต่แสดงออกในเชิงให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ให้ใช้สติ ใช้สันติวิธีในการต่อสู้ทางการเมืองได้ด้วยปัญญา และต้องสั่งสอนให้ชาวโลกรู้จักเลือกคนดีเข้ามาปกครองบ้านเมือง จึงจะทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบร่มเย็น ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็จะประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย”[๑๐] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มีความเห็นว่าการเมืองเป็นงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม สร้างสรรค์ประโยชน์สุขของประชาชน และความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงของประเทศชาติ การเมืองโดยเนื้อแท้จึงเป็นสิ่งที่

---

[๘] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **กรณีสันติอโศก**, หน้า ๓๔.

[๙] พุทธทาสภิกขุ, **การเมืองกับธรรมะใน ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร** ธรรมเทศนากัณฑ์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้อยทอง, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗-๒๖.

[๑๐] องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๖.

ดีงาม เกี่ยวข้องกับทุกคนและมีผลกระทบถึงทุกคน พระสงฆ์อยู่ในสังคม ก็มีบทบาททางการเมือง แต่บทบาทนี้ก็เป็นบทบาทจำเพาะ บทบาทนี้คือการแนะนำสั่งสอนธรรมเกี่ยวกับการเมือง เสนอให้นักการเมืองหรือผู้ปกครองมีคุณธรรม และพระสงฆ์ก็ต้องตั้งอยู่ในธรรมคือมีความเป็นกลาง ต้องแสดงธรรมโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวม มิใช่มุ่งให้เกิดผลประโยชน์ส่วนตัวแก่บุคคล กลุ่มคน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และจะต้องรักษาความเป็นอิสระของสถาบันสงฆ์ไว้เพื่อเป็นหลักประกันให้พระสงฆ์รุ่นต่อๆ มาได้แสดงบทบาททางการเมืองที่เหมาะสมได้ พระสงฆ์ไม่ควรเข้าไปก้าวก่ายในกิจการภายในของบ้านเมือง[๑๑] พระสงฆ์ต้องเกื้อกูลแก่อาณาจักรเท่าที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ต้องทำหน้าที่เชื่อมรัฐกับราษฎร์ดังเช่นที่พระสงฆ์ในอดีตได้ทำหน้าที่ในการเชื่อมราชกับราษฎร์มาแล้ว[๑๒] ส่วนพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีความเห็นว่า การเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจทางการปกครองเพื่อปกป้องประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม พระสงฆ์ไม่ใช่กลุ่มผลประโยชน์ จึงไม่ควรเกี่ยวข้องกับการแสวงหาอำนาจทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ควรลอยตัวให้พ้นความขัดแย้งทางการเมืองที่แต่ละกลุ่มสร้างขึ้นเพื่อชิงชัยอำนาจทางการเมือง พระสงฆ์ควรดำเนินตามพระพุทธจริยาที่พระองค์ทรงสั่งสอนนักการเมืองให้ประพฤติธรรม และต้องไม่เป็นหัวคะแนนหาเสียงให้กับนักการเมือง[๑๓] พระสงฆ์ต้องไม่เป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่จะเข้าไปจัดการแก้ปัญหาทางการเมืองในลักษณะที่เป็นรูปธรรม ควรมีบทบาทเพียงแค่แนะนำให้คำปรึกษาแก่นักการเมืองโดยยึดธรรมเป็นหลัก[๑๔] ด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์จึงควรทำหน้าที่ในการแนะนำสั่งสอนธรรมให้แก่พวกผู้ปกครองเหมือนเช่นในสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าเคยแนะนำสั่งสอนธรรมแก่บรรดากษัตริย์ ราชกุมาร และเศรษฐีคหบดี เพื่อให้ท่านเหล่านั้นหันมานับถือพระพุทธศาสนา และแนะนำหลักธรรมเพื่อนำไปบริหารบ้านเมืองให้มีความสงบร่มเย็น กล่าวคือ ทำหน้าที่เป็นเหมือนปุโรหิตให้คำปรึกษาเรื่องการปกครองที่ประกอบด้วยธรรม

๒.๒.๓ การแสดงธรรมที่ถูกต้อง พระสงฆ์ควรเทศนาสั่งสอนธรรมให้ถูกต้องตามคุณสมบัติของผู้แสดงธรรมที่ดี กล่าวคือ ควรแสดงธรรมไปตามลำดับ, แสดงอ้างเหตุ, แสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู, แสดงธรรมแบบไม่เพ่งอามิส และไม่ควรแสดงธรรมกระทบตนและ

---

[๑๑] พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **แรงจูงใจในการเขียนกรณีสันติอโศก**, (กรุงเทพมหานคร : คณะพุทธบริษัท, ๒๕๓๒), หน้า ๓.

[๑๒] พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **ชาวพุทธกับชะตากรรมของสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๗๓.

[๑๓] พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พระสงฆ์กับการเมืองใน พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) จุดเปลี่ยนแห่งชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๘), หน้า ๙๓-๙๘.

[๑๔] พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธศาสนากับประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๕), หน้า ๒-๕.

ผู้อื่น การแสดงธรรมที่ดีต้องประกอบด้วยหลักดังกล่าวอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะข้อที่สำคัญที่สุด คือ การไม่ควรแสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น เนื่องจากการแสดงธรรมที่กระทบผู้อื่นจะเป็นเหตุก่อให้เกิดความบาดหมาง วิวาท แตกแยก ขัดแย้งกันได้ จึงต้องรู้จักระมัดระวังรอบคอบในการแสดงธรรมเป็นอย่างมาก เพื่อไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้โดยง่าย พระมหาจรรยา สุทฺธิขาโณ มีความเห็นว่า ศาสนากับการเมืองมีคุณูปการต่อกันและกัน การช่วยแก้ปัญหาประชาชนทั้งทางกายและวัตถุ ส่วนศาสนาก็มีส่วนในการแก้ปัญหาและพัฒนาทางด้านจิตใจ พระสงฆ์ควรมีจุดยืนที่ถูกต้องไม่ควรสนับสนุนหรือต่อต้านระบบทางการเมือง กลุ่มการเมือง หรือนักการเมืองใดๆ ที่ตนชอบหรือเกลียด ควรพร้อมที่จะมอบธรรมะและคำแนะนำที่เหมาะสมให้แก่ระบบการเมือง กลุ่มการเมือง และนักการเมือง ไม่ควรทำตนให้เป็นเครื่องมือทางการเมือง หรือใช้การเมืองเป็นเครื่องมือแสวงหาลาภ เงินทอง เกียรติยศ และชื่อเสียง พระสงฆ์กับนักการเมืองควรร่วมมือกันทำงานเพื่อประชาชน ยึดพุทธธรรมเป็นสรณะ ไม่ยึดอำนาจและผลประโยชน์เป็นสรณะ[๑๕] ส่วนนายประเวศ วะสี มีความเห็นว่า ปัจจุบันพระสงฆ์สูญเสียบทบาทปัญญาชนที่มีอิสระ เป็นที่พึ่งของประชาชนทั่วไปทั้งทางจิตใจและปัญญา พระสงฆ์เกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ บางครั้งก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้มีอำนาจ พระสงฆ์ควรจะปรับบทบาทให้มีศักยภาพในการป้องกันความรุนแรงในสังคม ควรพิจารณาแก้ไขระเบียบและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับบทบาทของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา พระสงฆ์ควรจะศึกษาพุทธธรรมทั้งปริยัติและปฏิบัติให้เข้าใจลึกซึ้ง ศึกษาให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบัน จะได้สามารถสั่งสอนประชาชนอย่างได้ผล วางตัวเป็นกลาง ไม่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้แสวงหาอำนาจ และศึกษาเรื่องการสื่อสารให้สามารถสื่อสาระพุทธธรรมอย่างมีประสิทธิผล เมื่อพระสงฆ์เป็นผู้รู้จริง จึงจะสามารถมีบทบาททางการเมืองที่เหมาะสมได้[๑๖] พระสงฆ์ที่มีการแสดงธรรมที่ดีได้ต้องมีจุดยืนที่ถูกต้อง กล่าวคือ มีความเป็นกลางไม่สนับสนุนหรือต่อต้านระบบทางการเมืองอย่างมีอคติ และการจะแสดงธรรมที่ดีได้ต้องอาศัยการศึกษาทางด้านปริยัติและปฏิบัติอย่างทั่วถึง เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ที่ดีจากการศึกษา ย่อมสามารถนำความรู้ทางธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยเหลือทางโลกได้อย่างลงตัว พระสงฆ์ก็จะไม่เป็นเครื่องมือแสวงหาอำนาจทางการเมืองอีกด้วย

๒.๒.๔ ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเป็นกลางทุกกรณี สมัยพุทธกาลจะพบว่าพระพุทธเจ้าเป็นนักไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชั้นเลิศ กล่าวคือ พระพุทธองค์ทรงเข้าไปไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง และก่อให้เกิดสงครามได้หลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็น

---

[๑๕] พระมหาจรรยา สุทฺธิขาโณ, **พุทธศาสนากับการเมืองใน พระมหาจรรยา สุทฺธิขาโณ**, **ธรรมชำระการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, มปป.), หน้า ๔๓-๕๒.

[๑๖] ประเวศ วะสี, **บทเรียนจาก ๑๘ พฤษภามหาวิปโยค กับการฟื้นฟูบูรณะชาติบ้านเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๕), หน้า ๖๙-๗๑.

การเข้าไประงับสงครามการแย่งปันน้ำเข้านาของพวกเจ้าศากยะกับพวกเจ้าโกลิยะซึ่งเป็นพระญาติกันเอง หรือการระงับสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์พวกเจ้าศากยะของพระเจ้าวิฑูฑภะก็ตามที เมื่อพระพุทธองค์ทอดพระเนตรเห็นถึงความขัดแย้งที่กำลังจะเกิดขึ้นแก่ผู้คนโดยทั่วไปแล้ว หากสามารถเข้าไปไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้สงบลงได้ โดยไม่เป็นการแทรกแซงการทำงานของฝ่ายบ้านเมืองมากจนเกินไป พระพุทธองค์ก็จะทรงกระทำการนั้นเพื่อความสงบสุขของมหาชนเป็นอันมาก

๒.๒.๕ การแทรกแซงทางการเมืองเพื่อเตือนสติ โดยปกติแล้วพุทธจักรจะไม่เข้าไปแทรกแซงการทำงานเพื่อบ้านเมืองของฝ่ายอาณาจักร แต่หากเกิดเหตุการณ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่พรหมจรรย์ หรือพระศาสนาขึ้นต่อฝ่ายพุทธจักรแล้ว บางครั้งก็มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปแทรกแซงเพื่อเตือนสติบ้าง เช่น กรณีวัดราชการาม ที่พระพุทธเจ้าทรงเข้าไปแทรกแซงการทำงานของพระราชาโดยตรง แต่การแทรกแซงนี้ได้มีการลงมือกระทำเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากส่งพระอานนท์พร้อมพระสงฆ์สาวกออกไปรอที่ประตูหลวง จากนั้นจึงค่อยส่งพระอัครสาวกทั้งสองพร้อมทั้งพระสงฆ์สาวกออกไปอีกครั้งหนึ่ง เมื่อทำเช่นนี้ถึง ๒ ครั้งแล้วพระราชายังไม่เสด็จออกมารับเรื่อง ในวาระที่ ๓ พระพุทธเจ้าจึงเสด็จไปด้วยพระองค์เอง ทำให้พระราชาต้องเสด็จออกมาต้อนรับและรับสั่งให้ขับไล่พวกเดียรถีย์ออกไปจากเขตที่สร้างวัด การแทรกแซงในลักษณะเช่นนี้ มีความจำเป็นกับพระศาสนาเป็นอย่างมาก เนื่องจากหากปล่อยให้พวกเดียรถีย์สร้างวัดจนเสร็จสมบูรณ์ได้ จะก่อความวุ่นวายและปัญหาความขัดแย้งตามมาอีกมากมาย การเข้าไปแทรกแซงในลักษณะนี้จึงเป็นลักษณะของการเตือนสติ โดยเสด็จไปที่ประตูหลวงของพระราชาเท่านั้น หากพระราชาทรงสนใจในสุขทุกข์ของอาณาประชาราษฎร์ ก็จะทรงออกมารับรู้เรื่องราวพร้อมทั้งช่วยแก้ปัญหาให้กับชาวบ้านเอง และประชาชนก็ควรทำเพียงแค่นี้ หากกระทำการยิ่งไปกว่านี้ก็ถือว่าเป็นแทรกแซงที่เกินงาม เกินความจำเป็น จะก่อให้เกิดความไม่เหมาะสมในการแทรกแซงเหมือนอย่างพระเทวทัตได้ ดังนั้น ขอบเขตของการแทรกแซงทางการเมืองของพระสงฆ์จึงอยู่ที่ว่า การแทรกแซงดังกล่าวเป็นไปโดยชอบธรรม ประกอบด้วยเหตุอันควรหรือไม่

๓. กิจที่พระสงฆ์ควรละเกี่ยวกับการเมือง

กิจที่เกี่ยวกับการเมืองที่พระสงฆ์ไม่ควรแสดงออกถือเป็นสิ่งต้องห้าม ไม่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่งมี ๒ ประการ คือ การพูดกระทบผู้อื่น และการสนับสนุนเลือกฝ่ายโดยขาดความเป็นกลาง การพูดกระทบผู้อื่น พระสงฆ์ไม่ควรพูดโจมตีฝ่ายตรงข้ามอย่างมีอคติ ปราศจากเหตุผล โจมตีให้ฝ่ายตรงข้ามได้รับความเสียหาย ถือเป็นการราดน้ำมันเข้ากองไฟ ทำให้เหตุการณ์มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และอาจสร้างความพยาบาทโกรธแค้นให้กับผู้ฟังได้ การแสดงธรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ขัดกับหลักการแสดงธรรมที่เหมาะสม เป็นข้อห้ามอย่างเด็ดขาดสำหรับผู้แสดงธรรมที่ดี และการสนับสนุนเลือกฝ่ายโดยขาดความเป็นกลาง ดังที่พระพุทธเจ้า

และพระอานนท์ได้เคยแสดงเอาไว้ เนื่องจากหากพระสงฆ์เข้าข้างฝ่ายใด ฝ่ายนั้นย่อมเกิดความลำพองในใจที่มีคนเห็นด้วยกับตน

ด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์จึงไม่ควรเลือกฝ่าย แต่ควรยืนอยู่บนความถูกต้อง กล่าวคือ ยึดความถูกต้องไม่ใช่ยึดตัวบุคคลหรือฝ่าย เพราะตัวบุคคลหรือฝ่ายเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน เป็นอนิจจัง เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา แต่หลักการ คือความถูกต้องจะคงอยู่ชั่วนิรันดร์ เพราะฉะนั้น “พระสงฆ์จึงควรอยู่เหนือการเมือง ไม่ควรให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ไม่ควรเสนอแนะว่านักการเมืองคนใดสมควรได้รับการเลือกตั้ง” พระสงฆ์ไม่ควรเลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ต้องมองทุกฝ่ายอย่างปราศจากอคติ เป็นผู้ประกอบไปด้วยใจที่เป็นกลางเพื่อไม่ให้เป็นที่ตำหนิติเตียนของชาวโลกได้

สรุปความว่า กิจที่ควรทำเกี่ยวกับการเมืองของพระสงฆ์ จะต้องเป็นกิจที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมหาชน เพื่อการแนะนำสั่งสอนให้คำแนะนำหลักธรรมในด้านการปกครองบ้านเมือง และต้องเป็นการแสดงธรรมที่ถูกต้องตามหลักธรรมโดยไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น มุ่งเน้นให้มีการเจริญสติ ใช้สันติวิธีในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางการเมือง ส่วนกิจที่ควรละของพระสงฆ์ คือ การพูดกระทบผู้อื่นอย่างมีอคติ ไร้เหตุผล และการแสดงจุดยืนที่ไม่มีความเป็นกลาง เลือกฝักฝ่ายแบ่งแยกจนก่อให้เกิดขัดแย้งขึ้นแก่สังคม

๔. สรุป

พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมหน่วยหนึ่ง เป็นพลเมืองของประเทศชาติ จึงน่าจะทำกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ ได้เหมือนชาวบ้านทั่วไป แต่อีกสถานภาพหนึ่ง พระสงฆ์ก็เป็นนักบวชผู้แสวงหาความสงบในพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมวินัยให้ต้องประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างเคร่งครัด จึงมีกิจบางอย่างที่แสดงออกทางการเมืองได้ไม่เหมือนชาวบ้าน

หากพิจารณาจากหลักธรรมวินัยแล้ว การแสดงออกทางการเมืองก็มิได้มีความผิดแต่ประการใด ส่วนการพิจารณาตามหลักกิจเสริม ที่ประกอบไปด้วยการแนะนำสั่งสอน การเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน ก็ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์อยู่แล้ว เมื่อทำการแนะนำสั่งสอนธรรม พร้อมทั้งการเผยแพร่ให้ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรม และรู้จักฝึกอบรมจิตเจริญปัญญา ประชาชนก็อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ประพฤติดีปฏิบัติชอบแล้ว ก็เป็นผลประโยชน์แก่แผ่นดินโดยทางอ้อม

นอกเหนือจากกิจที่ต้องปฏิบัติต่อประชาชนแล้ว แท้จริงยังมีกิจในฐานะเป็นที่ปรึกษาให้กับเหล่านักปกครองแผ่นดิน เช่น นักการเมือง และพระมหากษัตริย์ด้วย โดยสามารถให้ความรู้ความเข้าใจแนะนำในทางธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง เช่น การใช้ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุเป็นต้น แต่การแนะนำดังกล่าวจะต้องไม่เป็นการเข้าไปกุมอำนาจ ก้าวก่าย หรือแทรกแซงทางการเมือง

การพูดพาดพิงทางการเมือง หากไม่พูดก้าวล่วงมากจนเกินไป ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่สมควร โดยต้องพูดอยู่ในหลักแห่งความถูกต้อง ประกอบด้วยธรรม มุ่งประโยชน์แก่มหาชน และต้องไม่กระทบกระทั่งผู้อื่นให้เจ็บช้ำน้ำใจ หากพูดแสดงธรรมพาดพิงการเมืองในลักษณะนี้ ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ถูกต้อง เพราะเป็นไปในลักษณะการเตือนสติ ให้แง่คิดมุมมองที่เป็นกลาง ไม่ให้เกิดความแตกแยกเกลียดชังกัน ไม่ให้ใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาผ่านการพูด การเขียน หรือผ่านสื่อต่างๆ ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ควรทำ

ด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์จึงควรเข้าไปเกี่ยวข้องในลักษณะของการสั่งสอน ห้ามปรามทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อมได้ เช่นที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามสงครามแย่งน้ำ ห้ามทัพพระเจ้าวิฑูฑภะ เป็นต้น พระสงฆ์จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองในลักษณะนี้ได้ และควรถือว่าเป็นกิจที่ต้องทำโดยการนำธรรมะเข้าไปช่วยเหลือเยียวยา เช่น การเตือนสติ ให้มีขันติธรรม เมตตาธรรม ใช้เหตุผล ใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหา เป็นต้น แต่พระสงฆ์จะไปเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อต่อสู้ให้ได้มาซึ่งอำนาจรัฐไม่ได้ พระสงฆ์ควรวางตัวเป็นกลางทางการเมือง เพราะฝ่ายทางการเมืองเป็นอนิจจัง เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ หากพระสงฆ์ปฏิบัติตามหลักการข้างต้นได้อย่างถูกต้องด้วยดี ก็จะมีคำตอบที่สามารถสร้างความมั่นใจให้กับสังคมได้อย่างชัดเจนว่า “การเมืองเป็นกิจของสงฆ์”

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

ประเวศ วะสี. **บทเรียนจาก ๑๘ พฤษภามหาวิปโยค กับการฟื้นฟูบูรณะชาติบ้านเมือง**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **สลายความขัดแย้ง : นิติศาสตร์-รัฐศาสตร์-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖.

_____. **กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ม.ป.ป.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **แรงจูงใจในการเขียนกรณีสันติอโศก**. กรุงเทพมหานคร : คณะพุทธบริษัท, ๒๕๓๒.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พระสงฆ์กับการเมืองใน พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) จุดเปลี่ยนแห่งชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๘.

_____. **พุทธศาสนากับประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๕.

พระมหาจรรยา สุทฺธิฆาโณ. **พุทธศาสนากับการเมือง ในพระมหาจรรยา สุทฺธิฆาโณ, ธรรมชำระการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **ชาวพุทธกับชะตากรรมของสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

พุทธทาสภิกขุ. **การเมืองกับธรรมะ ในไพโรจน์ อยู่มณเฑียร ธรรมเทศนากัณฑ์การเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้อยทอง, ๒๕๓๗.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **ความขัดแย้งทางการเมืองและบทบาทของพระสงฆ์กรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๒.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

รัตนาภรณ์ พงษ์พัฒนา. “**การใช้ศาสนาสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลพม่า**”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด, กทม. แหล่งที่มา : http://www.maceducation.com/e-knowledge [๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๙].

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักฆราวาสธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

The Relationship Between Gharavasadhamma And Efficiency Of Staff Performance Of Subdistrict Administrative Organization, Kantharawichai District, Mahasarakham Province

บุญมี นามพุทธา*
ดร.ประชาบดี แย้มสุนทร, ดร. ปัญญา คล้ายเดช**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัยจังหวัดมหาสารคาม ๒) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักฆราวาสธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ๔) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนากับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักฆราวาสธรรมบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน ๑๘๗ ฉบับสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

๒. ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๓. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า การปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ (r=. ๒๖๓)

๔. แนวทางการพัฒนา คือ องค์กรควรจัดอบรบเพื่อเสริมสร้างทักษะและองค์ความรู้ใหม่ให้เหมาะสมกับบุคลากรและสถานการณ์เช่น โครงการอบรมธรรมะ โครงการฝึกอบรมเมื่อมีมีกฎ ระเบียบใหม่ เป็นต้น บุคลากรควรมีความอดทน อดกลั้น ไม่ท้อแท้ เมื่อประสบปัญหาในการปฏิบัติ มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ซื่อสัตย์จริงใจ ทั้งต่อองค์กรและสังคม

คำสำคัญ: ฆราวาสธรรม, ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่

Abstract

The objective of this research aims : This research aims 1) to study a behave according virtues for lay people of personnel Subdistrict Administrative Organization the Kantharawichai District, Maha Sarakham Province 2) to study efficiency duties of personnel Sub district Administrative Organization the Kantharawichai District, Maha Sarakham Province 3) to study the relationship between the virtues for lay people and efficiency duties of personnel Sub district Administrative Organization the Kantharawichai District, Maha Sarakham Province 4) to study development with efficiency duties of personnel Sub district Administrative Organization the Kantharawichai District, Maha Sarakham Province. The quantitative research, researchers used questionnaires by using a questionnaire. The questionnaires to sample is a personnel Sub district Administrative Organization the Kantharawichai District, Maha Sarakham Province the number 187 edition. Statistics used were Frequency, Percentage, Average (Mean), Standard Deviation and the Pearson's Product Moment Correlation Coefficient.

The results showed that:

1. A behave according virtues for lay people of personnel subdistrict administrative organization the Kantharawichai district, Maha Sarakham province. Were at the highest level.

2. The efficiency of duty of personnel, overall in the high.

3. Correlation analysis showed that behave according virtues for lay people is a relationship to the efficiency of duty of personnel statistical

significance is 0.01, according to the hypothesis. By positive correlation coefficient was low (r = .263).

4. The development of the organization should be a training for to strengthen the skills and knowledge news to the appropriate with a personel and circumstances. such as the project Dhamma training, Project training on the new rules etc.. People should have patience, tolerance, not discouraged, when facing problems in practice, there leniency, honesty. Both the organization and society

Keywords : Virtues for Lay People, Effectiveness,

๑. บทนำ

การปกครองท้องถิ่น (Local Government) ถือว่าเป็นหัวใจและเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพราะเป็นองค์กรที่กระจายอำนาจการปกครองให้กับประชาชนอย่างแท้จริงและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองการบริหารการตรวจสอบและควบคุมการดำเนินงานท้องถิ่นของตนตามวิถีทางประชาธิปไตยให้เป็นไปในทิศทางที่ตนปรารถนาอันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญอีกทั้งยังเป็นการยอมรับในคุณค่าศักดิ์ศรีและความสำคัญของประชาชนในท้องถิ่นให้รู้สึกว่าตนมีความเกี่ยวข้องมีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารที่ตนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งการควบคุมการตรวจสอบและการถอดถอนเป็นต้นให้เกิดความรับผิดชอบเกิดความหวงแหนและปกป้องผลประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยและเป็นกลไกลในการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันของประชาชนในท้องถิ่นอันจะนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในที่สุด องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๔๗ มีฐานะเป็นนิติบุคคลโดยมีเจตนารมณ์เพื่อกระจายอำนาจการปกครองการบริหารและการตัดสินใจของรัฐบาลส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไปสู่ประชาชนในพื้นที่ระดับตำบลเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้ได้แก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของตนเองโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมทางด้านการปกครองการบริหารที่เรียกว่าการปกครองตนเอง (Local Self Government) ตามระบอบประชาธิปไตย องค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดคือมีสมาชิกสภาและผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในตำบลมีการบริหารงานโดยให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาแนะนำตัดสินใจกำหนดทิศทางและวางแผนพัฒนาตำบลกำกับดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหาร

องค์การบริหารส่วนตำบลการบริหารงานก็ย่อมสามารถที่จะแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นระดับตำบลตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้ประชาชนในตำบลมีความรู้สึกเชื่อมั่นและศรัทธาต่อองค์การบริหารส่วนตำบลของตนและเป็นเครื่องมือที่ดีสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นที่จะก้าวและพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลมีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล การจัดทำร่างข้อบัญญัติและข้อบังคับตำบล การประชุมสภา การจัดทำระเบียนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คณะผู้บริหาร พนักงานส่วนตำบล ลูกจ้าง พนักงานจ้าง การเลือกตั้ง งานเกี่ยวกับกฎหมายและคดี การประนีประนอม ข้อพิพาทต่างๆ งานส่งเสริมการเกษตร การท่องเที่ยว การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การให้คำปรึกษาใน หน้าที่และความรับผิดชอบการ ปกครองบังคับบัญชา พนักงานส่วนตำบล ลูกจ้าง พนักงานจ้าง การบริหารงานบุคคล ขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมด การดำเนินการเกี่ยวกับการอนุญาตต่างๆ รวมทั้งกำกับและเร่งรัดการปฏิบัติ ราชการของส่วนราชการในองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามนโยบายแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการ ขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตามองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นส่วนหนึ่งของการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย มีบทบาทภาระหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๔๖)[๑] ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในหน่วยงานจะมีผลต่อสภาพสังคมนั้นๆ จากการศึกษาพบว่าในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในองค์กรบริหารส่วนตำบลประสบปัญหาหลายประการ เช่น เจ้าหน้าที่ไม่มีจรรยาบรรณปฏิบัติงาน คุณธรรมจริยธรรมน้อย ไม่มีการพัฒนาตัวเอง เกิดอคติในหน่วยงาน ไม่รอบคอบในการปฏิบัติงาน ไม่มีความเสมอภาคในการให้บริการ ใช้ทรัพย์สินของหน่วยงานอย่างสิ้นเปลือง ไม่มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง เห็นแก่ตัวไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การทำงานไม่มีความต่อเนื่อง และประสบการณ์ในการทำงานน้อย บุคลกรองค์กรบริหารส่วนตำบลยังขาดความเข้าใจในบทบาทอำนาจและหน้าที่รวมถึงการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่นั้นๆว่าจะดำเนินการอย่างไรหรือกล่าวได้ว่ายังขาดทักษะในการปฏิบัติตามหน้าที่ขาดคู่มือที่จะแนะนำการทำงานตามอำนาจหน้าที่ที่เป็นรูปธรรมเข้าใจง่ายและปฏิบัติได้ปฏิบัติงานตามใจตัวเองและพวกพ้องไม่ยึดกฎระเบียบและข้อบังคับซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติงานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพยังคงต้องปรับปรุงแก้ไข

---

[๑] โกวิทย์ พวงงาม, **การปกครองท้องถิ่นไทยหลักการและมิติใหม่ในอนาคต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕-๕๔.

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาถือได้ว่าสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพราะสอนให้คนมีความเสมอภาคและเสรีภาพไม่ได้บังคับให้เชื่อสอนให้คนใช้เหตุผลสอนให้สังคมเกิดความสามัคคีกันและรวมกลุ่มสอนให้คนประพฤติดีมีศีลธรรมหลักฆราวาสธรรม ๔เป็นคุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต เป็นธรรมที่สร้างความซื่อสัตย์สุจริต ฝึกตน ข่มใจ ยับยังตนไม่ให้หลงไปทำผิด อดทนต่ออุปสรรคและปัญหาต่างๆและเสียสละแก่ส่วนรวมจึงต้องการนำหลักฆราวาสธรรม๔มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัยเพื่อจะช่วยให้การปฏิบัติประสบผลสำเร็จเสริมสร้างความมั่นคงของการพัฒนาท้องถิ่นจูงใจให้คนมาร่วมกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นยังนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นในอนาคตเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาท้องถิ่นโดยมติของส่วนรวมและเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะนักการเมืองท้องถิ่นให้มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและใส่ใจต่อปัญหาของท้องถิ่นเป็นพลังในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชั่นและประพฤติมิชอบของนักการเมืองท้องถิ่น

การปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จผลที่พึงประสงค์นั้น นอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถในทางวิชาการแล้ว ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของแผนยุทธวิธี โดยอาศัยความสามารถและคุณธรรม[๒] อันเป็นรากฐานทางจิตใจที่ดี คือความหนักแน่น มั่นคงในสุจริตธรรมและความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบคายในการปฏิบัติงาน ประกอบพร้อมกันด้วยจึงจะสัมฤทธิผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนทั้งแก่ตนเองและแผ่นดิน[๓]

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักฆราวาสธรรมต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย เพื่อที่จะนำไปสู่การบูรณาการและสร้างแนวทางพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสงบร่มเย็นเป็นสุขในสังคมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

---

[๒] พระปลัดเกษฎา มหาปญฺโญ (ผาทอง), ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้กระบวนทัศน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม-ตุลาคม, ๒๕๕๙), หน้า ๒๖๘-๒๖๙.

[๓] พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนเนื่องในโอกาสวัน ข้าราชการพลเรือน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๓๑ มีนาคม ๒๕๓๘.

๒. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักฆราวาสธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

๔. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่บุคลากรตามหลักฆราวาสธรรมกับขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักฆราวาสธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” ในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) เครื่องมือคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ และหลักธรรมจากเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย สร้างแบบสอบถามจากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น ๔ ตอน นำแบบสอบถามที่สร้างเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่ไม่ใช่ประชากรในการวิจัย แล้วนำมาหาความเชื่อมั่น เมื่อพบว่าเครื่องมือในการวิจัยมีความเชื่อมั่นแล้ว จึงนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบ ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อธิบายข้อมูลการปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร สรุปและวิเคราะห์ข้อเสนอแนะนำจากคำถามปลายเปิดนำไปสู่การสร้างแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักฆราวาสธรรมของบุคลากร การนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

๔. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักฆราวาสธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” ผู้วิจัย

พบประเด็นของผลการวิจัยที่สามารถนำมาเสนอเพื่อทำการสรุปผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า วิจัยการปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๒ ด้าน และมาก ๒ ด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ หลักสัจจะหลักทมะ หลักขันติ หลักจาคะ และ ตามลำดับ

๒. ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ๑๔ ข้อ อยู่ในระดับมาก ๕ ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง ๑ ข้อ ข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ บุคลากรต้องนำเสนอผลงานของตนอย่างซื่อตรง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต บริการประชาชนด้วนความยินดีและความเต็มใจ รวมถึงการต้องมีความตรงต่อเวลาในการปฏิบัติงาน และปฏิบัติหน้าที่อย่าเต็มความรู้ความสามารถ ควรชี้แจง แนะนำ การปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอนแก่ผู้มาใช้บริการ เอาใจใส่ทุกคนในองค์กร บุคลากรจำเป็นต้องประพฤติอยู่ในกฎระเบียบ ข้อบังคับก็ได้ ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างรอบคอบ สมเหตุสมผล เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักฆราวาสธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ (r=.๒๖๓) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การปฏิบัติตนตามหลักทมะ และด้านสัจจะ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง (r=.๔๑๖) และระดับต่ำ (r=.๒๓๖) ตามลำดับ ส่วนการปฏิบัติตนตามหลักขันติและหลักจาคะ ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัยจังหวัดมหาสารคาม จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถนำเสนอการอภิปรายประกอบแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม การปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ หลักสัจจะ หลักทมะ ระดับมาก คือ หลักขันติ หลักจาคะ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมหมาย รัตตัญญู เรื่อง ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔ พบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติและด้านจาคะ ตามลำดับ ด้านสัจจะ คือ เจ้าหน้าที่ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกันความจริงใจ พูดจริงทำจริง ความเชื่อถือ และการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ด้านทมะ คือการรู้จักข่มใจตนเอง การยอมรับความคิดเห็นและให้ความสำคัญผู้อื่นความ กระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติม การรับฟังคำตำหนิและพร้อมที่จะแก้ไข และ การหมั่น แสวงหาความรู้อยู่เป็นนิจ ด้านขันติ คือ ความอดทนการตำหนิติเตียน ความขยันในการ ทำงาน ความตรงต่อเวลา การยอมรับการเปลี่ยนแปลง และการปฏิบัติ และการปฏิบัติงานอยู่เหมาะสม และด้านจาคะ ได้แก่ การเสียสละมุ่งหมั่นทำหน้าที่ได้ทำงานเป็นทีม การเสียสละ เวลาพักผ่อนทำงานให้สำเร็จ การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานทำงานทันเวลา และความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม[๕]

๒. ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายผลได้ว่า บุคลากรรับผิดชอบในผลงานของตนเอง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ให้บริการประชาชนด้วนความยินดีและความเต็มใจ รวมถึงตรงต่อเวลาในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติหน้าที่อย่าเต็มความรู้ความสามารถ มีการชี้แจง แนะนำการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอนแก่ผู้มาใช้บริการ เอาใจใส่ทุกคนในองค์กร และประพฤติอยู่ในกฎระเบียบ ข้อบังคับ ปฏิบัติหน้าที่อย่างรอบคอบ สมเหตุสมผล เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิพาวดี เมฆสวรรค์ กล่าวว่า ประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่วัดได้หลายมิติตามแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องการพิจารณา ได้แก่ ประสิทธิภาพในมิติของกระบวนการบริหาร (Process) ได้แก่การทำงานที่ได้มาตรฐาน รวดเร็ว ถูกต้อง และใช้เทคนิคที่สะดวกขึ้นกว่าเดิม

---

[๕] สมหมาย รัตตัญญู, “ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔”, **วิทยานิพนธพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

หรือ ประสิทธิภาพในมิติของผลผลิตและผลลัพธ์ คือการทำงานที่มีคุณภาพเกิดประโยชน์ต่อสังคม ทันเวลาผู้ปฏิบัติงานมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงานและให้บริการเป็นที่พอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ การปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักฆราวาสธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ อภิปรายผลได้ว่า บุคคลากรที่ประพฤติปฏิบัติตนอย่างเต็มความรู้ความสามารถเป็นคุณสมบัติ รู้จักควบคุมอารมณ์ในการดำเนินชีวิต ไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรค มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั้งต่อประชาชนและต่อชุมชน มีความสัมพันธ์ต่ำกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอาจเนื่องมาจากการดำเนินชีวิตในประจำวันของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันกับการปฏิบัติหน้าที่ และบุคคลกรนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้น้อยมาก ซึ่งสอดคลองกับแนวคิด สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวถึง ประสิทธิภาพเป็นการวัดผลการทำงานขององค์กร ว่าทำงานได้ปริมาณมากน้อยแค่ไหน คุณภาพงานดีมากน้อยแค่ไหน ใช้เงินใช้เวลา ใช้แรงงานไปมากน้อยแค่ไหน เป็นผลดีต่อผู้รับบริการมากน้อยแค่ไหน โดยรวมความมีประสิทธิภาพจึงหมายถึง การทำงานให้ได้ปริมาณและคุณภาพมาก องค์กรมีความสมัครสมานสามัคคี มีสันติภาพและความสุขร่วมกันเป็นผลดีต่อส่วนรวมและผู้รับบริการแต่ใช้เวลาแรงงาน และงบประมาณน้อย[๕]

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ องค์กรควรมีนโยบายการนำหลักฆราวาสธรรม ๔ มาใช้กับบริหารงานและพัฒนาองค์กรให้เป็นระบบ

๑.๒ องค์กรควรที่จะมีนโยบายการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่างๆ เพื่อมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

๑.๓ องค์กรมีนโยบายเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้กับบุคลากร

๑.๔ องค์กรควรจัดให้มีคณะกรรมการประเมินผลประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

---

[๕] สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีองค์กรประสิทธิภาพ**, รวมบทความสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๔.

๑.๕ องค์กรควรมีการกิจกรรมระหว่างบุคลากรกับชุมชนเพื่อสานความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ บุคลากรควรนำหลักฆราวาสธรรม ๔ และหลักธรรมอื่นๆมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งต่อองค์กรและตนเอง

๒.๒ บุคลากรควรสร้างความรู้ความเข้าใจและพัฒนาตนเองในปฏิบัติหน้าที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในเกิดขึ้นกับองค์กรและเป็นการบริการประชาชนให้ดีที่สุด

๒.๓ บุคลากรควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริตและเป็นเที่ยงตรงทั้งต่อองค์กรและชุมชน

๒.๔ บุคลากรควรในความร่วมมือในกิจกรรมการสร้างความสามัคคีภายในองค์กรและชุมชนในกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมปลูกป่ารักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมปั่นทั้งอำเภอ เป็นต้น

๒.๕ เมื่อเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นควรรีบปรับความเข้าใจเพื่อไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในองค์กร

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรศึกษาการนำหลักพุทธธรรมอื่นๆ เช่น สาราณียธรรม พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ มาบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

๓.๒ ควรศึกษาวิจัยกระบวนการสร้างแรงจูงใจนำหลักธรรมมาพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

๓.๓ ควรศึกษาวิจัยความพึงพอใจของประชาชนกับการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓.๔ ควรศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติงาน

๓.๕ ควรศึกษาแบบเจาะลึกเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลของการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

โกวิทย์ พวงงาม. **การปกครองท้องถิ่นไทยหลักการและมิติใหม่ในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๒.

ข้อมูลสถิติ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรวิชัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘ สำรวจเมื่อ ๕ เมษายน ๒๕๕๙.

ทิพาวดี เมฆสวรรค์. **การส่งเสริมประสิทธิภาพในส่วนราชการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๓๘.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีองค์กรประสิทธิภาพ**. รวมบทความสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

(๒) วารสาร :

พระปลัดเกษฎา มหาปญฺโญ (ผาทอง). “ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้กระบวนทัศน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙).

(๓) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

สมหมาย รัตตัญญู. “ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

(๔) เอกสาร

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวัน ข้าราชการพลเรือน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ ๓๑ มีนาคม ๒๕๓๘.

จิตสำนึก โอกาสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชน และองค์กรวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี

People's Consciousness, Opportunity and Participation in Local Governance Process: A case study of Tambon Administration Organization, Non-Government Organization and Cultural Organization in Ubonratchathani Province

สมนึก จันทร์โสดา*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นในด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใส ขององค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชน และองค์กรวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี ๒) ศึกษาปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นในด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใส ๓) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นในด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใส

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ด้านจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใส การที่แต่ละองค์กรมีวิธีการทำงานที่แตกต่างกัน ได้ส่งผลให้จิตสำนึกและโอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับที่แตกต่างกัน องค์การบริหารส่วนตำบล จัดให้มีการทำประชาคมปีละครั้งโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจจัดลำดับโครงการ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดรูปแบบการทำประชาคม ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจเข้าร่วมโดยมีส่วนหนึ่งไม่ให้ความสนใจเข้าร่วม มีการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้าร่วม หลังจากนั้นเป็นขั้นตอนการประชุมพิจารณาโครงการเพื่อบรรจุลงในข้อบัญญัติงบประมาณประจำปีซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่สนใจเข้าร่วม องค์กรภาคเอกชนประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าถึงกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มด้อยโอกาส รับฟังและให้คุณค่าต่อความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในการร่วมกันค้นหาและแก้ไขปัญหา ตลอดทั้งให้ความรู้ช่องทางการเข้าถึงสิทธิและบริการของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตรงกับพื้นที่และประเด็นปัญหาด้วยความโปร่งใสและเป็นธรรม องค์กรวัฒนธรรม ประชาชนมีจิตสำนึก ศรัทธาและอาสา

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ร่วมมือในการสนับสนุนวัด ขณะที่วัดได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการรับฟังและให้คุณค่าต่อความคิดเห็นของประชาชนนับตั้งแต่การแต่งตั้งเจ้าอาวาส นอกจากนี้วัดได้เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อร่วมตัดสินใจในการบริหารงานและการบริหารเงินของวัด

๒. ปัญหาอุปสรรคต่อจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใส ปัญหาสำคัญที่พบโดยเฉพาะในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล คือ ประชาชนและเครือข่ายประชาสังคมไม่ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลเชิงลึกในการค้นหาปัญหาและความต้องการ การเสนอโครงการในการทำประชาคมไม่ได้เกิดจากจิตสำนึกภายในชุมชน ส่งผลต่อการขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการอื่น เช่น การพิจารณาข้อบัญญัติงบประมาณ การดำเนินโครงการและการติดตามตรวจสอบโครงการให้เป็นไปอย่างโปร่งใส นอกจากนี้ปัญหาช่องว่างของข้อมูลและขาดการสื่อสารข้อมูลระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับประชาชนเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของประชาชน และทำให้ประชาชนเข้าใจว่ากระบวนการทั้งหมดเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนประชาชนเป็นผู้เรียกร้องสิทธิหรือผู้รอรับประโยชน์ ส่วนปัญหาการดำเนินงานขององค์กรภาคเอกชนที่สำคัญคือระยะเวลาดำเนินการโครงการเป็นช่วงสั้น ขาดความต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะยาว และปัญหาขององค์กรวัฒนธรรมคือบทบาทของวัดที่ยังจำกัดในการเชื่อมโยงองค์กรหรือสถาบันอื่นในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่น

๓. ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใส ทั้งสามองค์กรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและความโปร่งใสเชิงโครงสร้าง แต่มีปัจจัยที่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมและความโปร่งใสมีความแตกต่างกัน องค์การบริหารส่วนตำบล การที่ประชาชนขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลเป็นสาเหตุสำคัญที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเชิงลึกในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมตรวจสอบติดตามผล และส่งผลให้ประชาชนเห็นว่าการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วนไม่ได้เป็นไปด้วยความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ องค์กรภาคเอกชน ใช้ข้อมูลรอบด้านทั้งแหล่งข้อมูลมือสองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและข้อมูลเชิงลึกโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ได้ข้อมูลกลุ่มเสี่ยงที่ชัดเจน สร้างความเชื่อมั่นให้กลุ่มเสี่ยงมีความไว้วางใจและสมัครใจร่วมค้นหาปัญหาและความต้องการ ตลอดทั้งตระหนักในสิทธิมนุษยชนและมีข้อมูลในการเข้าถึงสิทธิและบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยความโปร่งใสเป็นธรรม องค์กรวัฒนธรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างความโปร่งใสด้วยปัจจัยสำคัญสองประการ ประการแรกคือศรัทธาของประชาชนที่มีต่อองค์กรโดยเฉพาะผู้นำองค์กรที่ได้มาโดยความเห็นชอบของประชาชน ประกอบกับคุณลักษณะของผู้นำองค์กรที่มีความซื่อสัตย์ปฏิบัติต่อทุกคนด้วยความเสมอภาค ให้การสงเคราะห์ชุมชน ให้และแบ่งปันสิ่งที่ได้มากับทุกคน ไม่เลือก

ปฏิบัติ และประการที่สองคือการบริหารงานและบริหารเงินของผู้นำองค์กร ที่เป็นไปอย่างเปิดเผยโดยการกระจายอำนาจให้ประชาชนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานและติดตามผลการดำเนินงานขององค์กรให้เป็นไปอย่างโปร่งใส

คำสำคัญ: จิตสำนึก, ธรรมาภิบาลท้องถิ่น, โอกาส

Abstract

The objectives of this research include: 1) To study people's consciousness and opportunity in local governance process specifically on participation and transparency of Tambon administration organization, non-government organization and cultural organization in Ubonratchathani province; 2) To study the obstacles of people's consciousness and opportunity in local governance process and; 3) To study factors affecting people's consciousness and opportunity in local governance process.

Findings of this research include:

1. People's consciousness and opportunity in local governance process specifically on participation and transparency: As each organization has its own approach, the levels of consciousness and opportunity in participation and transparency are, thus, different. For Tambon administration organization (TAO): A community meeting is organized once a year to open opportunity for villagers to express their views and make decision in prioritizing projects. Most villagers participate the meeting. However, there are some villagers do not participate. Special activities are, thus, organized to motivate them to participate. Most people are not interested in observing the meeting on drafting TAO annual budget. For non-government organization: Participatory approach is used to get access to the disadvantaged groups, listen and value the views of the target groups, open opportunity for them to cooperatively identify problems and solutions, educate the target groups to find channels to get access to their rights and related agencies' services in relation to the issues transparently and equitably. For cultural organization: Participation is a result of people's consciousness and faith towards the temple. They voluntarily organize themselves to support the temple. Meanwhile, the temple open opportunity for the people to participate by

listening and valuing the villagers' views since the appointment of the temple's abbot was under the consent of the villagers. In addition, the temple opens opportunity for villagers to get access to information for decision making in its administration and financial management.

2. Obstacles of people's consciousness and opportunity in local governance process specifically on participation and transparency: The crucial issue concerning TAO is that the people and civil society do not have opportunity to search in-depth information for identifying problems and needs. The proposed projects are, thus, not from the awareness of the people within the community. This causes the lack of people's participation and transparency in other TAO processes such as budget draft, project implementation and monitoring. In addition, the gap of information and communication between TAO and the people affects the lack of people's consciousness in participation and cause the people to understand that all this process is under the responsibility of TAO and the people are only the rights holders and beneficiaries. The obstacle found with non-government organization is that it is not a long-term projects and it causes the lack of continuity of people's participation. The obstacle of the cultural organization is that the role of the temple is still limited in linking other organizations or institutions to commonly participate in the governance process.

3. Factors affecting people's consciousness and opportunity in local governance process specifically on participation and transparency: All the three organizations focus on structural participation and transparency. However, there are factors affecting the intensiveness of its participation and transparency. For the TAO: The lack of opportunity of the people to get access to information is the main cause that the people do not participate in in-depth brainstorming, making decision, implementing, and monitoring the projects. This causes the tendency of the people to think that the administration of TAO is not transparent and efficient. For non-government organization: Multi-levels of information are searched and used including through secondhand information from related agencies and in-depth information from the participation of the people. This helps clarifying the information of the disadvantaged groups. This process builds trust and

voluntary participation of the disadvantaged groups in indentifying their problems and needs, realizing the principle of human rights, having information to get access to their rights and services from related agencies transparently, equitably, thoroughly and relevantly. For cultural organization: People's participation on reinforcing transparency is through two factors: The first one is faith of the people and their civil society towards the organization specifically the leader of the organization that was appointed through the consent of the people. In addition, the quality characters of the leader are also crucial including honesty, equality, sharing and non-discrimination; the second factor is the administration and financial management of the leader which is open and decentralized to the people to be responsible and transparently monitor the implementation of the organization.

Keywords: Consciousness: Local Governance: Opportunity

๑. บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ดังที่ วีระศักดิ์ เครือเทพ[๑] ได้วิเคราะห์การเปิดโอกาสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ประเทศไทยได้ผลักดันการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองและการเงินการคลังโดยการให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นของตนเอง มีขอบเขตภารกิจและมีแหล่งรายได้ที่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดในการทำงานที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน มีปัญหาด้านธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจัง การแก้ไขปัญหาการดำเนินโครงการและกิจกรรมดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยจิตสำนึกของประชาชนที่จะเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่น ขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำเป็นจะต้องเปิดช่องทางหรือโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการธรรมาภิบาล ดังที่สถาบัน

[๑] วีระศักดิ์ เครือเทพ, **การจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในระดับ อบต. บทวิเคราะห์เชิงสถาบัน : หนังสือ ประเด็นท้าทายการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย**, (กรุงเทพมหานคร ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐๑-๒๐๓.

พระปกเกล้า ได้กำหนดองค์ประกอบของธรรมาภิบาลหลักๆ ไว้ ๑๐ ประการ[๒] ที่เรียกว่าทศธรรม ดังนี้ ๑) หลักนิติธรรม ๒) การมีส่วนร่วม ๓) คุณธรรม ๔) สำนึกรับผิดชอบ ๕) ความคุ้มค่า ๖) ความโปร่งใส ๗) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ๘) องค์กรแห่งการเรียนรู้ ๙) การบริหารจัดการ และ ๑๐) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นโดยเฉพาะหลักการมีส่วนร่วมและหลักความโปร่งใส

บทบาทขององค์กรภาคเอกชน[๓] เป็นกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ที่มีลักษณะไม่เป็นทางการ ทำงานเจาะจงทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล มีความยืดหยุ่น สามารถเข้าถึงกลุ่มด้อยโอกาส ตลอดทั้งสร้างความมั่นใจโดยเฉพาะประชาชนกลุ่มเสี่ยง (Vulnerable groups) ให้ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง จากการที่ประเด็นปัญหาของสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับภาพลักษณ์ที่สังคมบางส่วนมองค์กรภาคเอกชนในเชิงลบ องค์กรภาคเอกชนจึงต้องปรับตัวไปตามสภาพปัญหาและบริบททางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม จึงเป็นที่น่าสนใจว่า องค์กรภาคเอกชนจะใช้กระบวนการใดในการสร้างจิตสำนึกและเปิดโอกาสให้ประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและหลักความโปร่งใส

องค์กรวัฒนธรรม เป็นแกนหลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมไทย พระมหาสมทรง สิรินธโร ได้อธิบายความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมไทยว่า มีมาช้านานในฐานะที่เป็นพลังสร้างสรรค์บูรณาการสังคม เป็นสถาบันที่ถ่ายทอดและปลูกฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมทางสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อทัศนคติ ค่านิยม อันเป็นบทบาทสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมและเป็นกลไกในการควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข[๔] แต่อย่างไรก็ตาม พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้วิเคราะห์กระบวนการที่สังคมไทยก้าวเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ ผลจากการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความทันสมัย ได้ดึงเอาหน้าที่ทางสังคมหลายอย่างที่วัดเคยมีต่อชุมชนออกไป และสร้างสถาบันทางโลกขึ้นมาแทนที่ทั้งการสร้างโรงเรียนแผนใหม่ การแพทย์ การสันทนาการ หรือศิลปะ วัดจึงถูกผลักให้เข้าไปอยู่ในมุมแคบๆ ของหน้าที่ในเชิงพิธีกรรม ทำให้อิทธิพลของ

---

[๒] ปธาน สุวรรณมงคล, **การบริหารภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๘), หน้า ๑๑-๑๒ และ ๑๖-๑๘

[๓] Gupta, Vivek Kumar, “Role of NGOs in Good Governance”, **G-Journal of Environmental Science and Technology**, Vol. 1 No. 4 (2014) : p .99.

[๔] พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น) และคณะ, สุขที่ได้ธรรม, จากการสังเคราะห์โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

สถาบันสงฆ์ต่อการปลูกฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมทางสังคมลดลง ตลอดทั้งส่งผลให้บทบาทสถาบันสงฆ์ที่เคยเป็นศูนย์กลางในด้านต่างๆ เหล่านี้ ต้องเปลี่ยนแปลงไป ประเด็นสำคัญคือทำอย่างไรสถาบันศาสนาโดยเฉพาะสถาบันสงฆ์จะเป็นสถาบันหลักที่มีความยั่งยืนสถาบันหนึ่งของประชาชน ที่ประชาชนมีความศรัทธาและเข้ามามีบทบาทในกระบวนการธรรมาภิบาลโดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการกิจกรรมให้เป็นไปด้วยความโปร่งใส

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. ศึกษาจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นในด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใส ขององค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชนและองค์กรวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี

๒. ศึกษาปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นในด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใส

๓. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นในด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใส

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและจากภาคสนามเพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล สังเกต สัมภาษณ์พระสงฆ์และประชาชนในพื้นที่บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชน และองค์กรวัฒนธรรม ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือฝ่ายบริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไหล่ทุ่ง อำเภอตระการพืชผล พระสงฆ์และประชาชนวัดวาลุการาม หมู่ที่ ๑๒ บ้านระเว ตำบลระเว อำเภอพิบูลมังสาหาร และเจ้าหน้าที่มูลนิธิรักษ์ไทยและประชาชนในพื้นที่บริการของโครงการมูลนิธิรักษ์ไทย จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔๕ รูป/คน ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลไหล่ทุ่ง จำนวน ๑๕ คน แยกเป็น ฝ่ายบริหารและสภาท้องถิ่นรวม ๓ คน และประชาชนเขตพื้นที่บริการ ๑๒ คน พระสงฆ์และประชาชนวัดวาลุการาม จำนวน ๑๕ รูป/คน แยกเป็น พระสงฆ์ ๓ รูป และประชาชน ๑๒ คน เจ้าหน้าที่โครงการมูลนิธิรักษ์ไทยและประชาชนพื้นที่บริการ จำนวน ๑๕ คน แยกเป็น เจ้าหน้าที่มูลนิธิรักษ์ไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๓ คน เจ้าหน้าที่สนาม จำนวน ๑ คน และประชาชนพื้นที่บริการ ๑๑ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเองโดยการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีแบบสัมภาษณ์คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่ไม่ชี้นำ ผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

และสมุดบันทึกประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถาม ที่เกี่ยวกับจิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) มายืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล ด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา ตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ด้านจิตสำนึกของประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชนและองค์กรวัฒนธรรม ต่างให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม การที่แต่ละองค์กรมีรูปแบบและวิธีการทำงานที่แตกต่างกัน ได้ส่งผลให้จิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นของแต่ละองค์กรอยู่ในระดับที่แตกต่างกัน องค์การบริหารส่วนตำบล จัดให้มีกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการในรูปการทำประชาคมเพื่อนำไปจัดทำแผนพัฒนาตำบลและข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี การทำประชาคมเป็นรูปแบบที่กำหนดโดยองค์การบริหารส่วนตำบล โดยกำหนดวัน เวลา สถานที่และจำนวนประชาชนที่เข้าร่วมให้ครบองค์ประชุม องค์การบริหารส่วนตำบลจึงจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้าร่วมให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวไม่ได้เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมเชิงลึกที่เกิดจากจิตสำนึกภายในชุมชนในการศึกษาข้อมูลเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการก่อนที่จะเสนอโครงการเพื่อจัดลำดับความสำคัญในวันทำประชาคม นอกจากนี้ช่องว่างในการสื่อสารข้อมูลและการมอบหมายหน้าที่ระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับประชาชน ได้ส่งผลต่อการขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพิจารณาข้อบัญญัติงบประมาณระดับตำบล การติดตามตรวจสอบการดำเนินโครงการ และการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติและสาธารณประโยชน์

องค์กรภาคเอกชน ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการสร้างอาสาสมัครในพื้นที่เป้าหมาย แล้วทำงานร่วมกับอาสาสมัครในการค้นหาและเข้าถึงกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มด้อยโอกาส ให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกให้กลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มด้อยโอกาสตระหนักในปัญหาของตนเอง ร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข พร้อมกับสร้างความเข้าใจและตระหนักในหลักสิทธิมนุษยชน สิทธิเข้าถึงข้อมูลและบริการของรัฐและของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้กลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มด้อยโอกาสร่วมกับเครือข่ายประชาสังคมและประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของตนเองและของชุมชน

องค์กรวัฒนธรรม เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมที่เกิดจากจิตสำนึกของประชาชนที่ต้องการจะเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลวัดและร่วมปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิด

จากศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัดและคณะสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาส มีความผูกพันในการให้การดูแลสงเคราะห์เกื้อกูลกันระหว่างพระสงฆ์ในวัดและชุมชน ประกอบกับการมีจิตอาสาภายในชุมชนที่เกิดจากกระบวนการเครือข่ายธรรมชาติในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มคุ้มให้ความร่วมมือสนับสนุนวัดในการปฏิบัติตามจารีตประเพณี

๒. ด้านโอกาสของประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชน และองค์กรวัฒนธรรมได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นแต่มีลักษณะและระดับของการเปิดช่องทางโอกาสที่แตกต่างกัน

องค์การบริหารส่วนตำบล เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตามกรอบเวลาที่กำหนดโดยเฉพาะขั้นตอนการทำประชาคมหมู่บ้าน แต่มีบางขั้นตอนที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมและบางหมู่บ้านขาดการรับฟังและการให้คุณค่าต่อความคิดเห็นของประชาชนโดยเฉพาะการศึกษาข้อมูลเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการก่อนเสนอโครงการเข้าประชาคม ส่วนใหญ่ประชาชนจะมีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเฉพาะในขั้นตอนการทำประชาคมเพื่อจัดลำดับโครงการ นอกจากนี้ในบางขั้นตอนโดยเฉพาะการประชุมจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี แม้องค์การบริหารส่วนตำบลจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมรับฟังเพื่อติดตามความโปร่งใสในการตัดสินใจโครงการบรรจุลงในข้อบัญญัติงบประมาณ องค์การบริหารส่วนตำบลยังขาดเครื่องมือและวิธีการสื่อสารที่ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและรู้ช่องทางโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับขั้นตอนการติดตามตรวจสอบการดำเนินโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลได้แต่งตั้งกรรมการตรวจสอบเองทั้งหมดซึ่งมีจำนวนจำกัด แต่ไม่ได้เปิดโอกาสหรือมอบหมายให้ประชาชนในพื้นที่โครงการเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ

องค์กรภาคเอกชน เป็นกระบวนการสร้างอาสาสมัครในพื้นที่เป้าหมาย และทำงานร่วมกับอาสาสมัครให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มด้อยโอกาสซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย รับฟังและให้คุณค่าต่อความคิดเห็นตลอดทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะการเก็บและใช้ข้อมูลที่ไม่กลับมาสร้างปัญหาหรือเป็นภัยต่อกลุ่มเสี่ยงเอง ให้โอกาสกลุ่มเป้าหมายได้สร้างเครือข่ายและเข้ามามีส่วนร่วมคิด ค้นหาปัญหาและตัดสินใจดำเนินการแก้ไขปัญหา ตลอดทั้งให้ความรู้แนวทางแก่กลุ่มเป้าหมายในการเข้าถึงข้อมูล เข้าถึงสิทธิและบริการของรัฐและของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาได้ตรงกับพื้นที่และประเด็นปัญหาโดยเป็นไปอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม

องค์กรวัฒนธรรม ใช้กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความศรัทธาเข้ามามีส่วนร่วม นับตั้งแต่การรับฟังและการให้คุณค่าต่อความคิดเห็นของประชาชนในการให้คำปรึกษาและเห็นชอบในการแต่งตั้งเจ้าอาวาส นอกจากนี้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจในการร่วมกันดำเนินโครงการและกิจกรรมตลอดทั้งการบริหารเงินของวัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้นำองค์กรโดยเฉพาะเจ้าอาวาสที่เปิดโอกาสให้

ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งรับฟังและให้คุณค่าต่อความคิดเห็นของประชาชน พร้อมกับกระจายอำนาจความรับผิดชอบเปิดช่องทางโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

๓. ด้านจิตสำนึกและโอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อความโปร่งใสของแต่ละองค์กร องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชนและองค์กรวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและความโปร่งใสเชิงโครงสร้าง แต่ด้วยเหตุที่จิตสำนึกของประชาชนและโอกาสที่แต่ละองค์กรเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีลักษณะและระดับความเข้มข้นที่แตกต่างกันจึงนำไปสู่ธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใสที่แตกต่างกัน

องค์การบริหารส่วนตำบล ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการทำประชาคมตามรูปแบบเพื่อให้ครบกระบวนการตามที่ทางราชการกำหนด ประชาชนและเครือข่ายประชาสังคมไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางโครงการโดยเฉพาะการค้นหาปัญหาและความต้องการเชิงลึก รวมถึงไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการ การประชุมพิจารณาข้อบัญญัติงบประมาณ การดำเนินโครงการ การติดตามตรวจสอบการดำเนินโครงการ ตลอดทั้งการบำรุงรักษาสาธารณประโยชน์และสาธารณสมบัติ สาเหตุสำคัญที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมเชิงลึกในกระบวนการดังกล่าวเกิดจากช่องว่างที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและใช้ข้อมูลประกอบในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมตรวจสอบติดตามผล ช่องว่างดังกล่าวได้ส่งผลให้ประชาชนเห็นว่ากระบวนการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วน ไม่ได้เป็นไปด้วยความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังทำให้ประชาชนเข้าใจว่ากระบวนการทั้งหมดเป็นบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนประชาชนเป็นผู้เรียกร้องสิทธิหรือผู้รอรับประโยชน์

องค์กรภาคเอกชน มีกระบวนการการมีส่วนร่วมที่ใช้ข้อมูลรอบด้านทั้งจากแหล่งข้อมูลมือสองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนลงพื้นที่เป้าหมาย และจากการค้นหาข้อมูลเชิงลึกแบบมีส่วนร่วมและยืดหยุ่นตามสภาพพื้นที่และสภาพปัญหาของกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ได้ข้อมูลกลุ่มเสี่ยงที่ชัดเจน มีกระบวนการเข้าถึงกลุ่มเสี่ยง ให้ความรู้และสร้างความเชื่อมั่นให้กลุ่มเสี่ยงมีความไว้วางใจและสมัครใจร่วมค้นหาปัญหาและความต้องการทั้งด้วยตนเองและในรูปเครือข่าย กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มเป้าหมายตลอดทั้งชุมชนได้มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาตลอดทั้งมีข้อมูลในการเข้าถึงสิทธิและบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยความโปร่งใสและเป็นธรรม ทำให้การแก้ไขปัญหาและการตอบสนองความต้องการของกลุ่มเสี่ยงและของชุมชนเป็นไปได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง ตรงกับประเด็นปัญหาและพื้นที่ปัญหา

องค์กรวัฒนธรรม มีกระบวนการการมีส่วนร่วมที่สร้างความโปร่งใสโดยขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญสองประการ ประการแรกคือศรัทธาของประชาคมเครือข่ายและประชาชนที่มีต่อองค์กรโดยเฉพาะที่มาของผู้นำองค์กร ในกรณีของวัดวาลุการามได้เจ้าอาวาสมาจากการ

ปรึกษาและเห็นชอบโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และคุณลักษณะของเจ้าอาวาสที่มีความซื่อสัตย์ซึ่งตรงกับหลักอาชวะซึ่งเป็นหนึ่งในทศพิธราชธรรม นอกจากนี้เจ้าอาวาสยังได้ปฏิบัติต่อทุกคนด้วยความเสมอภาค มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ให้การสงเคราะห์ชุมชนไม่สะสมสิ่งของ ให้และแบ่งปันสิ่งที่ได้มากับทุกคนไม่เฉพาะคนใกล้ชิด ไม่เลือกปฏิบัติ และประการที่สองคือการบริหารงานและบริหารเงินที่เป็นไปอย่างเปิดเผยของผู้นำองค์กร โดยการกระจายอำนาจความรับผิดชอบให้กรรมการฝ่ายต่างๆ และผู้นำชุมชน ตลอดทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและติดตามผลการดำเนินงานขององค์กรให้เป็นไปอย่างโปร่งใส

๕. อภิปรายผลการวิจัย

องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชนและองค์กรวัฒนธรรม ต่างให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การที่แต่ละองค์กรมีรูปแบบและวิธีการทำงานที่แตกต่างกัน ได้ทำให้ระดับจิตสำนึกและโอกาสในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใสมีความแตกต่างกัน

๑. จิตสำนึกและโอกาสของประชาชนในการมีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนตำบล การมีส่วนร่วมของประชาชนจะอยู่ในขั้นตอนการจัดทำประชาคมหมู่บ้านร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหลัก ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมเพียงรูปแบบที่ถูกกำหนดจากภายนอก ไม่เป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริงที่ประชาชนมีอำนาจควบคุมตลอดวงจรโครงการ กระบวนการดังกล่าวไม่ได้เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมเชิงลึกที่เกิดจากจิตสำนึกภายในชุมชนในการศึกษาและใช้ข้อมูลเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการก่อนที่จะเสนอโครงการ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้อง ใช้จิตสำนึกในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ปราศจากอคติ และใช้ปัญญาแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น คิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผลในการค้นหาปัญหาความต้องการ โดยผ่านการกระตุ้นส่งเสริมให้มีการสนทนา ถกเถียงและร่วมมือกัน อันจะเป็นการพัฒนาความปีติปราโมทย์หรือความเคารพศรัทธาเห็นคุณค่าในตนเองให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน และเป็นการสร้างความตระหนักตื่นรู้ในสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชนตลอดทั้งตระหนักถึงปัญหาของสังคมในฐานะที่ตนเองเป็นสมาชิกส่วนหนึ่ง การที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหาปัญหาและความต้องการทำให้ประชาชนขาดจิตสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นเจ้าของโครงการ ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ การตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินโครงการให้เป็นไปด้วยความโปร่งใส ในการจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณ แม้องค์การบริหารส่วนตำบลจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมติดตามความโปร่งใสในการตัดสินใจโครงการที่เสนอ องค์การบริหารส่วนตำบลยังขาดวิธีการสื่อสารที่ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและรู้ช่องทางโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วม ประชาชนส่วนหนึ่งอยากเข้าร่วมแต่ไม่

ทราบด้วยสาเหตุปัญหาของการสื่อสาร แต่อย่างไรก็ตามมีประชาชนส่วนหนึ่งไม่สนใจที่จะเข้าร่วม คิดว่าไปร่วมแล้วไม่ได้อะไร มอบให้คนที่มีเงินเดือนหรือมีค่าตอบแทนไปทำหน้าที่ ประชาชนบางส่วนขาดจิตอาสาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ส่วนในขั้นตอนการติดตามตรวจสอบการดำเนินโครงการ กรรมการตรวจสอบได้รับการแต่งตั้งจากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดซึ่งมีจำนวนจำกัด แต่ไม่ได้เปิดโอกาสหรือมอบหมายให้ประชาชนในพื้นที่โครงการเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ

องค์กรภาคเอกชน ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการสร้างอาสาสมัครในพื้นที่เป้าหมาย การเข้าถึงชุมชนและการสืบค้นข้อมูลเชิงลึก (In-depth searching) พร้อมกับการจัดกิจกรรมสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจ ทำให้มูลนิธิฯ สามารถเข้าถึงและได้ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มเสี่ยงโดยทั่วถึงทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม วิธีการศึกษาข้อมูลเชิงลึก ประกอบด้วย การประเมินชุมชน (Assessment) โดยการศึกษาข้อมูลมือสอง (Secondhand information) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วทำการสำรวจอย่างไม่เป็นทางการโดยประชาชนมีส่วนร่วมด้วยการ สอบถามและสังเกตพฤติกรรม จัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้กลุ่มเสี่ยงเข้าร่วมจนเกิดความไว้วางใจและเปิดเผยข้อมูลของตนเอง การจัดทำแผนที่ข้อมูลแบบมีส่วนร่วมตามประเด็นปัญหาของกลุ่มเสี่ยง ทำให้ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นปัญหาและมีความภาคภูมิใจและมั่นใจในแผนที่ข้อมูล การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มเสี่ยงส่งผลให้กลุ่มดังกล่าวได้ตระหนักในความเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะและพร้อมที่จะทำงานเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้องค์กรภาคเอกชนสามารถดึงศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มเสี่ยงในการรับอาสาเข้าสู่กระบวนการการมีส่วนร่วมกับชุมชนด้วยความสมัครใจในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ให้โอกาสกลุ่มเป้าหมายได้สร้างเครือข่ายและเข้ามามีส่วนร่วมคิด ค้นหาปัญหาและตัดสินใจดำเนินการแก้ไขปัญหา ตลอดทั้งให้ความรู้แนวทางแก่กลุ่มเป้าหมายในการเข้าถึงข้อมูล เข้าถึงสิทธิและบริการของรัฐและของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาได้ตรงกับพื้นที่และประเด็นปัญหาโดยเป็นไปอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม ปัญหาอุปสรรคสำคัญในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่นคือโครงสร้างทางการเมืองของแต่ละชุมชน บางชุมชนผู้นำมีการแบ่งแยก การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมอาจส่งผลดีต่อกลุ่มหนึ่งแต่ส่งผลกระทบต่ออีกกลุ่มหนึ่ง การทำงานขององค์กรภาคเอกชน จึงต้องเข้าถึงผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะไม่ยึดเฉพาะโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งของการเมืองท้องถิ่น แต่จะดึงให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบและตัดสินใจร่วมกัน

องค์กรวัฒนธรรม เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมที่เกิดจากจิตสำนึกของประชาชนที่ต้องการจะเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลวัดและร่วมปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัดและคณะสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาส มีความผูกพันในการให้การดูแลสงเคราะห์เกื้อกูลกันระหว่างพระสงฆ์ในวัดและชุมชน ประกอบกับการมีจิตอาสา

ภายในชุมชนที่เกิดจากกระบวนการเครือข่ายธรรมชาติในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มคุ้มให้ความร่วมมือสนับสนุนวัดในการปฏิบัติตามจารีตประเพณี องค์กรวัฒนธรรมมีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความศรัทธาเข้ามามีส่วนร่วม นับตั้งแต่การรับฟังและการให้คุณค่าต่อความคิดเห็นของประชาชนในการให้คำปรึกษาและเห็นชอบในการแต่งตั้งเจ้าอาวาส ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลประกอบการตัดสินใจร่วมกันดำเนินโครงการและกิจกรรมตลอดทั้งการบริหารเงินของวัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้นำองค์กรโดยเฉพาะเจ้าอาวาสที่รับฟังและให้คุณค่าต่อความคิดเห็นของประชาชน พร้อมกับกระจายอำนาจความรับผิดชอบเปิดช่องทางโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัดและชุมชน เจ้าอาวาสได้ใช้หลักสาราณียธรรมโดยการเปิดโอกาสให้มีการปรึกษาหารืออย่างเสมอภาค ให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็น เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีเมตตาต่อกัน เมื่อเจ้าอาวาสและชาวบ้านเห็นชอบกับโครงการหรือกิจกรรม จะร่วมกันตั้งกรรมการโดยแบ่งหน้าที่ออกเป็นฝ่าย ได้แก่ กรรมการสืบราคา กรรมการจัดซื้อจัดจ้าง กรรมการตรวจรับ กรรมการตรวจสอบและติดตามผลให้คำแนะนำแก้ไข การบริหารงานและระบบการเงินการบัญชีของวัดมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ สำหรับกิจกรรมที่มีรายรับรายจ่าย เจ้าอาวาสยกให้กรรมการวัด ไวยาวัจกร ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เป็นผู้นับเงิน ตรวจรับเงิน อธิบายรายรับรายจ่าย เจ้าอาวาสให้เฉพาะความคิดเห็นที่จำเป็น จากนั้นจะจัดพิมพ์รายงานประกาศให้ชาวบ้านทราบ หากไม่ประกาศประชาชนมีจิตสำนึกที่จะถามหรือติดตามการฝากเงินมีบัญชีเดียว การตัดสินใจดำเนินธุรกรรมทางการเงิน ดำเนินการร่วมกันระหว่างเจ้าอาวาส ไวยาวัจกรและผู้นำชุมชน

๒. จิตสำนึกและโอกาสในการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความโปร่งใส องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชนและองค์กรวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและความโปร่งใสเชิงโครงสร้าง แต่ด้วยเหตุที่จิตสำนึกของประชาชนและโอกาสที่แต่ละองค์กรเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีลักษณะและระดับความเข้มข้นที่แตกต่างกันจึงนำไปสู่ธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมและด้านความโปร่งใสที่แตกต่างกัน

องค์การบริหารส่วนตำบล ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการทำประชาคมตามรูปแบบเพื่อให้ครบกระบวนการตามที่ทางราชการกำหนด ประชาชนและเครือข่ายประชาสังคมไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางโครงการโดยเฉพาะการค้นหาปัญหาและความต้องการเชิงลึก รวมถึงไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการ การประชุมพิจารณาข้อบัญญัติงบประมาณ การดำเนินโครงการ การติดตามตรวจสอบการดำเนินโครงการ ตลอดทั้งการบำรุงรักษาสาธารณประโยชน์และสาธารณสมบัติ สาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมเชิงลึกในกระบวนการดังกล่าวเกิดจากช่องว่างที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและใช้ข้อมูลประกอบในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมตรวจสอบติดตามผล ช่องว่างดังกล่าวได้ส่งผลให้ประชาชนเห็นว่ากระบวนการทำงานขององค์การบริหารส่วน

ตำบลบางส่วน ไม่ได้เป็นไปด้วยความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังทำให้ประชาชนเข้าใจว่ากระบวนการทั้งหมดเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนประชาชนเป็นผู้เรียกร้องสิทธิหรือผู้รอรับประโยชน์

องค์กรภาคเอกชน มีการใช้ข้อมูลรอบด้านทั้งจากแหล่งข้อมูลมือสองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนลงพื้นที่เป้าหมาย และจากการค้นหาข้อมูลเชิงลึกแบบมีส่วนร่วมและยืดหยุ่นตามสภาพพื้นที่และสภาพปัญหาของกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ได้ข้อมูลกลุ่มเสี่ยงที่ชัดเจน มีกระบวนการเข้าถึงกลุ่มเสี่ยง ให้ความรู้และสร้างความเชื่อมั่นให้กลุ่มเสี่ยงมีความไว้วางใจและสมัครใจร่วมค้นหาปัญหาและความต้องการทั้งด้วยตนเองและในรูปเครือข่าย กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มเป้าหมายตลอดทั้งชุมชนได้มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา ตลอดทั้งมีข้อมูลช่องทางในการเข้าถึงสิทธิและบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยความโปร่งใสและเป็นธรรม ทำให้การแก้ไขปัญหาและการตอบสนองความต้องการของกลุ่มเสี่ยงและของชุมชนเป็นไปได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงตรงกับประเด็นปัญหาและพื้นที่ปัญหา

องค์กรวัฒนธรรม มีกระบวนการการมีส่วนร่วมที่สร้างความโปร่งใสโดยขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญสองประการ ประการแรกคือศรัทธาของประชาคมเครือข่ายและประชาชนที่มีต่อองค์กรโดยเฉพาะที่มาของผู้นำองค์กร ในกรณีของวัดวาลุการามได้เจ้าอาวาสมาจากการปรึกษาและเห็นชอบโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และคุณลักษณะของเจ้าอาวาสที่มีความซื่อสัตย์ซึ่งตรงกับหลักอาชวะซึ่งเป็นหนึ่งในทศพิธราชธรรม นอกจากนี้เจ้าอาวาสยังได้ปฏิบัติต่อทุกคนด้วยความเสมอภาค ให้การสงเคราะห์ชุมชนดูแลประชาชนที่เจ็บป่วย สอนชุมชนให้จัดการฌาปนกิจเองโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ช่วยให้ประชาชนประหยัด มีความรักความเมตตา มีการดูแลและแบ่งปันซึ่งกัน ไม่สะสมสิ่งของ ให้และแบ่งปันสิ่งที่ได้มากับทุกคน ไม่เฉพาะคนใกล้ชิด ไม่เลือกปฏิบัติ ถือได้ว่าเจ้าอาวาสได้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลในแนวพระพุทธศาสนา และประการที่สองคือการบริหารงานและบริหารเงินที่เป็นไปอย่างเปิดเผยของผู้นำองค์กร โดยการกระจายอำนาจความรับผิดชอบให้กรรมการฝ่ายต่างๆ และผู้นำชุมชน ตลอดทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและติดตามผลการดำเนินงานขององค์กรให้เป็นไปอย่างโปร่งใส

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะต่อองค์การบริหารส่วนตำบล

๑.๑ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรสร้างจิตสำนึกของประชาชนในความเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เปิดพื้นที่ให้ประชาชนพัฒนาพลังความมุ่งมั่นและทักษะในการปรึกษาหารือแสดงความคิดเห็น ตลอดทั้งตระหนักในความเป็นเจ้าของโครงการและกิจกรรมโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจตลอดวงจรโครงการให้เป็นไปอย่างโปร่งใส

๑.๒ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแผนงานพัฒนาและข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี เพื่อร่วมติดตามการจัดสรรทรัพยากรของตำบล และเพิ่มความรับผิดชอบตรวจสอบได้ โดยมีการหารืออย่างเปิดเผยระหว่างฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล สภาองค์การบริหารส่วนตำบล นักวิชาการและประชาชน ควรพัฒนาการสื่อสารระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล กับประชาชนเป็นให้ไปอย่างต่อเนื่อง โปร่งใสและมีประสิทธิผล

๑.๓ การสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีความชัดเจนและเปิดเผย ระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายสภาฯ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในขั้นตอนก่อนทำประชาคมและระหว่างการพิจารณาข้อบัญญัติงบประมาณประจำปีและขั้นตอนการติดตามผลการดำเนินโครงการ เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ประชาชนมีข้อมูลที่ถูกต้องในการเตรียมโครงการก่อนนำเสนอประชาคมและในขั้นตอนการติดตามโครงการ

๑.๔ ควรสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนร่วมติดตามตรวจสอบโครงการ ให้ความรู้ความเข้าใจในการติดตามตรวจสอบโครงการ เพิ่มบทบาทและจำนวนตัวแทนประชาชนแต่ละหมู่บ้านในการร่วมเป็นกรรมการติดตาม ตรวจสอบและตรวจรับโครงการ

๑.๕ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมโครงการและกิจกรรมผ่านเครือข่ายประชาสังคม ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วให้มีส่วนสนับสนุนการเปิดโอกาสให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเข้าถึงทรัพยากร ข้อมูล ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. ข้อเสนอแนะต่อองค์กรภาคเอกชน

๒.๑ ชุมชนพื้นที่เป้าหมายมีความพึงพอใจมากในการทำงานขององค์กรภาคเอกชน ถือว่าเป็นโครงการที่สามารถเข้าถึงและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม แต่อย่างไรก็ตาม ควรเป็นกระบวนการที่เรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ควรมีข่าวสารสัมพันธ์กับพื้นที่โครงการอย่างต่อเนื่อง เช่น จุลสารหรือ วารสารหมุนเวียน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสานต่อกิจกรรมดูแลท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๒.๒ ควรเพิ่มจำนวนบุคลากรหรือพัฒนาอาสาสมัครในการปฏิบัติงานในพื้นที่เพื่อให้ครอบคลุมทั้งพื้นที่เป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มเสี่ยง ควรเพิ่มความถี่ของกิจกรรมที่ประชาชนร่วมกันปกป้องสิทธิชุมชนและสิทธิของกลุ่มเสี่ยง ให้มีความเคลื่อนไหวต่อเนื่อง การเชื่อมโยงระหว่างมูลนิธิฯ กับประชาสังคมที่หลากหลาย จะทำให้เกิดเครือข่ายและการทำงานในประเด็นต่างๆ เพิ่มขึ้น

๒.๓ ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์งานขององค์กรภาคเอกชน ให้หน่วยงานในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจและไว้วางใจองค์กรภาคเอกชน และพร้อมที่จะให้ข้อมูลมือสองแก่องค์กรภาคเอกชนที่เป็นปัจจุบันและใกล้เคียงกับสถานการณ์หรือข้อเท็จจริงในพื้นที่เป้าหมายได้มากที่สุด

๓. ข้อเสนอแนะต่อองค์กรวัฒนธรรม

๓.๑ ประชาชนส่วนหนึ่งขาดการมีส่วนร่วมกับองค์กรวัฒนธรรม ปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาหลักปัญหาหนึ่งที่กระทบสถาบันศาสนา สังคมส่วนหนึ่งคงเหลือกิจกรรมทางศาสนาโดยการให้ทานเพียงอย่างเดียว วัดจึงจำเป็นต้องหาแนวทางให้คนกลุ่มนี้เข้ามาถือศีล ปฏิบัติธรรม มีกิจกรรมร่วมกับวัด

๓.๒ นอกเหนือจากการเชื่อมโยงโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาโดยจัดให้มีการสอบสนามหลวงทุกปีและวัดทำหน้าที่คุมห้องสอบ บทบาทของวัดที่เชื่อมโยงกับองค์กรอื่นในชุมชนยังมีอยู่จำกัด แต่ละองค์กรต่างมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ เป็นเอกเทศที่ไม่เชื่อมโยงกับวัด การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอื่นในชุมชนกับวัดเป็นเรื่องจำเป็นที่จะประสานการพัฒนาประชาชนให้มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

ปธาน สุวรรณมงคล. **การบริหารภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๘.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. **การจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในระดับ อบต. บทวิเคราะห์เชิงสถาบัน : หนังสือ ประเด็นท้าทายการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น, ๒๕๕๔.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น) และคณะ. สุขที่ได้ธรรม จากการสังเคราะห์โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Gupta, Vivek Kumar. “Role of NGOs in Good Governance”. **G-Journal of Environmental Science and Technology**, Vol. 1 No. 4 (2014).

ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณี : ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่นจังหวัดขอนแก่น

The Satisfaction of The Elders Towards Building Environments : A Case Study Social Welfare Development Center for Elders Khonkaen Province

ดร.สิทธิพร เกษจ้อย[*]
พระวรชัด ทะสา[**]
พระมหาสัจจารักษ์ ไร่สงวน[***]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ๒) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อสภาพแวดล้อมและ๓)เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ๑๙๖ คน นำมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณี : ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นเมื่อพิจารณาโดยรวมทั้งหมด พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อทางลาด โดยรวมอยู่ในระดับมากผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อที่จอดรถ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อทางบันไดโดยรวมอยู่ในระดับมากผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อราวจับโดยรวมอยู่ในระดับมากผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อห้องน้ำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๒. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีดังนี้ ๑) ควรจัดสภาพแวดล้อมทางลาดให้มีหลังคามุงกันแดดกันฝน ๒) ควรเพิ่มเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ให้ชัดเจน ๓) ควรเพิ่มหลังคาให้ดีและมั่นคงแข็งแรง ๔) ควรเพิ่มพื้นที่บริเวณที่จอดรถให้มาก

[*] อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

[**] อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

[***] อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ขึ้น ๕) ควรทำราวจับขึ้นบันไดให้มั่นคงแข็งแรง ๖) ควรแยกราวจับทางเดินเป็นทางเข้าออก ๗) ควรเพิ่มแสงสว่างภายในห้องน้ำและเพิ่มปริมาณให้เพียงพอ ๘) ควรมีปุ่มกดสัญญาณขอความช่วยเหลือไว้ในห้องน้ำเวลาเกิดอุบัติเหตุ

คำสำคัญ: สภาพแวดล้อม, ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

Abstract

This research aimed to study: 1 personal factors of the elder, 2. satisfaction of elders towards building environments, and 3) the suggestions about building environments at Social Welfare Development Center for the Elder Khonkaen province. The data were collected by using questionnaire from 196 respondents and analyzed by percentage, mean, and standard deviation statistics.

The findings were:

2. In the overall aspect of the satisfaction of the elders towards the building environments :A case study Social Welfare Development Center for Elder Khonkaen province was at high mean level. While considering in each aspect, it was found that The elder had satisfaction towards parking, stairs, handrail, and toilet at high mean level.

2. There were eight suggestions to develop building environment at Social Welfare Development Center for Elder Khonkaen province:1) Inclining-pathway should be fixed with the roof to protect the sunshine and rain,2) clear signals and symbols should be added,3) strong roof was required,4) . Parking space should be expanded,5) handrail must be firm and strong ,6 Handrail should be separated in the way in-out,7) 7. Lights in toilet should be bright enough, and 8) emergency switch should be fixed in the toilet.

Keywords: Building Environment, Satisfaction of the Elders towards Building environments.

๑. บทนำ

ผลจากการพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทำให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ได้รับการพัฒนาไปอย่างมาก ตลอดจนด้านการ

รักษาพยาบาลได้มีวิธีการป้องกัน การรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ด้วยเครื่องมือที่ทันสมัยทำให้ประชาชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงอัตราการตายลดลง สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่าในปี ๒๕๔๓ มีผู้สูงอายุถึงจำนวน ๕,๘๓๘ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๙.๓๘ ต่อประชากรทั้งหมด ปี ๒๕๕๓ นั้นจะมีผู้สูงอายุจำนวน ๘,๐๑๑ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๙ ต่อประชากรทั้งหมดและในปี ๒๕๖๓ จะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจำนวน ๑๒,๒๗๒ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๕๑ ต่อประชากรทั้งหมด[๑] ในปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป) ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า "ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Ageing)" อันจะมีผลต่อสภาพทางสังคม สภาวะเศรษฐกิจ การจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว[๒] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ บัญญัติไว้ว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกิน ๖๐ ปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว ประกอบกับข้อกำหนดของปฏิญญาผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ว่า “รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กร ภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ ในการพิทักษ์สิทธิคุ้มครองสวัสดิภาพและจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ” จึงเป็นที่มาของการตราพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบัน แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดขอนแก่น (พ.ศ. ๒๕๕๘–๒๕๖๐) แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดขอนแก่น (พ.ศ. ๒๕๕๘–๒๕๖๐) มีการกำหนดยุทธศาสตร์ โครงการ/กิจกรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบ ตัวชี้วัดและเป้าหมาย โดยแบ่งยุทธศาสตร์ออกเป็น ๕ ยุทธศาสตร์ ดังนี้[๓]

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

---

[๑] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๕๔, **การพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจและสังคม**. แหล่งที่มา : http://www.nesdb.go.th [๑๐ เมษายน ๒๕๕๗].

[๒] แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๖๔, ภาวะประชากรผู้สูงอายุ. แหล่งที่มา : http://www. oppo.opp.go.th> [๑๐ เมษายน ๒๕๕๗].

[๓] สำนักงานเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ, **ข่าวประชาสัมพันธ์ สิทธิประโยชน์และกลุ่มเป้าหมาย**. แหล่งที่มา : http://opp.go.th/ information _newsdetail.php?Page=1&id=38&category=6> [๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๗].

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ด้านการประมวล พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ และในประเทศไทย ระบบและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุมีขอบข่ายจำกัดนอกจากนั้น แบบแผนการให้บริการก็ยังไม่เป็นระบบและรูปแบบที่ดีพอผู้สูงอายุในประเทศไทยนับว่ายังได้รับความสนใจดูแลน้อยทั้งจากภาครัฐและเอกชน นโยบายและการบริการต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุมักได้รับการมองว่าเป็นเรื่องไม่เร่งด่วนและมีความสำคัญเป็นอันดับรอง เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรกลุ่มอื่นในการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นคืองานสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุได้ส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุเพียงบางกลุ่มเท่านั้นไม่สามารถกระจายได้ทั่วถึงและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ[๔] และไม่ได้มีการกระจายไปสู่ผู้สูงอายุในเขตชนบท ซึ่งเป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของประเทศ บริการต่างๆ ที่จัดขึ้นยังมีลักษณะที่ไม่กระจายตัวการดำเนินงานในส่วนขององค์กรภาครัฐหรือเอกชนค่อนข้างจะจำกัด ทั้งในด้านปริมาณและรูปแบบ บางกรณีก็มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้สูงอายุเฉพาะกลุ่มอายุที่เป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้การเกื้อหนุนผู้สูงอายุที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐก็ประสบปัญหาทั้งในด้านบุคลากรงบประมาณและการจัดการ การให้บริการแก่ผู้สูงอายุจึงยังไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึงและไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีวิสัยทัศน์ คือ พัฒนาการจัดสวัสดิการประสานเครือข่าย กลุ่มเป้าหมายพึงพอใจเรื่องสภาพแวดล้อมนั้นถือว่าเป็นสวัสดิการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๑๑ ข้อที่ ๕ การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่นการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมนั้นต้องเอื้ออำนวยต่อความปลอดภัยความสะดวกสบายต่อการใช้บริการของผู้สูงอายุให้ถูกต้องตามมาตรฐานสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นส่วนสำคัญสำหรับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุทั้งนี้เป็นเพราะอุบัติเหตุของผู้สูงอายุมักเกิดจากสภาพสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ผู้สูงอายุนั้นอาศัยอยู่ยกตัวอย่างเช่นการเกิดอุบัติเหตุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุขอนแก่นนับตั้งแต่ การหกล้มเพราะเฟอร์นิเจอร์ในสถานที่ที่กีดขวางทางเดินหรือเฟอร์นิเจอร์ที่ไม่มั่นคงเวลาจับเพื่อพยุงตัวอาจทำให้หกล้มได้สายไฟจาก

[๔] วันชัย ชูประดิษฐ์, “การศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับอำเภอลำทับจังหวัดกระบี่”, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์),๒๕๕๕.

ปลั๊กหรือสวิตซ์ไฟต่างๆ ที่วางบนพื้นอาจทำให้สะดุดหกล้มได้ โดยเฉพาะตรงทางเดินและบันได พื้นห้องไม่ว่าจะเป็นห้องนอนห้องรับแขก ห้องครัว ใช้วัสดุที่ลื่น เสื่อหรือพรมเช็ดเท้าที่ลื่นและขอบสูงเกินไปเพราะอาจทำให้สะดุดได้ ราวบันไดที่ติดตั้งอย่างไม่มั่นคง มีราวบันไดข้างเดียว นอกจากนี้แล้วการเกิดอุบัติเหตุนอกบ้านมักเกิดขึ้นได้ง่ายเช่น ถนน ทางเดินลื่น พื้นต่างระดับ ห้องน้ำห้องส้วมไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัย มีความสนใจในการศึกษาความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของผู้สูงอายุ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุ ในอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น ให้ดีและมีประสิทธิภาพยิ่งๆ ขึ้นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

๒. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

๓. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) คณะผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อสภาพแวดล้อมเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ศึกษาได้แก่ สมาชิกผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาการจัดการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จำนวน ๓๘๖ คน แบ่งเป็น ชาย ๙๘ คน หญิง ๒๘๘ คน

๒. ขอบเขตพื้นที่ พื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านเนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของผู้สูงอายุศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จำแนกออกเป็น ๕ ด้าน คือ ๑) ทางลาด ๒) ที่จอดรถ ๓) ทางบันได ๔) ราวจับ ๕) ห้องน้ำ

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๑๙๖ คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๕๙.๗ และเป็นเพศชาย ร้อยละ ๔๐.๓ อายุ ๖๐-๖๕ ปี ร้อยละ ๔๗.๔ อายุ ๖๖-๗๐ ปี ร้อยละ ๓๐.๑ อายุ ๗๑-๗๕ ปี ร้อยละ ๑๔.๘ อายุ ๗๖-๘๐ ปี ร้อยละ ๕.๑ อายุ ๘๐ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๒.๖ การศึกษา ที่ศึกษาปริญญาตรีร้อยละ ๓๙.๘๐ปวส.ร้อยละ ๒๕.๕๐ มัธยมศึกษา/

ปวช.ร้อยละ ๑๓.๘๐ สูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ ๙.๗๐ ประถมศึกษา ร้อยละ ๖.๖๐ ต่ำกว่าประถมศึกษา ร้อยละ ๔.๖๐รายได้ มากกว่า ๕,๐๐๐ ร้อยละ ๙๒.๙๐ ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ ร้อยละ ๗.๑๐ สถานภาพ สมรสอยู่ร้อยละ ๕๗.๑๐ หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่ร้อยละ ๓๔.๒๐ โสดร้อยละ ๘.๗๐

๒. ความพึงพอใจของผู้สูงอายุ

๒.๑ ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณี : ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=๓.๖๓) ระดับความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณี : ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในแต่ละด้าน

๒.๑.๑ ทางลาด โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีการจัดสภาพแวดล้อมทางลาดสำหรับผู้สูงอายุ ที่เหมาะสม เช่น วัสดุที่ใช้เป็นทางเดินมีพื้นผิวที่เหมาะสมไม่ลื่น สภาพแวดล้อมทางลาดมีความปลอดภัย ขนาดของทางเดินมีระยะความยาวและกว้างเหมาะสม พื้นผิวหน้าทางลาดมีความเป็นระเบียบไม่มีสิ่งกีดขวาง มีราวจับทั้ง ๒ ข้าง ในทางเดินที่เพียงพอและขนาดที่เหมาะสม จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อทางลาดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ =๓.๗๕)

๒.๑.๒ ที่จอดรถ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=๓.๔๘) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีการจัดสภาพแวดล้อมที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุ ที่เหมาะสม เช่น ที่จอดรถมีพื้นผิวเรียบเหมาะสมไม่มีสิ่งกีดขวาง มีพื้นผิวสัมผัสเตือน ที่เห็นได้ชัดเจน ป้ายสัญลักษณ์มองเห็นได้ชัดเจน ช่องจอดรถมีระยะห่างที่เพียงพอและเหมาะสม ที่ว่างด้านข้างของรถมีระยะห่างที่เหมาะสม จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อที่จอดรถ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยได้กล่าวไว้ว่าที่จอดรถต้องมีผิวเรียบเสมอกัน มีสัญลักษณ์รูปผู้พิการ/ผู้สูงอายุที่พื้นและป้ายโดยจัดทำสัญลักษณ์รูปผู้พิการ/ผู้สูงอายุที่พื้นตามแบบและจัดช่องจอดรถให้มีขนาด ๒.๔๐ x ๖.๐๐ เมตร และมีที่ว่างด้านข้างรถไม่น้อยกว่า ๑.๐๐-๑.๔๐ เมตร และควรติดตั้งป้ายสัญลักษณ์รูปผู้พิการ/ผู้สูงอายุที่พื้นตามแบบโดยติดสูงจากพื้น ๒.๐๐ เมตร ยังสอดคล้องกับ Burton ได้ศึกษาการเสนอแนะการออกแบบการจัดการจราจรภายในที่จอดรถให้เป็นไปตามพื้นฐานของผู้ใช้บริการที่จอดรถ ๔ ข้อ คือ (๑) ความสะดวกสบายรวมทั้งผังที่จอดรถที่มีประสิทธิภาพและการจัดการจราจรภายในที่จอดรถโดยไม่มีสิ่งกีดขวาง (๒) การกำหนดแนวเสาที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงทัศนวิสัยและความปลอดภัย (๓) ให้แสงสว่างตามมาตรฐานเพื่อเพิ่มความปลอดภัยให้กับชีวิตและทรัพย์สินของ

ผู้ใช้บริการที่จอดรถ และ (๔) ความสะอาดรวมทั้งความสว่างภายในที่จอดรถและสภาพภายนอกของที่จอดรถที่เหมาะสม

๒.๑.๓ ทางบันได โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=๓.๕๘) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีการจัดสภาพแวดล้อมทางบันไดสำหรับผู้สูงอายุ ที่เหมาะสม เช่น ความต่างระดับของพื้นผิวมีความเหมาะสม พื้นผิวต่างสัมผัสเตือนมีความชัดเจนเข้าใจง่าย บันไดมีราวจับสองข้างและมีความสูงในระดับที่เหมาะสม ความกว้างของบันไดสำหรับทางเดียวมีความเหมาะสม มีราวจับทั้ง ๒ ข้าง ในทางเดินที่เพียงพอและขนาดที่เหมาะสม จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อทางบันได อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวไว้ว่า บันไดควรมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกกว่า ๑,๕๐๐มิลลิเมตร มีชานพักทุกระยะในแนวดิ่งไม่เกิน ๒,๐๐๐ มิลลิเมตร ลูกนอนควรกว้างไม่น้อยกว่า ๒๘๐ มิลลิเมตรผิวบันไดควรทำด้วยวัสดุไม่ลื่น มีราวจับตามมาตรฐาน ลูกตั้งห้ามเป็นช่องโล่ง บันไดควรมีป้ายแสดงชื่อของชั้นให้ชัดเจน ยังสอดคล้องกับ ศูนย์วิชาการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ได้กล่าวไว้ว่า ทางบันได หลีกเลี่ยงการใช้บันไดเวียน ชั้นบันไดควรเป็นแบบเดียวกัน มีระยะเท่ากันทุกชั้น สำหรับบันไดทางเดียว ความกว้างต้องไม่น้อยกว่า ๐.๙๐ เมตร และสำหรับบันไดที่เดินสวนกัน ไม่น้อยกว่า ๑.๕๐ เมตร ลูกตั้งสูงตั้งแต่ ๑๒-๑๕ เซนติเมตร ไม่เปิดโล่ง ลูกนอนกว้างไม่น้อยกว่า ๒๘ เซนติเมตร มีพื้นผิวเรียบ ไม่ลื่น มีชานพักเป็นระยะ ความกว้างของชานต้องไม่น้อยกว่า ๑.๒๐ เมตร มีราวจับต่อเนื่องทั้งสองข้าง ทำด้วยวัสดุผิวเรียบ ลักษณะกลมมน แต่ถ้าบันไดกว้างกว่า ๓ เมตร ควรติดตั้งราวจับตรงกลางเพิ่มเป็นต้น

๒.๑.๔ ราวจับโดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=๓.๖๘) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีการจัดสภาพแวดล้อมราวจับสำหรับผู้สูงอายุ ที่เหมาะสม เช่นวัสดุที่ใช้ทำราวจับมีความเหมาะสมและปลอดภัยราวจับมีผิวเรียบสามารถยึดเกาะได้สะดวกไม่ลื่นราวจับมีความสูงพอเหมาะกับผู้ใช้บริการราวจับมีขนาดที่เหมาะสมสามารถจับได้สะดวกเหมาะมือ สภาพแวดล้อมรอบข้างมีความเป็นระเบียบไม่มีสิ่งกีดขวางจึงทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อราวจับ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กล่าวว่าราวจับ ลักษณะทั่วไปควรติดตั้งราวจับหรือราวกั้นตามสถานที่ที่อันตราย เช่น บันได ทางลาดชัน ระเบียงและบริเวณที่ยกสูงขึ้นจากพื้นตั้งแต่ ๔๐๐ มิลลิเมตร ขึ้นไป หน้าต่างที่อยู่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ มิลลิเมตรตรงบริเวณบันไดควรมีราวกั้นหรือลูกกรงควรมีราวจับภายในห้องน้ำหรือห้องอาบน้ำ ช่องระหว่างราวจับแนวตั้งและแนวนอนควรจะแคบเพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้งาน ราวจับไม่ควรกั้นหรือขีดขวางทางสัญจร

๒.๑.๕ ความสูง เพื่อความสะดวกสบายของผู้พิการและผู้สูงอายุ ราวจับควรจะติดตั้งอยู่ในระดับความสูงไม่น้อยกว่า ๘๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่ควรเกิน ๙๐๐ มิลลิเมตร จากพื้น เพื่อประโยชน์ต่อผู้ใช้เก้าอี้ล้อ (Wheelchair) ควรติดตั้งราวจับราวที่สองในระดับความสูงระหว่าง ๗๐๐ มิลลิเมตร ถึง ๗๕๐ มิลลิเมตร จากพื้น เพื่อความปลอดภัยของเด็กควรติดตั้งราวจับที่สามระดับความสูง ๖๐๐ มิลลิเมตรจากพื้น และเพื่อการนำทางสำหรับผู้พิการทางสายตาที่ใช้ไม้เท้า ควรติดตั้งราวหรือขอบทางสัญจรที่มีระดับความสูง ๑๕๐ มิลลิเมตร จากพื้น เนื่องจากสามารถช่วยในการห้ามล้อของเก้าอี้ล้อได้

๒.๑.๖ ราวจับที่ติดตั้งกับผนัง ราวจับควรจะติดอยู่กับกำแพงหรือโครงสร้างที่แข็งแรง เพื่อให้สามารถรองรับน้ำหนักจำนวนมากได้ และส่วนปลายสุดของราวจับควรจะยึดติดเข้าไปในกำแพงหรือพื้น เพื่อไม่ให้เป็นอันตรายต่อผู้พิการทางสายตา

๒.๑.๗ รูปทรงของราวจับ ราวจับควรจะมีลักษณะที่ยึดเกาะง่าย เส้นผ่าศูนย์กลางของราวจับคือไม่ต่ำกว่า๓๐มิลลิเมตรแต่ไม่เกิน ๔๐มิลลิเมตร และควรหลีกเลี่ยงขอบราวจับที่แหลมคม

๒.๑.๘ ราวจับสำหรับทางลาดชันและบันได ราวจับควรยาวต่อเนื่องกันโดยนอกจากจะเป็นประตูทางเข้าออก ควรยื่นออกมาในระยะ ๓๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๔๐๐ มิลลิเมตร ตามแนวนอนตรงสุดทางลาดชันหรือบันได ยกเว้นถ้าราวจับกีดขวางทางสัญจร ติดตั้งราวจับตรงกลางเพิ่มอีกราว สำหรับทางลาดหรือบันไดที่กว้างมากกว่า ๓,๐๐๐ มิลลิเมตร และระยะห่างระหว่างราวจับสองด้านในกรณีที่ราวทั้งสองถูกใช้ในการจับ ควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า ๙๐๐ มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร

๒.๑.๙. ราวจับที่ติดตั้งเข้ากับกำแพง ระยะห่างระหว่างกำแพงกับราวจับควรอยู่ระหว่าง ๔๐ มิลลิเมตร ถึง ๕๐ มิลลิเมตร สำหรับกำแพงเรียบและอยู่ระหว่าง ๔๐ มิลลิเมตร ถึง ๖๐ มิลลิเมตร สำหรับกำแพงลักษณะหยาบ ในกรณีที่ราวจับนั้นหลบซ่อนอยู่ในกำแพง ควรจะมีช่องว่างระหว่างด้านบนของราวจับกับขอบกำแพงเหนือราวจับอย่างน้อย ๑๕๐ มิลลิเมตรยังสอดคล้องกับ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ,สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ กล่าวว่า ราวกันตกหรือราวกั้นมีหน้าที่ช่วยป้องกันอุบัติเหตุจากการพลัดตกตามสถานอันตราย เช่น บันได ทางลาด ระเบียง บริเวณที่ยกสูงขึ้นจากพื้นตั้งแต่ ๔๐ เซนติเมตรขึ้นไป

๒.๑.๑๐ ห้องน้ำ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีการจัดสภาพแวดล้อมห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ ที่เหมาะสม เช่นพื้นห้องน้ำมีผิวไม่ลื่นสามารถเดินได้สะดวกมีราวจับที่สามารถเดินได้ทั่วห้องชนิดของฝักบัวมีแรงดันที่เหมาะสมห้องน้ำมีพื้นที่เหมาะสมเป็นสัดส่วนประตูห้องน้ำเหมาะที่จะสามารถให้คนอื่นเข้าไปได้เมื่อเกิดอุบัติเหตุจึงทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อห้องน้ำ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับจารุวรรณ จินดา

นิล ได้กล่าวไว้ว่า ห้องน้ำ เป็นบริเวณที่พบว่าผู้สูงอายุเกิดการหกล้มมากที่สุด จึงเป็นส่วนที่ควรได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด พื้นห้องน้ำควรมีการปูพื้นกันลื่น หรือปูด้วยกระเบื้องชนิดไม่ลื่น สามารถดูแลทำความสะอาดง่าย มีการติดตั้งราวยึดจับบริเวณข้างที่ขับถ่าย หรือที่อาบน้ำใช้ที่นั่งขับถ่ายชนิดนั่งได้ มีความสูงพอเหมาะ มีความมั่นคง ประตูห้องน้ำ ควรเป็นแบบเปิดออกด้านนอกและที่ล็อกควรเปิดออกจากนอกได้ เมื่อเกิดอุบัติเหตุฉุกเฉิน กระจกควรติดตั้งในตำแหน่งที่ตำใกล้กับอ่างอาบน้ำเพื่อให้ผู้ใช้ได้มองเห็นตัวเองได้ง่ายขึ้น อ่างน้ำไม่ควรลึกเกินไป ถ้ามีก๊อกน้ำร้อนควรมีมาตรการป้องกันการเกิดน้ำร้อนลวกในผู้สูงอายุ สำหรับอ่างอาบน้ำการเดินเข้า-ออกอ่างอาบน้ำในผู้สูงอายุอาจเกิดอุบัติเหตุได้ ในขณะที่การใช้ฝักบังจะปลอดภัยมากกว่าแต่ต้องระมัดระวังอุบัติเหตุที่เกิดจากการใช้น้ำร้อนด้วย หรือการติดตั้งฝักบัวแบบปรับระดับได้ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับบ้านแบบไทยโดยทั่วไปอาจใช้ถังหรือตุ่มตักอาบ ความสูงของถังน้ำหรือโอ่งควรอยู่ในระดับที่พอเหมาะสมไม่สูงจนเกินไป เพราะอาจทำให้ผู้สูงอายุต้องเอื้อมตักน้ำเกิดพลัดลื่นได้ อุปกรณ์ของใช้ในห้องน้ำควรจัดเก็บให้ระเบียบมีเฉพาะของที่จำเป็นยังสอดคล้องกับ อารยา เอกปริญญาได้กล่าวไว้ว่า ห้องน้ำควรกว้าง ๑.๕๐-๒.๐๐ เมตร ประตูเปิดออกระดับพื้นภายในและภายนอกเท่ากัน มีราวจับขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๔ เซนติเมตร ที่สามารถเดินได้ทั่วห้องน้ำบริเวณฝักบัวและบริเวณอาบน้ำควรมีที่นั่งและสัญญาณฉุกเฉิน ฝักบัวควรเป็นชนิดแรงดันต่ำ พื้นผิวไม่ควรลื่น ก๊อกน้ำเป็นแบบก้านโยก

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะด้านทางลาด

๑.๑ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น ควรจัดสภาพแวดล้อมทางลาดให้มีหลังคา เพื่อเป็นร่มเงาบังแดดฝนให้กับผู้สูงอายุ

๒. ข้อเสนอแนะด้านที่จอดรถ

๒.๑ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น ควรเพิ่มเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ให้ชัดเจนและหลังคากันแดดฝน

๓. ข้อเสนอแนะด้านทางบันได

๓.๑ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่นควรทำพื้นสัมผัสเตือน เช่น การใช้กระเบื้องชนิดหยาบถูกน้ำแล้วไม่ลื่นมาใช้

๔. ข้อเสนอแนะด้านทางราวจับ

๔.๑ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น ควรเพิ่มราวจับในที่ที่ยังไม่มีมากพอ เช่น ทางลาด ที่ผู้สูงอายุเดินเล่นปล่อยๆ

๕. ข้อเสนอแนะด้านห้องน้ำ

๕.๑ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น ควรทำราวจับให้ทั่วห้องและปุ่มกดขอความช่วยเหลือเวลาเกิดอุบัติเหตุ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

วันชัย ชูประดิษฐ์. “การศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับอำเภอลำทับจังหวัดกระบี่”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๕.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๖๔. **ภาวะประชากรผู้สูงอายุ**. แหล่งที่มา : http://www. oppo.opp.go.th> [๑๐ เมษายน ๒๕๕๗].

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๕๔. **การพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจและสังคม**. แหล่งที่มา : http://www.nesdb.go.th [๑๐ เมษายน ๒๕๕๗].

สำนักงานเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ. **ข่าวประชาสัมพันธ์ สิทธิประโยชน์และกลุ่มเป้าหมาย**. แหล่งที่มา : http://opp.go.th/information_newsdetail.php?Page=1 &id=3 8 &category=6 > [๒ ๓ ธันวาคม ๒๕๕๗].

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

Correlation Between Sappurisa-Dhamma Principles And Leadership Behavior Of The Abbots In Muang Nongkhai District, Nongkhai Province

พระปลัดเกษฎา มหาปญฺโญ (ผาทอง)*
ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช, ผศ.ดร.ธงชัย สิงอุดม, ดร.เรียงดาว ทะชาลี**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๒) เพื่อศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ๔) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย ดำเนินการวิจัยแบบผสม โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรที่เป็นเจ้าอาวาส ในอำเภอเมืองหนองคาย จำนวน ๑๙๓ รูป โดยใช้แบบสอบถามลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยสถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ รูป โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๙

๒. พฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยรวม อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐

๓. การปฏิบัติตนหลักสัปปุริสธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบสนับสนุนอยู่ในระดับสูงมาก (r = ๐.๘๒๗) พฤติกรรมภาวะผู้นำแบบบงการ แบบมีส่วนร่วม และแบบเน้นความสำเร็จ อยู่ในระดับสูง (r = ๐.๘๐๐, ๐.๗๒๔, ๐.๗๑๘) ตามลำดับ

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๔. แนวทางการพัฒนาคือ ควรเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ ผู้นำชุมชนและพุทธศาสนิกชนได้เสนอแนะถวายความเห็น ร่วมกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวัด สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วม และความภาคภูมิใจในความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: หลักสัปปุริสธรรม, พฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส

Abstract

The aims of this research were 1) to study the self-conducts according to the principles of Sappurisa-dhamma of the abbots in MuangNongkai District, Nongkai Province, 2) to study the behavior of leadership of the abbots, 3) to study the correlation between the principles and leadership behavior and 4) to study the ways to promote the self-conduct according to the principles of the abbots in the studied area. This study was a mixed method research. For the quantitative research, the survey research, and for the qualitative research, the in-depth interview with Key Informants. was used to collect the data by using both types of Open and End closed questionnaires asking 193 abbots to respond. The statistics used to analyze the obtained data were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient. And in-depth interview form was used to ask five key informants; by the means of Content Analysis Technique.

The research results were as follows:

1. The overall statistic score of self-conducts according to the principles of Sappurisa-dhamma of the abbots in MuangNongkai District, Nongkai Province was at a high level ($\bar{X}$ = 4.09).

2. The overall statistic score of the behavior of leadership of the abbots was at a high level ($\bar{X}$ = 4.00).

3. There was very high correlation between the principles and leadership behavior (r = 0.827); there was also positive correlation of the conduct and command leadership, participatory leadership and achievement emphasis leadership at a high level (r = 0.800, 0.724, 0.718).

4. The ways to promote is opportunity for the monks, community leaders and Buddhist in expressing their opinions should be given; participation of target determination for the monastery benefits, awareness as the temple owner, participation, being proud of success of work should be made.

Keywords: Sappurisa-dhamma , Behavior Leadership of the Abbots

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนามีความสำคัญกับประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญที่พระสงฆ์เป็นผู้นำในการกล่อมเกลาจิตใจ เป็นผู้นำในการอบรมคุณลักษณะนิสัยอันดีงามให้กับผู้คนในสังคม ตลอดถึงการให้ความอนุเคราะห์เกี่ยวกับบริการสาธารณะตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งการแก้ไขปัญหาให้กับสังคมประเทศชาติมาแล้วเป็นอย่างดี นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีความสำคัญเป็นอย่างมากมากต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านพร้อมกับการพัฒนาชุมชน กล่าวคือหน้าที่ในการเผยแพร่คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แล้วยังได้จัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานชาวบ้านโดยการสั่งสอนอบรมคุณธรรมจริยธรรม ช่วยสอนหนังสือให้แก่นักเรียนโรงเรียนต่างๆ การสงเคราะห์ชาวบ้านที่ยากจน การสนับสนุนกิจการต่างๆ ที่เป็นส่วนรวม การรักษาผู้ป่วยตามภูมิปัญญาชาวบ้าน การให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพหรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้คำชี้แนะแก่ครอบครัวที่มีปัญหา เป็นต้น วัดและพระสงฆ์จึงถือว่าเป็นศูนย์กลาง เป็นศูนย์รวมในการพัฒนาด้านต่างๆ เป็นผู้นำการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งทั้งหลายทั้งปวงทั้งภายในวัด ภายนอกวัดด้วยหลักความถูกต้องดีงาม สร้างความเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นต่อวัดวาอารามและเป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัทที่เป็นชาวบ้านอย่างครบถ้วนบริบูรณ์[๑]

ด้วยเหตุนี้ ผู้ทำหน้าที่หลักในการเป็นผู้นำก็คือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้กำหนดแผนนโยบายในการพัฒนารูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันทางกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดตั้งโครงการ บ้าน วัด โรงเรียน (บ ว ร) โดยให้วัดเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงระหว่างบ้านกับโรงเรียน ซึ่งจะทำให้เราเห็นได้ว่าผู้จำทำหน้าที่หลักในการปฏิบัติศาสนกิจก็คือเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสนอกจากจะมีความรู้ความสามารถ มีบารมี และคุณธรรม มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานองค์กรแล้ว ที่สำคัญเจ้าอาวาสจะต้องมีรูปแบบภาวะผู้นำที่เป็นนักบริหารที่มีประสิทธิผลสูงซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ

---

[๑] พิสิฐเจริญสุข, **คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

ของพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและพฤติกรรมการยอมรับนับถือในการให้ความอุปถัมภ์บำรุงในกิจการของวัดจากพุทธศาสนิกชน หากเจ้าอาวาสผู้ปกครองดูแลและบริหารกิจการของวัดยิ่งมีลักษณะหรือรูปแบบผู้นำที่มีประสิทธิผลมาก มีวิสัยทัศน์ (Vision) กว้างไกล มีการการวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนายการ การประสานงาน การประเมินผล และการงบประมาณ ยิ่งจะทำให้การขับเคลื่อนงาน โครงการต่างๆ ดำเนินการอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น การนำหลักธรรมสัปปุริสธรรม ซึ่งได้แก่ ๑) ธัมมัญญุตา ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ หรือคือ รู้หลักความจริง ๒) อัตถัญญุตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือรู้ว่าเมื่อกระทำสิ่งใดไปแล้วผลที่ออกมาจะเป็นอย่างไรและพร้อมที่จะยอมรับปรับปรุงแก้ไข ๓) อัตตัญญุตา ความรู้จักตนคือ รู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถความถนัด และคุณธรรม เป็นอย่างไรควรนำมาใช้อย่างไรจึงจะได้ผล ๔) มัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี ๕) กาลัญญุตา ความรู้จักกาล คือรู้กาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจกระทำหน้าที่การงานต่างๆ ๖) ปริสัญญุตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ และ ๗) ปุคคลัญญุตาหรือปุคคลปโรปรัญญุตา ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัยความสามารถและคุณธรรม[๒] มาใช้เป็นกรอบสร้างความสัมพันธ์กับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ก็จะทำให้เป็นผู้นำได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งมีเหตุผลรู้จักความพอดีเกี่ยวกับความต้องการ สามารถพัฒนาตนเองได้ ภูมิคุ้มกันที่ดี คือการมีจิตใจที่เข้มแข็ง ฝึกตนเองได้[๓]

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

๒. เพื่อศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

---

[๒] เกษฎา ผาทอง, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้กระบวนทัศน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”, **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙) : หน้า ๒๖๘-๒๖๙.

[๓] อัศวิน หนูจ้อย, “การพัฒนาผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้”, **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙) : หน้า ๒๖.

๔. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) พื้นที่ทำการวิจัย ได้แก่ เขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายจำนวน ๑๖ ตำบล ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าอาวาสในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน ๑๙๓ รูป

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้ ๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๒) กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย ๓) สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ๔) นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการตรวจความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ๕) เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่มิใช่ประชากรในการวิจัย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น และ ๖) หากพบว่าแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มีความเชื่อมั่นแล้ว จึงนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ตามแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำวิถีทาง - เป้าหมาย (Path - Goal of Leadership) ของเฮาส์และอีแวนส์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติจำนวน (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (μ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) หรือค่า r เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ ตัวแปรที่สนใจ และการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

๔. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย สรุปผลได้ดังนี้

๑. การปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของเจ้าอาวาสของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = ๔.๐๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาส อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. พฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = ๔.๐๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส พบว่า การปฏิบัติตนหลักสัปปุริสธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบสนับสนุน อยู่ในระดับสูงมาก (r = ๐.๘๒๗) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบบงการ แบบมีส่วนร่วม และแบบเน้นความสำเร็จ อยู่ในระดับสูง (r = ๐.๘๐๐, ๐.๗๒๔, ๐.๗๑๘) ตามลำดับ

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามกรอบแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย พบว่า การปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = ๔.๐๙) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติตนอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้รู้จักและเข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ มีความมุ่งมั่นดำเนินงานอย่างมีเป้าหมายด้วยความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ เต็มเปี่ยมด้วยความรู้ มีความเข้าใจหลักในการจัดการงบประมาณอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์ต่อวัด รวมถึงเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตบนวิถีแห่งความสันโดษ เข้าใจในการกำหนดนโยบายหรือโครงการให้เหมาะสมกับระยะเวลา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน และที่สำคัญมีวิธีการคัดสรรบุคลากรหรือจัดวางบุคคลได้เหมาะสมกับงาน ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของพระราชรัตนาลงกรณ์ ว่า การที่จะนำพาพระพุทธศาสนาให้อยู่รอดรอดนี้ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ เพราะพระพุทธศาสนาที่เราทั้งหลายอยู่ในสังฆมณฑลทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิต คือ เป็นพระภิกษุ สามเณร หรือคฤหัสถ์ ญาติโยมทั้งหลายต่างก็มีส่วนได้ส่วนเสียในการอยู่รอดปลอดภัยของพระพุทธศาสนาศาสนา การทำพระพุทธศาสนาให้รอด คือการที่พุทธบริษัททั้ง ๔ ศึกษาเล่าเรียนธรรมคำสอนในพระศาสนาให้ดีแล้วปฏิบัติตามและช่วยกันเผยแผ่ ขณะเดียวกันก็ช่วยกันปกป้อง รักษา

ช่วยกันสนับสนุน เช่นนี้ย่อมทำให้วัดวา พระพุทธศาสนาอยู่วัฒนาสถาพรสืบต่อไปในอนาคต[๔] อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระยทุธศิลป์ ยุทธสิปฺโป[๕] ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานโดยการประยกุต์ใช้หลกัสัปปริสธรรม ๗ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค้อ อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม จากผลการศึกษา พบว่า การบริหารงานโดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค้อ อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. พฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = ๔.๐๙) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า มีการใช้พฤติกรรมภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาส เป็นผู้กำหนดเป้าหมายและแนวทางในการปฏิบัติเรียกร้องให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆที่มีลักษณะเป็นมิตรภาพ เป็นผู้ที่สามารถเข้าใกล้ชิดได้ ให้ความเชื่อมั่นและให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มที่และจะตั้งเป้าหมายที่ท้าทายสำหรับผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของพระครูสุตรัตนาภรณ์ ว่า บางครั้งก็ควรเปิดโอกาสให้ภาคชุมชน คณะสงฆ์ ผู้นำชุมชน พุทธศาสนิกชน เสนอแนะถวายความเห็น ร่วมกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อส่งผลดีต่อวัด ขณะเดียวกัน จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วม มีส่วนแบ่ง ภาคภูมิใจในความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ที่สำคัญนอกจากนี้ควรมีพรหมวิหารธรรม มีความเอื้อเฟื้อต่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ไม่เลือกชั้นวรรณะ มีลักษณะเป็นมิตร ไม่สร้างศัตรูทั้งภายในวัด นอกวัด และให้การส่งเสริมเกี่ยวกับความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชาโดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้ง[๖] อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูไพโรจน์ภัทรคุณ[๗] ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุในอำเภอกำแพงแสน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสทั้ง ๗ ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย โดยใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า ๑) การปฏิบัติตนหลักสัปปุริสธรรมมี

---

[๔] สัมภาษณ์ พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร. (พิศิษฐ์ สุวีโร), เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

[๕] พระยุทธศิลป์ ยุทธสิปฺโป (อุปศรี), “การบริหารงานโดยการประยกุต์ใช้หลกัสัปปริสธรรม ๗ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค้อ อำเภอโพนสวรรค์จังหวัดนครพนม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

[๖] สัมภาษณ์ พระครูสุตรัตนาภรณ์ (สุดใจ วรญาโณ), เจ้าคณะตำบลมีชัย, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

[๗] พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปญฺโญ), “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

ความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบบงการ อยู่ในระดับสูง (r=๐.๘๐๐) ๒) การปฏิบัติตนหลักสัปปุริสธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบสนับสนุน อยู่ในระดับสูงมาก (r=๐.๘๒๗) ๓) การปฏิบัติตนหลักสัปปุริสธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับสูง (r=๐.๗๒๔) ๔) การปฏิบัติตนหลักสัปปุริสธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบความสำเร็จ อยู่ในระดับสูง (r=๐.๗๑๘) แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรม เป็นปัจจัยส่งเสริมพฤติกรรมภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส เนื่องจากเมื่อใดก็ตามที่เจ้าอาวาสมีการปฏิบัติตนตามหลักธัมมัญญุตา ก็จะทำให้เป็นผู้รู้หลักหรือรู้จักเหตุ หลักอัตถัญญุตา ซึ่งหมายถึงความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล หลักอัตตัญญุตา หมายถึง ความรู้จักตน คือรู้ว่าเรานั้นโดยฐานะ ภาวะ เพศ เป็นผู้นำแบบใด หลักมัตตัญญุตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ หลักกาลัญญุตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักกาล หลักปริสัญญุตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักบริษัทหรือรู้จักชุมชน หลักปุคคลปโรปรัญญุตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักบุคคล อันจะนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำ ๔ แบบ คือ ภาวะผู้นำแบบบงการ (Directive Leadership) หมายถึง พฤติกรรมของเจ้าอาวาส เป็นผู้กำหนดเป้าหมายและแนวทางในการปฏิบัติ เรียกร้องให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน (Supportive Leadership) หมายถึง พฤติกรรมของเจ้าอาวาส ที่มีลักษณะเป็นมิตรภาพ เป็นผู้ที่สามารถเข้าใกล้ชิดได้ และเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความต้องการ สถานภาพและความเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชา ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participator Leadership) หมายถึง พฤติกรรมของเจ้าอาวาส ที่ให้ความเชื่อมั่นและให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มที่ เป็นมิตรกับผู้ใต้บังคับบัญชาเป้าหมายและการบังคับตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับงาน จนกระทำกลุ่มด้วยการจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชา ภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จ (Achievement Oriented Leadership) หมายถึง พฤติกรรมของเจ้าอาวาส ที่เน้นความสำเร็จ จะตั้งเป้าหมายที่ท้าทายสำหรับผู้ใต้บังคับบัญชา เน้นความสำคัญไปที่ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงานและปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง แสดงความมั่นใจในความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงานให้แสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวุฒิ แก้วบางพูด[๕] ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับวัฒนธรรมองค์กรกรณีศึกษา : เทศบาลนครภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า ๑) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนายกเทศมนตรีนครภูเก็ต โดยรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ๒) วัฒนธรรมองค์การในลักษณะสร้างสรรค์ เทศบาลนครภูเก็ต โดยรวม

[๕] ณัฐวุฒิ แก้วบางพูด, “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับวัฒนธรรมองค์กรกรณีศึกษา : เทศบาลนครภูเก็ต”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๕๔.

คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง และ ๓) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนายกเทศมนตรีนครภูเก็ตกับวัฒนธรรมองค์การในลักษณะสร้างสรรค์เทศบาลนครภูเก็ต มีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างสูง (r= .๗๓๐**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ให้เจ้าอาวาสมุ่งมั่นดำเนินงานอย่างมีเป้าหมายด้วยความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

๑.๒ ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน เป็นนักประสานงานที่ดี ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

๑.๓ ให้เจ้าอาวาสใช้มีวิธีการคัดสรรบุคลากรหรือจัดวางบุคคลได้เหมาะสมกับงาน โดยให้การสนับสนุนคนที่มีความรู้ความสามารถให้ทำหน้าที่ที่เหมาะสม

๑.๔ ให้เจ้าอาวาสมีลักษณะเป็นมิตรภาพกับทุกคน เป็นผู้ที่สามารถเข้าใกล้ชิดได้

๑.๕ ให้เจ้าอาวาสมีความเชื่อมั่นและให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มที่

๑.๖ ให้เจ้าอาวาสตั้งเป้าหมายที่ท้าทายสำหรับผู้ใต้บังคับบัญชาเน้นความสำคัญไปที่ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงานและปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ ควรกำหนดแผนนโยบายในการจัดการวัดที่มีความเหมาะสม เข้าใจหลักในการจัดการงบประมาณอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์ต่อวัด รวมถึงเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตบนวิถีแห่งความสันโดษ

๒.๒ ควรรู้จักและเข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ของหลักธรรมตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ รวมถึงใช้หลักการวางแผนนโยบายให้เหมาะสมสอดคล้องกับงานคณะสงฆ์

๒.๓ ควรเข้าใจในการกำหนดนโยบายหรือโครงการให้เหมาะสมกับระยะเวลา อีกทั้งสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาก่อนหลังได้ดีทันต่อเหตุการณ์

๒.๔ ควรกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการปฏิบัติเรียกร้องให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ

๒.๕ ควรมุ่งเน้นการเป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับการบริหารงานทางการคณะสงฆ์ให้ครอบคลุมทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อปฏิบัติตนและสร้างศรัทธาให้แก่พุทธบริษัททั้ง ๔

๒.๖ ควรควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนในการร่วมแก้ไขปัญหาอย่างเต็มความสามารถ

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรจากเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ไปเป็นเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นให้กว้างมากยิ่งขึ้น จะได้เห็นถึงความสำคัญของหลักสัปปุริสธรรม ที่มีต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางและให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓.๒ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้หลักพุทธธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนของเจ้าอาวาส เช่น กุศลกรรมบถ ๑๐ สาราณียธรรม พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้เจ้ามีหลักในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น

๓.๓ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลักการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

๓.๔ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ในองค์กรหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเช่น ภายใต้โครงการ บ้าน วัด โรงเรียน (บ ว ร) เพื่อจะได้พิจารณาผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

พิสิฐ เจริญสุข. **คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

(๒) วารสาร :

เกษฎา ผาทอง. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้กระบวนทัศน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙).

อัศวิน หนูจ้อย. “การพัฒนาผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙).

(๓) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ณัฐวุฒิ แก้วบางพูด. “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับวัฒนธรรมองค์กรกรณีศึกษา : เทศบาลนครภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๕๔.

พระยุทธศิลป์ ยุทธสิปฺโป (อุปศรี). “การบริหารงานโดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านค้อ อำเภอโพนสวรรค์จังหวัดนครพนม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปญฺโญ). “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๔) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ พระครูสุตรัตนาภรณ์ (สุดใจ วรญาโณ). เจ้าคณะตำบลมีชัย, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร. (พิศิษฐ์ สุวีโร). เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

บทบาทผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

The Role of Leaders in Developing Local Community : A Case Study of Chief Executive of Nasiaw Sub-district Administrative Organization

เกศสุดา โภคานิตย์*
กีฬา หนูยศ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่น และเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่น ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป จำนวน ๕,๕๕๒ คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ TARO YAMANE ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น ๓๙๖ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยวิจัยได้แก่ แบบสอบถามสถิติที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นทั้ง ๖ ด้าน ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชย์กรรมและการท่องเที่ยว ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามเพศมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

คำสำคัญ: บทบาท, ผู้นำท้องถิ่น, การปกครองท้องถิ่น

* อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
** นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ กองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Abstract

The objectives of this research were to study the opinion of people on the role of chief executive of Nasiaw Sub-district Administrative Organization and to compare the opinion of people on the role of chief executive of Nasiaw Sub-district Administrative Organization. The Population in this study include people living in the Nasiaw Sub-district Administrative Organization Muang Chaiyaphum Province Aged 18 years and over The number 5,552 people. Researchers have defined a sample using a formula to calculate the sample size of TARO YAMANE sample. A total of 396 people. Questionnaire survey was used to collect data. Percentage, mean, t-test and One-way ANOVA were used to analyze the data.

The research results were as follows:

1. The results of studying the people's opinion on the role in developing local community of chief executive of Nasiaw Sub-district Administrative Organization revealed that all six dimensions of the roles, i.e. infrastructure; enhancing quality of life; organizing peace and order of community; planning; enhancing investment, commerce and tourism; preserving natural resource and environment; art, culture, custom and local wisdom, had much level means.

2. The results of comparing the opinion of people on the role in developing local community of chief executive of Nasiaw Sub-district Administrative Organization revealed that all six roles were not different between genders, some dimension of role in developing local community of chief executive o fNasiaw Sub-district Administrative Organization, however, were different between groups of age, groups of education, and groups of length of staying in community at significance level of .05.

Keywords: Role, Leaders Local Community, Local Government

๑. บทนำ

อริสโตเติลได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตที่สมบูรณ์ได้ด้วยการอยู่เพียงลำพัง หากต้องอาศัยกันและกันจึงนำไปสู่การตัวรวมกันเป็นสังคม มนุษย์กับสังคมเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กัน เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมเป็นสังคม มีการพบปะสังสรรค์

แลกเปลี่ยนแนวคิดทัศนคติระหว่างกัน การพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลา ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้วิธีการที่จะอยู่ร่วมกัน การปรับตัวตลอดจนการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสังคมนั้นๆ การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีผู้นำทำหน้าที่ในการปกครองกลุ่ม และนำกลุ่มให้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในกลุ่มหรือสังคม มนุษย์ให้เจริญงอกงาม กล่าวได้ว่าผู้นำเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับการตั้งชุมชนหรือสังคม เพื่อนำชุมชนนั้นไปสู่ความเจริญก้าวหน้าหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดของคนในชุมชน การคัดเลือกผู้นำชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะผู้นำชุมชนนั้นมีผลต่อการคงอยู่ ความเจริญ หรือการล่มสลายของชุมชน ตลอดจนการสร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ของชุมชน จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่โลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ความสำคัญของผู้นำชุมชนยิ่งมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสภาวะที่กระแสการตื่นตัวต่อกระแสประชาธิปไตยอย่างกว้างขวาง มีการเรียกร้องให้กระจายอำนาจในทุกระดับ ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น โดยเฉพาะระดับท้องถิ่น เพราะการส่งเสริม และการพัฒนาท้องถิ่นถือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน รัฐบาลจึงได้มีนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โดยให้ท้องถิ่นได้มีรูปแบบของการเป็นองค์กรที่สามารถปกครองตลอดถึงกำหนดแนวทางการพัฒนาของตนเอง เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างทันท่วงที

กล่าวได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่มีอำนาจและหน้าที่ ที่ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบล ที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน ๓ ปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๕๐,๐๐๐บาท ตามที่รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยมุ่งหวังจะเป็นองค์กรที่มีบทบาทตอบสนองความต้องการของชุมชนตามที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น นอกเหนือจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) สุขาภิบาล เทศบาล เป็นต้น เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจึงเป็นอิสระในระดับหนึ่ง ในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า ความสำเร็จของการพัฒนาจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้านวางแผน การกำหนดนโยบายการพัฒนา และการจัดทำร่างข้อบังคับขององค์การบริหารส่วนตำบล ประเด็นสำคัญ ผู้นำท้องถิ่น กล่าวได้ว่าเป็นผู้นำที่เป็นทางการคือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการพนักงานส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นกลไกลหลักในขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนา การปฏิบัติงาน การบริหารงาน ตลอดจนการกำหนดนโยบาย การวางแผนต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยตรง นอกจากที่กล่าวมาผู้นำอีกประเภทคือ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ อันได้แก่ สมาชิกอาวุโสของหมู่บ้าน พระภิกษุสงฆ์ ประธานกลุ่มแม่บ้าน ผู้ที่มีชื่อเสียง ผู้นำในองค์กรที่จัดตั้งหรือ องค์กรเอกชนในชุมชน เช่น

ประธานกลุ่มเกษตรกร ประธานกลุ่มอาชีพต่างๆ รวมถึงผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การบริการส่วนตำบลโดยตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน เป็นต้น ผู้นำไม่เป็นทางการเหล่านี้ ได้มีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนา การวางแผน การกำหนดนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

กล่าวได้ว่าผู้นำท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน การวิจัยในเรื่อง “บทบาทผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวนั้น เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับด้านพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาวิจัยที่พบ มักจะมุ่งเน้นในการศึกษาเกี่ยวกับในด้านทัศนคติเป็นส่วนมาก ส่วนในด้านพฤติกรรมพบว่ามีผู้ศึกษาจำนวนไม่มากนัก ซึ่งบทบาทผู้นำท้องถิ่น ถือเป็นชนชั้นนำ (Elite) ในชุมชน ที่มีบทบาทอย่างมากโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น บทบาทความสำคัญเหล่านี้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลในทางปฏิบัติ และจะก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือมุ่งประสงค์ให้สอดคล้องต่อความต้องการของชุมชนนั้นๆ ได้อย่างไรเป็นไปในทิศทางที่สอดรับกับกระแสการกระจายอำนาจของรัฐ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน มีส่วนร่วมในท้องถิ่นมากน้อยเพียงไรและสามารถเข้ามาแก้ไข ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ตามเจตนารมณ์ในการวางแผนของกระบวนการกำหนดนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือไม่ ซึ่งผู้ที่เป็นตัวกำหนดทิศทางต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกิดจากผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการโดยเฉพาะ การแสดงบทบาทในการะบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

ผู้วิจัยเลือกศึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ด้วยเหตุผลสำคัญคือ นายกองค์การบริหารตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้รับเลือกให้เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวสองสมัยซ้อนโดยที่ไม่มีสมาชิกในตำบลคนใดลงสมัครรับเลือกตั้งแข่งขันเลยซึ่งได้ถือว่าเป็นผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนให้เข้ามาบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ด้วยเหตุผลดังกล่าวนั้นจึงนำไปสู่คำถามของการวิจัยสองประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรก บทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว ต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างไร ประเด็นที่สอง ทัศนของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวเป็นอย่างไร

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่น

๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่น

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งขั้นตอนหลักเป็น ๔ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ ขั้นตอนหลักที่ ๑ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใช้เวลาดำเนินการ ๓ เดือน

ระยะที่ ๒ ขั้นตอนหลักที่ ๒ สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมข้อมูลใช้เวลาดำเนินการ ๑ เดือน

ระยะที่ ๓ ขั้นตอนหลักที่ ๓ เก็บรวบรวมข้อมูลใช้เวลาดำเนินการ ๒ เดือน

ระยะที่ ๔ ขั้นตอนหลักที่ ๔ วิเคราะห์ข้อมูล เขียนรายงานผลการวิจัยใช้เวลาดำเนินการ ๓ เดือน สถานที่ทำการเก็บข้อมูลคือ พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว ในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้ง ๖ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ๒) ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ๓) ด้านจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ๔) ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชย์กรรมและการท่องเที่ยว ๕) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๖) ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามเพศมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่องบทบาทผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิพบว่า

๑. ประชาชนมีความคิดเป็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่านายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชย์กรรมและการท่องเที่ยว ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม และด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีทันต่อความต้องการของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวุฒิกร สุวิทยพันธุ์[๑] ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับผลการศึกษาของมัณตริณี คูวัฒนา[๒] ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของนายกเทศมนตรี ตำบลบางแพ จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกเทศมนตรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

๑.๑ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าประชาชนมีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการจัดให้มีถนนลาดยาง ถนนคอนกรีต ถนนหินคลุก เกี่ยวกับการจัดให้มีโครงการบริการสาธารณะครอบคลุมทุกภารกิจ และเกี่ยวกับการจัดให้มีระบบน้ำประปาหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงยศ อรัญยกานนท์[๓] ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของนายกเทศมนตรี : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า บทบาทด้านการบริหารกิจการของนายกเทศมนตรีทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องการปรับปรุงถนนและเส้นทางสัญจรในเทศบาลให้ดีอยู่เสมอ การปฏิบัติหน้าที่อย่างดีเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาล และจัดให้มีสวนสาธารณะสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และลานกีฬาอย่างเพียงพอ

๑.๒ ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะบทบาทเกี่ยวกับส่งเสริมการป้องกัน ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคติดต่อ บทบาทเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมให้กับชุมชน และบทบาทส่งเสริมจัด

---

[๑] วุฒิกร สุวิทยพันธุ์, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๘.

[๒] มัณตริณี คูวัฒนา, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของนายกเทศมนตรี ตำบลบางแพ จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๙.

[๓] ทรงยศ อรัญยกานนท์, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของนายกเทศมนตรี :ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๙.

ให้มีการแข่งขันกีฬาของชุมชนซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของพงศ์ศักดิ์ ศิริกาญจนรักษ์[๔] ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกเทศมนตรีตำบลนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเฉพาะการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กเยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ การส่งเสริมกีฬา และการออกกำลังกายให้แก่ประชาชนทุกคนในชุมชน และมาตรการป้องกันและระงบโรคติดต่อภายในชุมชน เช่น โรคเอดส์ โรคติดต่อร้ายแรงอื่นๆ

๑.๓ ด้านจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นด้านจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะบทบาทการจัดให้มีถังขยะ สถานที่กำจัดสิ่งปฏิกูล บทบาทส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และบทบาทส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชนซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พงศ์ศักดิ์ ศิริกาญจนรักษ์ ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกเทศมนตรีตำบลนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ด้านจัดระเบียบชุมชน สังคมและรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเป็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเฉพาะการจัดให้มีการฝึกอบรมการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน สนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยภายในชุมชน และการจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติให้แก่เด็กและเยาวชนภายในชุมชน

๑.๔ ด้านการส่งเสริมการลงทุน พาณิชย์กรรมและการท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นด้านการส่งเสริมการลงทุน พาณิชย์กรรมและการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เกี่ยวกับจัดให้มีแผนพัฒนาท้องถิ่น บทบาทส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ส่วนประเด็นส่งเสริมให้มีการลงทุนพร้อมทั้งจัดหาแหล่งทุน ส่งเสริมสนับสนุนอุตสาหกรรมในครัวเรือน และส่งเสริมให้มีการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลางซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของพงศ์ศักดิ์ ศิริกาญจนรักษ์ ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกเทศมนตรีตำบลนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า

[๔] พงศ์ศักดิ์ ศิริกาญจนรักษ์, “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกเทศมนตรีตำบลนามน จังหวัดกาฬสินธุ์”, **การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสารคาม), ๒๕๕๓.

ด้านการลงทุน พาณิชย์กรรมและการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

๑.๕ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการจัดให้มีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโอกาสวันสำคัญต่างๆ บทบาทส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการเพาะปลูก และมีบทบาทส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องมลภาวะและมลพิษต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของระดม อินแสง[๕] ได้ศึกษาเรื่องบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นในจังหวัดน่าน พบว่า ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ๔ แห่งมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ในการบริหารและจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นค่อนข้างน้อยแต่มีบางโครงการที่จัดการทรัพยากรประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เช่น โครงการอนุรักษ์สัตว์น้ำ โครงการจัดตั้งป่าชุมชน โครงการเยาวนชนอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นต้น

๑.๖ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชน เช่น ประเพณีบุญเดือนสาม บุญเดือนห้า วัดศิลาอาสน์ บทบาทส่งเสริมสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มผ้าทอ และมีบทบาทจัดให้มีสถานที่ศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรมของชุมชนซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของพงศ์ศักดิ์ ศิริกาญจนรักษ์ ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกเทศมนตรีตำบลนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่าด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะทำนุบำรุงศาสนา เช่น บูรณปฏิสังขรณ์ โบสถ์ วิหาร กุฏิสงฆ์ที่ชำรุด ทรุดโทรม ให้สามารถใช้งานได้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนให้ประชาชนทำบุญและเข้าวัดฟังธรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ วันเข้าพรรษา วันมาฆบูชา และวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น

---

[๕] ระดม อินแสง, “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นในจังหวัดน่าน”, **การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๑.

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่น โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ (ค่า p ≤ ๐.๐๕) เมื่อพิจาณาแล้วมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

๒.๑ เพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาเป็นเพราะว่าปัจจุบันประชาชนทั้งเพศชายและเพศหญิงมีวิถีชีวิตที่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ การได้รับการศึกษา การประกอบอาชีพ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น เพศจึงไม่เป็นปัจจัยที่ทำให้ความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของทรงยศ อรัญยกานนท์ ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของนายกเทศมนตรี : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า เพศไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของนายกเทศมนตรี

๒.๒ อายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ (ค่า p ≤ ๐.๐๕) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนที่มีอายุต่างกันมีประสบการณ์และมุมมอง และการเรียนรู้ระหว่างช่วงวัยที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ความคิดเห็นต่อบทบาทนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของทรงยศ อรัญยกานนท์ ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของนายกเทศมนตรี : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า อายุไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของนายกเทศมนตรี

๒.๓ ระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันช่องทางในการเข้าถึงสื่อต่างๆ ได้ง่าย กล่าวได้ว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาความรู้และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ผลการวิจัยของทรงยศ อรัญยกานนท์ ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของนายกเทศมนตรี : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของนายกเทศมนตรี

๒.๔ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวระยะเวลาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ (ค่า p ≤ ๐.๐๕) ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระปลัดไพฑูลย์ อินฺทสุวณฺโณ (จรบำรุง)[๖] ที่ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของเทศบาลตำบลบางพูนต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทเทศบาลตำบลบางพูนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยรวมไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านประชาชนก็มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑.๑ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวควรเน้นบทบาทด้านการส่งเสริมการลงทุน พาณิชย์กรรมและการท่องเที่ยวให้กับประชาชนในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

๑.๒ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาชุมชนที่มีเอกลักษณ์ หรือโบราณสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวประจำตำบล เพื่อเป็นการสนับสนุนอุตสาหกรรมในครัวเรือน

๑.๓ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้มีการลงทุนพร้อมทั้งจัดหาแหล่งทุนให้กับประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น

๑.๔ นายกองค์การบริหารตำบลนาเสียวควรรณรงค์ให้ประชาชนมีการประหยัดยึดหลักความพอเพียงในการดำเนินชีวิต

๑.๕ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควรเน้นบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาบทบาทสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น

๒.๒ ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล

---

[๖] พระปลัดไพฑูลย์ อินฺทสุวณฺโณ (จรบำรุง), “บทบาทของเทศบาลตำบลบางพูนต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ทรงยศ อรัญยกานนท์. “ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของนายกเทศมนตรี : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙.

พงศ์ศักดิ์ ศิริกาญจนรักษ์. “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของนายกเทศมนตรีตำบลนามน จังหวัดกาฬสินธุ์”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสารคาม, ๒๕๕๓.

พระปลัดไพฑูลย์ อินฺทสุวณฺโณ (จรบำรุง). “บทบาทของเทศบาลตำบลบางพูนต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

มัณตริณี คูวัฒนา. “ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของนายกเทศมนตรี ตำบลบางแพ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙.

ระดม อินแสง. “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นในจังหวัดน่าน”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

วุฒิกร สุวิทยพันธุ์. “ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘.

ความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

People's Opinion On The Issue Of Traffic Muang Nong Khai Municipality In Nong Khai

เกษม สมสิน*
รศ.ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจร เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจร จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ และชุมชนที่อาศัย และข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๔ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบประมาณค่า ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น .๘๒ สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ t-test และ F-test (One-Way ANOVA) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๒ ด้าน คือ ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร และด้านเศรษฐกิจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๒ ด้าน คือ ด้านการศึกษา และด้านการวางแผนระบบถนนและผังเมือง

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ที่มี เพศ อายุ อาชีพ และชุมชนที่อาศัย ต่างกัน โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. ประชาชนในเขตเทศบาเมืองหนองคาย มีข้อเสนอแนะต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย คือ เจ้าหน้าที่ไม่ควรเรียกรับสินบนจากผู้กระทำผิดกฎหมายจราจร ควรมีการประชาสัมพันธ์สัญลักษณ์จราจรตามไหล่ทางให้ชัดเจน เจ้าหน้าที่ควรมีท่าทีเป็นมิตรและให้ความเป็นกันเองกับประชาชน เจ้าหน้าที่ควรปฏิบัติหน้าที่

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

** อาจารย์คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ด้วยความทุ่มเท เสียสละ เจ้าหน้าที่ควรเข้มงวดกวดขันวินัยจราจรอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่ทำเฉพาะวันหยุดเทศกาล ควรใช้เอกสารสิ่งพิมพ์เป็นสื่อในการ

คำสำคัญ: ปัญหาการจราจร

Abstract

This research aims to study public opinion on traffic problems. Comparing public opinion on traffic problems by sex, age, occupation and living community. And suggestions about traffic problems in Nong Khai. Nong Khai The sample consisted of 354 individuals who were used in the research is a survey estimate. This is a conviction .82 statistics used were percentage, average, standard deviation. The hypotheses were tested by t- test and F-test (One-Way ANOVA) the statistical significance .05**.**

The research result was found as follows:

1. Public opinion on the issue of traffic in Nong Khai. Nong Khai Overall opinion is moderate. When it was found that classification. There are two opinions in many aspects, enforcement of traffic laws. And the economy Opinions are moderate number two aspects: education and planning the road system and urban planning.

2. The comparison of public opinion to the traffic problems in Nong Khai. Nong Khai, sex, age, occupation and residential communities as well as opinion is no different. The statistical significance .05**.**

3. People in the country municipality in Nong Khai. With recommendations to the traffic problems in Nong Khai. Nong Khai is not venal officials from the traffic offense. Should the promotion of the traffic along the flanks to clear. The staff should have a friendly attitude and friendly people. Officers should perform their duties with dedication; sacrifice authorities should be strict traffic discipline consistently, not only do holidays. Use printed materials as a medium to promote public informed of the cuts.

Keywords: Traffic problems

๑. บทนำ

จังหวัดหนองคายมีอาณาเขตติดกับแม่น้ำโขง ติดกับเมืองหลวงของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดการข้ามแม่น้ำเข้ามาค้าขายกันระหว่างประเทศ ประชาชนส่วนใหญ่ทำการค้าขายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เส้นทางการค้าขายหลักๆคือสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ซึ่งเป็นสะพานที่เชื่อมระหว่าง อำเภอเมืองหนองคายไปถึง อำเภอท่านาแล้งของประเทศลาว การสัญจรไปมาระหว่างประเทศสะดวกมากขึ้น ทำให้ประชาชนลาวเข้ามาจับจ่ายใช้สอยในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสินค้าในประเทศไทยมีราคาถูกมากกว่าประเทศลาว ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ให้ประชาชนในจังหวัดหนองคายเป็นอย่างมาก มีการลงทุน ทำธุรกิจอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกมากขึ้น เช่น อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมสิ่งทอ เพื่อการส่งออกไปค้าขายในฝั่งประเทศลาว แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกที่รวดเร็ว ทำให้ประชาชนลาวหลั่งไหลเข้ามาในจังหวัดหนองคายในแต่ละวันมีจำนวนมาก และส่วนมากจะใช้รถยนต์ส่วนตัวทำให้การจราจรแออัด[๑]

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ต้องมีการเพิ่มมาตรการกวดขันวินัยการจราจร ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มงวด ดังนี้ ๑) มีการตั้งจุดตรวจบ่อยครั้งเพิ่มเวลาในการตั้งจุดตรวจมากกว่าเดิม ตักเตือนผู้กระทำผิดวินัยการจราจรหรือดำเนินคดี ๒) การเพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรประจำ ตามแยกหรือป้อมตำรวจจราจร เพื่อตรวจจับและดำเนินคดี ซึ่งอาจยืมกำลังจากหน่วยงานอื่นหรือรับอาสาจราจรจากประชาชน ๓) การเพิ่มป้ายรณรงค์ประชาสัมพันธ์ตามถนนให้ปฏิบัติตามวินัยการจราจร การเพิ่มป้ายบอกทางเครื่องหมายจราจรให้ครบบนถนน ๔) การให้ความรู้และจัดอบรมแก่ประชาชนเกี่ยวกับวินัยการจราจรและกฎหมายจราจรทั้งสถานศึกษาและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจากการเพิ่มมาตรการกวดขันวินัยการจราจร

จากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จะเห็นได้ว่ามีสถิติการจับกุมผู้ใช้รถใช้ถนนฝ่าฝืนกฎจราจร ในรอบ ๓ เดือน (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๙) จำนวนประมาณ ๕๐๐ คน ส่วนใหญ่เป็นการขับขี่จักรยานยนต์ไม่สวม หมวกกันน็อค ขับรถย้อนศร ฝ่าสัญญาณไฟแดง ขับรถยนต์โดยไม่คาดเข็มขัด ไม่มีใบขับขี่ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้รถใช้ถนน เมื่อมีการตรวจจับทำให้ประชาชนเกิดความไม่พึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งอาจส่งผลให้ประชาชนไม่ปฏิบัติตามวินัยการจราจรก็เป็นได้ อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุการจราจรและทำให้การจราจรติดขัดมากขึ้น

---

[๑] สำนักงานสถิติจังหวัดหนองคาย, **รายงานสถิติจังหวัดหนองคาย**. แหล่งที่มา : http://nongkhai.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=featured&Itemid=435 [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่ต้องการทราบ ความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เกิดจากอะไรเป็นส่วนใหญ่ และเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้รถใช้ถนน ผลที่ได้จากการศึกษาเพื่อใช้แก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร และประโยชน์สูงสุดการให้บริการประชาชนและการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจราจรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจร ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ และชุมชนที่อาศัย

๓. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการกฎจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย จำนวน ๔๘,๒๗๔ คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๔ คน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เครื่องมือไมโครคอมพิวเตอร์โปรแกรมสถิติทางสังคมศาสตร์สำเร็จรูป ในการคำนวณหาค่า ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างใช้ค่า T-test, F-test และการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ ๓ กลุ่มขึ้นไปใช้ทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

๔. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจร เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจร ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๒ ด้าน คือ ด้านการบังคับใช้กฎหมายจราจร และ ด้านเศรษฐกิจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๒ ด้าน คือ ด้านการศึกษา และด้านการวางแผนระบบถนนและผังเมือง

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาล เมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ที่มี เพศ ต่างกัน โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิต ที่ระดับ .๐๕

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ที่มีอายุ ต่างกันโดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทางสถิตที่ระดับ .๐๕

๔. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ที่มีอาชีพ ต่างกัน โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทางสถิตที่ระดับ .๐๕

๕. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ที่มี ชุมชนที่อาศัย ต่างกัน โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทางสถิตที่ระดับ .๐๕

๖. ประชาชนในเขตเทศบาเมืองหนองคาย มีปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกับปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ดังนี้ เจ้าหน้าที่ไม่ควรเรียกรับสินบนจากผู้กระทำผิดกฎหมายจราจร ควรมีการประชาสัมพันธ์สัญลักษณ์จราจรตามไหล่ทางให้ชัดเจน เจ้าหน้าที่ควรมีท่าทีเป็นมิตรและให้ความเป็นกันเองกับประชาชน เจ้าหน้าที่ควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเท เสียสละ เจ้าหน้าที่ควรเข้มงวดกวดขันวินัยจราจรอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่ทำเฉพาะวันหยุดเทศกาล ควรใช้เอกสารสิ่งพิมพ์เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบ

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. ความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อปัญหาจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนมีความรู้สึกดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจราจร ซึ่งเจ้าหน้าที่มีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงมาตรการและบทลงโทษของการขับขี่รถที่กระทำผิดกฎหมายจราจร การบังคับใช้กฎหมายให้ปฏิบัติตามให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเส้นทางการจราจรได้รวดเร็ว มีการประชาสัมพันธ์สัญลักษณ์จราจรตามไหล่ทางไว้อย่างชัดเจน ใช้โทรทัศน์ วิทยุ เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ให้ทราบข้อมูลของการลดจำนวนอุบัติเหตุ สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์มีเนื้อหาสาระเข้าใจง่าย เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรมีการกวดขันวินัยจราจรอย่างเคร่งครัด มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นมิตรและให้ความเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดจาสุภาพ รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ไม่เรียกรับสินบนจากผู้กระทำผิด ใช้ดุลพินิจในการบังคับใช้กฎหมายต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อมี

การจับกุมผู้ที่กระทำผิดกฎหมายจราจรในข้อหาเดียวกันมีการเปรียบเทียบปรับเท่ากัน งานวิจัยสอดคล้องกับนัพวุฒิ ชื่นบาล[๒] งานวิจัย สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๑ กรุงเทพมหานคร กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ รับจ้างในพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ ๙๔.๐ อายุระหว่าง ๓๖-๔๕ ปี ร้อยละ ๓๓.๘ จบชั้นประถมศึกษา ร้อยละ ๕๓.๑ ไม่ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มี แอลกอฮอล์ ร้อยละ ๕๔.๓ ไม่สูบบุหรี่ ร้อยละ ๔๖.๐ และไม่มีโรคประจำตัว ร้อยละ ๗๗.๓ ผลการตรวจสุขภาพตาม ความเสี่ยงจากการทำงานที่พบมีปัญหามากที่สุด คือ สมรรถภาพการได้ยิน

ผิดปกติร้อยละ ๖๓.๔ และระดับพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้างส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง ร้อยละ ๖๙.๐ ระดับพฤติกรรมการป้องกันโรค ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๖๙.๓ ระดับการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตนเอง ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๗๖.๔ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้างที่มีผลต่อระดับพฤติกรรม พบว่า อายุ ประสบการณ์การขับขี่ ระยะเวลาการทำงาน ภาวะสุขภาพเกี่ยวกับโรคประจำตัว และการ รับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตนเอง ที่แตกต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ข้อเสนอจากการวิจัย พบว่าผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้าง ยังมีพฤติกรรมการป้องกันโรค และการรับรู้ ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตนเอง ยังไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงควรมีการรณรงค์และให้ความรู้แก่ผู้ขับขี่ รถจักรยานยนต์รับจ้าง ให้เกิดความตระหนัก และมีวิธีการปฏิบัติตนเพื่อการป้องกันโรคที่ถูกต้อง รวมทั้งหน่วย บริการทางสาธารณสุขควรมีการเฝ้าระวังสุขภาพตามความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง เพื่อการมีสุขภาพอนามัยที่ดีของผู้ ประกอบอาชีพเหล่านี้ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ

๒. ความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหาการจราจรในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ที่มีเพศ อายุ อาชีพ และชุมชนที่อยู่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจราจรต่างกัน ผลการวิจัยปัจจัยส่วนบุคคลที่มีเพศ อายุ อาชีพ และชุมชนที่อยู่แตกต่างกัน พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นต่อปัญหาจราจรไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุตติฐานทั้งที่อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนที่ใช้รถใช้ถนนได้รับการปฏิบัติโดยไม่เลือกปฏิบัติ ตำรวจจราจรใช้คำพูดที่สุภาพ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส เปิดรับฟังความคิดเห็นของผู้ใช้รถใช้ถนน ถึงแม้ว่าตำรวจจราจรจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีแต่ก็ไม่ได้ทำให้ปัญหาการจราจรติดขัด

---

[๒] นัพวุฒิ ชื่นบาล และคณะ, **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ รับจ้างในพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๑ กรุงเทพมหานคร กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ.

ลดลงได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เขตเทศบาลเมืองหนองคาย เป็นเส้นทางผ่านของประเทศเพื่อนบ้านคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อเข้ามาจับจ่ายใช้สอยในประเทศไทย และเขตเทศบาลเมืองหนองคาย มีห้างสรรพสินค้า ห้างวัสดุก่อสร้าง หลายแห่ง ซึ่งเป็นที่ต้องการของประเทศเพื่อนบ้านทำให้แต่ละวันมีจำนวนเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก และที่สำคัญประชาชนส่วนใหญ่ใช้รถส่วนตัว ไม่ใช้รถร่วมบริการ ทำให้มีรถบนถนนปริมาณมาก ส่งผลให้เกิดการจราจรแน่นหนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิยม อนุสรณ์[๓]ศึกษาแนวทางการแก้ไขการกระทำผิดกฎจราจรของผู้ขับขี่ยานพาหนะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพการกระทำความผิดกฎจราจรของผู้ขับขี่ยานพาหนะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อศึกษาสภาพการกระทำความผิดกฎจราจรของผู้ขับขี่ยานพาหนะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อศึกษาสาเหตุการกระทำความผิดกฎจราจรของผู้ขับขี่ยานพาหนะในเขตอำเภอเมือง จังหวัด กำแพงเพชร และเพื่อหาแนวทางแก้ไขการกระทำความผิดของผู้ขับขี่ยานพาหนะที่มีต่อกฎหมายจราจรในเขต อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร เก็บข้อมูลจากผู้ขับขี่ยานพาหนะที่ทำผิดกฎจราจรถูกจับกุมโดยการออกใบสั่งในเขต อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร จึงประมาณการขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมดที่กระทำผิด กฎจราจรในระยะเวลา ๔ เดือน ในช่วงเดือนมกราคม - เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๓

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ให้ทราบควรมีเนื้อหาสาระเข้าใจง่ายในการประชาสัมพันธ์ตามสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ เนื้อหาในการประชาสัมพันธ์จะต้องกะทัดรัดและชัดเจนเข้าใจง่าย และการประชาสัมพันธ์ตามป้ายเนื้อหาจะต้องสั้น ชัดเจน อ่านแล้วเข้าใจง่าย ตัวอักษรต้องเด่นชัดให้เห็นในระยะไกล เลือกสีพื้นหลังที่มองเห็นแล้วไม่สะท้อนต่อสายตา

๒. ตำรวจจราจรควรเข้มงวดกวดขันวินัยจราจรอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่ทำเฉพาะวันหยุดเทศกาลตำรวจจราจรควรปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มงวดทุกวัน ไม่ควรเน้นเฉพาะวันหยุด เนื่องจากมีผู้ใช้รถใช้ถนนทุกวัน ทุกช่วงเวลา ควรมีการกวดขันวินัยจราจรอยู่ตลอดเวลา เพราะถ้ามีการผิดกฎจราจร ทำให้จราจรติดขัด และอาจส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุได้

๓. ตำรวจจราจรควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ควรมีตู้หรือกล่องแสดงความคิดเห็นให้ผู้ใช้รถใช้ถนนได้แสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่ และปัญหาเกี่ยวกับการจราจร เมื่อผู้ใช้รถใช้ถนนแสดงความคิดเห็น ตำรวจจราจรควรมีสรุปความคิดเห็นของ

---

[๓] นิยม อนุสนธิ์, “แนวทางการแก้ไขการกระทำผิดกฎจราจรของผู้ขับขี่ยานพาหนะ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร”, **วารสารการวิจัยกาสะลองคำ**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๔) : หน้า ๑๕-๒๔.

ผู้ใช้รถใช้ถนน เพื่อจะนำความคิดเห็นของผู้ใช้รถใช้ถนนมาปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจราจร และการจราจร

๔. ตำรวจจราจรไม่ควรเรียกรับสินบนจากผู้กระทำผิดกฎหมายจราจร ควรมีตำรวจนอกเครื่องแบบตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจราจรโดยการปลอมตัวเป็นประชาชนที่กระทำผิดกฎจราจรแล้วใช้กล้องที่ติดกับกระดุมในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจราจร และ ควรมีรางวัลให้กับตำรวจจราจรที่มีผลงานการจับกุมดีเด่น เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและเป็นแบบอย่างต่อเจ้าหน้าที่คนอื่นๆให้ปฏิบัติตาม

๕. ตำรวจจราจร ควรมีการวางแผนจราจรล่วงหน้าเมื่อมีงานปรับปรุงถนน มีการก่อสร้าง เช่น มีการประชาสัมพันธ์ตามทางแยก ตามไหล่ทาง และประชาสัมพันธ์ทางสื่อวิทยุติดป้าย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

นัพวุฒิ ชื่นบาล และคณะ. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ รับจ้างในพื้นที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๑ กรุงเทพมหานคร กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๖.

(๒) วารสาร :

นิยม อนุสนธิ์. “แนวทางการแก้ไขการกระทำผิดกฎจราจรของผู้ขับขี่ยานพาหนะ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร”. **วารสารการวิจัยกาสะลองคำ**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม- มิถุนายน ๒๕๕๔).

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

สำนักงานสถิติจังหวัดหนองคาย. **รายงานสถิติจังหวัดหนองคาย**. แหล่งที่มา : http://nongkhai.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=featured&Itemid=435 [๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

ศึกษาการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคายอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

A Study of Administration in accordance with Brahmavihãra IV Of The Nongkhai Area Revenue Department Executives in Nongkhai District, Nongkhai Province

เจือจันท์ วังทะพันธ์*
พระราเชนทร์ วิสารโท, ผศ.ดร, ผศ.ดร.เจษฎา มูลยาพอ**

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารและหลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหาร เพื่อเสนอแนวทางในการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปประยุกต์ใช้ของผู้บริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย การวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจโดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย ผลจากการวิจัยพบว่าการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหาร โดยภาพรวมด้านเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ: วิธีการ, การบริหารงาน, หลักพรหมวิหาร ๔, สำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย

Abstract

The objectives of research were: to study the administrators' work administration and the principles of Brahmavihãra IV, to study the problems of the work administration in accordance with the principles of Brahmavihãra IV of the administrators, to sugguest the guidelines in applying the principles of Brahmavihãra IVfor the administrators in the Nongkhai Area Revenue Department. The method of survey research was used by collecting the data from exsamples who worked in the Nongkhai Area Revenue Department. The results of research were found as a whole the administrators' work

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

administration in accordance with principles of Brahmavihāra IV,that is, Mettã, Karunã, Mutidã and Ubekkhãwere in the high level.

Keywords: practical methods,Administration ,Brahmavihāra IV, The Nongkhai Area Revenue Department

๑. บทนำ

การบริหารพระพุทธศาสนา ในสมัยพุทธกาลการบริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้ามีลักษณะเป็นประชาธิปไตย โดยเน้นให้พระสงฆ์ปกครองดูแลกันเองลักษณะที่เรียกว่า เป็นประชาธิปไตยในหมู่สงฆ์มีปรากฏดังนี้ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่พระสงฆ์เช่นให้คณะสงฆ์เป็นผู้ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้มาขอบวชและทำพิธีบวชให้ เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงเคารพในมติคณะสงฆ์ เมื่อคณะสงฆ์มีมติออกมาอย่างไรพระบรมศาสดาจะเคารพในมตินั้น พระภิกษุต้องเข้าร่วมในกิจกรรมของคณะสงฆ์เช่น การประชุมทำอุโบสถสังฆกรรมทุกครึ่งเดือน การประชุมคณะสงฆ์พระภิกษุทุกรูปที่เข้าประชุมประชุมมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันมีการใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ตัดสิน การมอบฉันทะเมื่อพระภิกษุรูปใดจำเป็นต้องออกจากที่ประชุมเพื่อทำธุระส่วนตัว จะต้องให้ฉันทะก่อน แปลว่าอนุญาตให้การประชุมดำเนินการต่อไปได้ แม้มีการลงมติใดๆ พระภิกษุนั้นต้องยอมรับในมตินั้น[๑]

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติหรือเป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายาม หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเน้นมุ่งที่การปฏิบัติเป็นสำคัญหลักคุณธรรมและศีลธรรมของพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทยคือการศึกษาในระบบพุทธเป็น “วิทยาศาสตร์ประชาชน” นิยามของวิทยาศาสตร์คือเป็นความรู้สาธารณะ (Public Knowledge) สามารถเข้ามาพิสูจน์ได้ด้วยตนเองว่าอะไรจริงอะไรไม่จริงพุทธศาสนาท้าทายตลอดเวลาว่าให้ทุกคนมาพิสูจน์ได้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเองว่าได้ผลจริงหรือไม่จึงกล่าวว่าพุทธเป็นวิทยาศาสตร์ประชาชนการเลือกหลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายว่าการจะเป็นนักบริหารที่เก่งและดีเราควรปฏิบัติธรรมอะไรบ้างเพื่อตอบคำถามนี้เราต้องทราบก่อนว่านักบริหารทำหน้าที่อะไรซึ่งการบริหารหมายถึงศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นดังนั้นนักบริหารต้องมีหลักธรรมหรือนำธรรมะข้อใดข้อหนึ่งมาเป็นแนวทางปฏิบัติจึงจะสามารถแก้ปัญหานั้นได้อย่างเหมาะสมบุคลากรในองค์กรจะทำงานเป็นทีมได้ดียิ่งขึ้นจะต้องมีนักบริหารที่ดีคอยกำกับดูแลนักบริหารที่ดีในทางธรรมคือต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาการใช้หลักธรรมในการครองใจคนที่เรียกว่า “พรหมวิหาร ๔” เรียกอีกอย่าง

[๑] วิทยาปานะบุตร, **คู่มือเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๘๕.

หนึ่งว่า “อัปปมัญญา ๔”[๒] พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องเป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบคือ ๑) เมตตา ความรักปรารถนาอยากให้เขามีความสุขมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า ๒) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นจากทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ ๓) มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขมีจิตผ่องใสบันเทิงกอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุขพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป ๔) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่งไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไป

การบริหารประเทศในแต่ละปีรัฐบาลได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศให้เจริญเติบโตและทัดเทียมกับนานาประเทศซึ่งนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องส่วนหนึ่งเป็นผลจากนโยบายด้านการคลังในส่วนการบริหารจัดเก็บรายได้ภาษีอากรกรมสรรพากร เป็นหน่วยงานหลักในการจัดเก็บรายได้ภาษีให้ภาครัฐเพื่อเป็นรายได้ให้รัฐบาลนำมาใช้พัฒนาประเทศกำกับและตรวจสอบการปฏิบัติด้านภาษีตามมาตรฐาน ติดตามและเร่งรัดภาษีอากรค้างเป็นตัวแทนฝ่ายรัฐในการรักษาความเป็นธรรมและรักษาสภาพบังคับใช้กฎหมายภาษี พิจารณาปรับปรุงตัวบทกฎหมายและระบบการบริหารจัดเก็บภาษีเพื่อส่งเสริมการออมการลงทุนและการแข่งขันในการผลิตและการส่งออกกับนานาประเทศตลอดจนสร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้และเสริมสร้างความสมัครใจในการเสียภาษีโดยในแต่ละปีได้รับมอบหมายจัดเก็บรายได้จากภาษีอากรเป็นจำนวนสูงเกินกว่าร้อยละ๖๐ของรายได้ทั้งประเทศและเพิ่มขึ้นทุกปีตลอดมา[๓]

สำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย เป็นหนึ่งในสำนักงานสรรพากรพื้นที่ทั่วประเทศขึ้นตรงต่อการบริหารงานส่วนกลางคือ กรมสรรพากร กรมสรรพากรเป็นส่วนราชการซึ่งเป็นที่รวมตัวกันของบุคลากรซึ่งมารวมกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ คือการจัดเก็บภาษีอากรภาษีอากรเป็นรายได้หลักของประเทศกรมสรรพากรจะกำหนดเป้าหมายหรือประมาณการในการจัดเก็บภาษีอากรในแต่ละปีงบประมาณ และจัดสรรให้สำนักงานสรรพากรพื้นที่ทั่วประเทศ

---

[๒] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์แพ็ทแอนโฮม จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๕.

[๓] ศศิกานต์ จัตุปา, ดร., “การบริหารจัดเก็บภาษีอากรของกรมสรรพากร”, **วารสารนักบริหาร**, ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗) : หน้า ๑.

สำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย จะได้รับการจัดสรรเป้าจัดเก็บภาษีอากรหรือประมาณการไม่เท่ากันกับสำนักงานสรรพากรพื้นที่อื่นๆ ทั้งนี้ กรมสรรพากรจะวิเคราะห์จากศักยภาพของผู้ประกอบการจำนวนผู้ประกอบการและความเจริญของเศรษฐกิจในแต่ละพื้นที่หรือในแต่ละจังหวัดนั้นๆ ซึ่งสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคายได้มีการแบ่งงานต่างๆ ตามความสามารถของบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ เพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายหรือประมาณการที่กรมสรรพากรกำหนด บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่นับเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดที่เป็นกำลังสำคัญเปรียบเสมือนฟันเฟืองของเครื่องจักรกลที่จะดำเนินการให้เครื่องจักรกลหรือกลไกของเครื่องจักรทำงานต่างๆในหน้าที่ความรับผิดชอบของสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคายบรรลุวัตถุประสงค์หรือประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายในที่สุด การบริหารงานของสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย การทำงานมีหลายส่วนหลายฝ่ายและมีความสำคัญทุกส่วนทุกฝ่ายจะขาดด้านใดด้านหนึ่งเสียไม่ได้ แต่การที่จะบริหารงานนั้นต้องยอมรับว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งเช่นกันในการบริหารงาน ผู้บริหารของสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย มีอยู่ ๓ ตำแหน่ง คือ สรรพากรพื้นที่หนองคาย เป็นหัวหน้าส่วนราชการ และผู้ช่วยสรรพากรพื้นที่หนองคายอีก ๒ ตำแหน่ง ได้มีการแบ่งการบริหารงานตามโครงสร้างของกรมสรรพากรและตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดินอย่างชัดเจน ผู้บริหาร คือ ผู้ใช้สมองใช้ความคิดเพื่อแสวงหาและผสมผสานทรัพยากรทางด้านกายภาพ ทางด้านการเงินและทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักขององค์การ[๔] ผู้บริหารจึงเป็นผู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์หรือพระเดชและพระคุณในการบริหารงานอย่างเหมาะสมกลมกลืน สามารถส่งผลกระทบที่จะทำให้กลไกในระบบการบริหารงานองค์การนั้นๆ ดำเนินไปสู่จุดหมายหรือเป้าหมายและเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการ รวมถึงการเริ่ม การวางแผน การบริการ กำกับการ การบุคคล และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามแผนงานหรือโครงการที่ได้กำหนดเป้าหมายไว้

เมื่อกล่าวถึงคำว่า การบริหารส่วนใหญ่มักจะนึกถึงการบริหารราชการคำศัพท์ที่ใช้มี ๒ คำ[๕] คือ การบริหาร (Administration) นิยมใช้กับการบริหารราชการหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบายศัพท์อีกคำหนึ่งคือ การจัดการ (Management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชนหรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามคำว่า การบริหาร กับคำว่า การจัดการ ใช้แทนกันได้มีความหมายเหมือนกัน ผู้บริหารจึงจำเป็นที่จะต้องใช้ความรู้ทั้งที่เป็นศาสตร์และศิลปะ เพื่อเอาคนทรัพยากรมารวมกันแล้วอำนวยการให้บรรลุวัตถุประสงค์

---

[๔] ธงชัย วงศ์สุวรรณ, **วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๗.

[๕] สมคิด บางโม,**องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิทยพัฒน์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐.

ตามที่ต้องการปัจจัยในการบริหารมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้ ๑) คนหรือบุคคล (Man) เป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงานหน่วยงานหรือองค์การต่างๆ จำเป็นต้องมีคนที่ปฏิบัติงานผลงานที่ดีจะออกมาได้ต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อองค์การหรือหน่วยงานนั้นๆ ๒) เงิน (Money) หน่วยงานจำเป็นที่จะต้องงบประมาณ เพื่อการบริหารงานหากขาดงบประมาณ การบริหารงานของหน่วยงานก็ยากที่จะบรรลุเป้าหมาย ๓) ทรัพยากรหรือวัตถุ (Material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหารหากหน่วยงานขาดวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหารแล้วก็ย่อมจะเป็นอุปสรรคหรือก็ให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน ๔) การบริหารจัดการ (Management) เป็นภารกิจของผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาโดยตรง คือ เป็นกลไกและตัวประสานที่สำคัญที่สุดในการประมวลผลักดันและกำกับปัจจัยต่างๆ ทั้ง ๓ ประการ ให้สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพจนบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานตามที่ต้องการ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การบริหารแบบ 4M” ประเด็นซึ่งเป็นปัญหาว่า ผู้บริหารจะนำหลักการบริหารแบบ 4M มาประยุกต์ใช้กับหลักพรหมวิหาร ๔ อย่างไร เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ เช่น ในด้านเมตตาผู้บริหารมีความรัก มีความปรารถนาดี ผู้บริหารมีการมอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตรงกับความรู้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความปรารถนาดี และรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา บุคลากรและเจ้าหน้าที่ด้วยความตั้งใจหรือไม่ ด้านกรุณา ผู้บริหารมีความสงสาร ต้องการช่วยเหลือใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากของผู้ใต้บังคับบัญชาที่ได้รับความเดือดร้อนให้พ้นจากความทุกข์ ในการให้คำปรึกษาและช่วยแก้ผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องการทำงานและปัญหาในการทำงานด้านมุทิตา ผู้บริหารพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้ใต้บังคับบัญชา มีความสุขประสบความสำเร็จในการทำงานและหน้าที่การงานในการเปิดโอกาสโดยเท่าเทียมกันให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงผลงานและแสดงความสามารถด้านอุเบกขา ผู้บริหารไม่มีพฤติกรรมแบ่งฝ่ายแบ่งพวก ไม่แสดงออกถึงความพอใจไม่พอใจจนเกินพอดีหรือวางตนเป็นกลางในการบริหารงานหรือไม่ หลักพรหมวิหาร ๔จึงเป็นบริบทที่จะเอื้ออำนวยให้ การบริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่พื้นที่หนองคายประสบความสำเร็จ คือ การจัดเก็บภาษีอากรได้ตามเป้าหมาย หรือประมาณการที่กรมสรรพากรกำหนดอันเป็นเม็ดเงินที่จะนำมาบริหารประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ซึ่งได้มองเห็นถึงความสำคัญ และประโยชน์ที่จะได้รับในการวิจัย โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการบริหารงานของผู้บริหารและหลักพรหมวิหาร ๔

๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

๓. เพื่อเสนอแนวทางในการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปประยุกต์ใช้ของผู้บริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ศึกษาการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการศึกษามีขั้นตอนดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสาร เป็นขั้นการสำรวจเอกสารต่างๆ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยรายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์ตำราวารสาร และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมโดยใช้วิธีการดังนี้คือ แบบสอบถาม ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย แล้วรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูลต่างๆ เพื่อประมวลผลในการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหาร

๓.๓ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์ผู้ศึกษาได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งที่มาเนื้อหาและความสมบูรณ์ของข้อมูลเมื่อได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อน และหลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามประเด็นต่างๆดังนี้คือ ศึกษาแนวคิดการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ของผู้บริหารและศึกษาการประยุกต์หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารไปใช้ในการบริหารงานตามลำดับ

๓.๕ ขั้นสรุปผลเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้วผู้ศึกษานำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการศึกษาต่อไป

๓.๖ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย ตามกรอบที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[๖] วิธีการดำเนินการดังกล่าวสามารถนำมาเขียนเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

---

[๖] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **คู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : หอไตรการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔-๑๕.

๔. สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๖ เพศชาย จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๑ มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปีจำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๑ มีระดับการศึกษาคือ ปริญญาตรี จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อย ๖๕.๑ ตำแหน่งเป็นข้าราชการ จำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๘

๔.๒ การบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย อำเภอเมืองหนองคายจังหวัดหนองคาย การบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคายอำเภอเมืองหนองคายจังหวัดหนองคาย ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๐) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่าการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหาร ด้านเมตตาการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีและเป็นมิตรไมตรีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้อื่น ด้านกรุณาผู้บริหารช่วยเหลือให้แผนงานและโครงการต่างๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชาบรรลุตามวัตถุประสงค์ด้านมุทิตา ผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมผลงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านอุเบกขา ผู้บริหารได้วางตนยึดถือความถูกต้องดีงามมีคุณธรรมและจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตในการบริหารงาน อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๔.๓ แนวทางในการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปประยุกต์ใช้ของผู้บริหาร สำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย มีดังนี้

๔.๓.๑ การประยุกต์ใช้เมตตาในการบริหารงาน ได้แก่ การบริหารงานที่มีกำหนดเวลาเร่งด่วนงานเสร็จไม่ทันมีเรื่องขัดแย้งกันในระหว่างการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาการเกี่ยงงานกันทำ ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารงาน ผู้บริหารควรจัดลำดับความสำคัญของงาน การสั่งการงานที่เร่งด่วนก่อนควรใช้หลักเหตุผลและใช้หลักฐานทางข้อมูลเป็นสำคัญในการสั่งการเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายหรือนโยบายของทางราชการควรจัดอบรมธรรมะที่สำนักงานหรือปฏิบัติธรรมที่วัดหรือสถานปฏิบัติธรรม หรือให้พระสงฆ์หรือผู้สอนธรรมะมาแนะนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เพื่อปลูกฝังจิตใจของผู้ใต้บังคับบัญชาให้ดีขึ้น

๔.๓.๒ การประยุกต์ใช้กรุณาในการบริหารงาน ได้แก่ การบริหารงานที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเห็นแก่ตัวในการทำงาน ไม่มีการทำงานเป็นทีมไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อพบอุปสรรคในการทำงานไม่มีใครช่วยเหลือไม่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมงานซึ่งกันและกันข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารงานได้แก่ผู้บริหารควรตั้งหัวหน้าทีมช่วยเหลือกันในการทำงานหรือตั้งกลุ่มงานให้แต่ละส่วนงานรับผิดชอบโดยมีหัวหน้าส่วนหรือหัวหน้าฝ่ายควบคุมดูแลให้เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ มีการปรึกษาหารือเมื่อพบปัญหาผู้บริหารควรมีการส่งเสริมความสามัคคีด้วยการแข่งกีฬาละลายพฤติกรรมด้วยการสังสรรค์ในงานเลี้ยงต่างๆ แนะนำให้บุคลากรช่วยเหลือผู้อื่นถ้างานนั้นเราทำได้การมีน้ำใจกับเพื่อนร่วมงา

๔.๓.๑ การประยุกต์ใช้มุทิตาในการบริหารงานได้แก่ผู้บริหารบางครั้งเกิดอาจความเครียดกลัวว่างานที่สั่งผู้ใต้บังคับบัญชาทำจะไม่เสร็จตรงตามเวลาเนื่องจากบุคลากรในองค์กรมีไม่เพียงพอกับงานที่ทำ หรือความรู้ความสามารถไม่ตรงกับงานที่ทำหรือบุคลากรย้าย โอน ลาออก ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารงานได้แก่แสดงความยินดีชมเชยให้กำลังใจเมื่อปฏิบัติงานบุคลากรทำงานประสบความสำเร็จพิจารณาความดีความชอบเลื่อนขั้นเงินเดือนในการทำงานที่ดี มีการเลื่อนตำแหน่งอย่างมีกฎเกณฑ์ถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ

๔.๓.๔ การประยุกต์ใช้อุเบกขาในการบริหารงานได้แก่ การบริหารงานบุคลากรที่มีการชิงดีชิงเด่นกันค่อนข้างสูงในระหว่างการทำงานผู้บริหารอาจเข้าข้างคนของตนเองเลื่อนตำแหน่งให้คนของตนไม่เลื่อนตำแหน่งให้ผู้ที่ตนไม่ชอบข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารงานได้แก่ผู้บริหารควรให้ความยุติธรรมกับผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนโดยเท่าเทียมกันลงโทษผู้กระทำความผิดไม่เลื่อนตำแหน่งให้คนของตนตามอำเภอใจมีการความเป็นกลางมีความยุติธรรมในทุกๆ ด้าน

สรุป จากการศึกษาการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ของผู้บริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย อำเภอเมืองหนองคายจังหวัดหนองคายพบว่าการบริหารงานของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ สำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพประสบความสำเร็จในการบริหารงาน

๕. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับ การบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสำนักงานสรรพากรพื้นที่หนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายดังนี้

๑. ด้านเมตตา

๑.๑ ผู้บริหารควรมีการสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมงานและกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองต่อหน้าที่ต่อเพื่อนร่วมงานต่อผู้บังคับบัญชาและต่อประชาชนเพื่อเป็นการสร้างรอยยิ้มให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนและผู้เสียภาษี

๑.๒ ผู้บริหารควรมอบหมายงานให้ตรงต่อภาระหน้าที่การปฏิบัติงานของแต่ละฝ่าย แต่ละส่วนงานและดำเนินการมอบหมายงานด้วยความเป็นธรรมเสมอภาคมีความเหมาะสมยุติธรรมก่อให้เกิดความสามัคคีเกิดขึ้นต่อกันในหน่วยงาน

๒. ด้านกรุณา

๒.๑ ผู้บริหารควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ข้อปฏิบัติงานแก่บุคลากรอย่างชัดเจนและถูกต้องตรงตามเป้าหมายของหน่วยงานพร้อมทั้งมีการสนับสนุนและให้โอกาสบุคลากรลาราชการได้ ลาปฏิบัติธรรมได้ตามสมควร

๒.๒ ผู้บริหารควรให้กำลังใจไม่ซ้ำเติมเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นกับบุคลากรพร้อมให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือเพื่อบรรเทาและเยียวยาความเดือดร้อนของบุคลากรให้พ้นทุกข์ไม่มากก็น้อย

๓. ด้านมุทิตา

๓.๑ ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนช่วยเหลือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานให้เจริญก้าวหน้าเพื่อที่จะนำมาพัฒนาความรู้แก่หน่วยงานต่อไปมีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีด้วยความจริงใจไม่มีจิตใจริษยาหรือขัดขวางการเจริญในหน้าที่การงาน

๓.๒ ผู้บริหารควรใช้คำพูดที่เหมาะสมในการว่ากล่าวตักเตือนด้วยเหตุและผลและมีความจริงใจไม่พูดจาส่อเสียดดูแคลนให้บุคลากรท้อถอยกำลังใจในการทำงาน

๔. ด้านอุเบกขา

๔.๑ ผู้บริหารควรพิจารณาตามความเป็นจริงและเป็นไปตามกฎหมายระเบียบแบบแผนของทางราชการที่กำหนดไว้ในการตัดสินปัญหาวางใจเป็นกลางไม่ลำเอียงเพราะอคติให้ความยุติธรรมต่อบุคลากรด้วยความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายไม่นิ่งเฉยต่อบุคลากรที่กระทำความผิดเพื่อให้เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาความผิดในครั้งต่อไป

๔.๒ ผู้บริหารควรวางตัวเป็นกลางไม่เข้าข้างคนของตนเอง วางเฉยในบางครั้งโดยมอบหมายงานให้บุคลากรตัดสินใจเอง

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารในครั้งต่อไปผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๒.๑ ควรศึกษาจากกลุ่มประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างโดยรวมจากหน่วยงานราชการอื่นๆเพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานที่มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันจากการวิจัยครั้งนี้

๒.๒ ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่กับชุมชนที่เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ หรือตามหลักพุทธธรรมอื่นๆ

๒.๓ ควรศึกษาแนวทางการบริหารงานเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ธงชัย วงศ์สุวรรณ. **วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์แพ็ทแอนโฮม จำกัด, ๒๕๔๘.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **คู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : หอไตรการพิมพ์, ๒๕๕๓.

วิทยา ปานะบุตร. **คู่มือเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๘.

สมคิด บางโม. **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิทยพัฒน์ จำกัด, ๒๕๔๖.

(๒) วารสาร :

ศศิกานต์ จัตุปา ดร. “การบริหารจัดเก็บภาษีอากรของกรมสรรพากร”.**วารสารนักบริหาร**, ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗).

แนวทางการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี
A Study of Sangha affairs administration of Chaiwan District, Udonthani Province

พระสายยันต์ วิสารโท (โลหิตดี)*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และลงภาคสนามสัมภาษณ์เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒ ฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ บัญญัติอำนาจและหน้าที่เจ้าอาวาสไว้โดยชัดเจน มี ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

สภาพปัญหาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี พบว่า คณะสงฆ์ไม่ตระหนักถึงเรื่องการเข้าร่วมประชุม การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ และความรู้ ความเข้าใจในหลักการปกครองคณะสงฆ์ การส่งเสริมด้านทุนการศึกษาไม่มี การเดินทางเข้ามาศึกษา พระสงฆ์บางส่วนไม่ตระหนักถึงเรื่องการศึกษา ยังไม่เข้าใจในหลักในการเผยแผ่เชิงรุกในยุคปัจจุบัน และขาดงบประมาณในการพัฒนาวัด

แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานีคณะสงฆ์อำเภอไชยวาน มีแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยยึดหลักคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลักกฎหมาย ตลอดจนแนวคิดต่างๆ มาบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขต ปกครองเพื่อให้มีประสิทธิภาพทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ควรส่งเสริมการบริหารจัดองค์กร คือ การวางกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับที่ใช้ในการปกครองพระภิกษุ สามเณร ภายในวัดให้อยู่กันด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความเป็นกันเองกับพระภิกษุ สามเณร ทำให้มีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี และได้มอบหมายภาระงานบางส่วนให้ช่วยปฏิบัติ แนวคิดในการปกครองคณะสงฆ์โดยอาศัยหลักกฎหมายคณะสงฆ์

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

หลักกฎหมายบ้านเมือง หลักจารีตประเพณี หลักความเป็นลูกศิษย์กับอาจารย์หลักการเอาใจใส่ และหลักพระธรรมวินัย โดยนำหลักดังกล่าวมารวมกันและประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับเพื่อใช้ควบคุมความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด ด้านการศาสนศึกษา ควรส่งเสริมโดยใช้หลักปลูกศรัทธาของผู้เรียน หลักทำให้พุทธบริษัท ๔ เห็นความสำคัญของการศึกษา และหาแรงหนุนบำรุงอุปถัมภ์ในด้านการศึกษามาบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ด้านการเผยแผ่ ควรส่งเสริมด้านการเผยแผ่ โดยใช้หลักตรึงอยู่กับที่และหลักก้าวออกไปจากฐาน หรือการเผยแผ่เชิงรุกเพื่อให้ทันยุคสังคมในปัจจุบัน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมโดยใช้หลักสงเคราะห์กุลบุตรกุลธิดาของพุทธศาสนทายาท ให้มีที่เรียน หลักตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา และหลักสังคหวัตถุ ๔ ด้านสาธารณูปการ ควรส่งเสริมโดยใช้หลักไม่ต้องใหญ่แต่ต้องร่มรื่น หลักการทำลายย่อมไม่เกิดประโยชน์ และหลักการรักษาสภาพแวดล้อมให้มีความร่มรื่น และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรส่งเสริมโดยใช้หลักเคลื่อนตัวให้ไว เข้าไปให้ถึงจุดที่ควรจะไปสงเคราะห์ มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การบริหารกิจการคณะสงฆ์

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the concepts and the principle of Sangha Affair Administration in Buddhism 2) to study the situations of the problems of the Sangha Affair Administration of Chaiwan District, Udonthani District and 3) to study the guideline of enhancing the Sangha Affair Administration of Chaiwan District, Undothani Province. This research was the qualitative research by studying the data from the documents and field study by interviewing in order to collect the data.

The results of the research were found that: the Sangha Affair Administration consists of the two Sangha's acts, that is, the version in B.E. 2505 and amendment version in B.E. 2535 provides the legislative power and duties of the abbots clearly in six aspects, that is, the aspect of administration, religious education, assistant education, propagation, public utility and public assistance.

The problem situation of Sangha Affair Administration of Chaiwan District, Udonthani Province was found that Sanghas do not realize of entering the meeting, participation, public relationships, and knowledge, understanding

the principle of Sangha Administration and not to support the educational funds. In entering to study, some of Buddhist monks do not realize of education and understand the progressive propagation in the present and lack of funds to develop the temples.

The methods to enhance the Sangha Affair Administration of Sanghas in Chaiwan District, Udonthani Province are that Sanghas in Chaiwan District have the guidelines to enhance the Sangha Affair Administration by holding the Buddha's teaching, law including various concepts to administer the Sangha Affair Administration in the administrative territory efficiently in 6 aspects, that is, the aspect of administration the organizational management should be enhanced, namely, to set the regulations, rules, charter that applies for administering the Buddhist monks and novices in the temples to live together orderly and friendly with Buddhist monks and novices to make familiar with each other and to assign some duties to practice and the concepts to administer the Sangahas by the assistance of Sanghas' law, the principle of public law, the cultural principle, the principle of students and teachers, the attentive principle and Dhamma and Vinaya principles by including those principles as said to apply for the designation of regulations to control the Buddhist monks, novices and con-residents behaviors. In the aspect of education education should be enhanced by culturing the learners' faith and the principles of the Four Assemblies of Buddhist devout, to realize of the educational importance and to search for the patroness in education for administering modern Sanghas. In the aspect of propagation – the propagation should be enhanced in the stand-still and progressive principles from the foundation or the progressive propagation in order to keep trace on the modern society. In the assistant education- the assistant education should be provided for Buddhist heiress to study by creating the educational funds and applying the Four Bases of Solidarity. In the aspect of public assistance this aspect should be enhanced not to be big but enjoyable. The principle of destruction does not produce the benefits and the principle of preserving the environments to be enjoyable and in the aspect of public benefit the principle of the fast movement should be enhanced to reach the

appreciated point for assistance in administrating Thai Sanghas in the present time.

Keyword: Sangha affairs administration

๑. บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่งคงของพระพุทธศาสนา กิจการคณะสงฆ์นับว่าเป็นกิจการที่มีความสำคัญในการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาโดยมีคณะสงฆ์เป็นผู้ขับเคลื่อนที่สำคัญ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของคณะสงฆ์ที่จะปฏิบัติ ในการที่จะรักษา พระธรรม วินัย และการสร้างความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน และการสร้างความสมัครสมานสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมและทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงปกครองด้วยพระองค์เอง ต่อมาให้อัครสาวกและพระผู้เป็นใหญ่แบ่งเบาหน้าที่ เมื่อพระสงฆ์มากขึ้นจึงทรงมอบหมายให้พระอุปัชฌาย์ดูแลแทนแต่พระองค์ก็ทรงให้ความเคารพและปฏิบัติตามมติของสงฆ์ทุกประการ ทั้งนี้เพื่อให้มติของสงฆ์มีความศักดิ์สิทธิ์ที่ภิกษุทุกรูปจะต้องปฏิบัติตาม และเป็นการฝึกฝนให้ภิกษุทั้งหลายคุ้นเคยกับการปกครองในระบอบสามัคคีธรรม มีการประชุมพิจารณาแก้ไขปัญหา ตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการพระพุทธศาสนาร่วมกัน เคารพความคิดเห็นกันและกันโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก ดังปัจฉิมโอวาทที่ตรัสว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว พระธรรมและพระวินัยนั่นแหละ จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย ฯลฯ”[๑]

การบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ยกเลิก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีประกาศพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ “ตามที่ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ นั้น สรุปได้ว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติบางมาตราไม่ชัดเจน ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และในบางกรณีมิได้

[๑] ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

บัญญัติไว้ทำให้เกิดปัญหา ในทางปฏิบัติจึงเห็นเป็นการสมควร ที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้เหมาะสมต่อไป”[๒]

หากจะกล่าวโดยรวมแล้วคณะสงฆ์ไทยมีงานหลักที่ต้องดูแลอยู่ ๖ ประการ คือ ๑) งานการปกครอง ๒) งานการศึกษา ๓) งานการเผยแผ่ ๔) งานสาธารณูปการ ๕) การศึกษาสงเคราะห์ ๖) งานสาธารณสงเคราะห์ ในแต่ละด้านนั้น ซึ่งก็มีปัญหาแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของการบริหารจัดการของแต่ละวัด ตลอดถึงเขตการปกครองนั้นๆ และส่วนสำคัญก็คือ ความสามารถของผู้บริหาร นั่นก็คือเจ้าอาวาสที่ปกครองที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้นจากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงพัฒนาการด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี ทั้งนี้เพื่อใช้ข้อมูลที่ค้นพบไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อันจะส่งผลไปถึงการพัฒนาปรับปรุงให้เกิดประสิทธิภาพของบุคลากรทางพระพุทธศาสนา เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานกิจการอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายนำมาวิเคราะห์ประกอบวิทยานิพนธ์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและหลักการของการบริหารงานในพระไตรปิฎก จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทั้งขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) เช่น พระไตรปิฎกและอรรถกถาขั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) เช่น หนังสือวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เอกสารวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความข้อมูลที่รวบรวมได้

๓. วิเคราะห์การบริหารผ่านบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการ จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

๔. เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก ตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ จุลสาร เอกสารอื่นๆ และผลงานวิจัยที่

---

[๒] กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการกิจการคณะสงฆ์ อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานีประกอบด้วย ๖ ด้านคือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศึกษา ๓) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๕) ด้านการสาธารณูปการ และ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะได้ทำการศึกษาจากประชากรที่ใช้ในการศึกษาการได้มา ซึ่งกลุ่มเป้าหมาย (Target Group) เฉพาะข้าราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุดรธานีและไวยาวัจกร ได้มาโดยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๐ รูป/คน ได้แก่ ๑) พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะจังหวัด ๑ รูป รองเจ้าคณะจังหวัด ๑ รูป ๒) พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสในเขต อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี จำนวน ๑๕ รูป ๓) ข้าราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุดรธานี ๓ คน ๔) ไวยาวัจกร โดยเจาะจงกลุ่มเป้าหมายตามเจ้าคณะอำเภอ จำนวน ๑๐ คน

๔. สรุปผลการวิจัย

การบริหาร (Administration) เป็นการบริหารองค์กรให้เป้าหมายที่วางไว้บรรลุสำเร็จ การบริหารมักจะใช้กับการบริหารราชการหรือกิจการสาธารณะ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์และจำเป็นต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ เพราะคณะสงฆ์มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องกระทำร่วมกันเพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คณะสงฆ์ตั้งเอาไว้จึงต้องอาศัยหลักการบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อความเหมาะสมถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และทันยุคสมัยปัจจุบัน

พื้นฐานในการบริหารงานในพระพุทธศาสนา เริ่มจากการการบวช ซึ่งมีวิธีการบวช ๔ แบบ คือ เอหิภิขุอุปสัมปทาติสรณคมนูปสัมปทา การรับโอวาท ๓ ข้อ และญัตติจตุถกรรมวาจา สำหรับกุลบุตรผู้ที่จะบวชในพระพุทธศาสนา ต้องมีความพร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนต้น ที่เป็นโลกิยะสุข แล้วมุ่งหวังเข้าประพฤติปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ และงดเว้นจากความชั่วทางกาย วาจา และใจ และการบวชนั้นมีกระบวนการกลั่นกรองผู้ที่จะเข้ามาบวชโดยคณะสงฆ์เป็นผู้พิจารณาร่วมกัน และให้การยอมรับในที่ประชุมสงฆ์จึงเป็นที่ยุติ หลังจากนั้นก็มองภาระหน้าที่การดูแลอบรมสั่งสอนผู้บวชใหม่ให้กับอุปัชฌาย์หรืออาจารย์จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนามีกระบวนการที่รัดกุมและเข้มงวดในการกลั่นกรองผู้ที่จะเข้ามาบวช เพราะว่าที่บวชแล้วต้องอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยเดียวกันอันเป็นหลักการดำเนินชีวิตนั่นเอง

การศึกษาในพระพุทธศาสนากล่าวโดยรวมมี ๒ อย่าง คือ คันถธุระ และปัสสนาธุระ คันถธุระ คือ การศึกษาภาคทฤษฎีในวิชาการต่างๆ กล่าวคือ เรียนจากครู ดูจากตำราสดับปาฐะนั้นเอง ส่วนวิปัสสนาธุระ คือ การศึกษาภาคปฏิบัติจากผลการเรียนรู้แล้วนามาปฏิบัติให้เกิดมรรคผลรู้แจ้งในหลักธรรมคาสอนของพระพุทธศาสนา ตามกระบวนการคือ ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ฉะนั้นการศึกษาจึงทำให้คนมีความรู้ฉลาดรู้ทันคน รู้ทันเหตุการณ์

โดยเฉพาะการศึกษาในพระพุทธศาสนาถือว่ามีสำคัญอย่างยิ่งผู้มีการศึกษาคือผู้เจริญ การศึกษาเป็นกระบวนการรองรับคนให้มีศักยภาพสูงสามารถทำการเผยแผ่สั่งสอนคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงความรู้ทุกสรรพศาสตร์แล้วนาศาสตร์แห่งความรู้เหล่านั้น มาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรู้นั่นเอง การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นการประกาศพระศาสนาให้เผยแผ่ขจรกระจายไปสู่อารยะประเทศน้อยใหญ่ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาตราบทุกวันนี้ เพราะอาศัยการเผยแผ่ การเผยแผ่จึงเป็นหัวใจสำคัญของการประกาศพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ทรงประกาศพระพุทธศาสนาโดยส่งพระสาวกสู่อาณาจักรน้อยใหญ่เพื่อเผยแผ่หลักธรรมคาสอนโดยมีเป้าหมายเพื่อประกาศพระพุทธศาสนา สร้างบุคลากรของพระพุทธศาสนา ชี้ทางคนเห็นผิดให้เห็นถูก พระพุทธเจ้าคัดเลือกบุคคล สถานที่ หลักธรรม ที่เหมาะสมแก่วิสัยของคนนั้นๆ ให้ชี้ชัด ให้ปฏิบัติมอบภาระหน้าที่ในการเผยแผ่แก่พระสาวก นั่นหมายถึงการมอบภาระหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยให้ถือปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมนาการปกครอง

การบริหารปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้ระบบการบริหารปกครองแบบพ่อปกครองลูก ประกอบด้วยสันติวิธีธรรมหรือสามัคคีธรรม ให้สิทธิเสรีภาพเสมอกันไม่เลือกชนชั้นวรรณะ โดยอาศัยการนับอายุพรรษาในการนับระดับชั้นอาวุโส มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุขสงฆ์ ทรงเป็นประธานในการตัดสินวินิจฉัย วางกรอบแนวการปกครองคณะสงฆ์ให้อยู่ในรูปแบบที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ ด้วยหลักพระธรรมวินัย กล่าวโดยรวมในสมัยพุทธกาลนั้นได้กำหนดรูปแบบและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ คือ การบวช พระธรรมวินัย การศึกษา และการเผยแผ่ ภายหลังจากพุทธปรินิพพานมาแล้ว การปกครองคณะสงฆ์เริ่มต้นด้วยการทาสังคายนาเพื่อรวบรวมพระธรรมวินัยให้เข้าเป็นหมวดหมู่และมีการตรวจสอบเพื่อความถูกต้องตามหลักธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ เพื่อป้องกันมิให้กระจัดกระจาย ในภายหลังพุทธกาลไม่นาน คณะสงฆ์เริ่มมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมวินัยแตกต่างกันไป จนเกิดความแตกแยกในหมู่คณะสงฆ์ โดยแบ่งแยกรูปแบบการปกครองออกไปเป็นหลายคณะ จนเกิดความแตกแยกในหมู่คณะสงฆ์โดยแบ่งแยกรูปแบบการปกครองออกไปเป็นหลายคณะ และอานิสงส์จากทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ทำให้ประเทศไทยได้รับพระพุทธศาสนามาเผยแผ่ในเมืองไทย เริ่มจากดินแดนอาณาสุวรรณภูมิ สู่อาณาจักรสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และมีกฎหมาย พระราชบัญญัติข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูล พระธรรมวินัยโดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการ เผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตร

ข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์ ประชาชนได้ให้ความเลื่อมใสศรัทธามาก จวบกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

การปกครองคณะสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบัน อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ปัจจุบัน มหาเถรสมาคมมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่ ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์

สภาพปัญหาการบริหารงานกิจการอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ๖ ด้าน สรุปได้ดังนี้ ๑) ด้านการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอไชยวาน ได้กำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับที่ใช้ในการปกครองพระภิกษุสามเณร ภายในวัดให้อยู่กันด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และร่วมแก้ปัญหาเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ ๒) ด้านการศาสนศึกษา คณะสงฆ์อำเภอไชยวาน มีนโยบายจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีและระดับอุดมศึกษาให้มากขึ้น ให้อบรมเสริมความรู้แก่พระนวกะในเขตการปกครองเพื่อให้สามารถเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์อำเภอไชยวาน ได้ตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรและเด็กนักเรียนทั่วไป มีการมอบทุนการศึกษาเป็นประจำทุกช่วยสงเคราะห์ให้เด็กได้มีที่เรียนและแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง ตลอดจนได้ร่วมถวายความรู้ ๔) ด้านการเผยแผ่ คณะสงฆ์อำเภอไชยวาน ส่งเสริมให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนไปสู่ประชาชนทุกเพศทุกวัยเพื่อให้ประชาชนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ ๕) ด้านสาธารณูปการ คณะสงฆ์อำเภอไชยวาน ให้ความสำคัญในการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด เพื่ออนุรักษ์ ศาสนสถานไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา ตลอดจนส่งเสริมให้มีการสร้างสาธารณูปการเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดและต้องมีความโปร่งใส ในทุกๆ ด้าน เพื่อเป็นหลักฐานในการตรวจสอบทุกอย่างได้ตลอดจนให้คำแนะนำแก่พระสังฆาธิการในเรื่องการสาธารณูปการต่างๆ รวมถึงแนะนำให้ไปปรึกษาทางหน่วยงานราชการที่มีความรู้เฉพาะด้าน และขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการนั้น ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ คณะสงฆ์อำเภอไชยวาน ได้มีการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์โดยการนำคณะสงฆ์ ส่วนราชการ และประชาชนร่วมบริจาคเครื่องอุปโภค บริโภค เพื่อไปช่วยเหลือผู้ประสบอุกทกภัยหรือภัยธรรมชาติต่างๆ และจัดให้มีโครงการทุนช่วยเหลือชาวบ้านที่ถูกน้ำท่วม มีการระดมทุนบริจาคจาก ได้ปัจจัย ๔ ไปช่วยวัดที่ถูกน้ำท่วม รวมถึงช่วยเหลือประชาชนที่ถูกภัยน้ำท่วมจนบ้านเรือนเสียหาย เป็นต้น

แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ทั้ง ๖ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์อำเภอไชยวานในด้านการปกครองเริ่มต้นด้วยการบริหารจัดองค์กร คือ เริ่มจากการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับที่ใช้ในการปกครองพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้อยู่กันด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความเป็นกันเองกับพระภิกษุสามเณร ทำให้มีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี และไม่เก้อเขินซึ่งกันและกัน สามารถเข้าถึงได้ นอกจากนี้ การแต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาส และได้มอบหมายภาระงานบางส่วนให้ช่วยปฏิบัติ ทำให้สามารถดูแลได้ทั่วถึง พระภิกษุสามเณร มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระสังฆาธิการมีแนวคิดในการปกครองคณะสงฆ์โดยอาศัยหลักกฎหมายคณะสงฆ์ หลักกฎหมายบ้านเมือง หลักจารีตประเพณี หลักความเป็นลูกศิษย์กับอาจารย์หลักการเอาใจใส่ และหลักพระธรรมวินัย โดยนำหลักดังกล่าวมารวมกันและประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับเพื่อใช้ควบคุมความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร และศิษย์วัด

๒. ด้านการศาสนศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์อำเภอไชยวานในด้านการศาสนศึกษามีแนวคิดโดยใช้หลักปลูกศรัทธาของผู้เรียนหลักทำให้พุทธบริษัท ๔ เห็นความสำคัญของการศึกษาและหลักหาแรงหนุนบำรุงอุปถัมภ์ในด้านการศึกษามาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์อำเภอไชยวานในด้านการศึกษาสงเคราะห์มีแนวคิดโดยใช้หลักสงเคราะห์กุลบุตรกุลธิดาของพุทธศาสนทายาทให้มีที่เรียนหลักตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาและหลักสังคหวัตถุ ๔ มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

๔. ด้านการเผยแผ่ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์อำเภอไชยวาน ในด้านการเผยแผ่ มีแนวคิดโดยใช้หลักตรึงอยู่กับที่และหลักก้าวออกไปจากฐาน มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

๕. ด้านสาธารณูปการ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์อำเภอไชยวาน ในด้านสาธารณูปการ มีแนวคิดโดยใช้หลักไม่ต้องใหญ่แต่ต้องร่มรื่น หลักการทำลายย่อมไม่เกิดประโยชน์และหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์อำเภอไชยวานในด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีแนวคิดโดยใช้หลักเคลื่อนตัวให้ไว เข้าไปให้ถึงจุดที่ควรจะไป มาบริหารกิจการคณะสงฆ์กับคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒

ประเวศ วะสี. **พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐.

การจัดการทรัพยากรดินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจแก่พสกนิกรไทย

Management Of Soil Resources Of The King Bhumibol To Improve The Lives Of The People And Economy Of Thailand

พระมหาอุดร ธมฺมปญฺโญ*
พระวินัยธรนิรันทร์ จนฺทสาโร (วรรณา)**
พระครูปริยัติสัจจญาณ***

บทคัดย่อ

ก่อนการเสด็จเยือนสถานที่ต่างๆ ในภูมิภาคประเทศไทยเพื่อรับทราบปัญหาความเป็นอยู่และความต้องการของพสกนิกร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช จะทรงกำหนดสถานที่ และวันเวลา รวมทั้งแผนที่เดินทางและอุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็นด้วย ขณะศึกษาจะทรงบันทึกอย่างละเอียด หลังจากได้ข้อมูลพื้นที่แล้วพระองค์จะทรงประชุมกับคณะทำงานเพื่อปรึกษาหารือและแนะนำวิธีการทำงานต่อไป การปฏิบัติ/วิจัย/ทดลองงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหมดขึ้นอยู่กับประเภทของงานทั้งในส่วนของเกษตรกรรม เทคโนโลยี และสังคมวิทยา โดยมีศูนย์การวิจัยและทดลองที่สำคัญคือ พระราชตำหนักสวนจิตรลดา และศูนย์ศึกษาการพัฒนาในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย ซึ่งมีพันธกิจหลักอิงกับระบบนิเวศวิทยา ผลจากการศึกษาวิจัยและทดลองของพระองค์และศูนย์ศึกษาการพัฒนา ทำให้พสกนิกรสามารถประกอบเกษตรกรรมได้ผลผลิตดี โดยใช้ต้นทุนน้อย สภาพแวดล้อมไม่ถูกทำลาย และมีสุขภาพดี สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการทรัพยากรดิน, คุณภาพชีวิต

Abstract

Pre-visited attractions In order to acknowledge the problems and needs of the population, King Bhumibol will set its sights the exact date and time Including maps and travel accessories. Required by He will study carefully documented. He will have more space after a meeting with the

* รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
** อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
*** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

working group to discuss and recommend ways to continue to work. A practice research or experimental work on the project due to the initiative, all depending on the type of work in terms of agricultural technology and sociology. The center is a research and experimentation. Royal Chitralada Palace And the Centre for Development Studies in different areas of the country, which has the mission-based ecosystems. The results of his experiments and research and development studies. Allow subjects to engage in agricultural productivity. The cost less The environment is not destroyed And healthy ure sustainable.

Keywords: Land Resource Management, Quality of life

๑. บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ ๙ แห่งราชวงศ์จักรี ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ครองราชย์ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ คือ ๗๐ ปี ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนาผู้ยิ่งใหญ่ไม่มีใครเสมอเหมือน ทรงเป็นพลังแห่งแผ่นดินทั้งของพสกนิกรไทยและนานาประเทศ เพราะพระองค์ทรงสละความสุขส่วนพระองค์ให้กับการพัฒนาประเทศเพื่อให้พสกนิกรอันเป็นที่รักของพระองค์ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข ความสุขของพระองค์คือการได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจและเห็นพสกนิกรชาวไทยมีความสุข ดังนั้นภาพที่ประชาชนชาวไทยคุ้นตาคือการเสด็จพระราชดำเนินเยือนถิ่นต่างๆ ของประเทศไทยเพื่อทรงบำบัดทุกข์และบำรุงสุขแก่พสกนิกร ความรักและเทิดทูนพระองค์เหนือเศียรเกล้าของชาวไทยจึงไม่ได้เกิดขึ้นด้วยระยะเวลาอันสั้น หากแต่ได้สั่งสมมาตลอดระยะเวลาการครองราชย์ของพระองค์

ผลแห่งการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อยของพระองค์ทำให้เกิดมีโครงการและกิจกรรมอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า ๔,๔๔๗ โครงการ/กิจกรรม โดยจำแนกประเภทดังนี้คือ ๑) โครงการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ ๓,๐๓๑ โครงการ/กิจกรรม ๒) โครงการพัฒนาด้านการเกษตร ๑๖๕ โครงการ/กิจกรรม ๓) โครงการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ๑๕๙ โครงการ/กิจกรรม ๔) โครงการพัฒนาด้านส่งเสริมอาชีพ ๓๒๕ โครงการ/กิจกรรม ๕) โครงการพัฒนาด้านสาธารณสุข ๕๕ โครงการ/ กิจกรรม ๖) โครงการพัฒนาด้านคมนาคม/สื่อสาร ๗๗ โครงการ/กิจกรรม ๗) สวัสดิการสังคม/การศึกษา ๓๙๕ โครงการ/กิจกรรม ๘) โครงการพัฒนาแบบบูรณาการอื่นๆ ๒๔๐ โครงการ/กิจกรรม (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน

๒๕๕๖ : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ)[๑]

นวัตกรรมด้านต่างๆ ตามประเภทโครงการและกิจกรรมทั้งหมดที่พระองค์ได้ทรงสร้างหรือประดิษฐ์ขึ้นนี้ยากที่จะมีผู้ใดทำสถิติได้เทียบเท่า เป็นเครื่องยืนยันถึงการทรงเสียสละเวลาโดยมากเพื่อประโยชน์ของพสกนิกรชาวไทย ด้วยพระอัจฉริยภาพส่วนพระองค์ทำให้พระองค์ทรงได้รับการแซ่ซ้องสรรเสริญ หรือถวายพระราชสมัญญานามว่า “พระมหากษัตริย์นักพัฒนา” “อัครศิลปิน” “พระบิดาแห่งเทคโนโลยีไทย” “พระบิดาแห่งการช่างของไทย” “พระบิดาแห่งการประดิษฐ์โลก” “พระบิดาแห่งการจัดการทรัพยากรน้ำ” “พระทรงเป็นครูของแผ่นดิน” ด้วยการทรงมีผลงานเป็นที่ประจักษ์เช่นนี้ จึงทำให้มีหน่วยงานต่างๆ ทั้งในไทยและนานาประเทศได้เดินทางมาศึกษางานที่พระราชตำหนักสวนจิตรลดาและทูลเกล้าถวายรางวัลแห่งความสำเร็จมากมาย เช่น รางวัลนักวิทยาศาสตร์ระดับนานาชาติ เป็นต้น[๒]

ทรัพยากรดินมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์ได้อาศัยดินในการสร้างที่อยู่อาศัย สถานที่ทำงาน ตลอดจนปลูกพืชเพื่อสร้างอาหารและรายได้ ซึ่งในที่นี้มุ่งการปรับสภาพดินเพื่อให้สามารถทำการเกษตรได้เป็นสำคัญ ตลอดระยะเวลากว่า ๗๐ ปีแห่งการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้เวลาส่วนมากกับการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งหนึ่งในบรรดาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นคือ โครงการเกี่ยวกับทรัพยากรดิน เช่น โครงการแกล้งดิน โครงการหญ้าแฝก เป็นต้น ผลของการจัดการทรัพยากรดินคือดินมีสภาพที่ดีขึ้น สามารถใช้เพราะปลูกทำการเกษตรได้ และมีผลให้พสกนิกรไทยมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้น เพื่อให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับพระราชวรนามของพระองค์คือ “พระผู้ทรงเป็นพลังแห่งแผ่นดิน” ผู้เขียนจึงได้เลือกศึกษาโครงการด้านการจัดการทรัพยากรดินเท่านั้น เพื่อเป็นการได้ศึกษาวิถี “ปราชญ์แห่งดิน” ตามรอยพระยุคลบาทแห่งพระบิดาไทย โดยศึกษาในเชิงการจัดการแบบ PDCA.

๒. การจัดการทรัพยากรดินแบบ PDCA.

การบริหารและจัดการแบบ PDCA. เป็นระบบหรือทฤษฎีการบริหารเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เพราะได้ชื่อว่าเป็นการบริหารแบบวงจร มีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเป็นขั้นตอน ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบแห่งวงจร ได้แก่ ๑) การวางแผน (Plan) ๒) การปฏิบัติ (Do) ๓) การตรวจสอบ (Check) และ ๕) การแก้ไข (Act) วงจรดังกล่าวนี้สามารถนำมาเป็นกรอบ

---

[๑] สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. แหล่งที่มา : www.rdpb.go.th [๒ มกราคม ๒๕๖๐].

[๒] กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, **๕๐ ปี โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐.

ในการศึกษาการจัดการทรัพยากรดินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ได้ดังนี้คือ

๒.๑ การวางแผน (Plan) การทำงานที่ดีนั้นก่อนจะลงมือทำงานใดๆ ก็ตาม จะต้องมีการวางแผนงานก่อน เพราะการวางแผนเป็นการศึกษาเบื้องต้นว่างานนั้นคืออะไร มีความสำคัญ มีเป้าหมายอย่างไร เกี่ยวข้องกับใครหรือสิ่งใดบ้าง และควรดำเนินการอย่างไร จะได้กำหนดบุคคล สถานที่ วันเวลา เนื้อหางาน และวิธีการทำงานได้ถูกต้องก่อนลงมือปฏิบัติ

การวางแผนงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช นั้นโดยภาพรวมเป็นการเสด็จเยือนสถานที่ต่างๆ ในประเทศไทย เพื่อรับทราบปัญหาความเป็นอยู่และความต้องการของพสกนิกร หลังจากนั้นพระองค์จะทรงประชุมกับคณะทำงานเพื่อปรึกษาหารือและแนะนำวิธีการทำงาน หลายๆ ครั้งจะพบว่าพระองค์ทรงนั่งชี้แจงวิธีการทำงานกับพื้นก็มีในเวลาลงพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่ต้องมีพิธีการอะไรมาก เมื่อได้ข้อมูลแล้วก็จัดประเภทปัญหา ต่อจากนั้นจะนำปัญหานั้นมาศึกษาวิจัยว่าเกิดจากสาเหตุอะไร โดยมีแหล่งวิจัยและทดลองที่สำคัญคือพระราชตำหนักสวนจิตรลดา นอกจากนี้ยังมีศูนย์วิจัยและทดลองอื่นๆ ที่พระองค์ทรงให้สร้างขึ้นเพื่องานพัฒนาด้านเกษตรกรรมโดยเฉพาะ เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ. ฉะเชิงเทรา เป็นต้น เมื่อได้ข้อสรุปจากการทดลองแล้วจึงเสด็จไปทรงแก้ไขปัญหานั้นๆ ของพสกนิกร

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนพสกนิกรหรือการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนั้น จะเห็นว่าพระองค์ไม่ได้เสด็จไปโดยที่ไม่มีอุปกรณ์การทำงานไปด้วยเลย อุปกรณ์สำคัญในการทำงานของพระองค์ ได้แก่ แผนที่ กล้องถ่ายรูป วิทยุสื่อสาร เข็มทิศ ดินสอ และบาร์รอมิเตอร์ ซึ่งแต่ละอย่างนั้นพระองค์ทรงใช้ประกอบการวางแผนงานก่อนทรงทำศึกษาวิจัย ทดลอง และสรุปผล

๒.๒ การปฏิบัติ (Do) หลังจากวางแผนงานแล้ว ขั้นตอนต่อมาคือการลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะถึงจะเข้าใจหลักการทำงานดีเพียงใดก็แล้วแต่ หากไม่ลงมือทำงานนั้นก็สำเร็จไม่ได้ ในการทำงานจริงบางครั้งอาจพบปัญหาที่ยังไม่เคยได้รู้มาก่อน ต้องศึกษาเรียนรู้และหาวิธีแก้ไขในขณะนั้นก็มี ดังนั้นการปฏิบัติจึงเป็นเครื่องพิสูจน์ความสามารถของคนทำงาน

พระองค์ทรงทราบเป็นอย่างดีว่ารายได้ของประเทศไทยที่นำมาพัฒนาประเทศส่วนมากมาจากการเกษตร ดังนั้นความเจริญของประเทศจึงต้องอาศัยความเจริญของการเกษตรเป็นสำคัญ เมื่อทรงกำหนดปัญหาได้ดังนี้แล้วพระองค์ก็ทรงเริ่มงานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อพัฒนาการเกษตร โครงการและกิจกรรมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

มีมากกว่า ๔,๔๔๗ โครงการ/กิจกรรม ในบทความนี้จะเลือกศึกษาเฉพาะโครงการเกี่ยวกับการปรับปรุงและบำรุงรักษาดินให้ปลูกพืชได้เท่านั้น

๑. การปลูกหญ้าแฝก พระองค์ได้ทรงทราบปัญหาของการปลูกพืชว่าเกิดจากการมีหน้าดินเสื่อมคุณภาพ เพราะถูกพืชดูดธาตุอาหารไปใช้มาก รวมทั้งเสื่อมเพราะความร้อน กรดและด่าง เมื่อจะปรับปรุงหน้าดินจึงได้ทรงศึกษาวิธีการแก้ไขและอนุรักษ์ หนึ่งในวิธีการที่มีคือการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันหน้าดินถูกเซาะทำลาย รวมทั้งได้เป็นการได้อุ้มน้ำไว้นานอีกด้วย เพราะหญ้าแฝกเป็นพืชที่มีระบบรากลึก แผ่กระจายลงไปในดินตรง ๆ เป็นแผงเหมือนกำแพง ช่วยกรองตะกอนดินและรักษาหน้าดินได้ดี นอกจากนี้ยังมีคุณสมบัติกักเก็บไนโตรเจนและกำจัดสิ่งเป็นพิษ ด้วยคุณสมบัติดังกล่าว โครงการปลูกหญ้าแฝกจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กำแพงธรรมชาติ” หรือ “กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต”

วิธีการปลูกหญ้าแฝก พระองค์ทรงแนะนำไว้ดังนี้คือ การคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ สิ่งที่ควรระมัดระวังคือไม่ให้ปลูกสายพันธุ์ที่สามารถแพร่พันธุ์ด้วยเมล็ดเพราะอาจควบคุมลำบาก[๓] การปลูกควรได้ปลูกตามลักษณะของภูมิประเทศคือ ๑) บนพื้นที่ภูเขา ๒) บนพื้นราบ ๓) แปลงพืชไร่นา ๔) รอบพื้นที่เก็บกักน้ำ ๕) บนพื้นที่มีหญ้าคาระบาด ๖) พื้นที่เหนือแหล่งน้ำ

๒. การแกล้งดิน ปัญหาดินเปรี้ยวพระองค์ทรงแนะนำให้แก้ไขได้ด้วยการทำให้ดินแห้งและเปียกสลับกัน เพื่อเร่งปฏิกิริยาทางเคมีของสารประกอบไพไรท์ ให้ดินเกิดเป็นกรดจัดจนถึงที่สุด จากนั้นใช้น้ำชะล้างดินคู่กับการใช้ปูนขาวลดความเปรี้ยว และควบคุมระดับน้ำใต้ดินไว้ ไม่ให้กำมะถันในดินชั้นล่างสัมผัสอากาศเพื่อลดการปล่อยกรดกำมะถัน ทรงเรียกแนวทางการใช้น้ำชะล้างดินเปรี้ยวนี้ว่า ระบบซักผ้า เมื่อความเปรี้ยวลดลงก็บำรุงดินให้สามารถปลูกพืชได้

๓. การแก้ปัญหาดินเค็ม ปัญหาดินเค็มทรงแนะนำวิธีการแก้ไขโดยการจัดพื้นที่ที่เหมาะสม และทำร่องน้ำสำหรับปล่อยน้ำเค็มให้ระบายลงไปรวมอยู่ในที่เดียวกัน ซึ่งที่นั้นจะต้องทำเป็นบึงหรือสระขนาดใหญ่พอเพียงที่จะเก็บน้ำเค็มที่ปล่อยมาไว้ได้ ซึ่งต่อไปอาจจะเป็นบึงน้ำเค็มคล้ายๆ Dead Sea แห่งใหม่ ก็จะช่วยแก้ปัญหาให้ทั้งผู้ทำนาเกลือและผู้ทำนาไร่ และน้ำเค็มที่ปล่อยออกไปจากนาเกลือนี้เป็นน้ำที่ตกตะกอนจากการทำนาเกลือมาแล้ว ดังนั้นความเค็มจึงมีไม่มากนัก จึงเป็นลักษณะน้ำกร่อยไปรวมอยู่ในบึงน้ำเค็ม ซึ่งเมื่อฝนตกมาผสมก็จะทำให้ความเค็มเจือจางลงไปอีก ซึ่งอาจหาพันธุ์ปลาหรืออาจจะเป็นกุ้งที่เหมาะสมกับ

---

[๓] สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, **หญ้าแฝก กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : มปพ., มปป.), หน้า ๑๑.

สภาพแวดล้อมไปเลี้ยงต่อไปได้อีกด้วย[๔] พืชที่ทนต่อความเค็มได้ดีคือ กระถินออสเตรเลีย ส่วนหญ้าดิกซี สามารถป้องกันการระเหยน้ำจากผิวดินได้

๔. การแก้ปัญหาดินทราย ดินทรายมีโครงสร้างดินที่หลวม อุ้มน้ำไว้ไม่ได้นาน มีธาตุอาหารน้อย พบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปลูกพืชแล้วไม่งามและมักตายด้วยสาเหตุดังกล่าวมาแล้วข้างต้น การแก้ไขคือการเพิ่มอินทรีย์แก่ดินโดยการใช้แกลบเผาผสมลงในดิน การใช้วัสดุคลุมดิน (ห่มดิน) เช่น ฟาง หรือปลูกพืชตระกูลถั่ว เพื่อไม่ให้น้ำระเหยง่าย การใช้คันดิน การปล่อยน้ำขังไว้เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นแก่ดิน

๕. การแก้ปัญหาดินเป็นหิน กรวด ปัญหาดินดังกล่าวนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับดินทราย คือหน้าดินถูกชะล้างจนเกลี้ยงเหลือแต่หินและกรวด นั่นหมายความว่าจะเพาะปลูกพืชพันธุ์ใด เมล็ดพันธุ์เหล่านั้นก็ไม่สามารถที่จะเจริญเติบโตขึ้นมาได้ พระองค์จึงทรงให้มีการศึกษาและเริ่มวางแนวทางการจัดการดินรวมถึงวิธีการแก้ไข โดยให้มีการตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณป่าขุนแม่กวง ซึ่งก่อนหน้านั้น สภาพป่าบริเวณนี้ถูกบุกรุกทำลายไปมาก ทำให้หน้าดินถูกกระแสน้ำและลมพัดพาจนหมด เนื่องจากไม่มีต้นไม้คอยพยุงไว้ พระองค์จึงได้พระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ไขและฟื้นฟูดินที่เป็นหิน กรวด ไว้ได้อย่างสัมพันธ์และส่งผลดีเชื่อมต่อกันตามธรรมชาติ ด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำและฝายตามร่องห้วยฮ่องไคร้ และห้วยแม่ลาย เป็นระยะๆ เพื่อเก็บกักน้ำและสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ป่าและดิน และเมื่อมีความชุ่มชื้น ป่าก็จะเริ่มฟื้นตัว จนในที่สุดแปรสภาพเป็นป่าสมบูรณ์ รวมทั้งมีการปลูกไม้เสริมบ้างตามความจำเป็น เน้นปลูกไม้ ๓ อย่างให้ประโยชน์ ๔ อย่าง หลังเริ่มการพัฒนามาประมาณ ๒๐ ปี ปัจจุบันแหล่งต้นน้ำของพื้นที่ห้วยฮ่องไคร้ได้ฟื้นคืนความสมบูรณ์ มีไม้ยืดและปกคลุมหน้าดินช่วยให้ดินไม่ถูกชะล้างพังทลายได้ง่ายๆ อีกต่อไป

๒.๓ การตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบงานที่ได้กระทำแล้วเป็นการได้ประเมินงานที่ทำแล้วนั้นว่ามีอุปสรรคปัญหา หรือแนวทางการพัฒนาอย่างไร ล้มเหลวหรือสำเร็จอย่างไร หากพบว่าล้มเหลว ก็จะได้หาทางแก้ไขต่อไป หรือหากสำเร็จ ก็ต้องทราบปัจจัยแห่งความสำเร็จ รวมทั้งหาทางพัฒนาหรือต่อยอดงานนั้นต่อไปอีก

ในเบื้องต้นจะได้กล่าวถึงการตรวจสอบผลของการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งพบว่า

๑. การปลูกหญ้าแฝกเป็นแถว ห่างกันประมาณ ๖.๐ เมตร สามารถตัดใบหญ้าแฝกคลุมดินได้ปีละประมาณ ๑.๘-๒.๖ ตันต่อไร่ หรือคิดเป็นธาตุอาหารพืช ไนโตรเจน

[๔] พระราชดำรัสเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขกรณีนาข้าวของราษฎรกลายเป็นดินเค็ม ระหว่างเสด็จแปรพระราชฐาน ระหว่างเมื่อวันที่ ๑๙-๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๒ ณ ตำหนักภูพานราชนิเวศน์.

ฟอสฟอรัส และโพเทสเซียม จะได้ประมาณ ๑๗-๔๔, ๑-๖ และ ๓๖-๘๐ กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ

๒. การใช้หญ้าแฝกปลูกเป็นรูปวงกลมในพื้นที่ราบ ในรัศมี ๒.๐ เมตร หรือพื้นที่ที่มีความลาดเทน้อย แต่หลายทิศทาง รอบโคนต้นไม้สามารถตัดหญ้าแฝกคลุมโคนต้นได้ปีละประมาณ ๕๐-๗๐ กิโลกรัมต่อตัน และทำให้ความชื้นของดินบริเวณโคนต้นเพิ่มขึ้นถึง ๓๕ เปอร์เซ็นต์

๓. แถวหญ้าแฝกช่วยลดการพังทลายของดิน ในระบบปลูกพืชแบบผสมผสานที่มีผลไม้เป็นหลักแบบต่างๆ แถวหญ้าแฝกสามารถลดปริมาณน้ำไหลบ่าหน้าดิน (run off water) และตะกอนดินได้ถึง ๒-๖ และ ๖-๓๖ เท่า ตามลำดับ ทั้งนี้ระบบที่มีสับปะรดเป็นพืชแซมจะมีปริมาณน้ำไหลบ่าหน้าดินและตะกอนดินน้อยที่สุด ขณะที่ระบบที่มีกล้วยเป็นพืชแซมมีมากที่สุด

ประโยชน์ที่ได้รับจากรูปแบบการปลูกพืชในระบบผสมผสานดังกล่าวนี้ การพัฒนาพื้นที่เสื่อมโทรม ดินเลว ฝนแล้งมาเป็นระบบการเกษตรยั่งยืนในรูปป่ากินได้ โดยใช้หญ้าแฝกช่วยในการรักษาและพัฒนาระบบในช่วงแรก เมื่อไม้ผลต่างๆ เติบโตจนกระทั่งให้ผลผลิต มีทรงพุ่มชิดติดกันครอบคลุมพื้นที่เป็นป่ากินได้แล้ว หญ้าแฝกจะหมดบทบาทลงในที่สุด[๕]

๒.๔ การปรับปรุงแก้ไข (Action) ในส่วนของการแก้ไขนั้น จากการศึกษาเอกสารไม่พบข้อมูลการแก้ไขหลังจากที่ได้ปฏิบัติและตรวจสอบโครงการ/กิจกรรมนั้นๆ แล้ว ทั้งนี้เพราะพระองค์ได้ทรงนำผลการวิจัยและทดลองที่สวนจิตรลดารวมทั้งศูนย์การวิจัยและทดลองอื่นๆ ในโครงการอันเนื่องมาจากพระดำริไปใช้ในพื้นที่จริง ดังนั้นบทความนี้จึงจะได้นำเสนอข้อมูลเฉพาะการทรงนำปัญหาพื้นที่มาแก้ไข เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือความเป็นอยู่ที่ดีของพสกนิกรเท่านั้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ตรัสถึงพื้นที่เขาหินซ้อนก่อนการพัฒนาว่า ฝ่ายกรมกองต่างๆ ก็บอกว่าแถวนี้ดินมันไม่ดี ใช้ไม่ได้ ไม่ควรจะทำโครงการ ไม่คุ้ม แต่ว่าก็ได้พูดว่า ดินไม่ดีนั่นเอง มีเยอะแยะในประเทศไทย ถ้าหากว่า บอกว่าที่นี่ดินไม่ดี ไม่ช่วยกันทำ ลงท้ายประเทศไทยทั้งประเทศก็จะกลายเป็นทะเลทรายหมด เจ้าหน้าที่ก็เข้าใจก็เลยพยายามหาวิธีที่จะฟื้นฟูดินให้เป็นดินที่ใช้การได้[๖] ความหมายของพระองค์ก็คือการทราบปัญหาแล้วไม่แก้ไขนั้นจะไม่ทำอะไรให้ดีขึ้น พื้นที่ดินก็จะทำการเกษตรหรือปลูกพืชไม่ได้ สุดท้ายก็คงได้กลายเป็นทะเลไปหมด เพราะมีแต่ความแห้งแล้ง แต่พระองค์ไม่ทรงทำอย่างนั้น คือเมื่อรู้ว่าดินเสื่อม ทำการเกษตรไม่ได้ ก็ต้องหาวิธีแก้ไข ซึ่งพระองค์ทรงแก้ไขด้วย

---

[๕] สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, **หญ้าแฝก กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต,** หน้า ๓๑.

[๖] พระราชดำรัส พระราชทานแก่ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ เมื่อครั้งแรกเริ่มจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ. ๒๕๒๒.

การให้สร้างอ่างเก็บน้ำและวางระบบชลประทาน ปลูกป่า ปลูกพืชคลุมดิน และปลูกหญ้าแฝก ในที่สุดพื้นที่เขาหินซ้อนก็กลับมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถทำการเกษตรได้ ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากการทรงแก้ปัญหาหน้าดินเสื่อม ดังพระราชดำรัสของพระองค์ว่า “เราจะสร้างของดี ซ้อนบนของเลวนั้นต้องสร้างผิวดินใหม่ขึ้นมา”[๗] และว่า “การปรับปรุงที่ดินนั้นต้องอนุรักษ์ผิวดิน ซึ่งมีความสมบูรณ์ไว้ ไม่ไถหรือลอกหน้าดินทิ้งไป สงวนไม้ยืนต้นที่ยังเหลืออยู่เพื่อที่จะรักษาชุ่มชื้นของผิวดิน”[๘]

ในพื้นที่อื่นๆ พระองค์ก็ได้ทรงศึกษาสภาพปัญหาดินเสื่อมโทรมจนรู้ว่า สาเหตุที่ทำให้ดินเสื่อมนั้นเกิดจาก

๑. การปลูกพืชติดต่อกันเป็นเวลานาน การที่เกษตรกรปลูกพืชในที่ดินทำกินเป็นเวลานานโดยขาดการดูแลบำรุงดิน ทำให้ธาตุอาหารตามระดับความลึกของราก พืชถูกนำไปใช้มากเกินจนดินเสื่อม ไม่สมบูรณ์

๒. การปลูกพืชทำลายดิน พืชบางชนิดมีการเจริญเติบโตค่อนข้างรวดเร็ว ซึ่งจำเป็นต้องใช้แร่ธาตุมาเป็นอาหารเพื่อสร้างผลผลิตให้งอกงามเป็นจำนวนมาก ทำให้ดินถูกดูดซับลำเลียงนำเอาแร่ธาตุออกไปเป็นจำนวนที่มาก และยิ่งทำให้ดินสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ได้ง่ายมากยิ่งขึ้น เช่น ยูคาลิปตัส และมันสำปะหลัง

๓. ธาตุอาหารพืชถูกทำลาย หรืออยู่ในสภาพที่พืชใช้ประโยชน์แทบจะไม่ได้เลย ยกตัวอย่าง ฮิวมัส คืออินทรียวัตถุซึ่งเกิดจากซากพืชซากสัตว์ตายและทับถมกันเป็นเวลานาน โดยมี จุลินทรีย์เป็นตัวย่อยสลาย และเกิดกระบวนการสังเคราะห์สารประกอบอินทรีย์ต่างๆ ทำให้ดิน มีความอุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อเกิดไฟไหม้ป่า ฮิวมัสเหล่านี้ก็จะถูกความร้อนทำลายได้ง่ายและสูญ เสียดินที่อุดมสมบูรณ์ หรือเมื่อดินเปลี่ยนสภาพไปเป็นกรด หรือด่าง จะทำให้พืชบางชนิดไม่ สามารถดูดซึมธาตุอาหารที่มีประโยชน์ตามที่ต้องการไปใช้ได้

การแก้ไขธาตุอาหารในดินมีน้อยคือการเพิ่มอินทรีย์หรือเพิ่มปุ๋ยแก่ดิน แต่ต้องเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี และในกรณีที่ธาตุอาหารมีน้อยเพราะต้นไม้ประเภทเติบโตเร็ว เช่น ยูคาลิปตัส เป็นต้น แก้ไขโดยการไม่ปลูกต้นไม้ดังกล่าว หรือหากหลักเลี่ยงการปลูกไม่ได้ เช่น มันสำปะหลัง ก็ให้รู้จักวิธีบำรุงดินอย่างถูกต้อง เช่น การใส่ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมี ส่วนธาตุอาหารถูกทำลายเพราะไฟ แก้ไขโดยการไม่จุดไฟเผาหน้าดิน

---

[๗] พระราชดำรัส ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๕.

[๘] พระราชดำรัส พระราชทานแก่ข้าราชการหน่วยงานต่างๆ ระหว่างเสด็จ พระราชดำเนินไปทอดพระเนตรผลการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนา เขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันพุธที่ ๒๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๐).

๓. ผลสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจแก่พสกนิกร

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหมดเกิดขึ้นเพราะพระองค์ทรงต้องการให้พสกนิกรไทยได้มีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถพึ่งพาตนเองได้แบบยั่งยืน ไม่ต้องตกเป็นทาสของระบบทุนนิยม ซึ่งจะทำให้พบกับความสุขได้โดยยาก พระองค์ทรงพัฒนาโดยคำนึงถึงความต้องการของพสกนิกรเป็นสำคัญ เรียกว่า “พัฒนาภูมิประเทศตามสังคมวิทยา” ความสำเร็จของโครงการทั้งหลายมีดังนี้คือ

๑. ผลสำเร็จของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้คือ

๑.๑ ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และพืชพรรณธรรมชาติได้รับการฟื้นฟู จากการสำรวจพื้นที่การเกษตรกรรมเปรียบเทียบกับภาพถ่ายดาวเทียม เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๘ พบว่า พื้นที่ภายในศูนย์จำนวน ๑,๘๙๕ ไร่ ได้รับการพัฒนาจนมีสัดส่วนพื้นที่เกษตรกรรมเพิ่มขึ้นจากเดิมที่แทบจะเป็นทะเลทราย

๑.๒ เกษตรกรเปลี่ยนมาปลูกพืชหลากหลายขึ้น โดยทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน กล่าวคือ ปลูกทั้งข้าว พืชผัก ผลไม้ ร่วมกับเลี้ยงปลาหรือเลี้ยงกบในสระน้ำประจำไร่นา เลี้ยงเป็ด ไก่ ในที่ทำกินของตนเองแทนการปลูกมันสำปะหลังหรือข้าวเพียงอย่างเดียว

๑.๓ เกษตรกรเห็นประโยชน์ข้อดีของการใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมี เพราะช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตดี มีคุณภาพ ไม่มีผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ซึ่งศูนย์ได้ส่งเสริมอบรมวิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพแก่เกษตรกรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๑.๔ เป็นแหล่งปลูกรวบรวมพืชพันธุ์สมุนไพรกว่า ๙๐๐ ชนิด โดยสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรได้ ๑๕ รายการ เช่น แชมพูและครีมนวดผมดอกอัญชัน สบู่เหลวขมิ้นชัน สบู่ก้อนว่านสาวหลง ยาหม่องเสลดพังพอน และยากันยุงตะไคร้หอม ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้ใช้ทั่วไปอย่างมากและจะทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

๒. ผลสำเร็จของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มีดังนี้คือ

๒.๑ ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น เช่น ข้าวที่บ้านโคกอิฐ-โคกในพื้นที่ ๗๓๗ ไร่ เดิมนั้นไม่สามารถทำการเพราะปลูกได้ เมื่อใช้วิธีการ “แกล้งดิน” ปลูกข้าวครั้งแรกได้ผลผลิตจำนวน ๓๒ ถังต่อไร่ และปัจจุบันได้ผลผลิตจำนวน ๔๑-๕๐ ถังต่อไร่

๒.๒ เลี้ยงเป็ดเทศขุนเพิ่มรายได้ แนะนำให้เกษตรกรผสมอาหารขึ้นใช้เอง ช่วยแก้ปัญหาอาหารราคาแพง และได้เป็ดที่มีขนาดน้ำหนัก ๓.๐-๓.๕ กิโลกรัม ตรงตามความต้องการของตลาด

๒.๓ ปรับปรุงพันธุ์สัตว์พื้นเมืองในหมู่บ้านรอบศูนย์และศูนย์สาขา โดยใช้พ่อแม่พันธุ์ดี หรือผสมเทียม

๒.๔ ส่งเสริมการปลูกผักให้แก่เกษตรกร โดยเลือกพืชชนิดที่เหมาะสมต่อสภาพดินเปรี้ยวจัด ได้แก่ พริกหยวก บวบเหลี่ยม มะระจีน ข้าวโพดฝักอ่อน ส้ม มะพร้าว มะม่วง ละมุด ทุเรียน เป็นต้น

๒.๕ การนำไบโอดีเซลไปใช้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริให้กลุ่มชาวประมงพื้นที่ของจังหวัดนราธิวาสนำน้ำมันไบโอดีเซลซึ่งผลิตโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ มาทดลองใช้กับเรือประมงพื้นที่หาดนราทัศน์

กลุ่มชาวประมงได้นำน้ำมันไบโอดีเซลไปทดลองใช้กับเรือประมงขนาดเล็ก ตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๔๙ มี ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านปูลากาเป๊ะ

๒. กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านชุมชนท่าเรือ ๒๐๐๐ ผลการทดลองสตาร์ทเครื่องติดง่าย ควันจากท่อไอเสียมีปริมาณน้อย กลิ่นไม่เหม็น เครื่องยนต์แรงขึ้น การเดินเครื่องเรียบ (แล่นเรือออกจากฝั่ง ระยะห่าง ๙-๑๔ ไมล์ทะเล ใช้น้ำมันประมาณ ๑๕-๒๐ ลิตรต่อวันต่อลำ) จากการใช้น้ำมันไบโอดีเซลทดแทนน้ำมันดีเซล ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายกว่าใช้น้ำมันดีเซลได้มากกว่า

ผู้ใช้รถยนต์ทั่วไป ทั้งรถปิกอัพ รถตู้ มาใช้น้ำมันไบโอดีเซลเป็นระยะ และสำหรับในศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้นำมาใช้กับรถแทรกเตอร์ลากพ่วง ๒ คัน และเครื่องสูบน้ำ ปัจจุบันศูนย์การศึกษาพัฒนาพิกุลทองฯ ผลิตน้ำมันไบโอดีเซลได้ครั้งละ ๓๕๐ ลิตร (ใช้เวลา ๗ วัน) จำหน่ายราคาลิตรละ ๒๗ บาท

๓. ผลสำเร็จของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีดังนี้คือ

จากการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ที่แร้นแค้นควบคู่กับศึกษาทดลองค้นหาเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการนำตัวอย่างผลสำเร็จที่ดีไปส่งเสริมเผยแพร่ให้เกษตรกรทั่วภาคอีสาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ส่วนย่อแห่งนี้หลายประการคือ

๓.๑ จากป่า ๑๑,๐๐๐ ไร่ ที่เคยแห้งกลับชุ่มชื้น เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย

๓.๒ จากพื้นที่แห้งน้ำ ๒,๓๐๐ ไร่ กลับมีน้ำที่เพียงพอตลอดปี

๓.๓ จากผืนดินที่เป็นทราย เปลี่ยนกลายเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์

๓.๔ จากไม่มีเทคโนโลยี กลับเป็นแหล่งรวบรวมวิทยาการที่สอดคล้องกับภูมิสังคมของท้องถิ่น ชีวิตชาวอีสานบนที่ราบสูงที่เคยทำการเกษตรไม่ได้ กลับสามารถประกอบอาชีพที่มีการบริหารจัดการดินและน้ำได้อย่างยั่งยืน คือมีสระเก็บกักน้ำตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในแปลงไร่นาที่พอใช้ในยามขาดแคลนน้ำ เพื่อใช้ปลูกข้าวเหนียว กข ๖ ขาวดอก

มะลิ ๑๐๕ ปลูกไม้ผลกินได้ เช่น ลิ้นจี่ นพ ๑ ลำไยอีดอ ผักพื้นบ้าน มีควบคู่ในการเพาะเห็ดขอนขาว นางฟ้า นางนวล รู้จักการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ดำ สุกรเหมยซาน สุกรพูภาน ผสมผสานกับการเลี้ยงปลานิล ปลานวลจันทร์ หรือวิธีเลี้ยงปลาในกระชัง ทำให้ราษฎรมีอาหารบริโภคที่เพียงพอ มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เมื่อดำเนินการศึกษาทดสอบจนได้ผลสมบูรณ์แน่นอนแล้วจึงได้ขยายผลการศึกษาดังกล่าวเผยแพร่สู่ราษฎรในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ รวม ๑๕ หมู่บ้าน ด้วยวิธีการส่งเสริมการให้ความรู้แก่เกษตรกร การสาธิตให้เป็นตัวอย่างหรือฝึกอบรมแก่ราษฎรให้สามารถปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี

๔. ผลสำเร็จของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้คือ

๔.๑ ป่าเปลี่ยนไป จากป่าเต็งรังเสื่อมโทรมเป็นป่าเบ็ญจพรรณ

๔.๒ สัตว์ป่าคืนป่าถิ่น เช่น นกยูงไทย กระต่ายป่า ไก่ป่า

๔.๓ ไม่มีไฟป่าในพื้นที่ศูนย์ฯ มาตั้งแต่ปี ๒๕๓๘

๔.๔ มีความหลากหลายของพืชพันธุ์อาหารธรรมชาติที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์เพื่อการพึ่งพาและเป็นรายได้เสริมในครัวเรือนและชุมชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

๔.๕ มีการผันน้ำจากลุ่มน้ำอื่นใกล้เคียง (ห้วยแม่ลาย) มายังพื้นที่ของศูนย์ฯ ในปริมาณลดลงทุกปีๆ นับตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ เป็นต้นมา[๙]

๔. สรุป

การวางแผนงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช นั้น ก่อนการเสด็จเยือนสถานที่ต่างๆ ในประเทศไทย เพื่อรับทราบปัญหาความเป็นอยู่และความต้องการของพสกนิกร ก็จะกำหนดสถานที่ วันเวลาที่แน่นอน รวมทั้งแผนที่เดินทางและอุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็นด้วย หลังจากได้ข้อมูลพื้นที่แล้วพระองค์จะทรงประชุมกับคณะทำงานเพื่อปรึกษาหารือและแนะนำวิธีการทำงานต่อไป

ปัญหาหน้าดินถูกทำลายโดยการเซาะทำลายของน้ำต้องแก้ไขด้วยการปลูกพืชที่มีรากเกาะกันหนาแน่น ซึ่งหญ้าแฝกมีคุณสมบัติดังกล่าว นอกจากนี้ยังช่วยอุ้มน้ำและกำจัดสารพิษได้ดี การปลูกหญ้าแฝกเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกสายพันธุ์ที่เหมาะสม และวิธีการปลูกตามสภาพพื้นที่ เช่น ปลูกบนเนินเขา ก็ให้ปลูกตามแนวลาดชัน เป็นต้น ผลของการปลูกหญ้าแฝกทำให้หน้าดินไม่ถูกทำลาย รักษาความชุ่มชื้นของหน้าดินได้ดี

---

[๙] สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, **พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : มปพ., มปป.), หน้า ๑๔ – ๔๖.

ปัญหาดินเปี้ยวและดินเค็มทำให้ไม่สามารถปลูกพืชได้ ดินเปรี้ยวแก้ไขได้ด้วยการทำให้ดินแห้งและเปียกสลับกันไปโดยการปล่อยน้ำแช่ไว้และปล่อยน้ำทิ้งสลับกันไป รวมทั้งผสมปูนขาวลงในน้ำเพื่อลดความเปรี้ยว ส่วนดินเค็มแก้ไขได้ด้วยการขังน้ำลดความเค็มและปลูกพืชที่ทนต่อความเค็มได้ดี เช่น กระถินออสเตรเลีย เป็นต้น เมื่อแก้ไขได้แล้วก็ทำให้สามารถปลูกพืชได้ ส่วนดินทราย และดินเป็นหิน เป็นกรวด มีลักษณะเหมือนกันคือดินขาดธาตุอาหาร ทำให้พืชที่ปลูกไม่งามหรือตาย ปัญหาของดินทรายและดินเป็นหิน เป็นกรวด คือความหลวมของสภาพดิน ทำให้ไม่อุ้มน้ำได้ และขาดธาตุอาหารหรืออินทรีย์ แก้ไขได้ด้วยการเพิ่มอินทรีย์แก่ดิน หรือปลูกพืชคลุมดินเพื่อรักษาความชุ่มชื้นของดิน ผลของการแก้ปัญหาดินทำให้เปลี่ยนสภาพดินเสื่อมโทรมมาเป็นพื้นที่ที่ทำการเพราะปลูกพืชได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเกิดขึ้นเพื่อศึกษาวิจัยและทดลองทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่า เป็นต้น เมื่อได้องค์ความรู้แล้วก็นำความรู้นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเกษตร ซึ่งเป็นการได้พัฒนาอาชีพหรือความเป็นของพสกนิการให้ดีขึ้น มีพันธกิจในการศึกษาระบบนิเวศวิทยา คือการใช้ธรรมชาติแก้ไขปัญหาธรรมชาติ และใช้ธรรมชาติหล่อเลี้ยงธรรมชาติ ผลจากการศึกษาวิจัยและทดลองศูนย์ศึกษาการพัฒนาทำให้พสกนิกรสามารถประกอบเกษตรกรรมได้ผลผลิตดี ใช้ทุนน้อย สภาพแวดล้อมไม่ถูกทำลาย รวมทั้งมีสุขภาพดีด้วย เพราะไม่ได้เกี่ยวข้องกับสารเคมี สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. **๕๐ ปี โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๓.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **หญ้าแฝก กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : มปพ., มปป.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : มปพ., มปป.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. แหล่งที่มา : www.rdpb.go.th [มกราคม ๒๕๖๐].

ทิศ ๖ : อารยะแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคม
The six civilization of social coexistence

พระครูวินัยธรวราวุฒิ มหาวโร*
พระครูปริยัติวรเมธี**
ผศ.ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์***

บทคัดย่อ

จัดว่าเป็น อารยะ คือระเบียบแบบแผนอันประเสริฐ เพราะเป็นการทำหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานะที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงจำแนกไว้ ๖ ทิศด้วยกัน ได้แก่ ๑) ทิศเบื้องหน้าคือบิดามารดา ๒) ทิศเบื้องขวาคือครูอาจารย์ ๓) ทิศเบื้องหลังคือบุตรและภรรยา ๔) ทิศเบื้องซ้ายคือมิตร ๕) ทิศเบื้องล่างคือลูกน้อง ๖) ทิศเบื้องบนคือนักบวช, ทั้ง ๖ ทิศนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องกันหรือปฏิสัมพันธ์ด้วยต้องรู้จักหน้าที่ของตนว่ามีอะไรบ้าง เพราะหน้าที่เหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ตามหลักความจริงที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน เมื่อปฏิบัติตามแล้วย่อมมีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว ทิศ ๖ นี้เป็นองค์ประกอบแห่งการปฏิสัมพันธ์กันที่สำคัญในสังคม เริ่มต้นแต่ครอบครัว ต่อจากนั้นก็เป็นสถานศึกษา การใช้ชีวิตคู่ การคบหากัน การทำงาน และการพัฒนาจิตวิญญาณ

คำสำคัญ: ทิศ ๖, อารยะ

Abstract

The Buddha said the six noble discipline is a noble tradition. He is doing his job correctly, the status associated with that person. Which he classified six sides together, including 1) the front of the parents, 2) the right of teachers 3) the background is the son and wife, 4) the left is friendly 5), the lower was his sixth) south. above is a priest, and the six people who are related or interacting with their duty to know what's there, Because of these duties, the Buddha taught by the fact that human beings should treat each

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
** อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
*** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

other. When followed, it will be prosperous only by the six elements of the interaction is important in society, But starting family Subsequently, it is education. The couple lived together for fellowship and spiritual development

Keywords: The six noble discipline, Noble tradition

๑. บทนำ

การอยู่รวมกันของมนุษย์ที่เรียกว่า “สังคม” ไม่ใช่เกิดจากการตั้งใจรวมกลุ่มกันขึ้น แต่เกิดจากธรรมชาติการเป็นอยู่และความต้องการของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์พิเศษตรงที่มีสติปัญญา สามารถคิดสร้างสรรค์และพัฒนาได้ ความเป็นมาและพัฒนาการทางสังคมเชิงศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาศึกษาได้จากอัคคัญญสูตร[๑] ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการสืบพันธุ์ ที่อยู่อาศัย อาหาร ความโลภ การสั่งสมอาหาร การปักเขตแบ่งปันความโลภ ความโกรธ การลงโทษ และการปกครอง และจากประสบการณ์ทางสังคมอันยาวนานนี่เองที่ทำให้มนุษย์รู้จักแก้ไข คิดค้นและพัฒนาความเป้นอยู่ให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น การอธิบายธรรมชาติการอยู่รวมกันเชิงสังคมเป็นการมองในภาพรวม แต่สาระของสังคมก็คือความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันนั่นเอง ซึ่งหลักความสัมพันธ์เชิงพุทธนี้สามารถศึกษาได้จากสิงคาลกสูตร[๒] เป็นต้น โดยเฉพาะคำสอนเรื่องทิศ ๖ เป็นพระสูตรที่แสดงหลักความสัมพันธ์กันของคนในกลุ่มหรือสถาบันทางสังคม ซึ่งเริ่มตั้งแต่ครอบครัว จนถึงการนับถือศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ กล่าวถึงหลักหรือหน้าที่ที่ผู้เกี่ยวข้องกันนั้นๆ พึงปฏิบัติต่อกันด้วยความถูกต้อง เช่น หน้าที่การเลี้ยงดูบิดามารดาของบุตร-ธิดา เป็นต้น

ปัญหาสังคมปัจจุบันสามารถอธิบายได้ในมิติของการบกพร่องต่อหน้าที่ของตน เช่น ผู้ปกครองไม่เคารพต่อหลักการปกครองตามที่ตนได้ศึกษามา เห็นแก่ประโยชน์ตนและพวกพ้อง ทำให้เกิดมีคอคติ ใช้ความรู้นั้นไปในทางที่ไม่ถูกต้องโดยการใส่ร้ายและกลั่นแกล้งคนอื่น ทำให้เขาได้รับความเสียหายและถูกลงโทษ แม้จะมีผู้รู้และผู้หวังดีตอบแทนก็ไม่สนใจปฏิบัติตาม ปัญหาที่เกิดตามมาคือความแตกแยกขาดสามัคคี ทำให้อยู่รวมกันด้วยความยากลำบาก มีแต่การจับผิดและขัดขวางกัน ประเทศจึงไม่ได้รับการพัฒนา ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาอื่นๆ ก็เกิดขึ้นตามมาอีก ฉะนั้นเราทั้งหลายจึงไม่ควรละเลยปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เพราะความเสื่อมก็ดี ความเจริญก็ดี ล้วนมีความสัมพันธ์เป็นบ่อเกิดทั้งนั้น ดังนั้นจึงควรได้พัฒนาความสัมพันธ์ของตนกับผู้เกี่ยวข้องให้ดียิ่งขึ้นเพื่อความยั่งยืนแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งบทความนี้จะได้ศึกษาแนวคิดความสัมพันธ์ตามหลักทิศ ๖ ในเชิงอารยวินัยคือธรรมชาติแห่งการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหรือการทำหน้าที่ต่อกันอย่างถูกต้อง

---

[๑] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๓๙-๑๓๕/๘๙-๙๙.

[๒] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๒-๒๗๔/๑๙๙-๒๑๘.

๒. ลักษณะและความสำคัญแห่งความสัมพันธ์

ธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์บางชนิดคือการรู้จักอยู่รวมกัน เช่น อยู่รวมกันเป็นฝูง ของกวาง เป็นต้น แต่มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษคือความมีสติปัญญา ดังนั้นมนุษย์จึงมีจุดมุ่งหมายในการอยู่รวมกัน แตกต่างจากการอยู่รวมกันของสัตว์คือเพียงเพื่อสืบพันธุ์และการหากิน สาเหตุสำคัญแห่งการอยู่รวมกันเป็นสังคมของมนุษย์มี ๓ ประการคือ

ประการแรก มนุษย์มีระยะแห่งการเป็นทารกนานและช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ในระยะเริ่มต้นของชีวิต ลักษณะดังกล่าวนี้แตกต่างไปจากสัตว์อื่นซึ่งเมื่อคลอดออกมาแล้วก็สามารถเดินและหาอาหารเลี้ยงตัวเองได้ อนึ่งแม้ว่าสัตว์บางชนิดจะต้องได้รับการอุ้มชูสักระยะเวลาหนึ่งก็ตาม แต่ช่วงเวลานั้นก็ไม่นานนักเมื่อเปรียบเทียบกับมนุษย์ ความจำเป็นที่ต้องมีการเลี้ยงดูทารกเป็นเวลานานนี้เองทำให้มนุษย์จำเป็นต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันและสร้างแบบแผนความสัมพันธ์ในรูปแบบของครอบครัว รวมทั้งมีเครือญาติ วงศ์วาน เพื่อนบ้าน และมีความสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นๆ

ประการที่สอง เนื่องจากมนุษย์มีความสามารถทางด้านสมอง สามารถคิดค้นและควบคุมธรรมชาติได้ ก็เป็นเหตุผลสำคัญที่มนุษย์จะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เพราะการควบคุมธรรมชาตินั้นมนุษย์คนเดียวไม่สามารถที่จะทำการได้ ต้องอาศัยความร่วมมือและการแบ่งงานกันทำกับคนอื่นๆ ในสังคม การเสาะแสวงหาและทำการเพาะปลูกในเรื่องอาหารการกิน การสร้างบ้านเรือนและการนุ่งห่ม การบำบัดรักษาโรคเหล่านี้ย่อมต้องการคนที่มีความชำนาญเฉพาะอย่าง แต่เนื่องจากคนแต่ละคนมีความสามารถจำกัดเฉพาะตัว ฉะนั้นเมื่อรวมกันหลายคนเข้าด้วยกันแล้วพวกเขาจะสร้างความสะดวกสบายให้แก่ชีวิตและสนองความต้องการทางชีวภาพของพวกเขาเองและสังคมทั้งมวล

ประการที่สาม มนุษย์มีความสามารถสร้างวัฒนธรรม รวมทั้งการติดต่อสื่อสาร ศาสนา ค่านิยม ฯลฯ วัฒนธรรมเหล่านี้จำเป็นต้องส่งผ่านไปยังอนุชนรุ่นหลัง ดังนั้นมนุษย์ต้องมาอาศัยอยู่ร่วมกันเพื่อรับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม อนึ่งวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นมิได้สร้างเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการในแง่ของปัจจัยสี่เท่านั้น แต่มนุษย์ยังมีความต้องการนอกเหนือไปจากสิ่งที่จำเป็นต่อชีวภาพ เช่น ต้องการความรักความอบอุ่น ความเป็นเพื่อนฝูง การจัดระเบียบทางสังคม ความคิด ความเชื่อ ศาสนา และค่านิยม ฯลฯ ด้วยเหตุนี้การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการที่จะต้องกระทำต่อเนื่องกันไปไม่ขาดระยะ ทำให้มีความจำเป็นที่คนต้องมาอยู่ร่วมกันตลอดไป[๓] ความสำคัญแห่งการอยู่รวมกันของมนุษย์มี ๒ ประการสำคัญคือ ๑) ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของชีวิต ๒) ส่งเสริมสัมฤทธิผลของงาน

[๓] คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, **สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

๑. มนุษยสัมพันธ์ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของชีวิต พัฒนาการของชีวิตมนุษย์จะเริ่มต้นที่ครอบครัวความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสมาชิกอื่นในครอบครัวเช่นพ่อแม่พี่น้องจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นเป็นต้นการที่บุคคลสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลในครอบครัวย่อมจะช่วยสร้างเสริมให้บุคคลนั้นมีเจตคติที่ดีต่อบุคคลอื่นในสังคมซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับตนเองและสามารถชื่นชมในบุคคลอื่นได้และเมื่อเติบโตขึ้นเด็กก็จะต้องเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นเช่นเพื่อนครูอาจารย์และบุคคลอื่นๆทั้งในสถานศึกษาและในสังคมแวดล้อมอื่นเช่นในการประกอบการงานอาชีพดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ามนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้คนที่อยู่รอบข้างตลอดชีวิตหรืออาจกล่าวได้ว่ามนุษยสัมพันธ์ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของชีวิตให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น[๔]

๒. มนุษยสัมพันธ์ส่งเสริมสัมฤทธิผลของงาน ในสังคมปัจจุบันได้มีการเน้นเรื่องการทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่มมากกว่าการสนับสนุนให้ทำงานตามลำพังคนเดียวทั้งนี้เพื่อจะได้เปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนนำความสามารถเฉพาะตนมาประสมประสานกันเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์งานให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลอย่างเต็มที่ดังคำกล่าวที่ว่า “หลายหัวดีกว่าหัวเดียว” และเมื่อมีบุคคลหลายคนมาทำงานร่วมกันทุกคนจึงต้องเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นด้วยจึงจะช่วยให้การมนุษยสัมพันธ์มีบทบาทในการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือองค์การตลอดจนการอยู่ร่วมกันในสังคมการสร้างสรรค์บรรยากาศทางมนุษยสัมพันธ์จะช่วยจรรโลงบุคคลและกลุ่มบุคคลไปในทางเดียวกันในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์มนุษยสัมพันธ์จึงเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนทุกๆคนดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “วิสาสาปรมาญาติ” คือความเป็นกันเองก่อให้เกิดความรู้สึกเสมือนญาติในเรือนตนฉะนั้นมนุษยสัมพันธ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานนักบริหารที่ดีนั้นจะต้องคำนึงถึงมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานก่อนสิ่งอื่นเพราะงานใดๆก็ดีจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจของคนในหน่วยงานเป็นสำคัญ

นอกจากจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำงานแล้วมนุษยสัมพันธ์ยังเป็นศาสตร์ที่มีประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมมนุษย์ตั้งแต่ชุมชนไปจนถึงครอบครัวมนุษยสัมพันธ์มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสถาบันหรือองค์การทางสังคมเพราะจะทำให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและยอมรับบุคคลอื่นเพื่อฐานของความเป็นมนุษย์เท่ากันเรียนรู้ที่จะสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันคนเก่งที่มีความสามารถสูงถ้าขาดมนุษยสัมพันธ์ก็กลายเป็นบุคคลที่เปล่าประโยชน์เพราะไม่มีโอกาสที่จะแสดงปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนและแสดงความสามารถให้ปรากฏแก่กลุ่มคนและความเก่งนั้นก็จะไร้ค่าและหมด

---

[๔] สมร ทองดี, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์**, **เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับสังคม**, หน่วยที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๗๗.

ความหมายไปในที่สุดเพราะไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและสังคมได้ฉะนั้นมนุษยสัมพันธ์จึงมีบทบาทอย่างยิ่งในการอยู่ร่วมกันเองของมนุษย์อย่างมีสันติสุข[๕]

๓. อริยวินัยตามหลักทิศ ๖

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างบุตร-ธิดา กับบิดามารดาหน้าที่ของบุตรโดยสรุปคือ เลี้ยงดูพ่อแม่ ประพฤติตนเป็นคนดีตามคำสอนของท่าน ดำรงวงศ์ตระกูล และเมื่อท่านเสียชีวิตไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน ในส่วนของพ่อแม่ท่านย่อมอนุเคราะห์บุตร-ธิดา โดยการสอนให้เป็นคนดี ให้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้มีวิชาความรู้ สามารถที่จะทำมาหากินเลี้ยงชีพได้ เมื่อเห็นว่าลูกสามารถที่จะเมื่อเห็นว่าลูกสามารถที่จะเลี้ยงตนและครอบครัวได้แล้วก็ให้แต่งงาน และมอบทรัพย์ให้เพื่อเป็นทุนในการทำมาหากินและสร้างความมั่นคงแก่ชีวิต

พระคุณอันยิ่งใหญ่ของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั้นเริ่มต้นตั้งแต่การให้อันยิ่งใหญ่ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของทุกอย่างในชีวิตนั่นคือการให้ชีวิต เพราะฉะนั้นลูกควรคำนึงอยู่เสมอว่าลมหายใจที่ตนมีทุกวันนี้พ่อแม่เป็นคนให้มา ลูกที่กล้าทำลายชีวิตของผู้ให้กำเนิดตนจึงเป็นบาปอย่างมหันต์ ไม่เพียงแต่ให้ชีวิตเท่านั้น ท่านต้องดูแลเลี้ยงดูผู้ที่ตนให้กำเนิดมาด้วยความรักความปรารถนาดีอย่างไม่มีความรักของผู้ใดเสมอเหมือน ซึ่งแม้บางครั้งลูกจะไม่เคยมองเห็นความรักของท่านก็ตาม พ่อแม่จะหมดห่วงก็ต่อเมื่อลูกนั้นมีหน้าที่การงานมั่นคง สามารถเลี้ยงตนและครอบครัวได้ แม้ลูกหลายคนจะไม่สามารถเลี้ยงดูพ่อแม่ตนให้มีความสุขเหมือนกับที่ท่านเลี้ยงตนมา ท่านก็ไม่เคยทวงบุญคุณ ด้วยจิตเสียสละอันบริสุทธิ์ที่มีต่อบุตรนี้พ่อแม่จึงได้ชื่อว่า “เป็นพระอรหันต์ของลูก” ลูกที่ตอบแทนบุญคุณท่านด้วยการประพฤติตนเป็นคนดีและเลี้ยงดูท่านให้มีความสุขจึงได้ชื่อว่าเป็นลูกที่สมบูรณ์ ควรแก่การยกย่องว่าเป็นคนดี หน้าที่ที่พ่อแม่และลูกพึงทำต่อกันนี้ไม่ต้องให้ใครมาบังคับให้ทำ แต่เป็นการทำตามจิตสำนึกที่ดี ทำดีเพราะเห็นค่าของความดี และครอบครัวที่ดีนี้ย่อมเป็นฐานที่ดีของสังคม ผู้ใดไม่อาจทำหน้าที่ของพ่อแม่ได้ เช่น นำลูกไปทิ้งเพราะไม่อาจเลี้ยงดูได้ ผู้นี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิด ส่วนผู้ให้กำเนิดบุตรและลี้ยงดูอบรมสั่งสอนบุตรด้วยจิตใจที่เสียสละบริสุทธิ์ มีสุขในเวลาที่เห็นลูกสุขสบาย และเป็นทุกข์ในเวลาที่เห็นลูกลำบากเดือดร้อน ผู้นี้ได้ชื่อว่าเป็นพ่อแม่

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์กับศิษย์หน้าที่ของศิษย์โดยสรุปคือ มีความเคารพครูอาจารย์ รับใช้ช่วยเหลือท่าน เชื่อฟังและตั้งใจเรียน ส่วนครูอาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์โดยการสอนให้ศิษย์มีความรู้ดีและเป็นคนดี ยกย่องชมเชย และเมื่อเรียนจบแล้วก็ไม่ทอดทิ้ง คอยส่งเสริมศิษย์ให้ได้รับความสะดวกสบาย

---

[๕] พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ อ้างถึงใน พระสมชัยอนุตฺตโร, “ศึกษาหลักมนุษยสัมพันธ์เชิงพุทธตามแนวทางของหลักธรรมเรื่องทิศหกในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

ครูอาจารย์ได้ชื่อว่าเป็นพ่อแม่คนที่สองของศิษย์ เพราะท่านเป็นผู้ให้กำเนิดในวิทยาการต่างๆ แก่ศิษย์ อาจกล่าวได้ว่า ครูอาจารย์นั้นมี ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ๑) ครูอาจารย์ที่สอนตามหน้าที่ ๒) ครูอาจารย์ที่สอนมากกว่าหน้าที่ บรรดาครูอาจารย์ ๒ ประเภทนี้ ครูอาจารย์ประเภทแรกท่านมีหน้าที่สอนให้ศิษย์มีความรู้เหมือนกับที่ท่านมีความรู้เพราะได้เรียนรู้มาจากครูอาจารย์ของท่าน ครูอาจารย์ประเภทนี้มักถูกเรียกว่า “เรือรับจ้าง” คือมีหน้าที่พาศิษย์ให้ถึงฝั่งแห่งความรู้แลกกับค่าจ้างสอนที่ได้รับตอบแทนจากสถานศึกษานั้นๆ อย่างไรก็ตามอาชีพครูอาจารย์เป็นอาชีพที่มีเกียรติ เพราะมีคุณูปการต่อศิษย์ในฐานะเป็นผู้ให้ความรู้ ศิษย์ที่ลืมบุญคุณของครูอาจารย์ หรือประพฤติเสียหายต่อครูอาจารย์ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนอกตัญญู แม้จะเก่งอย่างไรก็ไร้เกียรติ ส่วนครูอาจารย์ประเภทที่สองท่านจะสอนด้วยความรักความปรารถนาดีต่อศิษย์ ไม่คำนึงถึงค่าตอบแทนเป็นที่ตั้ง หวังเพียงให้ศิษย์เป็นคนดีมีความรู้และประสบความสำเร็จในชีวิตท่านก็พอใจแล้ว ครูอาจารย์ประเภทนี้มีจิตวิญญาณความเป็นครูสูง หลายๆ ท่านเคี่ยวเข็ญศิษย์จนทำให้ศิษย์ไม่พอใจก็มี แต่ครูอาจารย์ประเภทนี้เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการสอนให้ศิษย์นั้นเป็นคนดีและมีความรู้ เพราะคนเรามักจะมีสติและสำนึกตนได้เมื่อได้รับการตักเตือนให้สำนึกด้วยความจริงใจและจริงจัง อาจารย์ที่ดีจะได้รับการนับถือจากศิษย์ว่าเป็นอาจารย์ตลอดไป ไม่ใช่เป็นได้เพียงผู้สอนเท่านั้น พอหมดหน้าที่ก็ไม่มีความสัมพันธ์ในฐานะครูอาจารย์กับศิษย์ แม้ศิษย์ก็เช่นเดียวกัน คือศิษย์ที่ดีนั้นจะอยู่ในใจของอาจารย์ตลอดไป ไม่ใช่สักแต่ว่าผู้มาเรียนเอาความรู้เท่านั้น เรียนจบแล้วก็ไม่มีความสัมพันธ์กัน อย่างนี้ไม่ควรเรียกว่าศิษย์ ดังนั้นจะเห็นว่าแก่นแท้ของความเป็นครูอาจารย์และศิษย์นี้เกิดขึ้นจากคุณลักษณะโดยธรรมชาติ ครูที่เป็นครูของโลกคือพระพุทธเจ้า พระองค์ไม่ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนวิชาชีพมาเพื่อเป็นครู แต่เป็นการศึกษาและปฏิบัติเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงแล้วนำความรู้นั้นมาสอนคนอื่นให้รู้ตามเพื่อความพ้นทุกข์ ซึ่งการสอนให้ผู้อื่นถึงฝั่งแห่งความสิ้นทุกข์ได้นี้เป็นการสอนที่ยิ่งใหญ่ ไม่มีตำราเรียนในมหาวิทยาลัยใดๆ แต่เกิดจากความบริสุทธิ์แห่งพระปัญญา และพระกรุณาคุณอันยิ่งใหญ่ที่ทรงมีต่อสรรพสัตว์ผู้ยังจมอยู่ในความทุกข์ ดังนั้นพระพุทธองค์จึงได้ชื่อว่า “ทรงเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา หน้าที่ของสามีต่อภรรยาโดยสรุปคือ ให้เกียรติโดยการไม่นอกใจ ยกย่อง ไม่ดูหมิ่น ให้มีบทบาทในหน้าที่การงาน (งานบ้าน) และให้เครื่องแต่งตัว เพราะผู้หญิงเป็นเพศที่รักความสวยงาม ส่วนภรรยาก็ขยันทำงาน ให้เกียรติสามีโดยการไม่นอกใจ ดีต่อญาติพี่น้องและคนที่นับถือกันของสามี และรักษาทรัพย์ของครอบครัว

การใช้ชีวิตบทพิสูจน์แห่งการเข้าใจกัน ความมีน้ำใจเสียสละและความอดทนต่อกัน ฉะนั้นจะไม่แปลกใจที่ชีวิตคู่ของหลายๆ คนไปไม่รอดเพราะความไม่เข้าใจกันและหมดความอดทนต่อกัน กล่าวคือ การใช้ชีวิตโสดเป็นรูปแบบที่มีความสะดวกสบายในแง่ของความมีอิสระ สนใจหรือต้องการเรื่องใดตนเองก็สามารถทำตามความต้องการนั้นได้ แต่ชีวิตคู่ไม่เป็น

เช่นนั้น เพราะเป็นความเข้าใจและความต้องการของคนสองคนที่ต้องหลอมรวมกันให้ได้ หรือไม่อย่างนั้นก็ต้องยอมให้กับอีกฝ่ายหนึ่งแม้จะไม่เห็นด้วยก็ตาม เพื่อให้เรื่องนั้นๆ สามารถดำเนินไปได้ แม้ฝ่ายที่ยอมนั้นจะไม่มีเห็นด้วยก็ตาม คู่ครองชีวิตที่มีความสุขและสามารถใช้ชีวิตคู่ให้เป็นไปด้วยดีได้นั้นต้องเป็นคู่ครองมีความเสมอเหมือนกันทั้งเรื่องของทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งเรื่องนี้พระพุทธศาสนาจำแนกไว้ ๔ ประการ คือ ๑) ศรัทธา ๒) ศีล ๓) การเสียสละ ๔) ปัญญา หากคุณสมบัติทั้ง ๔ ประการนี้แตกต่างกัน ย่อมทำให้มีความยากลำบากในการอยู่ร่วมกันจนถึงอาจหย่าร้างไปในที่สุด หรือแม้จะอยู่ด้วยกันได้ก็ไม่มีความสุข ต่างกันมากก็มีความยากลำบากมาก ต่างกันน้อยก็มีความยากลำบากน้อย ไม่มีความต่างกันก็ไม่มีความลำบากเพราะการปรับตัวเข้าหากัน หากจะมีความลำบากก็เป็นเรื่องอื่น และอาจกล่าวได้ว่า ชีวิตคู่ที่มีความสุขคือชีวิตที่ใช้ความอดทนต่อกันและปรับตัวเข้าหากันน้อยที่สุด ส่วนชีวิตคู่ที่ไร้ความสุขคือชีวิตที่ต้องอดทนกันและปรับตัวเข้าหากันมาก บรรดาองค์ธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ พฤติกรรมทางกายคือการให้เกียรติกันโดยไม่นอกใจกันและทัศนคติคือความเห็นตรง/ไม่ตรงกันนี้มีความสำคัญมาก เป็นตัวชี้วัดของการอยู่ร่วมกันว่าไปรอดหรือไม่รอด มีความสุขหรือไม่มีความสุข คุณค่าความเป็นผู้ปกครองหรือผู้นำครอบครัวจะสมบูรณ์เมื่อมีบุตร-ธิดาเป็นทายาทสืบสกุล ชีวิตคู่ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่หากเป็นศิลปะแห่งการอยู่ร่วมกัน

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างมิตรหน้าที่ของมิตรโดยสรุปเป็นการสงเคราะห์กัน โดยการแบ่งปัน พูดดี ไม่หลอกลวงกัน ประพฤติประโยชน์ต่อผู้อื่น และเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย เป็นที่พึ่งของมิตรผู้ประมาทแล้ว และนับถือญาติพี่น้องของมิตร

มิตรคือผู้มีความเยื่อใยต่อกัน ปรารถนาดีต่อกัน โดยความเป็นมิตรนั้นเริ่มต้นจากการคบหากัน ซึ่งการคบนี้บางคนก็ตั้งใจเลือกคบเพราะเห็นว่าเป็นคนที่น่าคบ บางคนเริ่มจากการที่ต้องมีความเกี่ยวข้องกันบางประการ เป็นไปด้วยความไม่ตั้งใจ แต่ความจริงใจต่อกันจะช่วยสานสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นขึ้น ส่วนการคบเพราะเห็นแก่ประโยชน์ไม่จัดอยู่ในคุณสมบัติของการเป็นมิตร คำว่า “มิตร” มีความหมายมากเกินกว่าที่จะใช้ “จริยธรรม” มาเป็นกรอบกำหนดคุณค่า เพราะมิตรที่ดีของคนที่คบด้วยนั้นอาจเป็นคนที่ยอมละเมิดประพฤติผิดจริยธรรมบางอย่าง (ที่ไม่ใช่การเบียดเบียนผู้อื่น) เพื่อทำประโยชน์แก่มิตร เช่น ยอมปกปิดความลับของเพื่อนเพื่อป้องกันมิตรกล่าวให้คำใจง่ายๆ ก็คือมิตรที่ดีอาจไม่ใช่คนที่ดีสำหรับคนอื่น ที่กล่าวเช่นนี้ไม่ใช่ตัดสินจากเกณฑ์ของจริยธรรม แต่ตัดสินจากน้ำใจและความรักที่มีต่อมิตรมิตรภาพจะมีความยั่งยืนหากรู้จักรักษาไว้ด้วยการเข้าใจกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ปรารถนาดีต่อกัน ไม่เป็นผู้รับฝ่ายเดียว ต้องรู้จักการเป็นผู้ให้ด้วย สามารถรับเพื่อนได้ทุกอย่าง เห็นมิตรประมาทก็ต้องกล้าตักเตือน ต้องรู้จักระวังคำพูด ไม่ยึดประโยชน์เป็นที่ตั้ง ซื่อสัตย์และมีความมั่นคงต่อกัน หากคนคบกันมีลักษณะตรงกันข้ามจากคุณสมบัติที่กล่าวมานี้ก็จัดว่าเป็นมิตรเทียม คือสักว่าแต่ได้คบกันเท่านั้น เหมือนจะเป็นมิตรแต่ไม่ใช่

มิตรกับเพื่อนมีความเหมือนและแตกต่างกัน คือมิตรเป็นเพื่อนก็ได้ ไม่ใช่เพื่อนก็ได้ แต่เพื่อนหมายเอาคนอยู่ในระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน มิตรภาพของเพื่อนเกิดจากความใกล้ชิดกัน คลุกคลีกัน เห็นนิสัยของกัน ปัจจัยอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมความเป็นมิตรและเพื่อนให้แน่นแฟ้น เช่น เชื้อชาติ ถิ่นอาศัย เป็นต้น ความเป็นมิตรนี้ไม่อาจซื้อได้ด้วยเงิน ไม่ใช่การจัดตั้งขึ้น แต่เป็นไปโดยธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันและเห็นน้ำใจกัน และจะเห็นว่าพระพุทธศาสนาอธิบายลักษณะของกัลยาณมิตรในมิติของอาจารย์กับศิษย์ คืออาจารย์ที่มีคุณสมบัติของผู้เป็นมิตรที่ดีนั้นต้องเป็นคนน่ารัก หนักแน่น น่ายกย่องสรรเสริญ กล้าว่ากล่าวตักเตือน อดทนต่อคำพูดที่ตนไม่พอใจได้ สอนเรื่องที่ยากหรือลึกซึ้งได้ และไม่แนะนำหรือชักชวนในเรื่องเสียหาย หากพิจารณาจากเรื่องที่กล่าวมานี้ ความเป็นกัลยาณมิตรมีคุณลักษณะทางจริยธรรมมากกว่าความเป็นมิตรธรรมดา คือนอกจากจะมีความดีเป็นที่ตั้งแล้วยังต้องมีความสามารถอีกด้วย (วิชชาจรณสัมปันนะ)

๕. ความสัมพันธ์ระหว่างนายกับลูกน้องหน้าที่ของนายโดยสรุปเป็นการให้ คือให้ทำงานที่เหมาะสมให้รางวัล และให้กำลังใจ ส่วนลูกน้องต้องเป็นคนขยันขันแข็ง พัฒนาตนอยู่เสมอ ซื่อสัตย์ และเคารพยกย่องนาย

ความสัมพันธ์ของคู่นายกับลูกน้องนี้ค่อนข้างมีความเป็นอริยวินัยน้อยกว่าคู่อื่นๆ เพราะโดยมากเป็นความเกี่ยวข้องกันตามหน้าที่หรือผลประโยชน์ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทั้งนายและลูกน้องจะไม่มีคุณความดีให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นคุณค่าเสียทีเดียว เพราะนายที่ดีย่อมเป็นที่รักและเคารพของลูกน้อง และลูกน้องที่ดีย่อมเป็นที่รักและเอ็นดูของนายเช่นกัน ลูกน้องที่เก่งคือมีความขยันขันแข็งในหน้าที่การงานที่รับผิดชอบ มีความรับผิดชอบสูง ไม่ทำงานให้เสียหาย มีความกระตือรือร้น หมั่นพัฒนาตนและงานอยู่เสมอ เจ้านายย่อมพอใจลูกน้องที่สนองงานเก่ง สามารถคิดงานต่อจากนายได้และทำงานคล่อง ส่วนลูกน้องที่ดีคือมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อนาย ไม่ทำงานเพราะเห็นแก่เงิน แต่ทำงานเพื่อนาย เคารพและรักนาย เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ได้ดีแล้วก็ไม่ลืมนายที่มีพระคุณต่อตน โยสรุปนายที่มีลูกน้องเก่งจะทำให้องค์กรมีความก้าวหน้า หากมีลูกน้องดีก็จะเป็นศักดิ์ศรีแก่องค์กร

นายที่เก่งและดีย่อมมีภาวะผู้นำสูง นายที่บริหารเก่งย่อมเป็นคนมีวิสัยทัศน์ คาดการณ์เก่ง เข้าใจสภาพปัญหา รู้จักใช้บทเรียนในอดีตให้เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานในปัจจุบันและอนาคต มีความคิดก้าวหน้าสร้างสรรค์ ตัดสินใจเร็วและถูกต้องแม่นยำ เป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและตัดสินใจของลูกน้อง ซึ่งจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและไม่เหนื่อยกับงานบริหารมากเหมือนกับนายที่มอบหมายหรือกระจายงานไม่เก่ง หมั่นพัฒนาศักยภาพการทำงานของลูกน้องอยู่เสมอเพื่อสร้างทีมงานที่มีคุณภาพ ส่วนนายดีคือนายที่มีศีลธรรมและคุณธรรม ซึ่งจะสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ทำให้ลูกน้องเคารพยำเกรงและรักใคร่ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใส่ใจความรู้สึกของคนอื่นเหมือนกับความรู้สึกตนเอง ซึ่งจะทำให้

เข้าใจความต้องการของลูกน้อง คุณสมบัติเหล่านี้เป็นพระคุณ ส่วนพระเดชนายก็ต้องมีเหมือนกัน คือต้องเป็นคนตรงไปตรงมา มีความกล้าหาญเด็ดขาด ไม่มีอคติกับลูกน้อง ดีก็ยกย่อง ไม่ดีก็ว่ากล่าวตักเตือนจนถึงลงโทษ ทำได้อย่างนี้จะทำให้เป็นที่รักและยำเกรงของลูกน้อง

๖. ความสัมพันธ์ระหว่างนักบวชกับชาวบ้าน หน้าที่ของชาวบ้านโดยสรุปคือ คิด พูด ทำด้วยเมตตา และอุปถัมภ์บำรุงนักบวช (พระสงฆ์) ส่วนนักบวชก็มีน้ำใจอนุเคราะห์สอนให้ชาวบ้านละชั่ว ทำดี

โดยทั่วไปแล้วหากไม่ใช่ญาติพี่น้องหรือคนรักใคร่ชอบพอกัน การแบ่งปันหรือช่วยเหลือผู้อื่นจะมีน้อยมาก ยกเว้นการให้เกี่ยวกับงานกุศล พระสงฆ์เป็นบุคคลสาธารณะ มีอุปการะต่อชาวบ้านในฐานะเป็นผู้นำจิตวิญญาณ สั่งสอนชาวบ้านเพราะต้องการให้เขาเหล่านั้นได้เข้าใจหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง งานของพระสงฆ์เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้น ไม่ใช่ทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งท่านสามารถทำประโยชน์ส่วนรวมได้ดีกว่าชาวบ้าน เพราะมีเวลาให้กับส่วนรวมมากกว่าชาวบ้าน ตัดปัญหาเรื่องการทำมาหากินออกไปได้ เพราะมีชาวบ้านให้ความอุปถัมภ์บำรุงข้าวปลาอาหาร ดังนั้นพระสงฆ์จึงได้รับความเคารพนับถือ เป็นที่พึงทางจิตใจของชาวบ้าน หากทำตรงกันข้ามจากนี้ก็จะไม่ได้ความเคารพนับถือ และจะถูกมองว่าเอาเปรียบสังคม สภาพการณ์เช่นนี้มองแบบผิวเผินจะไม่รู้ว่าเป็นเรื่องของผลประโยชน์ตอบแทนกัน แต่ความจริงแล้วก็เป็นเรื่องของผลประโยชน์เหมือนกัน เพราะต่างฝ่ายต่างได้อาศัยกัน เพียงแต่ไม่ใช่เรื่องการถือเอาเงินเป็นที่ตั้งเท่านั้นเอง แต่เป็นเรื่องของการแนะนำสั่งสอนกับการถวายข้าวปลาอาหารตอบแทนและความต้องการบุญของชาวบ้าน

บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมและความต้องการของชาวบ้าน พระสงฆ์ส่วนหนึ่งเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เช่น จัดตั้งสหกรณ์ชุมชน, การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป้องกันป่าถูกทำลาย ปลูกป่าทดแทน สร้างป่าให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน,การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การทำบุญตามฮีต ๑๒, การจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ลูกหลานของชาวบ้าน ซึ่งเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน ส่วนชาวบ้านเองก็ควรได้ตระหนักว่าตนเองเป็นพุทธบริษัทไม่ใช่มองว่าการสืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของพระสงฆ์เท่านั้น ซึ่งบางเรื่องพระสงฆ์ก็ไม่สะดวกที่จะทำเองเพราะเกี่ยวข้องกับกฎหมายและพระวินัย ชาวบ้านก็ควรได้อาสาพระสงฆ์ช่วยแก้ไขปัญหาและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์แทนพระสงฆ์ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อพระพุทธศาสนา สังคมและประเทศชาติ

๔. สรุป

มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสติปัญญา แตกต่างจากสัตว์เดรัจฉานซึ่งอาศัยสัญชาตญาณในการอยู่รวมกัน หากิน และสืบพันธุ์ และเนื่องจากมนุษย์มีระยะเวลาในการเลี้ยงดูกันค่อนข้างนาน ดังนั้นจึงสร้างความสัมพันธ์กันจากระดับครอบครัวเป็นเบื้องต้น ความมีสติปัญญาของมนุษย์ทำให้มนุษย์เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิต รู้จักคิดแก้ไขปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะจำเป็นต้องอาศัยกฎระเบียบเป็นสิ่งควบคุมเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ กฎระเบียบบางอย่างใช้เพื่อบังคับและมีบทลงโทษเพื่อให้เป็นตัวอย่างของผู้อื่น กฎระเบียบบางอย่างมีไว้เพื่อกำหนดทิศทางการทำงานเท่านั้น ไม่มีการลงโทษ เพราะไม่มีความเสียหายที่ทำให้เสียชื่อเสียง กฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่ดีเป็นปัจจัยแห่งความยั่งยืนต้องมีรากฐานมากความถูกต้อง (ธรรมะ)ซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกว่า อริยวินัย

หน้าที่ของบุตรโดยสรุปคือ เลี้ยงดูพ่อแม่ ประพฤติตนเป็นคนดีตามคำสอนของท่าน ดำรงวงศ์ตระกูล และเมื่อท่านเสียชีวิตไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน ในส่วนของพ่อแม่ท่านย่อมอนุเคราะห์บุตร-ธิดา โดยการสอนให้เป็นคนดี ให้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้มีวิชาความรู้ สามารถที่จะทำมาหากินเลี้ยงชีพได้ เมื่อเห็นว่าลูกสามารถที่จะเมื่อเห็นว่าลูกสามารถที่จะเลี้ยงตนและครอบครัวได้แล้วก็ให้แต่งงาน และมอบทรัพย์ให้เพื่อเป็นทุนในการทำมาหากินและสร้างความมั่นคงแก่ชีวิต, หน้าที่ของศิษย์โดยสรุปคือ มีความเคารพครูอาจารย์ รับใช้ช่วยเหลือท่าน เชื่อฟังและตั้งใจเรียน ส่วนครูอาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์โดยการสอนให้ศิษย์มีความรู้ดีและเป็นคนดี ยกย่องชมเชย และเมื่อเรียนจบแล้วก็ไม่ทอดทิ้ง คอยส่งเสริมศิษย์ให้ได้รับความสะดวกสบาย, หน้าที่ของสามีต่อภรรยาโดยสรุปคือ ให้เกียรติโดยการไม่นอกใจ ยกย่องไม่ดูหมิ่น ให้มีบทบาทในหน้าที่การงาน (งานบ้าน) และให้เครื่องแต่งตัว เพราะผู้หญิงเป็นเพศที่รักความสวยงาม ส่วนภรรยาก็ขยันทำงาน ให้เกียรติสามีโดยการไม่นอกใจ ดีต่อญาติพี่น้องและคนที่นับถือกันของสามี และรักษาทรัพย์ของครอบครัว, หน้าที่ของมิตรโดยสรุปเป็นการสงเคราะห์กันโดยการแบ่งปัน พูดดี ไม่หลอกลวงกัน ประพฤติประโยชน์ต่อผู้อื่น และเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย เป็นที่พึ่งของมิตรผู้ประมาทแล้ว และนับถือญาติพี่น้องของมิตร, หน้าที่ของนายโดยสรุปเป็นการให้ คือให้ทำงานที่เหมาะสมให้รางวัล และให้กำลังใจ ส่วนลูกน้องต้องเป็นคนขยันขันแข็ง พัฒนาตนอยู่เสมอ ซื่อสัตย์ และเคารพยกย่องนาย, หน้าที่ของชาวบ้านโดยสรุปคือ คิด พูด ทำด้วยเมตตา และอุปถัมภ์บำรุงนักบวช (พระสงฆ์) ส่วนนักบวชก็มีน้ำใจอนุเคราะห์ สอนให้ชาวบ้านละชั่ว ทำดี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. **สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

ธรรมะพีเดีย. **CD-ROM ฉบับเรียนพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมะพีเดีย, ๒๕๕๒.

พระเทพปริยัติโมลี. **หลักการพัฒนาคน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชี่ยง, ม.ป.ป.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายโอสถ โกศิน ณ เมรหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๕๐.

สมร ทองดี. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับสังคม**. หน่วยที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระสมชัยอนุตฺตโร. “ศึกษาหลักมนุษยสัมพันธ์เชิงพุทธตามแนวทางของหลักธรรมเรื่องทิศหกในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สงวน หล้าโพนทัน. “การศึกษาวิเคราะห์ความยุติธรรมตามหลักนิคหกรรมในพระไตรปิฎก”. **สารนิพนธพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

_____. “รูปแบบความยุติธรรมที่พึงประสงค์ในสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐

อดุลศักดิ์ ทองดี. “การพัฒนาวินัยในด้านการแต่งกายของนักเรียนโรงเรียนบ้านกลางอำเภอกุฉินารายณ์จังหวัดกาฬสินธุ์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.

คุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

The Quality Health Services of the Health Promoting Hospital Buengniam Sub-district, Muang District, Khonkaen Province

พระมหาแดง คุณวีโร*
ดร.สุรพล พรมกุล, ร.ต.ดร.วสันต์ ศรีสอาด**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อการศึกษาคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ๒) เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของผู้มาใช้บริการ เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้มาใช้บริการจำนวน ๓๗๗ คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา อธิบายในรูปความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

๑. คุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = ๓.๗๗) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านการดูแลต่อเนื่อง ด้านการเข้าถึงบริการ ด้านการประสานบริการ ด้านการดูแลแบบองค์รวมและผสมผสาน และด้านยึดชุมชนเป็นหลัก

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. เปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มี อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา หลักประกันสุขภาพ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน

๓. การพัฒนา พบว่า ด้านการเข้าถึงบริการ อำนวยความสะดวก สำหรับผู้พิการ ผู้สูงอายุ เช่น ทางลาดชัน ห้องน้ำให้สะอาด เป็นต้น ด้านการดูแลต่อเนื่อง ให้ความช่วยเหลือเร่งด่วน โดยการลงทะเบียนของกลุ่มเป้าหมาย แยกตามความจำเป็นของการให้บริการ ด้านการดูแลแบบองค์รวมและผสมผสาน นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมาะสมสอดคล้อง ด้านการประสานบริการ การให้คำปรึกษาของเครือข่ายบริการปฐมภูมิและการแพทย์ฉุกเฉินอย่างเป็นระบบ ด้านยึดชุมชนเป็นหลัก สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน จัดกิจกรรม จัดอบรม กระบวนการเรียนรู้ แก่ประชาชน

คำสำคัญ: คุณภาพ, การให้บริการ, แนวทางการพัฒนา

Abstract

The aims of this research were 1) to study the quality of health service of the Health Promoting Hospital, 2) to compare the quality of the health service based on the opinions of the samples, classified by personal factors and 3) the study the quality development of health service of the Health Promoting Hospital of Buengniam Sub-district, Muang District, Khon Kaen according to the service users. This research is a mixed method study. The samples used in quantitative research included 377 service users who responded to the questionnaire distributed. The data obtained were analyzed to find the statistic scores of Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, One Way ANOVA and Least Significance Difference (LSD). The interview form was used to ask five key informants in the qualitative research. The data then were analyzed in its content and explained in the form of essay.

The research results were as follows:

1. The statistic score of the quality of health service of the hospital according to the opinion of the population in overall was at a high level ($\bar{X}$= 3.77). The scores of all aspects of research were at a high level, ranked from the aspects of 'continuous care', 'service accessibility', 'service coordination', 'holistic and mixed care' and 'public focus'.

2. Based on the study, the population with differences in occupations and monthly incomes had their opinion towards the quality of health service differently with statistic significance level at 0.05. For those with differences in genders, ages, education and health insurance had their opinion towards the quality of health service indifferently.

3. For the improvement, in the service accessibility aspect, the facilities for the disabled and the elderly such as steep slopes, clean bathroom should be built. In the term of continuity of care, the registration of the target differentiated by their service needs should be made. For the holistic and mixed care, advanced technology should be used at work. For the service coordination, the consultation of the network of primary service and emergency service should be arranged systematically. For the public focus, the good relationship within the community, the activities and training for learning processes for the public should be managed.

Keywords: Quality, Service, Ways of Development

๑. บทนำ

นโยบายการพัฒนาด้านสาธารณสุขของรัฐบาลทุกสมัยมุ่งเน้นในการปรับปรุงระบบบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้นโดยรัฐบาลสมัยนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้ยกระดับสถานีอนามัยเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โดยในระยะแรกให้มี รพ.สต นำร่อง จำนวน ๒,๐๐๐ แห่ง ทั่วประเทศเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๓ และได้เพิ่มที่เหลืออีก ๗,๐๐๐ แห่งครอบคลุม รพ.สต ทั้งหมดทั่วประเทศ เมื่อปี ๒๕๕๔ โดยรัฐบาลในสมัยต่อ ๆ มาก็ได้ให้การสนับสนุนการพัฒนา รพ.สต มาอย่างต่อเนื่องโดยนอกจากการพัฒนาด้านโครงสร้างแล้วยังมีการสนับสนุนให้มีการดูแลเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เน้น

การให้บริการเชิงรุก ส่งเสริมสุขภาพปรับลดพฤติกรรมเสี่ยงเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของประชาชนในระยะยาวในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน[๑]

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียมนั้น เป็นสถานพยาบาลประจำตำบลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้การสนับสนุนส่งเสริมด้านสุขภาพให้แก่ประชาชน และมีการให้บริการสุขภาพแก่ประชาชน ซึ่งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียมนี้มีพื้นที่ติดกับตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น ที่มีโรงพยาบาลศูนย์ หากเมื่อเปรียบเทียบการให้บริการสุขภาพด้านการรักษาสุขภาพและการรักษาพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียมนั้น เป็นสถานพยาบาลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการและเกิดความประทับใจในการให้บริการ โดยการให้บริการ คือ กิจกรรมของกระบวนการส่งมอบสินค้าที่ไม่มีตัวตนของธุรกิจให้กับผู้บริการโดยสินค้าที่ไม่มีตัวตนนั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการซึ่งนำไปสู่ความพึงพอใจ

ด้านคุณภาพการให้บริการสุขภาพตามนั้น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม ต้องรับผิดชอบต่อบริการสุขภาพของประชาชนหรือร่วมกันกับแนวคิดประกันสุขภาพเพื่อประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งจะทำให้ประชาชนเข้าถึงการบริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพและเท่าเทียมกันอย่างถ้วนหน้า

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ทำหน้าที่ในลักษณะให้บริการสาธารณสุขผสมผสาน ทั้งด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ รวมทั้ง

การจัดการปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคมในฟื้นที่ที่รับผิดชอบ โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ ๓ ประการดังนี้ ๑) ดำเนินการเชิงรุก โดยมุ่งเข้าหาประชาชนและชุมชนเพื่อสร้างสุขภาพเป็นหลักรวมทั้งมุ่งจัดการกับปัจจัยเสี่ยงที่เป็นต้นเหตุของปัญหาสุขภาพ ๒) บริการตลอด ๒๔ ชั่วโมง โดยที่ปรึกษาแพทย์ในโรงพยาบาลพี่เลี้ยงหรือส่งต่อผู้ป่วยได้ตลอดเวลา ทั้งนี้อาจมีบริการเตียงนอนเพื่อสังเกตอาการโดยไม่รับผู้ป่วยไว้นอนค้างคืนและหารมีกรณีฉุกเฉินก็สามารถประสานระบบบริการแพทย์ฉุกเฉินในการออกไปรับผู้ป่วยและการให้การปฐมพยาบาลก่อนส่งต่อ และ ๓) มีความเชื่อมโยงและมีส่วนร่วม โดยมีความเชื่อมโยงกับบริการสุขภาพในระดับอื่น ในการดูแลผู้ป่วยเฉพาะรายอย่างมีคุณภาพและมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการดำเนินงาน ของประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองท้องถิ่น

ปัจจุบันโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียมมีคุณภาพการให้บริการสุขภาพและเป็นสถานที่ๆ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่อยากเข้ารับการบริการเท่าไรนัก เนื่องจากอาณาเขต

---

[๑] สำนักงานโครงการสนับสนุนนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, **สถานีอนามัยสู่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล**, (กรุงเทพมหานคร : จากนโยบายสู่การปฏิบัติ, ๒๕๕๖), (อัดสำเนา).

ของตำบลบึงเนียมมีหมู่บ้านถึง ๑๒ หมู่บ้าน แต่มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเพียงแห่งเดียว อีกทั้งยังเป็นเพียงการให้บริการรักษาขั้นพื้นฐานหรือการปฐมพยาบาลเบื้องต้นเท่านั้น พร้อมกันนั้นอุปกรณ์เครื่องมือยังมีจำนวนน้อย มีพื้นที่ติดตำบลในเมือง ประชากรส่วนใหญ่เมื่อมีปัญหาสุขภาพมักจะเข้าไปใช้บริการของโรงพยาบาลในเมือง

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบที่ทำให้การบริหารสุขภาพมีประสิทธิผลต่ำ จะต้องหาวิธีการหรือแนวแก้ไขและวิธีการส่งเสริมคุณภาพการให้บริการสุขภาพเพื่อยกระดับประสิทธิผลมาตรฐานการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียมให้เป็นสถานพยาบาลที่ได้รับการยอมรับและเป็นสถานที่รักษาพยาบาลให้กับประชาชนที่ดียิ่ง โดยอิงอาศัย “คู่มือบริหารจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข”[๒] ที่อธิบายถึงภารกิจหลักที่สำคัญในภารกิจของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในแต่ละด้านได้แก่ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการควบคุมป้องกันโรค ด้านฟื้นฟู ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งต้องทำพร้อมกันทั้ง ๕ ด้าน เป็นภารกิจเพื่อสร้างสุขภาวะที่ดีให้ครอบคลุมทั้งสุขภาพกาย สุขภาพใจ และทางด้านสังคมควบคู่กันไป และจะต้องปฏิบัติตามพันธกิจในการจัดบริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

เมื่อมีการบริหารจัดการที่ดีแล้วนั้นจะต้องดูการให้บริการโรงพยาบาลในองค์กร เพราะองค์กรจะเดินไปได้จะต้องใช้เจ้าที่หน้าที่มีคุณภาพจึงจะเป็นองค์กรที่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จในองค์กรที่ให้บริการอย่างเช่นโรงพยาบาลที่คอยให้บริการประชาชนจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกันเองเพราะประชาชนที่มาใช้บริการส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ป่วยจึงต้องเข้าใจบริบทของผู้ป่วยให้ดี เจ้าหน้าที่ควรให้บริการผู้ป่วยหรือผู้ที่มารับการบริการโดยไม่แบ่งชนชั้นให้ความเสมอภาคบริการด้วยความเต็มใจ ผลของงานอาจถูกมองในแง่ที่ไม่ดีต่อองค์กร

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่าคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตลอดจนนำไปขยายผลสู่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

---

[๒] สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, **คู่มือบริหารจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๘. (อัดสำเนา).

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อการศึกษาคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๒. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป ที่มารับบริการในเขตตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๖,๕๒๙ คน[๓] กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป ที่มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๗ คน โดยหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมใช้สูตร Taro Yamane[๔] และเทคนิควิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random sampling) และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random sampling)

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลและแนวคิดทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวน ๖ ข้อประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และหลักประกันสุขภาพ ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามคุณลักษณะบริการที่ดี ๕ ประการ ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (open ended Questionnaire) ให้ตอบโดยเสรี

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติดังนี้ ๑) สถิติพรรณนา คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้แจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ ๒) ใช้สถิติพรรณนา คือ หาค่าเฉลี่ย (mean) ใช้แปลความหมายของข้อมูลที่เกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัด

---

[๓] โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม. “**รายงานประชากรแยกตามกลุ่มอายุ/เพศ รายหมู่บ้าน**”, ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๙

[๔] Taro Yamane, **Elementary sampling theory**, (London : 1967), p. 398.

ขอนแก่น ตามคุณลักษณะบริการที่ดี ๕ ประการ ใช้สถิติพรรณนา คือ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics)อ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่า (t-test) การทดสอบค่าแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

๔. สรุปผลการวิจัย

คุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ดังนี้

๑. ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง ๔๖-๕๕ ปี มีการศึกษามัธยมศึกษา มีอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ต่อเฉลี่ยเดือน ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท ใช้หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง)

๒. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของประชาชน พบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

๒.๑ ด้านการเข้าถึงบริการ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๑ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงพยาบาลมีความพร้อมในการให้คำปรึกษาแก่ประชาชนได้ง่ายและเข้าถึงสะดวก

๒.๒ ด้านการดูแลต่อเนื่อง ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๑ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงพยาบาลมีการติดตามและประเมินสุขภาพผู้ป่วยในชุมชน

๒.๓ ด้านการดูแลแบบองค์รวมและผสมผสาน ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงพยาบาลมีระบบส่งต่อผู้ป่วยฉุกเฉินตลอด ๒๔ ชั่วโมง (๑๖๖๙)

๒.๔ ด้านการประสานบริการ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๖ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ

โรงพยาบาลให้ความสนใจต่อการให้คำปรึกษาของเครือข่ายบริการปฐมภูมิและการแพทย์ฉุกเฉินอย่างเป็นระบบ เช่น คำปรึกษาของ อสม.

๒.๕ ด้านยึดชุมชนเป็นหลัก ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงพยาบาลมีการส่งเสริมให้เครือข่ายกลุ่มเป้าหมายเป็นหน่วยบริการปฐมภูมิ เช่น การจัดตั้งสุขศาลาหมู่บ้าน

๓. ผลเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้ ประชาชนที่มี อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา หลักประกันสุขภาพ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน

๔. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พิจารณาเป็นรายด้าน มีดังต่อไปนี้ คือ ด้านการเข้าถึงบริการ พบว่า ต้องอำนวยความสะดวก สำหรับผู้พิการ ผู้สูงอายุ เช่น มีทางลาดชัน ห้องน้ำต้องมีความสะอาด เป็นต้น ด้านการดูแลต่อเนื่อง พบว่า ให้ความช่วยเหลือเร่งด่วน โดยการลงทะเบียนของกลุ่มเป้าหมาย แยกตามความจำเป็นของการให้บริการ ด้านการดูแลแบบองค์รวมและผสมผสาน พบว่า นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ด้านการประสานบริการ พบว่า มีการให้คำปรึกษาของเครือข่ายบริการปฐมภูมิและการแพทย์ฉุกเฉินอย่างเป็นระบบ และด้านยึดชุมชนเป็นหลัก พบว่า หลักสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน จัดกิจกรรม จัดอบรมกระบวนการเรียนรู้ แก่ประชาชน

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ สนับสนุนส่งเสริมคุณภาพการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียมเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชน และได้รับความยกย่องคุณงามความดี

๑.๒ ให้มีการจัดกิจกรรมโดยยึดชุมชนเป็นหลัก

๑.๓ รัฐบาลควรส่งเสริม งบประมาณคุณภาพการให้บริการส่งเสริมสุขภาพตำบล

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากผลการวิจัยคุณภาพการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อได้แก่

๒.๑ ด้านการเข้าถึงบริการ ส่งเสริมให้มีการเข้าถึงบริการได้ง่ายสะดวก โดยปราศจากอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ การเงิน สังคมวัฒนธรรม ภาษา

๒.๒ ด้านการดูแลต่อเนื่อง ส่งเสริมให้มีประชาชนได้รับการดูแลจากบุคลลากรของโรงพยาบาล ซึ่งทำหน้าที่ ดูแลประจำและรู้จักกันมาต่อเนื่องยาวนาน ดูแลได้ทุกปัญหา

๒.๓ ด้านการดูแลแบบองค์รวมและผสมผสาน สนับสนุนในการการดูแลที่ครอบคลุมหลายมิติปัญหาโรคทางกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและจิตวิญญาณและในมิติรักษา ส่งเสริมป้องกันและฟื้นฟูสภาพ

๒.๔ ด้านการประสานบริการ สนับสนุนการดูแลที่เชื่อมโยงบริการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บ้านชุมชน โดยมีการส่งต่อข้อมูลและระบบคำปรึกษา

๒.๕ ด้านยึดชุมชนเป็นหลัก สนับสนุนการมีส่วนร่วม และเสริมพลังให้กลุ่มเป้าหมายและภาคีให้พึ่งตนเองทางสุขภาพได้

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรศึกษาคุณภาพการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม ในเขตอื่นๆเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง หรือให้สอดคล้องในระดับการบริการ

๓.๒ ควรศึกษาคุณภาพการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียมต่างๆตามกลยุทธ์ในการพัฒนาการบริหารของเทศบาล มาประยุกต์ใช้ในการให้บริการให้เกิดคุณภาพยิ่งๆ ขึ้นไป

๓.๓ ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะเปลี่ยนกลุ่มประชากรในเขตตำบลบึงเนียมเป็นเขตตำบลอื่นๆ หรือเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ชัดเจนยิ่งๆ ขึ้นไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

(๑) เอกสาร :

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม. “**รายงานประชากรแยกตามกลุ่มอายุ / เพศ รายหมู่บ้าน**”. ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๙.

สำนักงานโครงการสนับสนุนนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. **สถานีอนามัยสู่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล**.กรุงเทพมหานคร : จากนโยบายสู่การปฏิบัติ, ๒๕๕๖.

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. **คู่มือบริหารจัดการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Taro Yamane. **Elementary sampling theory**. London : 1967.

หลักอิทธิบาทธรรมกับวงจรคุณภาพเดมมิ่งของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

A Principle of Iddhipada With Deming Cycle of Bankong Sub-district Administrative Organization Staffs, Nong Ruea District, Khon Kaen Province

พระมหาธนากร อนคฺฆเมธี (เหล่ารัตน์)*
ดร.เรียงดาว ทวะชาลี, ดร.ปราบดี แย้มสุนทร, ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) ระดับการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม ๒) ระดับปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ๓) ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ๔) แนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมและการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง จำนวน ๘๙ คน และใช้บุคลากรทั้งหมดเป็นกลุ่มศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ทำการวิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก (μ = ๔.๒๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านฉันทะ (μ = ๔.๓๑) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (μ = ๔.๒๒) ด้านวิมังสา (μ = ๔.๒๒) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านจิตตะ (μ = ๔.๒๐)

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. ระดับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง โดยรวม อยู่ในระดับมาก (μ = ๔.๑๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการลงมือปฏิบัติ (μ = ๔.๑๙) รองลงมาคือ ด้านการแก้ไขปัญหา (μ = ๔.๑๘) ด้านการตรวจสอบประเมินผล (μ = ๔.๑๗) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการวางแผน (μ = ๔.๑๖)

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง โดยรวมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ในระดับสูงมาก (r = ๐.๘๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีจำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๔. แนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมและการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพ พบว่า บุคลากรควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานและกำหนดเป้าหมาย พร้อมมอบหมายงานต่างๆ ให้กับผู้ปฏิบัติงานให้เข้าใจถึงเป้าประสงค์ที่ต้องการได้รับ คอยควบคุม กำกับ ดูแล ตรวจสอบผลการทำงาน โดยให้มีการรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานที่ได้สั่งการ และนำข้อมูลที่ได้จากการรายงานไปปรับปรุงพัฒนาต่อไป

คำสำคัญ: หลักอิทธิบาทธรรม, วงจรคุณภาพเดมมิ่ง, ความสัมพันธ์

Abstract

The purposes of this study were aimed at 1) studying the level of behavior according to Iddhipada, 2) studying the level of working according to Deming Cycle, 3) studying the relationships between the behavior according to Iddhipada and working according to Deming Cycle, and 4) studying the ways to develop effectively the behavior according to Iddhipada and working according to Deming Cycle of Bankong Sub-District Administrative Organization staffs, Nongruea District, Khon Kaen Province. The study was a mixed-method research by using survey and qualitative research. In survey research, the samples were 89 Bankong Sub-District Administrative Organization staffs. In this respect, all samples were focus group. The research tool was questionnaire analyzed by computer programs, for social sciences research. The statistics used were Frequency, Percentage, Average, and Standard Deviation. For the relationships between the behavior according to Iddhipada

and working according to Deming Cycle, Pearson Correlation Coefficient was applied to analyzed the data. For qualitative research, In-depth interview was used for informants with context data analysis technique.

The research results were as follows:

1. The level of behavior according to Iddhipada, in general, was in high level (μ = 4.24). In considering each dimension, it was found that the highest dimension was Chanda (μ = 4.31); so the rest were Viriya (μ = 4.22), Vimamsa (μ = 4.22), and Citta (μ = 4.20), respectively.

2. The level of working according to Deming Cycle, in general, was in high level (μ = 4.17). In considering each dimension, it was found that the highest dimension was BDVC (μ = 4.19); so the rest were solving problem (μ = 4.18), evaluation (μ = 4.17), and planning (μ = 4.16), respectively.

3. The relationships between the behavior according to Iddhipada and working according to Deming Cycle, in general with Correlation Coefficient, was in very high level (r=0.83). In considering each dimension, it revealed that the dimension that was in high level according to Correlation Coefficient comprised of four dimension: Chanda, Viriya, Citta, and Vimamsa, as statically significant level at 0.01.

4. The ways to develop effectively the behavior according to Iddhipada and working according to Deming Cycle of Bankong Sub-District Administrative Organization staffs, Nongruea District, Khon Kaen Province indicated that staffs should planned for working and destination; also the understanding of followers in the assignment was important to keep an eye on by reporting for receiving the result and getting it to improve in the future.

Keywords: A Principle of Iddhipada, Deming Cycle, Relationship

๑. บทนำ

อิทธิบาทธรรมนั้น เป็นหนึ่งในคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้มีขึ้นในจิตใจและพัฒนาให้เจริญงอกงามจนกลายเป็นมโนธรรม เนื่องจากเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ๔ ประการ ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลยิ่งๆ ขึ้นไป ๒) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียร ทำงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย ๓) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิต

รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเสื่อมถอยไป ๔) วิมังสา ความใคร่ครวญหรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นหาวิธีแก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อไปสู่ความสัมฤทธิ์ผล[๑] ในส่วนของวงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) คือ ระบบการบริหารงานที่มีคุณภาพ เป็นที่รู้จักแพร่หลายระบบหนึ่ง ประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบหรือการประเมิน (Check) การนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุงแก้ไขการทำงาน (Action) การใช้วัฏจักรคุณภาพของเอ็ดเวิดส์ เดมมิ่ง ต้องดำเนินการอย่างมีวินัยให้ครบวงจรหมุนเวียนไปไม่มีหยุดหย่อน

ผลการพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกงในปีผ่านมา ภายใต้แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง พ.ศ. ๒๕๕๘ ในการนำแผนพัฒนาไปปฏิบัติเชิงปริมาณ ไม่เป็นไปตามแผนเท่าที่ควรอันเนื่องมาจากมีแผนงานโครงการและกิจกรรมในแผนพัฒนาตำบลประจำปีมาก และมีรายได้ทั้งที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเอง ส่วนราชการอื่นจัดเก็บให้และเงินอุดหนุนจากรัฐบาลมีจำกัดไม่เพียงพอแก่การบริหารให้เป็นไปตามแผนพัฒนา ทำให้ประสิทธิผลของแผนพัฒนาในเชิงคุณภาพไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผน แต่ส่วนหนึ่งก็สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้ประชาชนได้พอสมควร[๒] เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การนำหลักอิทธิบาทธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น[๓] และในการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพ ย่อมส่งผลให้การงานนั้น ๆ มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพราะมีวิธีการที่เป็นขั้นตอนในการที่ทำให้งานเสร็จอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และเชื่อถือวางใจ

ดังนั้น การที่จะให้ผลการปฏิบัติงานนั้นมีประสิทธิผลมากขึ้น บุคลากรทำงานด้วยความสามัคคีอย่างมีความสุข บุคลากรจะต้องมีการนำหลักอิทธิบาทธรรมมาเป็นหลักธรรมในการปฏิบัติตน ซึ่งส่งให้ประสบความสำเร็จเป็นบันไดแห่งความสุขและความสำเร็จ และปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่งเพื่อทำให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

---

[๑] สมพร เทพสิทธา, **คุณธรรมและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙.

[๒] องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง, **แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๑),** (ขอนแก่น : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง, ๒๕๕๙), หน้า ๓๑. (อัดสำเนา).

[๓] ไพบูลย์ ตั้งใจ, "ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกงอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

๒. เพื่อศึกษาการระดับปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

๔. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมและการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพ

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง จำนวน ๘๙ คน และใช้บุคลากรทั้งหมดเป็นกลุ่มศึกษา[๔] เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้รวมต่อเดือน ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทธรรม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท (Likert)[๕] จำนวน ๒๐ ข้อ ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท (Likert) จำนวน ๑๖ ข้อ ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ให้ตอบโดยเสรี จำนวน ๑ ข้อ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้

[๔] ข้อมูลจาก : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง ณ วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๕๙.

[๕] สุวรี ศิริโภคารภิรมย์, **การวิจัยทางการศึกษา**, (ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๐.

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาคุณภาพของแบบสอบถาม ดังนี้ ๑) ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน ๕ ท่าน ๒) นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม (Index of Congruence : IOC)[๖] ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อ ๓) นำเครื่องมือปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาตรวจคะแนนหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficients)[๗] โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของความเชื่อมั่น ดังต่อไปนี้

แบบสอบถาม	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของความเชื่อมั่น
การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม	.๙๔
การปฏิบัติตนตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง	.๙๓

๔) นำแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยการใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล ดังนี้ ๑) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ได้แก่ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และรายได้รวมต่อเดือน สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ๒) ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ในด้านต่างๆ ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าเบี่ยงเบน

---

[๖] Cronbach, Lee J, **Essentials of psychological testing**, 4th ed, (New York : Harper & Row, 1971), p. 123.

[๗] สิน พันธุ์พินิจ, **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

มาตรฐาน (σ) ๓) ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ใช้สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ๒ ตัว ที่เป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ๔) ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางจากคำถามปลายเปิด และข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์นำมาจัดกลุ่มค่าตอบวิเคราะห์รายข้อ วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ระดับการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก (μ = ๔.๒๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านฉันทะ (μ = ๔.๓๑) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (μ = ๔.๒๒) ด้านวิมังสา (μ = ๔.๒๒) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านจิตตะ (μ = ๔.๒๐)

๒. ระดับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง โดยรวม อยู่ในระดับมาก (μ = ๔.๑๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการลงมือปฏิบัติ (μ = ๔.๑๙) รองลงมาคือ ด้านการแก้ไขปัญหา (μ = ๔.๑๘) ด้านการตรวจสอบประเมินผล (μ = ๔.๑๗) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการวางแผน (μ = ๔.๑๖)

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง โดยรวมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ในระดับสูงมาก (r = ๐.๘๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีจำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๔. แนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมและการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพ พบว่า บุคลากรควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานและกำหนดเป้าหมาย พร้อมมอบหมายงานต่างๆ ให้กับผู้ปฏิบัติงานให้เข้าใจถึงเป้าประสงค์ที่ต้องการได้รับ คอยควบคุม กำกับ ดูแล ตรวจสอบผลการทำงาน โดยให้มีการรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานที่ได้สั่งการ และนำข้อมูลที่ได้จากการรายงานไปปรับปรุงพัฒนาต่อไป

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. ระดับการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม จากการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า บุคลากรมีการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน (μ = ๔.๒๔) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร และบุคลากรสามารถ

ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

๒. ระดับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง จากการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง พบว่า บุคลากรมีการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่งโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน (μ = ๔.๑๖) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคลากรสามารถปฏิบัติงานตามที่องค์กรได้วางแผนไว้อย่างมีคุณภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง จากการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานตามวงจรคุณภาพเดมมิ่ง สามารถที่จะสรุปอภิปรายผลได้ว่า เมื่อบุคคลากรมีความรัก ความพอใจ และสนใจในสิ่งที่กระทำ ย่อมคิดวิเคราะห์วางแผนการทำงานอย่างรอบคอบเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงด้วยดี ตรงกับ การวางแผน (Plan) บุคลากรมีขยันหมั่นเพียร บากบั่น มุมานะ ที่จะเอาชนะความยากลำบาก ตรงกับ การปฏิบัติตามแผน (Do) บุคลากรเอาใจฝักใฝ่ ตั้งใจแน่วแน่ที่จะปฏิบัติ ไม่ลังเล ไม่ฟุ้งซ่าน มีความรอบคอบตรวจตราดูแลกิจธุระที่รับผิดชอบอยู่เสมอ ตรงกับ การตรวจสอบ (Check) บุคลากรไตร่ตรองพิจารณา วางแผนตามเหตุผล ใช้ปัญญาปรับปรุงในการปฏิบัติงาน เพื่อนำเหตุแห่งความไม่สำเร็จไปปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานในครั้งต่อ ๆ ไป (Act) ถึงแม้ว่าอิทธิบาทธรรมมุ่งหมายให้ผู้ปฏิบัติถึงความหลุดพ้น อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ขณะที่ยังเป็นปุถุชนไม่สามารถปฏิบัติให้หลุดพ้นได้ แต่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินชีวิตในปัจจุบันของตนเองประสบความสำเร็จที่มุ่งหมายไว้ เพราะเหตุนี้จึงเป็นเหตุให้มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ งค์กรควรมีงบประมาณในการส่งเสริมบุคลากร ในการพัฒนาความรู้ความสามารถ และควรส่งเสริมให้บุคลากรได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

๑.๒ องค์กร ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์กรและบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานต่างๆ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด

๑.๓ ส่งเสริมให้ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการบริหารงานและการพัฒนาชุมชน โดยการเสนอความต้องการและปัญหาในชุมชน และแสดงความคิดเห็น วิจารณ์การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อจะได้รับข้อมูลปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับวงจรคุณภาพเดมมิ่งความสัมพันธ์ระดับสูงมาก แต่เมื่อพิจารณารายข้อในส่วนของการปฏิบัติตนตามวงจรคุณภาพเดมมิ่งด้านการวางแผน มีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าข้ออื่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการวางแผนนั้นเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากวางแผนไม่ดีแล้ว นอกจากไม่รู้ว่าจุดหมายปลายทางอยู่ที่ไหน และยังจะก่อให้เกิดการสูญเสียหรือสิ้นเปลืองทรัพยากรอีกด้วย ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๒.๑ สร้างความรู้และความเข้าใจให้บุคลากรในหน่วยงานได้รับทราบถึงความสำคัญ ประโยชน์ของการวางแผน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒.๒ ผู้บริหารควรกำหนดวัตถุประสงค์ของงานให้ชัดเจน เข้าใจง่าย เพื่อให้บุคลากรขององค์การทราบถึงสิ่งที่ต้องทำ

๒.๓ ตรวจสอบพิจารณาปัญหาที่จะมีผลกระทบต่อการปฏิบัติตามแผน เพื่อนำมาหาทางแก้ไข และวางแผนให้มีความยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลง และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักอิทธิบาทธรรมกับวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้ที่สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๓.๑ ควรศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างโดยรวมจากหน่วยงานหรือองค์การอื่น เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อประโยชน์ในการวางแผนและการบริหารจัดการภายในหน่วยงานหรือองค์

๓.๒ ควรศึกษาการนำหลักพุทธธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงาน เช่น ไตรสิกขา ๓ ทศพิธราชธรรม ๑๐ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรมีหลักในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงาน และตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะชาวพุทธ

๓.๓ องค์กรหรือหน่วยงาน ควรนำหลักอิทธิบาทธรรมและวงจรคุณภาพเดมมิ่งไปทดลองปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อพิสูจน์ว่าหลักดังกล่าวนั้นสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานนั้นให้ดียิ่งขึ้น อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

สมพร เทพสิทธา. **คุณธรรมและจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์, ๒๕๔๒.

สุวรี ศิริโภคารภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ไพบูลย์ ตั้งใจ. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๓) เอกสารอัดสำเนา :

ข้อมูลจาก : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง ณ วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๕๙.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง. **แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๑)**. ขอนแก่น : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกง, ๒๕๕๙.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4th ed. New York : Harper & Row, 1971.

หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน ของบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
Good Governance and Effectiveness Working Performance of Personnel of Municipality Chaturaphak Phiman District, Roi-Et Province

พระระพิน ฐิตธมฺโม (วงศ์พรมมา)*
ดร.ปชาบดี แย้มสุนทร, ร.ต.ดร.วสันต์ ศรีสอาด**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาระดับธรรมาภิบาล ๒) ศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน และ ๓) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยวิธีการสำรวจ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานเทศบาลลูกจ้าง จำนวน ๒๐๕ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความคุ้มค่า ตามลำดับ

๒. ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก บุคคลกรมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือในกลุ่มงานของตน ดูแลเอาใจใส่ประชาชนอย่างเสมอภาพ ผลิตผลงานที่เป็นเลิศเสมอ พัฒนาวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ เป็นต้น

๓. หลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง (r=.๕๒๙) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลในทุกด้านมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ จึงเป็นไป

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น ด้านหลักความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ (r=๐.๒๗๐)

๔. แนวทางพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล คือ ผู้บริหารและบุคลากรต้องศึกษากฎหมายและระเบียบที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ยึดหลักคุณธรรม สร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การเปิดเผยข้อมูลและพร้อมที่จะสามารถตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนรวมในทุกด้านสร้างความรับผิดชอบต่อหน้าที และสร้างความชอบธรรมในการบริหารงาน ควรจัดสรรงบประมาณ ให้มีความคุ้มค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร

คำสำคัญ : หลักธรรมาภิบาล ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน บุคลากรสังกัดเทศบาลตำบล

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level of good governance, 2) to study the level of operational effectiveness, and 3) to study the relations between good governance and operational effectiveness of staffs under the municipality in Chaturaphak Phiman District, Roi Et Province. This study was a quantitative research by survey. The research tool was a questionnaire. The samples were 205, including administrators, local members of parliament, and municipal employees. The statistics used were Frequency, Percentage, Standard Deviation, and Pearson Correlation.

The research results were as follows:

1. To perform as good governance of staffs under the municipality in Chaturaphak Phiman District, Roi Et Province, in overall and each dimension, its statistic scores were at high level by ordering the percentage from the highest to the lowest, such as morality, jurisprudence, transparency, cooperation, responsibility, and worthiness, respectively.

2. The statistic score of operational effectiveness of staffs under the municipality in Chaturaphak Phiman District, Roi Et Province, in overall, was in high level. Staffs were well-responsible in the duties, co-operative, assisted the group work, considerate to people, produced excellent work, and develop the working process effectively.

3. Good governance related to the operational effectiveness was statistically significant at 0.01 as the hypothesis with positive relations in

medium level (r=.529). It revealed that performing in every dimension as good governance related to the operational effectiveness, in considering each dimension, was statistically significant at 0.01 that was as hypothesis with positive relations in medium level, such as morality, co-operative, transparency, and worthiness, except responsibility that was in positive relation lowly (r=0.270).

4. The way to develop the operational effectiveness as good governance was that administrators and staffs needed to study the laws and regulations which were always changed by keeping the morality, instilling the conscious in performing the duties, standing for the right things, announcing the true information, and being ready to be checked by people. Importantly, doing the righteousness of administration should be provided the budget valuably for the benefit towards organizational development.

Keywords: Good Governance, Effectiveness Working Performance .

๑. บทนำ

การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผลมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ จัดตั้งและควบคุมโดยรัฐ โดยรัฐมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นจัดการปกครองตนเอง การบริหารงานของท้องถิ่นจึงมีการจัดองค์การ มีบุคลากรมาจากการเลือกตั้งทั้งหมดหรือบางส่วน มีความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่อยู่ภายใต้การควบคุมและกำกับดูแลของรัฐ การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นสถาบันฝึกสอนทางการเมืองการปกครองแก่ประชาชนให้เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบและหวงแหนต่อประโยชน์ในท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย อันจะนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติต่อไป[๑]

การปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักการปกครองตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผู้บริหารท้องถิ่นจึงต้องมาจากการเลือกตั้งและบริหารท้องถิ่น โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชน ต้องฟังเสียงประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ จึงได้ให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลสิทธิชุมชนเพื่อบริหารจัดการตนเอง และกำหนด

[๑] โกวิทย์ พวงงาม, **การปกครองท้องถิ่นไทย**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๕๐).

ทิศทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพมีคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนั้น ตามพระราชกฤษฎีกาการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๕๒[๒] กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี คือ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ๖ ประการ คือ ๑) หลักนิติธรรม ๒) หลักคุณธรรม๓) หลักความโปร่งใส ๔) หลักการมีส่วนร่วม ๕) หลักความรับผิดชอบ และ ๖) หลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญที่จะส่งเสริมให้ประชาชนและภาคประชาสังคม ได้มีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมเฝ้าระวังตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชั่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับซึ่งรวมถึงเทศบาลตำบลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ดด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การให้บริการประชาชนหลายประการยังคงมีปัญหาและไม่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล[๓] ส่งผลให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกในการบริการเท่าที่ควร แม้จะมีกฎหมายกำหนดให้เทศบาลยึดเป็นแนวทางการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานและการพัฒนาองค์กรให้เกิดความเชื่อถือและลดความเสี่ยงต่อการทุจริต และเป็นไปตามการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีก็ตาม ดังนั้น จึงเห็นควรศึกษาหลักธรรมาภิบาลกับการประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตพื้นที่อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงาน และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในเทศบาลในเขต อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด และหน่วยงานที่ให้ความสนใจต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสังกัดเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

๒. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของของบุคลากรสังกัดเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

---

[๒] สำนักนายกรัฐมนตรี, **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖), หน้า ๒-๑๕.

[๓] กาญจนา ทับทิมทอง, “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลวังน้อย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา), ๒๕๕๑.

๔. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลกับของบุคลากรสังกัดเทศบาลตำบลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจ (Survey research) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม ลักษณะของเครื่องมือ แบ่งออกเป็น ๔ ตอนดังนี้ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรของเทศบาลในเขต อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยแบ่งคำถามตามระดับการปฏิบัติงานออกเป็น ๖ ด้าน ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานบุคลากรของเทศบาลในเขต อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด และตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรของเทศบาลในเขต อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ให้ตอบโดยเสรี

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำการสร้างแบบสอบถามในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล กำหนดกรอบแนวคิดในงานวิจัยและสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัยสร้างแบบสอบถามจากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัยโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๔ ตอนนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม (Index of Congruence : IOC) ซึ่งค่าอยู่ระหว่าง ๐.๘๐-๑.๐๐ ทุกข้อ แล้วจึงนำไปทดลองใช้กับหน่วยงานการวัดที่มิใช่ประชากรในการวิจัย ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α - Coefficient) ของความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๘๖๑ หากพบว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นแล้ว จึงนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไปตรวจความถูกต้อง ความครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบ ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อธิบายข้อมูลการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient)

ปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลและประสิทธิผลการปฏิบัติงานสรุปและวิเคราะห์ข้อเสนอแนะนำจากคำถามปลายเปิดนำไปสู่การสร้างแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักฆราวาสธรรมของบุคลากร การนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

ขอบเขตของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับหลักธรรมาภิบาล การใช้หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ประกอบด้วย ๖ ด้าน คือ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า[๔] และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาล ในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมานจังหวัดร้อยเอ็ด

๒. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร สมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการ พนักงานและลูกจ้าง สังกัดเทศบาลในเขตอำเภอ จตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งหมด ๗ แห่งรวมทั้งสิ้น ๔๑๘ คน[๕] นำมากำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาโร่ ยามาเน่[๖] จำนวน ๒๐๕ คน

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เฉพาะเทศบาลในเขต อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการในการวิจัยในช่วงเดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมระยะเวลา ๘ เดือน

๔. สรุปผลการวิจัย

จากผลวิเคราะห์การวิจัยเรื่อง “หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง ๔๐-๔๙ ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ๑-๕ ปี และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท

๒. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๘) และ ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรม ด้าน

---

[๔] สำนักนายกรัฐมนตรี, **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖).

[๕] แผนพัฒนาอำเภอ ๒๕๕๙. อำเภอจตุพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด,หน้า ๑๐

[๖] สุวรีย์ ศิริโภคารภิรมย์, **การวิจัยทางการศึกษา**, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบัน ราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

หลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า ตามลำดับ

๓. ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๖๙) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมาก ๑๑ ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในกลุ่มงานของตน ดูแลเอาใจใส่ประชาชนอย่างเสมอภาค ผลิตผลงานที่เป็นเลิศเสมอ พัฒนาวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ กระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเองทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการสื่อสารและอธิบายขั้นตอนการให้บริการอย่างชัดเจน ให้บริการด้วยความสุภาพอ่อนน้อม มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนเป็นประจำ มีวิธีแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต การปฏิบัติตนให้เป็นที่เชื่อถือของบุคคลทั่วไปการตรงต่อเวลาและใช้เวลาราชการให้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการอย่างเต็มที่ ตามลำดับ

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติตนตามหลักธรรมาธิบาลมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคคลากรสังกัดเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง (r=.๕๒๙) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การปฏิบัติตนตามหลักธรรมาธิบาลในทุกด้านมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านหลักคุณธรรม หลักการมีส่วนรวม หลักความโปร่งใส หลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า (r=๐.๕๔๕, ๐.๕๓๑, ๐.๔๕๗, ๐.๔๕๖, ๐.๔๑๔) ยกเว้น ด้านหลักความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์ ในเชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ (r=๐.๒๗๐)

๕. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน พบว่า บุคลากรยังไม่เข้าใจกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ขาดการติดตามเรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ไม่มีการประชาสัมพันธ์ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในระดับน้อย การจัดสรรงบประมาณไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุม ยังขาดการเอาใจและรับผิดชอบ ขาดจิตสำนึกรักองค์กรและเห็นประโยชน์ตนมากกว่าส่วนรวม ข้อเสนอแนะพบว่า อบรมและเผยแพร่กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ ยึดหลักความถูกต้องตามกฎหมายและชอบธรรม มีการเปิดเผยการใช้จ่ายงบประมาณให้ชัดเจนโดยให้ประชาชนร่วมตรวจสอบกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญและมีส่วนร่วมทุกด้าน มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวของกับชุมชน สร้างจิตสำนึกให้

บุคลากรตระหนักถึงหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ยึดหลักภาวะผู้นำที่ดี และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการครองตน ครองคน ครองงาน

๖. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล จัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ เช่น บอร์ดประชาสัมพันธ์ ฝึกอบรม ที่ปรึกษาทางกฎหมาย ยกย่องบุคลากรที่ปฏิบัติงานโดยยึดถือหลักคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ยึดหลักภาวะผู้นำที่ดี และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน จัดพื้นที่ กิจกรรมและพัฒนากระบวนการ เพื่อให้มีการเปิดเผยการใช้จ่ายงบประมาณให้ชัดเจน เน้นความโปรงใสและมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมและสร้างเสริมกระบวนการที่เพิ่มโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกด้าน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยอ้างอิงแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคลากรในสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน มีการปฏิบัติตนเป็นไปแนวทางของหลักธรรมาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระคณพศ กิตฺติสาโร (ประกอบเสียง)[๗] ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยพบว่า พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางกรวย มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ยังพบว่า ผู้บริหาร พนักงาน และลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางกรวย มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก

๑.๑ ด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับมาก เนื่องจากเทศบาลมีการปรับปรุงกฎระเบียบ ขั้นตอนการปฏิบัติงานเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพจน์ เจริญขำ[๘] ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า อำเภอขาณุวรลักษ

---

[๗] พระคณพศ กิตฺติสาโร (ประกอบเสียง), “การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

[๘] สุพจน์ เจริญขำ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

บุรี จังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีทัศนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๑.๒ ด้านหลักคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากบุคลากรของเทศบาลในพื้นที่นี้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อ่อนน้อมถ่อมตน และมีความพร้อมให้บริการ มีการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบธรรม เป็นธรรมอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านคุณธรรม ตลอดทั้งมีความซื่อสัตย์สุจริต และยึดมั่นในศีลธรรมจริยธรรมอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับเบญจวรรณ วันดีศรี[๙] ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลร้อยเอ็ด มีธรรมาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับสูง

๑.๓ ด้านหลักความโปร่งใส ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสยึดมั่นในระเบียบในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความชัดเจนในระเบียบการทำงาน และมีความพร้อมในการตรวจสอบ งานที่ปฏิบัติก็ยึดหลักความโปร่งใสเปิดเผยข้อมูลได้ และจากนั้นข้อมูลต่างๆยังมีความเที่ยงตรง เป็นจริงและปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนิตา ฐิติภากร[๑๐] ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบความโปร่งใสในการบริหารงานของเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนครปฐม” โดยผลการวิจัยพบว่า ความโปร่งใสของเทศบาลตำบลอยู่ในระดับปานกลาง และองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบความโปร่งใสในการบริหารเทศบาล ๑) การเปิดเผยข้อมูล ๒) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐ ๓) ความรับผิดชอบในการบริหารงานอยู่ในระดับมาก ๔) การให้ประชาชนติดตามตรวจสอบการบริหารงาน นอกจากนั้น การบริหารงานตามหลักความโปร่งใสนี้ เป็นแนวทางให้บุคลากรเทศบาลไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ และลูกจ้างของเทศบาลจะต้องนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน สร้างความเป็นระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นในองค์กร ทุกคนจะต้องยอมรับกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ได้ร่วมกัน กำหนดขึ้นและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดโดยยึดหลักความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

๑.๔ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก บุคลากร ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วม ทั้งในเรื่องของการให้

---

[๙] เบญวรรณ วันดีศรี, “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี), ๒๕๔๖.

[๑๐] ธนิตา ฐิติภากร, “การศึกษาเปรียบเทียบความโปร่งใสการบริหารงานของเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๖.

ความสำคัญกับกระบวนการทำงานของเทศบาลที่มีการทำงานอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา พร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบ สอดคล้องกับพระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺโฐ (หาญกุล)[๑๑] ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๖

๑.๕ ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคลากรของเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีขวัญและกำลังใจในการทำงานที่ดี มีการนำโครงการหรือกิจกรรมหรือแผนงานที่ต่างๆที่ได้แถลงไว้ต่อประชาชนมาดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานตามเป้าหมายขององค์การอย่างชัดเจนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิชาต โชติชัชวาลกุล[๑๒] ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักธรรมกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาเขตอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง ๖ ด้านอยู่ในระดับมาก

๑.๖ ด้านหลักความคุ้มค่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคลากรของเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นผู้มีความเหมาะสมหรือความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งรวมทั้งงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า ปฏิบัติตนโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนั้น ยังให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานด้วยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศน์วรรณ พละปัญญา[๑๓] ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ธรรมาภิบาลกับการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองจ๊อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” โดยผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมาภิบาลต่างๆแล้วพบว่า เทศบาลตำบลหนองจ๊อม มีสภาพการจัดการขยะมูลฝอยมากที่สุด คือ หลักความรับผิดชอบ รองลงมาตามลำดับความสำคัญ คือ

---

[๑๑] พระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺโฐ (หาญกุล), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗ .

[๑๒] อภิชาต โชติชัชวาลกุล, “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา ในเขตอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี”, **รายงานการศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๐.

[๑๓] ทัศน์วรรณ พละปัญญา, “ธรรมาภิบาลกับการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองจ๊อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่”, **การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๑.

หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วมและหลักความโปร่งใส ส่วนประชาชนผู้ใช้บริการด้านขยะสามารถรับรู้ถึงการจัดการขยะตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหนองจ๊อมทุกหลัก และมีความพึงพอใจในการจัดการขยะตามหลักธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง

๒. ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคคลกรเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ให้ร่วมมือช่วยเหลือในกลุ่มงานของตนเป็นอย่างดี ดูแลเอาใจใส่ประชาชนอย่างเสมอภาคกัน มีความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตผลงานใหม่ๆในการให้บริการประชาชนอยู่เสมอ พัฒนาวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพ กระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน เสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเองทั้งด้านคุณธรรม ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของณรงค์ แสงแก้วได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักธรรมาภิบาล” การศึกษาพบว่า ในภาพรวมทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านประโยชน์สุขของประชาชน ด้านประสิทธิผลและความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ และด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานอยู่ในระดับอยู่ในระดับปานกลาง ปานกลาง

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตนตามหลักธรรมาธิบาลมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคคลากรสังกัดเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง (r=.๕๒๙) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรญา จตุพัฒน์รังสี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยผลการวิจัย พบว่า เทศบาลตำบลบ่อแฮ้วมีระดับประสิทธิผลการบริหารงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อศึกษาผลการวิจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว ทั้งนี้ ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลในแต่ละด้าน ทั้งหมด ๖ ด้านกับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงาน จำนวน ๒ ด้าน ได้แก่ หลักคุณธรรม และหลักความคุ้มค่า โดยอยู่ในระดับสูงสุด นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารและบุคลากรในสังกัดเทศบาลในเขตอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ดได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีวิสัยทัศน์ มีกลยุทธ์การทำงานเพื่อการบริหารงานขององค์กรให้เกิดประสิทธิผล บรรลุเป้าหมาย มีการจัดการแผนปฏิบัติงานล่วงหน้า มีการเบิกจ่ายงบประมาณตรงตามแผนที่ตั้งไว้ตามข้อบัญญัติ ยึดหลักความยุติธรรมและความเสมอภาค ใช้เกณฑ์ในการ

ตัดสินใจอย่างโปร่งใสมีการสรรหาบุคลากรที่ขาดแคลน การจัดหาทรัพยากร ได้ตามแผนที่ดาเนินการไว้ มีการจัดหาทรัพยากรสอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของประชาชน นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะองค์กรมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการให้บริการขององค์กรเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนทุกคน ประชาชนได้รับบริการอย่างเพียงพอ มาตรฐานเดียวกันอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม มีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยี

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ องค์กรควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรทุกส่วน/ฝ่าย เกี่ยวกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้กับการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลครอบคลุมทุกมิติ

๑.๒ องค์กรควรปฏิรูปโครงสร้างการปฏิบัติงาน ปรับปรุงกระบวนการ และส่งเสริมขวัญกำลังใจให้บุคลากรมีศักยภาพในการปฏิบัติงานเชิงรุกสู่ความพร้อมในการให้บริการ

๑.๓ องค์กรควรส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ สนับสนุนการทำงานแบบประชาธิปไตย หนุนเสริมบุคลากรที่มีพฤติกรรมการทำงานเชิงบวก และเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็นแก่ประชาชนทั่วไป

๑.๔ องค์กรควรสร้างและขยายเครือข่ายการปฏิบัติงาน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้นแบบที่ดีในการปฏิบัติงาน และร่วมแก้ไขปัญหากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ บุคคลากรควรเสริมสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อประชาชน และส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในและภายนอกองค์กร

๒.๒ ยึดหลักการธำรงรักษาความเป็นธรรมหรือระบบคุณธรรม(merit system) ความเสมอภาคให้เกิดแก่ทุกฝ่าย พร้อมยอมรับผิดชอบในสิ่งที่มีมาตรฐาน เป้าหมาย รวมทั้งตัวชี้วัดในการประเมินผลงาน เน้นการตรวจสอบได้คิดบวกในทางสร้างสรรค์

๒.๓ จัดให้มีสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เน้นความเที่ยง ตรง ฉับไว ทันสมัย และรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเป็นระบบและโปร่งใสตรวจสอบได้ตลอดเวลา

๒.๔ บุคลากรควรยอมรับและร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมใช้ประโยชน์ในทรัพยากรที่เป็นของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนตามวิถีทางประชาธิปไตย

๒.๕ บุคคลากรให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่หนุนเสริมความตระหนักรู้ในสิทธิหน้าที่ความเสียสละและรับผิดชอบต่อหน้าที่ จิตสำนึกสาธารณะของบุคลากรและประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

๒.๖ บุคคลากรควรเป็นต้นแบบที่ดีในการใช้ทรัพยากรอย่างเห็นคุณค่า คุ้มค่า และมีส่วนร่วม ทั้งในการเสริมสร้าง ปกป้อง อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาภิบาล โดยเปลี่ยนขนาดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยให้กว้าง และขนาดใหญ่ขึ้น เช่น ระดับจังหวัด หรือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นๆ ในเชิงเปรียบเทียบ

๓.๒ ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยนำมาประยุกต์ใช้กับหลักพุทธธรรม เช่น การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเพื่อต้องการทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างครอบคลุมทุกด้านทุกปัญหา

๓.๓ ควรศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์หลังจากมีการปฏิบัติตนหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ

๓.๔ ควรศึกษาองค์กรต้นแบบที่ดีในการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานในองค์กร เพื่อประมวลแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ไปสู่ปฏิบัติและขยายเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

โกวิทย์ พวงงาม. **การปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๕๐.

สุวรีย์ ศิริโภคารภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

สำนักนายกรัฐมนตรี. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

กาญจนา ทับทิมทอง. “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลวังน้อย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๑.

ทัศน์วรรณ พละปัญญา. “ธรรมาภิบาลกับการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองจ๊อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่”. **การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

ธนิตา ฐิติภากร. “การศึกษาเปรียบเทียบความโปร่งใสการบริหารงานของเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.

เบญวรรณ วันดีศรี. “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๖.

พระคณพศ กิตฺติสาโร (ประกอบเสียง). “การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺโฐ (หาญกุล). “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗ .

สุพจน์ เจริญขำ. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลปางมะค่า อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

อภิชาต โชติชัชวาลกุล. “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา ในเขตอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี”. **รายงานการศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

ขบวนการพุทธใหม่ : ผู้หญิงกับพื้นที่ทางศาสนาในประเทศไทย
New Buddhist Movement: Women with Religious Role in Thailand

พระระพิน พุทฺธิสาโร*

บทคัดย่อ

ผู้หญิงกับบทบาททางศาสนาเป็นสิ่งที่มีอยู่คู่กัน ในหลายทศวรรษที่ผ่านมาความเป็นเพศถูกขับเคลื่อนสู่การแสดงออกทางศาสนาสู่สถานะความเป็นนักบวช หรือการมีส่วนร่วมทางศาสนาในประเทศไทย ซึ่งนับได้ว่าเป็นการขับเคลื่อนอย่างใหม่ภายใต้บริบทเดิม โดยเฉพาะเพศสถานะภิกษุณีที่เป็นประเด็นขัดแย้งทางพุทธธรรมวินัยในปัจจุบัน แม่ชีกับการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างแข็งขัน หรือกลุ่มสตรีกับบทบาทสร้างสรรค์พระพุทธศาสนาในฐานะอุบาสิกาที่ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมีส่วนร่วม จากหลักฐานที่ปรากฏเท่ากับเป็นการยืนยันบทบาทของสตรีกับพระพุทธศาสนาหรือสตรีเพศกับบทบาทที่แสดงออกต่อศาสนาอย่างมีส่วนร่วมในมิติของการขับเคลื่อน เปลี่ยนผ่านอย่างใหม่ที่เกิดขึ้นและเพิ่มมากขึ้น

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทกลุ่มสตรีเพศกับการทำงานและรังสรรค์พระพุทธศาสนาที่นับเป็นปรากฏการณอย่างใหม่ในสังคมไทย โดยใช้การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: ขบวนการพุทธใหม่,ผู้หญิงกับพื้นที่ทางศาสนา,เพศวิถี

Abstract

Women and religious role have always been together. In the new century, gender has become a movement of religious expression through priest or having a religious participation in Thailand. This is the new movement within the same context especially a case study of a conflict issue of Bhikkuni in the current Dhamma regulations. From the evidence showed that Nun has played an important role in Buddhism and women who is a Buddhist layman has also played a significant role in order to create a new participatory movement. This is to confirm that ladies are being a part of movement dimension for enhancing a new transformation. The purpose of

* คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

this academic article was to study role of Buddhist women with a contribution of new Buddhist movement in Thai society. Documentary analysis from related research and literature was being used for this article.

Keywords: New Buddhist Movement, Women with Religious Role

๑. บทนำ

ประเด็นทางสังคมและศาสนากรณีสตรีกับการบวชเกิดขึ้นมาเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาบ่อยครั้งล่าสุดกรณีการไม่ให้ภิกษุณีเข้าไปทำความเคารพพระบรมศพที่สำนักพระราชวัง[๑] ไกลไปอีกหน่อยมีความขัดแย้งในประเด็นเรื่องการบวชภิกษุณีจำนวน ๔๗ รูปที่ทิพยสถานธรรมภิกษุณีอาราม เกาะยอ จ.สงขลาจนกระทั่งคณะสงฆ์ต้องประชุมและมีมติยืนตามคำสั่งของกรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ ที่ออกมาห้ามมิให้พระภิกษุทำการบวชภิกษุณีในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ซึ่งเป็นคำสั่งที่เคยห้าม “สาละ-จงดี” ที่นับเป็นปฐมของคำสั่งห้ามจากคณะสงฆ์ไทย หรือการพยายามเสนอร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับแม่ชีแต่ก็ตกไป ทั้งหมดเป็นประเด็นที่จะต้องมีการหยิบขึ้นมาพูดในฐานะที่เป็นประเด็นทางสังคมและควรหาทางออกร่วมกันระหว่างกลุ่มสตรีเพศ และหรือกลุ่มที่สนับสนุนเพศผู้หญิงให้บวชเป็นภิกษุณี รวมไปถึงบทบาทแม่ชี บทบาทของสตรีกับการทำงานสาธารณะศาสนาในมิติของผู้หญิง ซึ่งประเด็นเหล่านี้ถูกขับเคลื่อนด้วยความเป็นเพศ[๒] ซึ่งปรากฏในงานวิจัยหลายชิ้นสะท้อนให้เห็นถึง “เพศกับศาสนา” นับเป็นมิติใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย สังคมแต่เดิมในข้อเท็จจริงผู้หญิงกับศาสนาเป็นเรื่องที่แยกส่วนกันชัดเจน แต่ในปัจจุบันภาพลักษณ์เหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงไปนับเป็นความเคลื่อนไหวใหม่ในมิติของความเป็นพุทธศาสนา (New Buddhist Movement)ผ่านความเป็นเพศ ซึ่งบทความนี้จะได้วิเคราะห์ลงรายละเอียดถึงขบวนการพุทธใหม่ผ่านความเป็นเพศและสะท้อนคิดต่อพื้นที่ของหญิงกับศาสนาในประเทศไทยนับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน[๓]

---

[๑] ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, **สืบสานและเติมเต็ม เรื่องราวของภิกษุณีวันวาน และวันนี้**, (เชียงใหม่ : วนิดาเพลส, ๒๕๕๑), หน้า ๖๙.

[๒] คมกฤช อุ่ยเต็กเค่ง, **มายากับสถานภาพของความดี-ชั่ว ในปรัชญาเวทานตะของศังกราจารย์**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

[๓] มนตรี สิระโรจนานันท์, **สตรีในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖).



A row of female monks (left), after being barred from paying respect to the late monarch, paid respect to the monks who are escorted into the Grand Palace to attend the royal ceremony. (Photo Courtesy Songdammakalyani Monastery)

ภาพที่ ๑ กรณีความขัดแย้งว่าด้วยภิกษุณีห้ามเข้าวังไปเคารพบรมศพ ด้วยเหตุไม่มีสถานะของนักบวช ปรากฏเป็นภาพข่าวและสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ[๔]

๒. ขบวนการพุทธใหม่ภายใต้นิยามที่ต่างไป

"ขบวนการพุทธใหม่" ปรากฏในงานเรื่อง Buddhism with Open Eyes : Belief and Practice of SantiAsoke ของ Marja-LeenaHeikkilä-Horn[๕] ที่วิจัยเกี่ยวกับสันติอโศกและธรรมกาย ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการ การก่อตัวของทั้ง ๒ สำนัก ที่เกิดขึ้นภายใต้ความขัดแย้งเป็นเอกเทศ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ แต่ทั้ง ๒ สำนักกลับได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มทุนทางเศรษฐกิจในสังคม สอดรับกับแนวคิดของ Peter A. Jackson[๖] ใน Buddhist, Legistamation and Conflict, The Political Function of Urban Thai Buddhist ที่มองภาพความเคลื่อนไหวของขบวนพุทธใหม่ในประเทศไทยผ่านธรรมกายและสันติอโศกว่า "เป็นปรากฏการณ์การเติบโตของชนชั้นกลางใหม่ที่เลือกรับกลุ่มใหม่ มากกว่าที่จะรับคณะสงฆ์ที่รัฐสนับสนุนเป็นตัวแทนกลุ่มชนชั้นสูงและปกครองโดยชนชั้นสูง ในขณะที่

[๔] Suntisuda Ekachai, Female Monks Barred from paying respects, Bangkokpost, 12 January 2017].

[๕] Marja-LeenaHeikkilä-Horn, **Buddhism with Open Eyes : Belief and Practice of Santi Askok**, (Bangkok : FahApai Co.Ltd., 1977), p. 46.

[๖] Peter A. Jackson. Buddhist, **Legistamation and Conflict, The Political Functoin of Urban Thai Buddhist**, (Singapore, 1889), pp. 9-10.

คณะสงฆ์ของกลุ่มสามัญชนคือธรรมกายและสันติอโศกนั้น สนับสนุนโดยกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจ” ในบทความเรื่อง “The New Buddhist Movement in Thailand : An Individualistic Revolution, Reform and Politic Dissonance ที่เขียนโดย Jim L.Taylor[๗] ที่มองทั้งธรรมกายและสันติอโศกคล้ายๆ กันว่าเป็น “กลุ่มที่วิพากษ์ระบบสังคมไทยอย่างรุนแรง” รวมไปถึงเป็น “ประดิษฐกรรมสิ่งสร้างของชนชั้นกลาง” อันเนื่องด้วยเหตุผลว่าชนชั้นกลางเป็นสมาชิกของทั้ง ๒ สำนัก นอกจากนี้ จิม แอล เทเลอร์ยังมองเฉพาะในส่วนของสำนักสันติอโศกว่า “เป็นกลุ่มที่พยายามเชื่อมต่อระหว่างอดีตและปัจจุบัน เพื่อหันกลับไปสู่ค่านิยมสังคมแบบชาวพุทธที่เคยมีในอดีต สู่การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่กลุ่มทางศาสนาโดยรักษาสภาวะปัจเจกบุคคล” ทั้งนี้เขายังมองแบบจำเพาะอีกว่า “ขบวนการสันติอโศกมองตนเองเป็นรูปแบบของสังคมแห่งอนาคต” นอกจากนี้ในงานพระระพิน พุทธิสาโร[๘] ได้ให้นิยาม “ขบวนการพุทธใหม่” ที่มีลักษณะการเกิดขึ้น ผ่านปรากฏการณ์ “ใหม่” ในประเทศไทยของกลุ่มพระพุทธศาสนาจนกระทั่งเกิดผลเป็นมิติลักษณ์ ๆ อย่างใหม่ที่จำเพาะไปจากเดิม ดังในงานของ Rory Mackenzie[๙] เรื่อง New Buddhist Movement in Thailand : Toward an Understand of WatPhraDhammakaya and Santi Asoke และในงานวิจัยของ Roderick Mackenzie[๑๐] ได้ให้ความหมายว่า เป็นการขับเคลื่อนกลุ่มที่มีภาพลักษณ์แตกต่างไปจากเดิม ในทัศนะของฉัตรทิพย์ นาถสุภา[๑๑] ให้นิยามของกลุ่มพลังทางศาสนาอย่าง “ผีบุญ” เป็นกลุ่มเคลื่อนไหวที่มีมิติทางศาสนา ต่อการขับเคลื่อนในตัว และคำนี้เคยถูกนำมาใช้เรียก สำนักสวนโมกข์ของพุทธทาส และกลุ่มสันติอโศก[๑๒]

---

[๗] Jim L.Taylor, “The New Buddhist Movment in Thailand : An Individualistic Revolution”, Reform and Politic Dissonnance, **Journal of Southeast Asian Studie**s, (March 1990).

[๘] พระระพิน พุทธิสาโร, “การศึกษาเชิงสำรวจขบวนการพุทธใหม่ในประเทศไทย”, **หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

[๙] Rory Mackenzie, New Buddhist Movement in Thailand : Toward an Understand of WatPhraDhammakayaand Santi Asoke, 2005 :105-115.

[๑๐] Roderick Mackenzie, **An Analysis of the WatPhraDhammakaya and Santi Asoke Movements and their Approaches to Spiritual Development**, A Thesis Submitted in partial fulfillment of the requirement of the University of for the degree of Doctor of Philosophy. 2005.

[๑๑] พรเพ็ญ ฮั่นตระกูล และอัจฉราพร กมุทพิสมัย, **ความเชื่อพระศรีอาริย์ และกบฏผู้มีบุญในสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์, ๒๕๒๗).

[๑๒] พระอนันต์ เสนาขันธ์, **คำสอนเดียร์ถีย์**, (กรุงเทพมหานคร : อภิธรรมมูลนิธิ, ๒๕๒๒).

โดยสรุป “ขบวนการพุทธใหม่ในประเทศไทย” หมายถึง หมู่ กลุ่ม คณะ ที่ขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาอย่างมีความสัมพันธ์กับสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทั้งมีผลต่อสังคมในวงกว้าง ซึ่งเป็นทั้งการสนับสนุน ขัดแย้ง วิวาทะ การตีความ ให้ค่า ให้เหตุผลที่แตกต่าง แต่ทั้งหมดเกิดขึ้นภายใต้ร่มเงาของพระพุทธศาสนา ทั้งเกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ตอบรับความเปลี่ยนแปลงในสังคม ไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาขององค์กรหรือหน่วยงานใดได้ แต่เกิดขึ้นภายใต้ความเป็นปัจเจกเฉพาะกลุ่ม เพื่อสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ซึ่งในบทความนี้จะได้จำแนกกลุ่มทางพระพุทธศาสนาในลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏในสังคมไทยผ่านปรากฏการณ์ที่เห็นและสัมผัสได้ ซึ่งสามารถจำแนกและจัดกลุ่มได้ผ่านปรากฏการณ์ ความเคลื่อนไหว และการนำเสนอต่อสาธารณะได้ดังนี้

๓. สตรีเพศกับการเข้าถึงและบทบาทต่อพระพุทธศาสนา

แนวคิดเรื่องเพศกับศาสนา ถูกขับเคลื่อน มาเป็นเหตุผล กรอบคิดและการแสดงออกอย่างมีส่วนร่วมทางพระพุทธศาสนาในไทย ทั้งการนับถือ ปฏิบัติ ที่มีมุมมองผ่านความเป็น “เพศ” โดยอาศัยแนวคิด แนวปฏิบัติ จากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ในการให้คำอธิบาย ร่วมกับแนวคิดว่าด้วยเพศ ตามทฤษฎีตะวันตก ซึ่งผลที่เกิดขึ้น มีกลุ่มบุคคลได้ศึกษา สร้างคำอธิบาย ปฏิบัติ ทดลอง ด้วยเชื่อว่าจะตอบสนองกลุ่มกระบวนการที่ใช้เพศกับการขับเคลื่อนทางศาสนา เช่น นรินทร์ กลึง[๑๓] ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์[๑๔] พระโพธิว์โส พระภิกษุชาวอังกฤษ เจ้าอาวาสวัดป่าที่ออสเตรเลีย ที่ให้การสนับสนุนและจัดบวชภิกษุณี ที่ออสเตรเลีย จนกลายเป็นข้อขัดแย้งในกลุ่มศิษย์วัดป่า หลวงพ่อชา และอีกกลุ่มใช้แนวคิดเรื่องเพศมาขับเคลื่อนประหนึ่งเป็นการส่งเสริมสนับสนุน หรือควรให้มี เช่น พระมโน เมตตานันโท[๑๕] สุวิดา แสงสีหนาท[๑๖] ลลิตา ยาวังเสน[๑๗] โดยทุกท่านให้ความสำคัญต่อการบวชภิกษุณีของพระพุทธเจ้าในครั้งพุทธกาล โดยมองว่าเป็นศาสนาแรกในโลกที่เปิดโอกาสให้กับสตรี รวมทั้งมุ่งมองไปถึงศักยภาพสตรีในการศึกษาปฏิบัติธรรม ดังทัศนะที่ว่า

---

[๑๓] นรินทร์ ภาษิต, **แถลงการณ์เรื่องสามเณรี วัตร์นารีวงศ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรินท์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๐-๑๒๐.

[๑๔] ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, **คุยกับพระผู้หญิง / ธัมมนันทา (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์)**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระอาทิตย์, ๒๕๔๔), หน้า ๑-๒๐.

[๑๕] พระมโน เมตตานนฺโท, **เหตุเกิด พ.ศ. ๑ : เล่ม ๒ วิเคราะห์กรณีปฐมสังคายนาและภิกษุณีสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระอาทิตย์, ๒๕๔๕), หน้า ๙๓-๒๓๐.

[๑๖] สุวิดา แสงสีหนาท, **นักบวชสตรีไทยในพระพุทธศาสนา : พลังขับเคลื่อนคุณธรรมสู่สังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๕๑-๕๒.

[๑๗] ลลิตา ยาวังเสน, “การต่อรองเชิงพื้นที่ของนักบวชหญิง: กรณีศึกษาสามเณรีในสำนักปฏิบัติธรรมหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๑.

> "...พระพุทธเจ้าทรงประกาศรับรองศักยภาพทางจิตวิญญาณของผู้หญิงว่าเสมอและทัดเทียมกับผู้ชายจึงอนุญาตให้ผู้หญิงสามารถเป็นนักบวชได้เพศสรีระ (sex) และจิตมิได้เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรมนัยนี้แสดงว่าหญิงและชายมีศักยภาพในการบรรลุธรรมที่เท่าเทียม..."

ดังนั้นแนวคิดเรื่อง "เพศ" ในบริบททางศาสนาถูกนำมาเป็นประเด็นทางสังคม ทั้งมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แนวคิดสตรีนิยม (Feminism)พร้อมนำเหตุการณ์ครั้งพุทธกาลมาเป็นเหตุในการแสวงหาผลต่อความเป็นเพศเชิงพื้นที่ทางศาสนากรณีนรินทร์ กลึง และฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่มุ่งต่อการศึกษาปฏิบัติโดยตรง โดยไม่ได้สนใจความเป็นเพศมากนักเมื่อเทียบกับกลุ่มแรก โดยเป็นกลุ่มที่ใช้ความเป็นเพศสตรีกับการปฏิบัติธรรมตามจารีตที่เคยมี เช่น การเป็นอุบาสิกา หรือการบวชชี เช่น แม่ชีศันสนีย์ เสถียรสุต ก. เขาสวนหลวง เป็นต้น สำหรับกลุ่มขบวนการเพศวิถี (Gender Ways) กลุ่มที่ขับเคลื่อนด้วยความเป็นเพศโดยเจาะจงไปที่ "ภิกษุณี" ปรากฏในสังคมไทยโดยนรินทร์ ภาษิต (พ.ศ. ๒๔๑๗) ภิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์ และภิกษุณีธัมมนันทา และต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งอาจจำแนกและอธิบายถึงความเป็นมา และพัฒนาการในแต่ละช่วงแต่ละกลุ่มได้ ดังนี้

๑. กลุ่มสตรีเพศในฐานะภิกษุณีคือ กลุ่มที่ใช้เพศความเป็นภิกษุณี หรือการเรียกร้องการบวชภิกษุณี เป็นแนวทางขับเคลื่อนมีแนวคิดเรื่องสิทธิทางเพศ สิทธิสตรีในการเข้าถึงและปฏิบัติตนตามหลักศาสนา ด้วยการคาดหวัง มุ่งหวัง และจะกระทำให้เกิดมีภิกษุณีในประเทศไทย[๑๘] ซึ่งสามารถแสดงถึงพัฒนาการได้ใน ๔ ช่วงด้วยกัน กล่าวคือเป็นประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวภิกษุณี เพื่อชี้ว่ามีความพยายามในการรื้อฟื้นมาตลอดแต่มิได้รับความสนใจการเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันให้เกิดภิกษุณีไทย การทดลองไปสู่การบวช การพัฒนากลุ่มเพื่อบวชไปสู่การยอมรับต่อเพศภิกษุณี ซึ่งสามารถให้รายละเอียดได้ คือ

พัฒนาการระยะที่ ๑ เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยนายนรินทร์ ภาษิต ชาวนนทบุรีที่รับราชการจนเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดและมีบรรดาศักดิ์เป็น "พระพนมสารนรินทร์" ก่อนลาออกมาเป็นนักการเมืองหัวก้าวหน้า เถรตรง และปากกล้า เคยทำหนังสือถึงสมเด็จพระสังฆราช "ทูลเชิญให้สละทรัพย์สมบัติอันมากจนล้นพระตำหนักออกเสีย เพื่อเป็นตัวอย่างแก่พุทธศาสนิกชน"ในขณะที่เทศน์สอนให้ชาวบ้านบริจาคทาน แต่ตนเองกลับสะสมทรัพย์ที่มีผู้บริจาค ผลนรินทร์โดนข้อหา "หมิ่นประมาทสมเด็จพระสังฆราช"กิตติศัพท์ของนรินทร์จึงเป็นดังหนามยอกใจของประดาผู้มีอำนาจวาสนาในสมัยนั้น และสิ่งหนึ่งนั้นที่นรินทร์สร้างเป็นประวัติศาสตร์ไว้ในเมืองไทยก็คือ การฟื้นวงศ์ภิกษุณีโดยเริ่มแรกได้ให้บุตรสาว ๒คนคือสาระและจงดีพร้อมสตรีอีก ๖ คน บวชเป็นภิกษุณีและสามเณรีดังปรากฏเป็นหลักฐานใน

---

[๑๘] ณัชชา วาสิงหน, "การแก้ปัญหาความขัดแย้งเรื่องการบวชภิกษุณีในสังคมไทย", **พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

แถลงการณ์เรื่องสามเณรีวัตร์นารีวงศ์” เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๑ผลจากความพยายามในครั้งนั้น นรินทร์ถูกโจมตีจากสื่อโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์อย่างหนักว่า “เป็นผู้บ่อนทำลายพระพุทธศาสนา” ในส่วนคณะสงฆ์ได้มีคำสั่งสมเด็จพระสังฆราชกรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ เรื่อง ห้ามพระเณรไม่ให้บวชหญิงเป็นบรรพชิต ประกาศแต่ วันที่ ๑๘มิถุนายน ๒๔๗๑ ว่า[๑๙]

> “...หญิงซึ่งจักได้สมมติตนเป็นสามเณรี โดยถูกต้องพระพุทธานุญาตนั้น สำเร็จด้วยนางภิกษุณีให้บรรพชา เพราะพระองค์ทรงอนุญาตให้นางภิกษุณีมีพรรษา ๑๒ล่วงแล้วเป็น ปวัตตินี คือเป็นอุปัชฌาย์ ไม่ได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุเป็นอุปัชฌาย์ นางภิกษุณีหมดสาบสูญขาดเชื้อสายมานานแล้ว เมื่อนางภิกษุณีผู้รักษาขนบธรรมเนียมสืบต่อสามเณรีไม่มีแล้ว สามเณรีผู้บวชสืบต่อมาจากภิกษุณีก็ไม่มี เป็นอันเสื่อมสูญไปตามกัน ผู้ใดให้บรรพชาเป็นสามเณรี ผู้นั้นชื่อว่าบัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติ เลิกถอนสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว เป็นเสี้ยนหนามแก่พระศาสนา เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ฯ เพราะเหตุนี้ ห้ามไม่ให้พระเณรทุกนิกาย บวชหญิงเป็นภิกษุณี เป็นสิกขมานา และเป็นสามเณรี ตั้งแต่นี้ไป...”

รัฐบาลในขณะนั้นได้จับสามเณรีสึกทั้งหมด และพิพากษาลงโทษจำคุกในข้อหา “บ่อนทำลายพระพุทธศาสนา” ดังนั้น การแสดงออกต่อความเป็นเพศในมิติทางศาสนาครั้งนั้น ๑) นรินทร์ได้กลายเป็นต้นแบบในการเรียกร้องต่อสู้เกี่ยวกับภิกษุณี นับเป็นจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อนด้วยเพศวิถีครั้งแรกในสังคมไทย และชื่อของนรินทร์ ภาษิต ยังถูกกล่าวอ้างเป็นปูชนียบุคคลต่อการบวชเป็นภิกษุณีกระทั่งปัจจุบัน ๒) จากประกาศของสมเด็จพระสังฆราช กลายเป็นมาตรฐานของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตต่อข้อห้ามนั้น ซึ่งเป็นปราการให้กับกลุ่มสตรีเพศ ต่อการบวชภิกษุณีในสังคมไทยร่วมกับพระธรรมวินัยในเวลาต่อมาและปัจจุบัน

นอกจากนี้ การแสดงออกของนรินทร์ ภาษิต อาจมองได้ เป็น ๒ กรณี คือ ๑) เป็นการกบฏต่อรูปแบบของสงฆ์กระแสหลัก เพื่อหาพื้นที่ให้กับผู้หญิง หรือส่งเสริมสิทธิสตรีต่อการถือบวชในพระพุทธศาสนา ๒) อีกความหมายหนึ่งอาจเป็นการต่อต้านอำนาจรัฐ โดยใช้การแสดงออกในทางมิติศาสนา เป็นตัวเชื่อมต่อและอธิบาย เพราะแต่เดิมนรินทร์รับราชการพร้อมทั้งลาออกและมีพฤติกรรมต่อต้านรัฐในวิธีการที่หลากหลาย ด้วยเหตุผลของการผิดหวังต่อระบบและกลไกของรัฐ เมื่อมีโอกาสจึงใช้ฐานคิดจากศาสนามาเป็นเครื่องมือต่อต้านอำนาจรัฐผ่านศาสนาที่แยกกันไม่ออกในขณะนั้น

---

[๑๙] นรินทร์ ภาษิต, **แถลงการณ์เรื่องสามเณรี วัตร์นารีวงศ์**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย, ๒๕๔๔)

พัฒนาการระยะที่ ๒ การบวชภิกษุณีในแบบมหายาน เกิดจากการที่วรมัยกบิลสิงห์ (พ.ศ.๒๔๕๑-๒๕๔๖) หรือพระมหาโพธิธรรมาจารย์ (ภิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์) อดีตนักเขียน นักหนังสือพิมพ์[๒๐] ที่สนใจพระพุทธศาสนาและศึกษาปฏิบัติตามสำนักต่างๆ จากคณาจารย์ในสำนักต่างๆ ในสมัยนั้น ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุณีในนิกายมหายาน ใน พ.ศ.๒๕๑๔แล้วกลับมายังประเทศไทย และจัดตั้งวัดใหม่ชื่อว่า วัตรทรงธรรมกัลยาณี ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครปฐม การบวชของภิกษุณีวรมัย เป็นข่าวใหญ่ที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ มีทั้งเห็นด้วย และคัดค้าน แต่การบวชครั้งนั้นเป็นการบวชนิกายมหายาน (ไต้หวัน) ซึ่งคนละนิกายกับคณะสงฆ์ไทย รวมทั้งไม่มีข้อบัญญัติหรือกฎหมายใดห้าม แต่ผลที่เกิดขึ้น คือไม่ยอมรับถึงการให้มีภิกษุณีในสังคมไทยก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม ภิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์ ซึ่งปฏิบัติตนในฐานะผู้ที่ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และถึงแก่มรณกรรมไปด้วยวัย ๙๖ ปี เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๖ การบวชของภิกษุณี วรมัย ไม่ปรากฏเป็นความเปลี่ยนแปลงหรือผลใดๆ ต่อสังคมไทยเสียทีเดียว ซึ่งปรากฏเพียงปรากฏการณ์เชิงปัจเจกเสียเป็นด้านหลัก แต่นัยหนึ่งส่งผลเป็นปรากฏการณ์ในเชิงเพศ และการขับเคลื่อนด้วยเพศ ซึ่งมีผลเป็นการเติบโตของกลุ่ม “สตรีกับศาสนา” ในชั้นต่อมา

พัฒนาการระยะที่๓ เป็นพัฒนาการภาคต่อจากระยะที่ ๒ ที่รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ผู้เป็นบุตรสาวเพียงคนเดียวของวรมัย กบิลสิงห์ ที่ศึกษา และทำวิจัยเกี่ยวกับ “ภิกษุณีปาติโมกข์”[๒๑] ทั้งทำงานวิชาการศาสนา ค้นคว้าหาองค์ความรู้เกี่ยวกับบวชภิกษุณีมาเป็นเวลากว่า ๒๐ ปี ทั้งในส่วนของเหตุผล เงื่อนไข หลักการ หลักปฏิบัติ จนกระทั่งตัดสินใจออกบวชเป็นสามเณรี ในสังกัดสยามนิกาย ประเทศศรีลังกา และได้ชื่อว่า “ธัมมนันทา” พ.ศ.๒๕๔๔ และทำการบวชเป็นภิกษุณีในอีก ๒ ปี (มีนาคม ๒๕๔๖) และดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในมิติของภิกษุณีแต่นั้นมา แม้จะไม่ได้รับการยอมรับในทางกฎหมายและพระธรรมวินัยก็ตาม ซึ่งการบวชของภิกษุณีธัมมนันทาเป็นไปเพื่อสืบสานเจตนารมณ์ของแม่ที่เป็นผู้ริเริ่มและสร้าง “วัตร” ไว้ ทั้งเป็นต้นแบบทดลอง ต่อสิ่งที่ศึกษาหาความรู้ตลอดมาเกี่ยวกับภิกษุณีในงานทางวิชาการก่อนที่จะบวชพร้อมอธิบายปรากฏการณ์ของ “ภิกษุณี”ว่าเป็น “น้องสาว” ที่ต้องการช่วยรักษาสืบทอดพระพุทธศาสนา โดยธัมมนันทาเห็นว่า การรื้อฟื้นภิกษุณี มีองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบมาแล้ว ดังปรากฏแนวคิด ผลการศึกษา วิจัย ในงานเขียนทางวิชาการต่างกรรมต่างวาระกัน รวมทั้งดำเนินการเคลื่อนไหวเชื่อมโยงกับเครือข่ายสตรีชาวพุทธระดับนานาชาติ อาทิ กลุ่ม “ศากยธิดา ซึ่งได้จัดประชุมสตรีชาวพุทธระดับนานาชาติในประเทศศรีลังกาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ซึ่งการประชุมครั้งนี้ได้จุด

---

[๒๐] วรมัย กบิลสิงห์, **พระธรรมกายนาวา**, (ธนบุรี : โรงพิมพ์ลูกกำพร้า, ๒๕๑๐).

[๒๑] สามเณรีธัมมนันทา, **คุยกับพระผู้หญิง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระอาทิตย์, ๒๕๔๔).

ประกายให้กับสตรีชาวศรีลังกาบวชเป็นจำนวนมากและต่อมามีการจัดการบวชระดับนานาชาติทำให้มีภิกษุณีในประเทศไทยและต่างประเทศเพิ่มขึ้น

กลุ่มภิกษุณี ที่นำโดยฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ เป็นความพยายามที่จะให้ได้สิทธิการบวชในพระพุทธศาสนาอีกครั้ง ภาพการเคลื่อนไหว จึงเกิดขึ้นทั้งหลักการ วิธีการ และปฏิบัติการ ในขณะที่คณะสงฆ์กระแสหลักกลับนิ่งเฉย และให้คำอธิบายตอบเพียงว่าไม่มีประเพณี ภิกษุณีสูญหายและสืบต่อไม่ได้ในประเทศพุทธศาสนาเถรวาท(ทองย้อย แสงสินชัย ,๒๕๔๖) นอกจากนี้ลักษณะเด่นประการหนึ่งของกลุ่มเพศวิถีภิกษุณีในระยะนี้ คือ การสร้างชุมชน“วัตร”สู่การ “ปฏิบัติ” เป็นของตนเอง ใช้ทำกิจกรรมร่วมกัน นับเป็นพัฒนาการเบื้องต้นของการก่อตั้งชุมชนที่ขับเคลื่อนด้วยความเป็น “เพศ” ดำเนินชีวิตในฐานะนักบวช มีคำเรียกขานกลุ่มตัวเองว่าชุมชนแห่งภิกษุณีสงฆ์

ดังปรากฏเป็นทัศนะ สะท้อนคิดในการขับเคลื่อนเพศวิถีของ “ภิกษุณี” ไว้ว่า

> “...อาตมาออกบวชเพราะต้องการจะถวายตัวรับใช้พระพุทธศาสนา เพื่อทำหน้าที่เผยแพร่พระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอาตมาบวชด้วยความศรัทธาจากหัวใจ จากความมุ่งมั่นและตั้งอกตั้งใจอย่างดีที่สุดด้วยความกตัญญูต่อพระพุทธเจ้า เพราะว่าได้ศึกษาแล้วว่าภิกษุณีสงฆ์นั้นเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ให้แก่ลูกผู้หญิงและพระศาสนาที่มอบให้ไว้นั้นเป็นพระศาสนาที่มอบให้พุทธบริษัท ๔ ช่วยกันดูแลอันประกอบไปด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาการบวชของอาตมานั้นมั่นใจว่าได้ทำในสิ่งที่ถูกต้องตามพระวินัย ไม่ว่าจะมีปัญหาอะไรปัญหาจะอยู่ที่ความไม่เข้าใจมากกว่า บางคนพอเห็นผู้หญิงครองจีวรก็ไม่เข้าใจจะเกิดคำถามว่าทำไมผู้หญิงมาใส่จีวร ทั้งๆ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ผู้หญิงบวชได้” การบวชของสามเณรีธัมมนันทาถือว่าเป็นการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาในมิติใหม่ ซึ่งจะเป็นการจุดประกายความหวังให้แก่ผู้หญิงที่ตั้งใจจะหันหน้าเข้าสู่เส้นทางแห่งการศึกษาปฏิบัติธรรมได้มีทางเลือกที่ “งดงามที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้ให้แก่ลูกสาว ...”

แนวคิดพัฒนาการในระยะที่ ๓ ที่ปรากฏในสังคมไทยนี้ มุ่งไปที่การสร้างวาทะกรรมเรื่องเพศ (Gender) เพื่อนำไปสู่การหาทางออกจากปัญหา “การบวชเป็นภิกษุณี”โดยมุ่งไปที่การส่งเสริมให้ผู้หญิงมีพื้นที่ในการปฏิบัติธรรม ซึ่ง“ไม่ควรจำกัดด้วยเพศ” ชายหรือหญิงโดยให้มุ่งว่าภิกษุณี สามเณรีหรือแม่ชีก็เหมือนกับเป็นแม่ แตกต่างกันที่ชุดที่สวมใส่ ปลายทางของการบรรลุธรรมก็มีไม่แตกต่างกันระหว่างภาวะของเพศหญิงเพศชาย (ฉัตรสุ

มาลย์ กบิลสิงห์ (ภิกษุณีธรรมนันทา)[๒๒] และ วารณี โภคาพานิชวงศ์[๒๓] นอกจากนี้ยังเป็นการขับเคลื่อนภายใต้กระแสต่อต้านอันเข้มข้น และในเวลาเดียวกันก็เป็นการยืนหยัดต่อกลุ่มภิกษุณีด้วยความมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์และเป้าหมายทางศาสนา ในฐานะผู้ปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนามากกว่า การตอบโต้ในแนววิชาการ จึงได้รับการยอมรับในทางปฏิบัติแม้จะไม่มีผลเป็นการยอมรับในเชิงกฎหมาย และพระธรรมวินัย ตามระบบโครงสร้างแต่ประการใด ซึ่งแนวทางนี้จะมีผลต่อพัฒนาการในระยะต่อไปของกลุ่มภิกษุณี

พัฒนาการระยะที่ ๔ การบวชภิกษุณีมีเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลเนื่องต่อจากพัฒนาการในระยะที่ ๓ คือ แต่เดิมมีกลุ่มสตรีที่สนใจการปฏิบัติธรรม และหาแนวทางปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ อยู่แล้ว ทั้งแม่ชี และผู้หญิงกับการปฏิบัติธรรมได้ เมื่อมีการบวชภิกษุณีในรูปแบบเถรวาท แม้จะยังไม่เป็นที่ยอมรับในวงกว้างทั้งพระธรรมวินัย และกฎหมาย แต่มีปรากฏอยู่ในสังคม จึงเท่ากับเป็นช่องทางเลือกให้สตรีกับศาสนาอีกทางหนึ่ง ดั้งนั้นการบวชภิกษุณีจึงเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทั้งในส่วนของมหายาน (ไต้หวัน จีน เวียดนามที่ฝรั่งเศส) และเถรวาท (ศรีลังกา ไทย) เมื่อถือปฏิบัติในสำนักครูอาจารย์แล้ว ได้กลับมายังประเทศไทยก่อสร้างสำนัก ทั้งปฏิบัติ เผยแผ่พระพุทธศาสนาในแนวของภิกษุณีตามแบบที่ตนไปบวช และปฏิบัติมา ดังเช่น ท่านภิกษุณีนันทญาณี แห่งสำนักปฏิบัติธรรมนิโรธารามจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงภิกษุณีพูลศิริวรา ที่ไปบวชเป็นสามเณรีที่ศรีลังกาเป็นเวลา ๒ ปี และบวชเป็นภิกษุณี จากนั้นเดินทางกลับมาตั้งสำนักปฏิบัติธรรม “สวนสิริธรรม” บนที่อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ภิกษุณีสุโพธา จากบุรีรัมย์ ภิกษุณีธัมมวิชชานี จากอุทัยธานี ภิกษุณีสีลสุพัตรา จากตาก เป็นต้น ในส่วนวัตรทรงธรรมกัลยาณี นครปฐมก็มีการจัดบวชสามเณรี และจัดบวชภิกษุณีในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นซึ่งถือเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของภิกษุณีในพัฒนาการระยะที่ ๓ในส่วนมหายาน ก็มีภิกษุณีนิรามิสา (Sister Niramisa) ภิกษุณีผู้มีศรัทธาและบวชปฏิบัติตามแนวของมหายานนิกายเทียบหินของติช นัน ฮันห์ แห่งหมู่บ้านพลัม ประเทศฝรั่งเศสท่านบวชเป็นภิกษุณีใน พ.ศ.๒๕๔๓ ได้รับตะเกียงธรรมาจารย์จากหลวงปู่ติช นัทฮันห์ เมื่อปี ๒๕๔๗ภิกษุณีนิรามิสาเดินทางกลับมาเยือนไทย เพื่อนำกิจกรรมภาวนาและแลกเปลี่ยนธรรมะ จนกระทั่งได้ริเริ่มและจัดสร้างหมู่บ้านพลัมประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา ตามแบบที่ประเทศฝรั่งเศส

แนวคิดที่ปรากฏในกลุ่มเพศวิถีสตรีเพศต่อการบวชเป็นภิกษุณี มองไปที่ประเด็นของสิทธิ์ตามรัฐธรรมนูญ และพระธรรมวินัย และพื้นที่ในการปฏิบัติธรรมตามหลัก

---

[๒๒] ภิกษุณีธัมมนันทา, **การสืบสายภิกษุณีสงฆ์ในศรีลังกา**, (กรุงเทพมหานคร : ส่องสยาม, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑-๕๕

[๒๓] วารณี โภคาพานิชวงศ์, กุลภา วจนะสาระ (แปล), **พุทธศาสนาและมิติเรื่องเพศในสังคมไทย : วังวนวิชาการกับความพยายามทบทวนใหม่**, ในอมรา พงศา พิชญ์, เพศสถานะและเพศวิถีในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘๕-๙๙.

พระพุทธศาสนาในสถานะของภิกษุณี อีกความหมายหนึ่งเพื่อเป็นการสร้างเอกภาพแห่งความเป็นชาวพุทธตามแนวคิด “พุทธบริษัท ๔” ที่ธัมมนันทาให้นิยามว่า “น้องสาว” ทางธรรมในการช่วยกันรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา พร้อมทั้งให้นัยยะของการข้ามเว้นจาก “อคติทางเพศ”[๒๔] ทั้งเป็นการสร้างทางเลือกให้กับกลุ่มผู้หญิง ได้มีส่วนร่วมทางศาสนา ทั้งจะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นต่อผู้หญิงในสังคม เพื่อให้สตรีมีพื้นที่หลากหลายมากขึ้น ดังทัศนะ ส.ศิวรักษ์[๒๕] ที่สะท้อนคิดว่า การ “บวช”ของผู้หญิงจะเป็นวิธีการหนึ่งในการลดจำนวน “โสเภณี” ลงได้

แนวโน้มของกลุ่มภิกษุณี ยังเป็นที่ถกเถียงกันในวงกว้าง แต่ในทัศนะผู้เขียนมองว่าปรากฏการณ์ของภิกษุณีที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยถึงจะมิได้เป็นภิกษุณีสงฆ์โดยคณะสงฆ์ไทยและกฎหมาย ยอมรับในฐานะนักบวชก็ตาม แต่กลุ่มภิกษุณีเอง ก็ได้พยายามต่อสู้และสร้างพื้นที่แห่งศรัทธาและการยอมรับ ซึ่งยอมรับถึงการมีอยู่และการแสดงออกผ่านการมีส่วนร่วม เช่น การทำบุญตักบาตร หรือการยอมให้บุตรสาวไปบวชเป็นสามเณรีในแต่ละช่วงโอกาส ทั้งหลายฝ่ายก็เฝ้ามองพัฒนาการที่จะก้าวหน้าไปเรื่อยๆ อันจะเห็นได้จากบทบาทของนักบวชหญิงต่อสังคมที่มากขึ้น และสถิติของสตรีที่เข้ามาบวชในเพศของสามเณรี และยืนหยัดบวชต่อเป็นภิกษุณี ซึ่งหากมองแนวโน้มในอนาคตย่อมเป็นไปได้ว่าภิกษุณีจะเป็นที่ยอมรับและมีบทบาทต่อการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาในวงกว้างมากขึ้นด้วยเช่นกัน

๒. กลุ่มสตรีเพศในฐานะแม่ชี ในประเทศที่นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทจะมีกลุ่มสตรีที่เข้ามาถือบวชเป็นแม่ชี อาทิ พม่าเรียกว่า แมสิละยิน ศรีลังกาเรียก ทสศีลมาตา จีในภาษาเขมร สำหรับสังคมไทย “ชี” แม่ชี เป็นกลุ่มสตรีเพศที่เข้ามาถือบวชโกนผม ห่มผ้าขาวสมาทานถือวัตรปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เรียกว่าแม่ชี ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานดังปรากฏหลักฐานว่า ในสมัยอยุธยา นายแกมป์เฟอร์ (Engelbert Kaempfer) แพทย์ชาวเยอรมัน ซึ่งเดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ.๒๒๓๓ สมัยพระเพทราชา (พ.ศ. ๒๒๓๑- พ.ศ. ๒๒๔๖) ทั้งได้เล่าถึงนางชีในวัด รวมทั้งวัดใหญ่วัดหนึ่งชื่อวัดนางชี มีนางชีอาศัยอยู่มากจนเกิดเรื่องอื้อฉาวกับพระภิกษุในวัดขึ้น และในจดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ (Simon de La Loubère) ให้ข้อมูลว่า[๒๖]

นางชี (Nang Tchii) นางนุ่งขาวห่มขาวเหมือนอย่างตาปะขาว และไม่มีใครนับถือว่าเป็นสมณะเต็มตัวนัก อธิการเจ้าวัดธรรมดาๆ ก็บวชนางชีได้เหมือนๆ กับ เณร และ

---

[๒๔] ริทธิ จันสอน (Ritti Janson), **ภิกษุณีวิกฤติฤาโอกาส**, (กรุงเทพมหานคร : ส่องศยาม, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๘-๑๓๐.

[๒๕] ส.ศิวรักษ์, **สีกากับผ้าเหลือง และพรหมจรรย์ในสังคมบริโภค กับทางออกของคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๑-๒๑.

[๒๖] สมชาย ไมตรี และคณะ, “การศึกษาความเป็นไปได้ของการบวชภิกษุณีในประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖.

มาตรว่าพวกนางชีจะร่วมเมถุนธรรมกับพวกบุรุษมิได้ก็ตาม แม้กระนั้นพวกนางก็ไม่ต้องโทษให้เผาไฟเสียเช่นที่กระทำแก่พระภิกษุในกรณีที่จับได้ว่าประกอบเมถุนธรรมกับอิสตรี เป็นแต่ส่งผู้กระทำผิดไปให้บิดามารดาลงโทษเฆี่ยนตี ด้วยว่าพระภิกษุกับนางชีนั้นจะเฆี่ยนตีใครมิได้เลย[๒๗]

จากจดหมายเหตุของนิโคลาส แชแวส ได้แสดงให้เห็นถึงสถานภาพของแม่ชีในสมัยอยุธยา ซึ่งในสมัยนั้นผู้หญิงที่ต้องการบวชต้องมีอายุล่วง ๕๐ ปีขึ้นไป เพื่อป้องกันการถูกครหา นินทา จึงต้องโกนคิ้ว และนุ่งขาวห่มขาว ออกจากครอบครัวมาอยู่รวมกันกลุ่มละ ๓-๔ คน ในบริเวณใกล้ๆ วัด เพื่อสะดวกในการสวดมนต์และเจริญภาวนาและมีการประพฤติตนบำเพ็ญประโยชน์จึงเป็นที่เคารพนับถือ ทำให้คนส่วนใหญ่เรียกว่า “นางชี”[๒๘] ส่วน "ชี" ในภาษาไทยโบราณแปลว่า นักบวช เช่น รัชกาลที่ ๓ตรัสเรียกพระภิกษุวชิรญาณหรือภายหลังคือ รัชกาลที่ ๔ ว่า “ชีต้น” หรือนักบวชของพระเจ้าอยู่หัว ดังนั้น เขาจึงไม่ได้เรียกผู้หญิงที่โกนหัวถือศีลแปดว่า ชีเฉยๆ แต่เรียกตามหลักฐานของฝรั่งที่เข้ามาอยุธยาว่า "นางชี"[๒๙] มงเซเซเญอร์ ปาลเลกัวซ์ (Jean-Baptiste Pallegoix) อดีตสังฆนายกมิชชังโรมันคาทอลิกประจำประเทศสยาม ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้ใช้ชีวิตในสยามกว่า ๒๔ ปี ได้เขียนบันทึกในชื่อ “เล่าเรื่องกรุงสยาม” ใน พ.ศ. ๒๓๙๗ ซึ่งบันทึกเกี่ยวกับชีและสถานะของชีไว้ว่า “ในบริเวณใกล้ ๆ วัด มีสตรีอยู่ชั้นหนึ่งเรียกว่า นางชี (Nang-Xi) เป็นหญิงม่ายที่ไม่มีอนาคต จึงมารับปฏิบัติพระ เจ้าอาวาสให้นุ่งขาวห่มขาวเพื่อที่จะไปขอทานได้ มิใช่ขอสำหรับพวกนางเอง แต่เป็นของวัดที่นางสังกัดอยู่” นิธิ เอียวศรีวงศ์ มองภาพลักษณ์ของชีว่า “อัตลักษณ์ของนางชีซึ่งแสดงออกด้วยชุดนุ่งห่มขาวและโกนศีรษะนั้นคือ เครื่องหมายของผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องทางกามารมณ์กับใครอีก...อยู่วัดพระก็ไม่มัวหมอง (ยกเว้นท่านไปทำให้มัวหมองเอง) อยู่เรือนชายอื่นก็ไม่พึงเข้าหา ผู้หญิงเล็กๆ ที่ยากจนและไม่มีอำนาจมาปกป้องตัวเองได้ อาจถูกผู้ชายรังแกได้ง่าย ก็อาศัยผ้าขาวและโกนหัว...คุ้มครองตัวให้พ้นจากชายใจพาลสันดานหยาบได้ ดังปรากฏหลักฐานว่า พระเจ้าหลานเธอของรัชกาลที่ ๑ พระองค์หนึ่ง ถูกพม่ากวาดต้อนไปเมื่อตอนเสียกรุง ตกไปอยู่เมืองพม่าแล้วพระองค์ก็บวชชีเสีย จนกระทั่งกองทัพไทยไปตีเมืองทวายจึงได้พระองค์กลับมา เรียกกันว่าพระองค์เจ้าชี” ซึ่งประเด็นนี้นิธิ เอียวศรีวงศ์มองว่า

---

[๒๗] มองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์, **จดหมายเหตุลา ลูแบร์ : ราชอาณาจักรสยาม**,สันต์ ท.โกมลบุตร แปล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศรีปัญญา, ๒๕๕๒), หน้า ๓๕๕.

[๒๘] โสภา อ่อนโอภาส และคณะ, “สตรีศึกษากลุ่มนอกแรงงาน : แม่ชี วิถีผู้หญิงใต้ร่มเงาพุทธศาสนา”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

[๒๙] นิธิ เอียวศรีวงศ์, “แหม่มแอนนากับการเกิดใหม่”, **มติชนสุดสัปดาห์**, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑๕๘๑ (๓-๙ ธันวาคม ๒๕๕๓).

เป็นการใช้ผ้าขาวปกป้องคุ้มครองตัวเองจากการคุกคามทางกามารมณ์ (ของพม่าหรือของเชลยศึกด้วยกันก็ตาม) ในภายหลังเมื่อเสด็จกลับแล้วก็ไม่ได้เป็นนางชีอีกต่อไป[๓๐]

ชีในบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน ตามพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้นิยามความหมายของคำว่า ชี ไว้ว่า “นักบวช, หญิงถือบวช, อุบาสิกาที่นุ่งขาวห่มขาวโกนผม โกนคิ้ว ถือศีล” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยามของแม่ชีไว้ว่า “ชี แปลว่า น.นักบวช เช่น ชีปะขาว คำเรียกหญิงที่นุ่งขาวห่มขาว โกนคิ้ว โกนผม ถือศีล แม่ชีก็เรียก” โดยสรุป ชี หรือแม่ชี เป็นกลุ่มบุคคลที่เข้ามาถือบวชในพระพุทธศาสนา แต่สถานะของแม่ชีตามกฎหมายไทย ไม่ได้ถูกจัดว่าเป็นนักบวช เพราะไม่มีกฎหมายฉบับใดให้การรองรับสถานภาพนักบวชหญิงของสตรีไทย ในคำว่า "แม่ชี" จึงมีความหมายเพียง "อุบาสิกาผู้ถือศีลแปด" เท่านั้น ในงานวิจัยเรื่อง “แม่ชี : วิถีผู้หญิงใต้ร่มเงาพุทธศาสนา” ให้คำอธิบายว่า แม่ชี หมายถึง “ผู้หญิงที่นุ่งขาว ห่มขาว โกนคิ้ว โกนผม ถือศีล ๘ ที่ละทิ้งบ้านเรือนและพำนักอาศัยในบริเวณวัดหรือสำนักชี” ได้จัดแบ่งกลุ่มแม่ชีในปัจจุบันที่ปรากฏในประเทศไทยหลายคณะ คือศีลาริณี แม่กรัก แม่สามเณรหรือสิกขมาตุ (สันติอโศก) สังฆณี (ห่มสีเหลือง) แม่ชีโดยทั้งหมดสมาทานศีล ๑๐ ข้อ หรือประพฤติพรหมจรรย์สมาทานศีล ๘ เรียกว่า “ชีพราหมณ์”เป็นต้น สำหรับกลุ่มสตรีในเพศแม่ชีที่อาศัยแนวคิดความเป็นเพศ ได้เข้ามามีบทบาททางพระพุทธศาสนามากขึ้นแต่เดิมอาจอาศัยอยู่ในวัด เป็นส่วนหนึ่งของวัด การบริหารงานเป็นไปตามเงื่อนไขของคณะสงฆ์ หรือเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบ จนกระทั่งมีกลุ่มแม่ชีได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกัน หรือแยกไปดำเนินกิจกรรมในเชิงปัจเจกตามความรู้ความสามารถของท่านนั้นๆ ซึ่งจะได้ยกกรณีตัวอย่าง เพื่อบ่งชี้ให้เห็นพัฒนาการของแม่ชีที่มีอยู่คู่กับสังคมไทยแต่ผสมกับแนวคิดเรื่องสิทธิทางเพศเป็นองค์ประกอบร่วม ดังปรากฏในปัจจุบัน ดังนี้[๓๑]

ก.สถาบันแม่ชีไทย ก่อตั้งขึ้นเพื่อทำงานพระพุทธศาสนา สังคม และสิทธิสตรีต่อการศึกษา และปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา และกิจกรรมอื่นๆ เพื่อสตรีกับศาสนา สถาบันแม่ชีไทย ถือกำเนิดเมื่อ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยมีแม่ชีผู้ใหญ่ คณะนักเรียนบาลีรุ่นแรก โดยการสนับสนุนของคณะสงฆ์ มีแม่ชีประทิน ขวัญอ่อน เป็นประธาน เป้าหมายแรกเพื่อยกระดับคุณภาพแม่ชีให้สูงขึ้นในด้านต่างๆ โดยวางกฎระเบียบสำหรับแม่ชีทุกสำนักทั่วประเทศ เพื่อให้แม่ชีมีศักยภาพที่จะทำงานเพื่อสังคมในด้านต่างๆ เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสอนหนังสือแก่เยาวชน การเลี้ยงเด็กกำพร้า เป็นต้น

---

[๓๐] ฌัง-บัปติสต์ ปาลเลกัวซ์, **เล่าเรื่องกรุงสยาม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : ศรีปัญญา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๓๕.

[๓๑] สุขสันต์ จันทะโชโต, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติคณะแม่ชีไทย : กรณีศึกษาการพัฒนาองค์การและการพัฒนาสถานภาพแม่ชีไทยในมิติของพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

สถาบันแม่ชีไทยมีเป้าหมายเพื่อการมีส่วนร่วมกับสังคม ทำงานบริการสังคม ส่งเสริมการฝึกอบรม พัฒนาแม่ชีในฐานะนักบวชหญิง เพื่อช่วยป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังคม ซึ่งจำเพาะไปในส่วนของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสตรีและเด็ก มีแนวทางหลากหลายแนวทางในการแก้ปัญหา อาทิ การจัดตั้งสถานศึกษาธรรมจารินีวิทยาขึ้นใน พ.ศ.๒๕๓๓ เพื่อช่วยเหลือเด็กผู้หญิง ที่มีปัญหาจากครอบครัว เช่น ครอบครัวยากจน บ้านแตก เด็กกำพร้า เด็กที่มาจากชุมชนแออัด เป็นต้น มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันระยะหนึ่ง โดยทางสถานศึกษารับภาระในการเลี้ยงดู ให้การศึกษาอบรม และจัดสรรให้มีความเป็นอยู่ อย่างมีระเบียบวินัย โรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่จัดตั้งโดยสถาบันแม่ชีไทยรูปแบบของโรงเรียนประจำ จัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ คือ จัดการศึกษาทั้งทางโลก (สายสามัญ) และทางธรรม (ศึกษาธรรมในพระพุทธศาสนา) ที่เน้นการทำงานเชิงสังคม มีกลุ่มเป้าหมายคือสตรีเพศ นอกจากนี้ยังมีมีการจัดตั้งมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย (มปถ.) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ที่อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมาโดยมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ร่วมกับสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี โดยแม่ชีคุณหญิงกนิษฐา วิเชียรเจริญ เป็นประธาน จัดตั้งและให้มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย (สถาบันการศึกษาสำหรับผู้หญิง) เข้าสังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสตรีที่บวชเป็นแม่ชี หรือสนใจในพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพด้านการศึกษา เป็นต้น หากพิจารณาในภาพรวม ถึงกลุ่มนี้จะไม่ได้เรียกร้องการเป็นภิกษุณีเหมือนกลุ่มแรก แต่ลึกๆ ก็ต้องการสิทธิ์การเป็นนักบวช นอกจากนี้ สถาบันแม่ชีไทย ยังมีส่วนเสนอร่างพระราชบัญญัติแม่ชีไทย เพื่อเป็นการยกสถานะของแม่ชี ให้มีผลทางกฎหมายและเป็นที่ยอมรับ ถึงแม้กฎหมายจะไม่ผ่านสภาก็ตาม แต่ก็ชี้ให้เห็นเป็นการเคลื่อนไหว เพื่อขับเคลื่อนภาวะเพศวิถี “แม่ชี” ให้ปรากฏต่อสาธารณะ ซึ่งจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม แต่ก็เป็นการนำ “เพศสภาพ” มาขับเคลื่อนอิงอยู่กับกลุ่มของพระพุทธศาสนาในอนาคตอาจเป็นไปได้ว่าผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในวัดคือ แม่ชีจะมีบทบาท และสถานภาพสูงขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนชั้นกลางที่มีการศึกษาจะเข้ามาบวชชีมากขึ้น อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะแม่ชีเองก็มีความพยายามที่จะพัฒนาคุณภาพตนเองให้สูงขึ้นด้วย และอาจเป็นความสำเร็จในระยะอันใกล้เพราะได้รับการอุปถัมภ์สนับสนุนของฆราวาสหญิงที่เป็นคนชั้นกลาง ซึ่งมีแนวโน้มว่ามีทัศนคติที่ดีต่อแม่ชีเพิ่มขึ้น ดังนั้น ภาพลักษณ์ของแม่ชี จากหลักฐานปรากฏคู่กับสังคมไทยมานาน แม้ไม่สามารถระบุที่มาได้ชัดเจน แต่ในสภาพปัจจุบันแม่ชียังไม่มีสถานะที่ชัดเจนทั้งในทางสังคมและกฎหมาย แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าในทางวัฒนธรรมความเชื่อนั้น สังคมไทยได้ยกแม่ชีไว้ในฐานะที่เหนือกว่าฆราวาสหญิงทั่วไป (หากจะไม่กล่าวถึงสังคมไทยทั้งหมดและแม่ชีทั้งหมด) มีไม่น้อยที่ญาติโยมศรัทธาแม่ชีถึงขั้นนิมนต์ไปประกอบพิธีกรรมเช่นพระภิกษุ หรือออกรับบิณฑบาต

ในส่วนกลุ่มสตรีเพศในสถานะแม่ชีอาจมีกลุ่มหรือบุคคลอื่นๆ ที่สะท้อนภาพลักษณ์ของสตรี ที่ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา ดังกรณีคุณหญิงแม่ชีขนิษฐา ศรีวิเชียรเสถียรธรรม

สถาน เป็นศาสนสถานที่ดำเนินการโดยผู้หญิงแม่ชีศันสนีย์ เสถียรสุตในเพศสถานะแม่ชี ทั้งยังใช้เพศภาวะเป็นตัวขับเคลื่อน "...ถ้าโลกนี้มีผู้หญิงทางธรรม ทางศาสนาที่ออกมาทำงานเพื่อช่วยเหลือมวลมนุษย์ชาติได้อย่างมีศักยภาพมากขึ้นเท่าไร ปัญหาในสังคมก็น้อยลง"[๓๒] ทั้งมุ่งหวังขับเคลื่อนและปรับเปลี่ยนสังคมให้เป็นไปในทางที่ดี[๓๓] ผู้ก่อตั้งไม่ได้เน้นการทำงานโดยใช้แนวคิดเรื่องความเป็นเพศเสียทีเดียว[๓๔] แต่มีเป้าหมายหลักอยู่ที่สังคมและชุมชน รวมทั้งการปฏิบัติธรรมตามหลักเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาหรือแม่ชีอื่น กับบทบาทการระดมทุน ที่แม้จะนำไปทำประโยชน์ ผ่านวิธีทางความเชื่อ อิทธิฤทธิ์ ดังกรณี แม่ชีทศพร เทวาพิทักษ์ธรรม แห่งวัดพิชัยญาติการาม แม่ชีมโนรา เขตภูเขียว ซึ่งปัจจุบันได้บวชเป็นภิกษุณีแล้ว[๓๕] ทั้ง ๒ ท่านหลัง มุมหนึ่งเป็นการสะท้อนภาพลักษณ์ของตนบุญผ่านความเป็นแม่ชี ในอีกมุมหนึ่งเป็นการสะท้อนภาพลักษณ์เชิงปัจเจก ที่สัมพันธ์กับการทำให้เชื่อศรัทธา โดยมีการบริจาคเป็นบทสรุป แต่ในขณะเดียวกันภาพลักษณ์แม่ชีในแบบ"ผู้วิเศษ" ก็เกิดขึ้นได้ ไม่แตกต่างจากพระผู้ชาย ซึ่งอาจแปลได้ว่า "สตรี" กับบทบาททางศาสนาได้รับการยอมรับ ที่ไม่แตกต่างกับผู้ชายแม้จะเป็นส่วนน้อยก็ตาม ทั้งยังสะท้อนภาพลักษณ์ของนักบวช หรือผู้ถือศีลในเพศของสตรีด้วย

กล่าวโดยสรุป ความเป็นเพศที่ปรากฏส่วนใหญ่มีแนวโน้มทิศทางที่ส่งเสริมให้สตรีเพศได้เข้ามามีพื้นที่ทางศาสนา แต่ในเวลาเดียวกัน ภาพลักษณ์ดังกล่าว แม้จะได้รับการยอมรับในเชิงสังคม แต่ก็ยังเป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่ต่อ "สิทธิ" พื้นที่ของความเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่ชี แม้จะมีหลายกลุ่มองค์กรพยายามที่จะทำให้แม่ชีเป็นนักบวชผ่านกระบวนการทางกฎหมายก็ตาม ซึ่งก็ยังคงเป็นประเด็นที่ต้องติดตามดูกันต่อไป

๓. กลุ่มสตรีเพศในฐานะ"อุบาสิกา" ผู้ทำงานทางด้านพระพุทธศาสนา หรือเข้ามามีบทบาททางศาสนาที่มีอยู่ในสังคมไทย บางท่านเลือกเส้นทางชีวิตเช่นนักบวช กรณี แม่ชีหรือภิกษุณี บางท่านใช้การปฏิบัติในฐานะ "อุบาสิกา" สตรีที่ทำงานและมีบทบาทร่วมทางศาสนาในสังคมไทย โดยภาพลักษณ์ไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยความเป็นเพศ แต่การทำงานส่งผลโดยรวมต่อ ศาสนา และมีภาพของ "สตรี" เพศในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา และเป็นปรากฏการณ์ต่อสังคมในภาพกว้างๆ ซึ่งสามารถยกเป็นกรณีศึกษา ได้ดังนี้

---

[๓๒] แม่ชีศันสนีย์ เสถียรสุต, **สาวิกา**, (กรุงเทพมหานคร : แปลนพริ้นท์ติ้ง, ๒๕๔๗), หน้า ๔๙-๕๐.

[๓๓] แม่ชีศันสนีย์ เสถียรสุต, **เพื่อนนอกเพื่อนใน**, (กรุงเทพมหานคร : สามสีการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๐-๕๑.

[๓๔] สโรชา คุณาธิปพงษ์, "การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาสตรีตามทัศนะของแม่ชีศันสนีย์เสถียรสุต", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

[๓๕] มงคล เนินอุไร, **ชีวประวัติแม่ชีมโนรา เขตภูเขียว (อาจารย์แม่)**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิตยสารโลกทิพย์, ๒๕๕๑), หน้า ๕๙-๙๙.

ก. มหาอุบาสิกา ดร.บงกช สิทธิพล เกาะแดนมหามงคลจังหวัดกาญจบุรี หรือที่ชาวต่างชาติรู้จักกันนามใน มหาอุบาสิกา ดร.บงกช สิทธิผล เป็นอีกบุคคลหนึ่ง ที่ถึงไม่ได้เน้นด้วยความเป็น “เพศ” เช่นเดียวกับกลุ่มภิกษุณี หรือ กลุ่มของสถาบันแม่ชีไทย แต่เพราะภาพลักษณ์ของความเป็นสตรีเพศ ภาพที่ปรากฏต่อสาธารณะ จึงเป็นประหนึ่งขับเคลื่อนด้วยเพศ แม้ “เกาะแดนมหามงคล จะอยู่ในความรับรู้ของคนไทยอย่างจำกัดก็ตาม ในหนังสือ Mahaupasika Dr. BongkotSitthipol : The Extraordinary Light of Peace ให้ข้อมูลไว้ว่า เกิดในเดือนเมษายน พ.ศ.๒๔๙๗ ที่อรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี แต่เดิมเป็นครูสอนและเจ้าของโรงเรียนเสริมสวย “บงกช” ต่อมาเข้าสู่พระพุทธศาสนา ทั้งปฏิบัติเอง และในเวลาเดียวกันก็เป็นผู้ทำกิจกรรมในนามของหญิงไทย ชาวพุทธไทย และพระพุทธศาสนานานาชาติ[๓๖]

งานที่แม่ชีบงกชทำคือ“การศึกษานอกระบบเพื่อสันติภาพ” (Non-Formal Education for Peace) ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชาวต่างชาติ และให้รางวัลในฐานะเป็นผู้ทำประโยชน์ต่อสาธารณะอย่างกว้างขวาง และนำไปสู่การมอบรางวัลต่างๆ จำนวนมาก โดยภาระงานที่ยกมาเป็นกรณีศึกษาได้แก่

๑. ก่อตั้งสำนักปฏิบัติธรรมแดนมหามงคล จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีพระสงฆ์และอุบาสกมาปฏิบัติอยู่ที่เกาะพระอาทิตย์ โดยชีและอุบาสิกาจะปฏิบัติอยู่ที่เกาะพระจันทร์ การปฏิบัติคล้ายๆ สถานปฏิบัติธรรมทั่วๆ ไป บริเวณรอบๆ ร่มรื่น เหมาะแก่การปฏิบัติ

๒. ก่อตั้งสำนักปฏิบัติธรรมแดนมหามงคล “สวัสดี” ที่ประเทศอินเดีย บนเนื้อที่กว่า ๑๕๐ เอเคอร์ รอบๆ ซากวัดพระเชตวันมหาวิหาร เพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญสมาธิภาวนาปัจจุบันชาวพุทธนานาชาติ มาจาริกแสวงบุญ ณ "แดนมหามงคลชัย" เมืองสาวัตถี กว่า ๑๐ ล้านคน จากกว่า ๑๐๐ ประเทศ

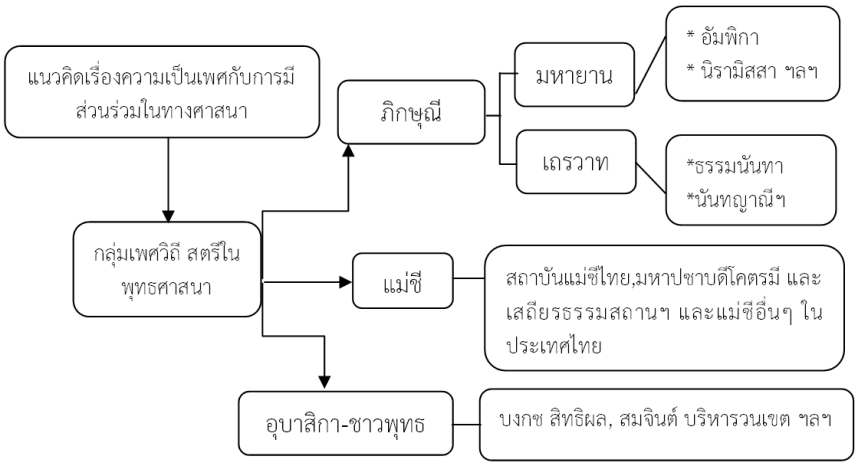
มหาอุบาสิกา ดร.บงกช สิทธิผล มีบทบาทของสตรีที่มีภาพลักษณ์เช่นนักบวชในพระพุทธศาสนา ที่ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การศึกษาและปฏิบัติตามกันในวงกว้าง ทั้งยังได้รับรางวัล“สตรีดีเด่นในพระพุทธศาสนาแห่งโลก” เนื่องในโอกาสวันสตรีสากลแห่งสหประชาชาติประจำปี พ.ศ.๒๕๔๗ รางวัล "รัตนบงกชมหามาตาเมธธรรมาจารย์"จากมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก (World Buddhist University) และดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (Doctor of Tripitaka) จากสภาคณะสงฆ์แห่งอินเดียในปีเดียวกัน และล่าสุดได้รับรางวัล “สันติภาพนานาชาติ ดร.อัมเบดการ์” ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ในฐานะผู้สร้างสันติภาพแก่โลก โดยการสืบสานเจตนารมณ์ของดร.อัมเบดการ์ในการนำ

---

[๓๖] Buddha Priya Bhikshu, **Mahaupasika Dr.Bongkot Sitthipol The Extraordinary Light of Peace**, (Kolkata, India : Priyanka Printers, 2005), p. 21.

พระพุทธศาสนากลับคืนสู่อินเดีย ณ เมืองสาวัตถีดินแดนที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ยาวนานที่สุดในพุทธประวัติ”

กลุ่มผู้หญิงที่ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาโดยใช้มิติด้านความเป็นเพศสื่อสารต่อสาธารณะ นับแต่ภิกษุณี แม่ชี และอุบาสิกาแล้ว ยังมีบุคคลตัวอย่างที่ไม่ได้นำมาศึกษาโดยตรง แต่มีบทบาทในฐานะผู้นำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแข็งขัน อาทิอุบาสิกา รัญจวน อินทรกำแหง, ก.เขาสวนหลวง,คุณแม่สิริ กรินชัย อาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ผู้ก่อตั้งมูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนาฐิตินาถ ณ พัทลุง (เข็มทิศชีวิต) ท่านเหล่านี้มีวัตรปฏิบัติงดงามและสอนธรรมะแก่ผู้หญิงและบุคคลทั่วไป สิกขมาตุ เป็นนักบวชหญิงของชุมชนอโศก ถือศีล ๑๐ นุ่งสีน้ำตาล ห่มเทา จำกัดจำนวนเพียงหนึ่งในสี่ของนักบวชชายหรือสมณะภิกษุณี ปัจจุบันมีภิกษุณีชาวไทยที่ไปบวชจากต่างประเทศประมาณ ๓๐ รูป แต่มิได้อยู่ปฏิบัติเป็นสังฆะร่วมกัน และแม่ชี โดยท่านได้กระทำแล้วในการปฏิบัติตนสละชีวิตทางโลกเข้าสู่ทางธรรม บวชเพื่อเกิดใหม่ในบวรพระพุทธศาสนา ถึงจะไม่ได้ขับเคลื่อนกลุ่มของตนเองในนามของเพศภาวะ เพื่อเรียกร้องการมีอยู่หรือสิทธิการ “เป็น”ตามเงื่อนไขในเชิงรูปแบบของพระพุทธศาสนา แต่ภาวะแห่งเพศที่ปรากฏก็ทำให้เกิดความเข้าใจในเชิงของเพศอยู่ ส่วนกลุ่มหลัง เป็นเพียงผู้ที่ต้องการแสวงความจริงแท้ในทางพุทธธรรม ถึงไม่นำเพศภาวะมาเป็นประเด็นในข้อเรียกร้อง แต่ก็ใช้เพศภาวะในการเข้าหาธรรมที่สังคมนิยามหรือจำกัดไว้ให้ ด้วยการปฏิบัติ “บวชใจ” และทำหน้าที่ของอุบาสิกาผู้มั่นคงในพระรัตนตรัย พร้อมทั้งเป็นผู้ปฏิบัติ และเผยแผ่อย่างแข็งขัน[๓๗]



[๓๗] พระธนนาถ นิธิปญฺโญ, **บทบาทของอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ในการเผยแผ่พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, ๒๕๔๘).

ภาพที่ ๒ แผนผังสตรีเพศกับบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมในในมิติทางศาสนาผ่านการบวช ศึกษา ปฏิบัติและเรียนพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ในมิติวัฒนธรรมของสังคมตามแนวพุทธพระไพศาล วิสาโล[๓๘] มองว่า ผู้หญิงที่มีภาวะบ่งบอกถึงความเป็นเพศสภาพ ได้มีพื้นที่มากขึ้นๆ ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น มีผู้หญิงเป็นหัวหน้าสำนักซึ่งได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เป็นอาจารย์สอนปริยัติและกรรมฐาน ทั้งในรูปแบบแม่ชี และคฤหัสถ์ ทั้งมีแนวโน้มว่า จะมีบทบาทและสถานภาพสูงขึ้น และมีแนวโน้มที่จะมีการผลักดันให้มีภิกษุณีแบบเถรวาทในเมืองไทยอย่างเข้มข้นขึ้น แม้ว่าคณะสงฆ์ไทยจะไม่ยอมรับ แต่หากสังคมชาวพุทธทั่วไปยอมรับ ภิกษุณีบริษัท (หรือกลุ่มเพศภาวะอื่นใดที่ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา-ผู้เขียน) ก็มิใช่สิ่งที่จะปฏิเสธได้อีกต่อไป

๔. ความขัดกันในความเป็นเพศต่อพื้นที่ทางศาสนา

ความเป็นเพศของกลุ่มผู้หญิง นัยหนึ่งเป็นความขัดกันในประเด็นทางศาสนา การตีความ หรือหลักกฎเกณฑ์ อาทิกรณีภิกษุณี มีประเด็นในเรื่องการยอมรับตามพระธรรมวินัย โดยมีเกณฑ์ในเรื่อง “วินัย” ซึ่งเป็นบัญญัติที่ถูกยกมาเป็นกรณีห้ามภิกษุณี ว่าไม่เคยมีหรือไม่เกิดขึ้นในสังคม เราจึงเห็นภาพการประทะทางความคิดกรณีภิกษุณีผ่านสื่อ ในบางครั้งและบางโอกาส ที่เกิดขึ้น รวมไปถึงความพยายาม ที่จะ “บรรจุ” คำว่าภิกษุณีในฐานะ “คณะสงฆ์อื่น” ในกฎหมาย พรบ. คณะสงฆ์ ๒๕๐๕ เพื่อให้มีศักดิ์ตามกฎหมาย แต่ก็เป็นเพียงแนวคิดซึ่งไม่มีผลในทางปฏิบัติแต่อย่างใด ในส่วนแม่ชีเองก็ยังมีข้อขัดกันในเรื่องสถานะทางกฎหมายการยอมรับในประเทศมีอยู่และเกิดขึ้น แต่ด้วยเงื่อนไขหรือวิถีของการปฏิบัติที่เป็นไปหรือมีเป้าหมายเพื่อการให้เกิดขึ้นในกรณีประเด็นทางศาสนา ประเด็นความขัดแย้งต่อประเด็นกับผู้หญิงกับศาสนาในสังคมไทยอาจชัดเจนเฉพาะกลุ่มสตรีเพศกับภาวะของความเป็นภิกษุณี ซึ่งมีประเด็นความขัดกันในเรื่องการตีความ และมุมมองต่อการใช้พระธรรมวินัย ในเรื่องเรื่องใดเรื่องหนึ่งในประเด็นเรื่องเพศ ความเป็นเพศ และการใช้เงื่อนไขของเพศสภาพมาเป็นตัวอธิบายต่อปรากฏการณ์ทางพระพุทธศาสนาอย่างที่ปรากฏ กรณีของกลุ่มภิกษุณีที่ปรากฏอยู่นับแต่อดีต ซึ่งต้องหาแนวทางในการแก้ไข หรือป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น

โดยแนวทางของการออกจากความขัดแย้งนี้ มีแนวทางหลักคือการส่งเสริมให้มีการพูดคุยหาทางออกผ่านการสุมมต“ซ้อนสมมุต” ตามหลัก “อนุวัติตามบ้านเมือง” การใช้เกณฑ์วินิจฉัยร่วมกันผ่านหลัก“มหาปเทส ๔”พร้อมเสนอทางออกร่วมกันอันเป็นที่ยอมรับผ่านพระธรรมวินัย โดยยังต้องยึดโยงอยู่กับพระธรรมวินัย ในความหมายคืออาจมีการยอมรับต่อการบวช ยกย่องสถานะนักบวชผ่านกฎหมายหรือการออกกฎหมาย หรือสร้างกลไกเปิด

---

[๓๘] พระไพศาล วิสาโล, **แนวโน้มของพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนรักษ์ธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙๐-๑๙๓.

พื้นที่ให้กับสตรีเพศได้มีบทบาททางศาสนามาขึ้นผ่านสถานะแม่ชี หรืออุบาสิกาที่ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาเป็นต้น ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นกลไกให้การทำงานในแบบสตรีเพศหรือผู้หญิงกับศาสนาได้ทำงานร่วมกันในพุทธบริษัท “ภิกษุ-สามเณร-ภิกษุณี-แม่ชี-อุบาสก-อุบาสิกา”อย่างมีเป้าหมายและมีความหมายเป็นการทำงานในเชิงสงเคราะห์อย่างเหมาะสมศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง[๓๙] นักวิชาการ ได้ให้ทัศนะว่า “ผู้หญิงมีบทบาทในการรักษาศาสนา เพราะปัจจุบันวัดส่วนใหญ่อยู่ได้ด้วยผู้หญิง เพราะผู้หญิงเป็นคนทำบุญ” ในความหมายคือผู้หญิงมีบทบาทและความสำคัญในการทำงานเพื่อศาสนาได้เพียงแต่ให้โอกาส หรือส่งเสริมบทบาทอย่างเหมาะสมภายใต้เกณฑ์/กฎที่ถูกต้องสอดคล้องตามพระธรรมวินัยผู้หญิงก็จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการเติมเต็มพุทธบริษัทให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นได้

๕. สรุป

การแสวงหาพื้นที่ หรือสิทธิสตรี ต่อการบวชเป็นภิกษุณีในไทยนั้น มีความซับซ้อนหลายกรณี นับตั้งแต่พระธรรมวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ และรัฐธรรมนูญอันว่าด้วยสิทธิความเชื่อ และสิทธิสตรี ซึ่งในความเป็นจริงยากที่จะก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นเอกภาพ ที่จะให้สตรีมีสิทธิทัดเทียมกับบุรุษเพศต่อประเด็นการบวชในสังคมไทย แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวมตามแผนภาพที่ ๑ จะสะท้อนความจริงเกี่ยวกับสตรีกับศาสนาได้ว่า จะยังคงเป็นปรากฏการณ์ที่ขับเคลื่อนสังคมในภาพรวม ทั้งมีแนวโน้ม ที่จะได้รับการยอมรับ ให้การสนับสนุนมากขึ้นของกลุ่มสตรีเพศในภาพลักษณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภิกษุณี แม่ชี หรืออุบาสิกา ที่จะทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาโดยข้ามความเป็น “เพศ” หมายถึง ให้การยอมรับต่อตัวหลักการ หลักธรรมคำสอน และนำไปสู่การนำหลักปฏิบัติไปปฏิบัติอย่างเข้าใจ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนโดยไม่มีความเป็นอื่น (Otherness) โดยมองเพียงความเป็นพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในสังคมไทย

ดังนั้น ความเหมือนของกลุ่มผู้หญิงกับศาสนาคือ ๑) เป็นกลุ่มผู้หญิงหรือแนวคิดที่สนับสนุนเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิง ๒) ใช้ความเป็นสตรีในการเข้ามามีส่วนร่วมกับศาสนา ๓) ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาในลักษณะต่างๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม และ ๔) มีแนวคิดเรื่องผู้หญิง เพศหญิง หรือความเป็นผู้หญิง กับความเกี่ยวข้องทางศาสนาอย่างมีนัยยะ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเป็นพุทธใหม่ของกลุ่มสตรีเกิดจากความเป็นเพศและใช้ความเป็นเพศนั้นมีส่วนร่วมและสร้างมิติที่เกาะเกี่ยวอยู่กับศาสนาอย่างที่ปรากฏเป็นกลุ่มในกรณีศึกษาที่ปรากฏซึ่งจะนับเป็นปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งเชื่อว่าจะมีผลเปลี่ยนแปลงในอนาคตต่อความเป็นพระพุทธศาสนาในองค์รวมต่อไป

[๓๙] สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

คมกฤช อุ่ยเต็กเค่ง. **มายากับสถานภาพของความดี-ชั่ว ในปรัชญาเวทานตะของศังกราจารย์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. **สืบสานและเติมเต็ม เรื่องราวของภิกษุณีวันวาน และวันนี้**. เชียงใหม่ : วนิดาเพลส, ๒๕๕๑.

_____. **คุยกับพระผู้หญิง / ธัมมนันทา (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระอาทิตย์, ๒๕๔๔.

ณัง-บัปติสต์ ปาลเลกัวซ์. **เล่าเรื่องกรุงสยาม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี : ศรีปัญญา, ๒๕๔๙.

นรินทร์ ภาษิต. **แถลงการณ์เรื่องสามเณรี วัตร์นารีวงศ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อมรินท์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๔.

พระมโน เมตตานนฺโท. **เหตุเกิด พ.ศ.๑ : เล่ม ๒ วิเคราะห์กรณีปฐมสังคายนาและภิกษุณีสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระอาทิตย์, ๒๕๔๕.

พระอนันต์ เสนาขันธ์. **คำสอนเดียร์ถีย์**. กรุงเทพมหานคร : อภิธรรมมูลนิธิ, ๒๕๒๒.

พระธนนาถ นิธิปณฺโญ. **บทบาทของอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ในการเผยแผ่พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, ๒๕๔๘.

พระไพศาล วิสาโล. **แนวโน้มของพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร : กองทุนรักษ์ธรรม, ๒๕๔๔.

พรเพ็ญ ฮั่นตระกูล และอัจฉราพร กมุทพิสมัย. **ความเชื่อพระศรีอาริย์ และกบฏผู้มีบุญในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์, ๒๕๒๗.

ภิกษุณีธัมมนันทา. **การสืบสายภิกษุณีสงฆ์ในศรีลังกา**. กรุงเทพมหานคร : ส่องสยาม, ๒๕๔๔.

มงคล เนินอุไร. **ชีวประวัติแม่ชีมโนรา เขตภูเขียว (อาจารย์แม่)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิตยสารโลกทิพย์, ๒๕๕๑.

มนตรี สิระโรจนานันท์. **สตรีในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖.

มองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์. **จดหมายเหตุลา ลูแบร์ : ราชอาณาจักรสยาม**. สันต์ ท.โกมลบุตร แปล. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศรีปัญญา, ๒๕๕๒.

แม่ชีศันสนีย์ เสถียรสุต. **สาวิกา**. กรุงเทพมหานคร : แปลนพริ้นท์ติ้ง, ๒๕๔๗.

_____. **เพื่อนนอกเพื่อนใน**. กรุงเทพมหานคร : สามสีการพิมพ์, ๒๕๔๐.

ริทธิ จันสอน (Ritti Janson). **ภิกษุณีวิกฤติฤาโอกาส**.กรุงเทพมหานคร : ส่องศยาม, ๒๕๕๓.

วรมัย กบิลสิงห์. **พระธรรมกายนาวา**. ธนบุรี : โรงพิมพ์ลูกกำพร้า, ๒๕๑๐.

วารณี โภคาพานิชวงศ์, กุลภา วจนะสาระ (แปล). **พุทธศาสนาและมิติเรื่องเพศในสังคมไทย : วังวนวิชาการกับความพยายามทบทวนใหม่**. ในอมรา พงศา พิชญ์, เพศสถานะและเพศวิถีในสังคมไทย.กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

สามเณรีธัมมนันทา. **คุยกับพระผู้หญิง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พระอาทิตย์, ๒๕๔๔.

สุวิดา แสงสีหนาท. **นักบวชสตรีไทยในพระพุทธศาสนา : พลังขับเคลื่อนคุณธรรมสู่สังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๕๒.

ส.ศิวรักษ์. **สีกากับผ้าเหลือง และพรหมจรรย์ในสังคมบริโภค กับทางออกของคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๗.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ณัชชา วาสิงหน. “การแก้ปัญหาความขัดแย้งเรื่องการบวชภิกษุณีในสังคมไทย”. **พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระระพิน พุทธิสาโร. “การศึกษาเชิงสำรวจขบวนการพุทธใหม่ในประเทศไทย”. **หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ลลิตา ยาวังเสน. “การต่อรองเชิงพื้นที่ของนักบวชหญิง: กรณีศึกษาสามเณรีในสำนักปฏิบัติธรรมหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

สมชาย ไมตรี และคณะ. “การศึกษาความเป็นไปได้ของการบวชภิกษุณีในประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

โสภา อ่อนโอภาส และคณะ. “สตรีศึกษากลุ่มนอกแรงงาน : แม่ชี วิถีผู้หญิงใต้ร่มเงาพุทธศาสนา”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ๒๕๔๖.

สโรชา คุณาธิปพงษ์. “การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาสตรีตามทัศนะของแม่ชีศันสนีย์เสถียรสุต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สุขสันต์ จันทะโชโต. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติคณะแม่ชีไทย : กรณีศึกษาการพัฒนาองค์การและการพัฒนาสถานภาพแม่ชีไทยในมิติของพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

(๓) หนังสือพิมพ์ :

นิธิ เอียวศรีวงศ์. “แหม่มแอนนากับการเกิดใหม่”. **มติชนสุดสัปดาห์**, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑๕๘๑ (๓-๙ ธันวาคม ๒๕๕๓).

(๔) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Buddha Priya Bhikshu. **Mahaupasika Dr.Bongkot Sitthipol The Extraordinary Light of Peace**. Kolkata, India : Priyanka Printers, 2005.

Marja-LeenaHeikkilä-Horn. **Buddhism with Open Eyes : Belief and Practice of Santi Askok**. Bangkok : FahApai Co.Ltd., 1977.

Peter A. Jackson. Buddhist. **Legistamation and Conflict, The Political Functoin of Urban Thai Buddhist**. Singapore, 1889.

Rory Mackenzie. New Buddhist Movement in Thailand : Toward an Understand of WatPhraDhammakaya and Santi Asoke, 2005.

Roderick Mackenzie. **An Analysis of the WatPhraDhammakaya and Santi Asoke Movements and their Approaches to Spiritual Development**. A Thesis Submitted in partial fulfillment of the requirement of the University of for the degree of Doctor of Philosophy. 2005.

(2) Journal :

Jim L.Taylor. “The New Buddhist Movment in Thailand : An Individualistic Revolution”. Reform and Politic Dissonnance. **Journal of Southeast Asian Studie**s, (March 1990).

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

The Development of Human Resource According to IV Bhavana Principles of the Administrators of Banton Sub-district Municipality, Phrayuean District, Khon Kaen Province

พระประดิษฐ์ สนฺติกโร*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ๓) เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ๔) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษากับประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๗ คน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม เสร็จแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) และสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน ๕ คน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗ มีอายุอยู่ที่ ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๑๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕ มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑๙๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๗ มีอาชีพค้าขาย จำนวน ๑๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔ มีรายได้ต่อเดือน ๓,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๙

๒. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) = ๔.๒๑ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ อยู่ในระดับมากที่สุด ๒ ด้าน และมาก ๒ ด้าน โดยเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านจิตภาวนา (พัฒนาจิตในการบริหารงาน) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$) = ๔.๒๔ ด้านกายภาวนา (พัฒนากายในการบริหารงาน) ($\overline{X}$) = ๔.๒๒ ด้านปัญญาภาวนา (พัฒนาปัญญาในการบริหารงาน) ($\overline{X}$) = ๔.๒๑ และด้านศีลภาวนา (พัฒนาความประพฤติในการบริหารงาน) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$) = ๔.๒๐ ตามลำดับ

๓. ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ด้านกายภาวนา (พัฒนากายในการบริหารงาน) การส่งเสริมศักยภาพองค์กรให้เท่าทันกับนโยบายภาครัฐกำหนดให้เป็นไปตามข้อระเบียบของส่วนงานหลักกายภาวนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานตามการดำเนินการเพื่อพัฒนาบุคลากร เพราะการบริหารงานตามแผนยุทธศาสตร์ต้องอาศัยคนเป็นผู้ดำเนินการในโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย ด้านศีลภาวนา (พัฒนาความประพฤติในการบริหารงาน) เพื่อให้เป็นกติกาข้อห้ามที่ใช้แก้ปัญหาขั้นพื้นฐานการดำเนินชีวิตซึ่งทำให้เกิดความสงบสุข และไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันในสังคม ฉะนั้น หลักศีลภาวนา จึงเป็นข้อประพฤติที่บุคลากรในองค์กรควรมีและปฏิบัติตาม ที่สำคัญอย่างยิ่งในการทำงานของบุคลากรเพื่อเป็นการดูแลเชิงพฤติกรรมในการทำงานร่วมกันในหน่วยงานหรือองค์กร ด้านจิตภาวนา (พัฒนาจิตในการบริหารงาน) ความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย คำว่าจิต หรือจิตใจ คือ ความรู้สึกนึกคิด เชาว์ปัญญา ความสำนึก ความมีสติ แต่ความคิดเป็นองค์ประกอบสำคัญของจิตใจที่สามารถรู้เห็นได้ กำกับและควบคุมอย่างชัดเจนเป็นการพัฒนาข้างในที่จะแสดงออกมาด้วยการกระทำเชิงพฤติกรรมในการพัฒนาการทำงานด้วยวิธีการต่างๆ ด้านปัญญาภาวนา (พัฒนาปัญญาในการบริหารงาน เพื่อจะได้นำปัญหาดังกล่าวนั้นมาเป็นแนวทางแก้ไขให้เจริญขึ้น ให้พัฒนายิ่งขึ้น เป็นหลักธรรมที่สำคัญในการแก้ปัญหาทุกๆด้าน ก็ถ้าขาดปัญญาในการแก้ปัญหานั้นๆ สิ่งที่ตามมาคือความล้มเหลวที่จะเกิดขึ้นในองค์กร ทั้งด้านของบุคลากรและประชาชนในชุมชนนั้นๆ

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, หลักภาวนา ๔

Abstract

The aims of this research were 1) to study the personal factors of the population in Banton Sub-district Municipality, 2) to study the development of human resource according to IV Bhavana principles, 3) to compare the development of human resource according to IV Bhavana principles and 4) to study the ways of human resource development based on IV Bhavana principles. This study was a mixed method research used to study the populations in the studied area. 377 of them were selected as the samples. The questionnaire was used as a research tool to collect the data from the samples. The data then were analyzed to find out the statistic values of Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test and One Way ANOVA. The in-depth interview form was used to collect the data from five key informants. The data then were analyzed by the content analysis technique together with consideration of the contexts, related documents and research.

The research results were as follows:

1. Most of the respondents were female (212, 55.7%), ages between 31-40 (198, 52.5%), secondary education (191, 50.7%), sellers (169, 42.4%) and monthly average income 3000-5000 Baht (143, 37.9%).

2. The statistic score of the samples' opinion on the development of the human resource according to IV Bhavana principles was a high level ($\bar{X}$ = 4.21). The highest scores were found in two aspects and the high scores were found in two aspects also. These can be raked in a respective order; namely, Cittabhavana (Pāli: cittabhāvanā, mental contemplation, $\bar{X}$ = 4.24), Kayabhavana (Pāli: kāyābhāvanā, physical contemplation in administration, $\bar{X}$ = 4.22), Panyabhavana (Pāli: paññābhāvanā, wisdom development in administration, $\bar{X}$ = 4.21) and Silabhavana (Pāli: sīlabhāvanā, moral development in administration, $\bar{X}$ = 4.20).

3. The samples with differences in genders, ages, education and monthly incomes had their opinions on the development of human resource according to IV Bhavana principles indifferently. This denied the hypothesis determined.

4. The ways of human resource development based on IV Bhavana principles were that, in Kayabhavana aspect, the competency of the organization should be improved according the government policies, regulations in administration which follow the determination of personnel development; in Silabhavana aspect, the regulations to solve the problems of the basic needs of life should be developed to create peace in the society; in Cittabhavana aspect, the mental development should be developed because the mind is a pond of awareness, wisdom, consciousness; in the Panyabhavana aspect, the wisdom should be used to solve the problems to create continuous development and to protect failure of the organization, individual and people in the community.

Keywords: Development of Human Resource, IV Bhavana

๑. บทนำ

ในสถานการณ์โลกปัจจุบันถือได้ว่า การศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญที่จะทำให้มนุษย์มีความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการใช้เหตุผล เพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิตตนเองและสังคม ตลอดจนในการดำรงชีพอย่างมีคุณภาพ ในทางปรัชญานั้นถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาล้วนมีความสามารถด้วยกันทั้งสิ้น จึงเป็นหน้าที่ของการจัดระบบการศึกษาที่จะทำให้พบว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถในด้านใด และพยายามส่งเสริมให้มนุษย์ได้มีโอกาสพัฒนาทักษะตามความสามารถและความถนัดของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค สังคมใดที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาเฉลี่ยระดับสูงและมีเกณฑ์จะส่งผลให้ประชาชนมีความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข[๑]

เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาจึงเป็นนโยบายสำคัญของประเทศที่จะมุ้งเน้นพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีการศึกษามีความเสมอภาคในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ คือ สังคมที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่มีโอกาสอย่างเท่าเทียมกันที่จะได้รับการศึกษาเฉลี่ยในระดับที่สูงขึ้น จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้บริหารระดับสูงความมีแนวทางในการดำเนินการสิ่งเหล่านั้นให้เป็นไปตามนโยบายตามรูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งการ

[๑] กระทรวงศึกษาธิการ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

บริหารการจัดการระดับประเทศนั้นยังไม่ทั่วถึงประชาชนทั่วทุกพื้นที่ แต่กระนั้นสิ่งที่จะสามารถดำเนินการได้ต้องอาศัยบุคคลในท้องถิ่น เพื่อที่จะช่วยขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้ดำเนินการต่อไปได้

การปกครองท้องถิ่น ถือว่าเป็นหัวใจและเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นองค์ประกอบที่กระจายอำนาจการปกครองให้กับประชาชนอย่างแท้จริง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง การบริหาร การตรวจสอบและควบคุมการดำเนินงานท้องถิ่นของตนตามวิถีทางประชาธิปไตย ให้เป็นไปในทิศทางที่ตนปรารถนา อันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังเป็นการยอมรับในคุณค่าศักดิ์ศรีและความสำคัญของประชาชนในท้องถิ่นให้รู้สึกว่าตนมีความเกี่ยวข้องมีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารที่ตนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง การควบคุม การตรวจสอบและการถอดถอน เป็นต้น ให้เกิดความรับผิดชอบ เกิดความหวงแหนและปกป้องผลประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย และเป็นกลไกในการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันของประชาชนในท้องถิ่น อันจะนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในที่สุด[๒]

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญและยังทำให้คณะผู้บริหารได้พัฒนาท้องถิ่น เช่น การวางแผนพัฒนา และการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นสามารถที่จะเข้าถึงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

การที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น ผู้บริหารของเทศบาลต้องมีแนวทางและวิธีการที่จะดำเนินการได้อย่างเหมาะสมและเป็นมาตรฐานที่ดี ในขณะเดียวกันแนวทางในการดำเนินการบางครั้งอาจจะมีข้อบกพร่องในการดำเนินการประสิทธิภาพการให้บริการด้านต่างๆ อาจจะยังไม่ทั่วถึงแก่ประชาชนในพื้นที่

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจนำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ให้เข้ากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ร่วมถึงการพัฒนาด้านกายและจิตให้เป็นปกติดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเพื่อที่จะให้ผู้บริหารได้รับทราบถึงแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการนำหลักภาวนา ๔ นำมาใช้ในการจัดการปัญหาของการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น หลักธรรมดังกล่าวคือหลักภาวนา ๔ หมายถึง การเจริญการทำให้เป็นให้มีขึ้นการฝึกอบรม

---

[๒] พระมหาเอกมร ฐิตปญฺโญ (คงตางาม), “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

การพัฒนาอันเป็นทางนำไปสู่ความสุขความเจริญเป็นรายละเอียดขยายหลักภาวนา ๔ ข้อคือ ๑) การพัฒนากาย ๒) การพัฒนาความประพฤติตามระเบียบวินัย ๓) การพัฒนาจิตใจ และ ๔) การพัฒนาปัญญา มาปรับใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวนโยบายในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

๒. เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

๓. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน

๔. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบผสม (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้รวมถึงบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเทศบาลตำบลบ้านโต้น จำนวน ๖,๕๕๒ คน[๓] กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕ % แบ่งจำนวนประชากรจากหมู่บ้านที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๙ หมู่บ้าน จำนวน ๓๗๗ คนตามรายชื่อในบัญชีของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น แล้วเลือกวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling และกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านโต้น จำนวน ๕ คน โดยใช้เทคนิค

[๓] ข้อมูลพื้นฐานเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น, **แผนพัฒนาสามปี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๙ เทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น**, (ขอนแก่น : เทศบาลตำบลบ้านโต้น, ๒๕๕๙), (เอกสารอัดสำเนา)

วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ ๑) นายเจริญ แซ่เต็ง นายกเทศมนตรีตำบลบ้านโต้น ๒) นางนวลสง่า เนาวงค์ รองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านโต้น ๓) นางอนงค์ ไชยศรี ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโต้น ๔) นายปรีชา มาวงศ์ษา เลขานุการนายกเทศมนตรีตำบลบ้านโต้น ๕) นายสมควร ศรีประดู่ ประธานสภาเทศบาลตำบลบ้านโต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้ ๑) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สถิติจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการ นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูล ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) (Independent Samples) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)[๕] ในกรณีตัวแปรต้นมากกว่าสองกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗ มีอายุอยู่ที่ ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕ มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑๙๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๗ มีอาชีพค้าขาย จำนวน ๑๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔ มีรายได้ต่อเดือน ๓,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๙

๒. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = ๔.๒๑) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าประชาชนมี

[๕] ชูศรี วงศ์รัตนะ, **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓๖.

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ อยู่ในระดับมากที่สุด ๒ ด้าน และมาก ๒ ด้าน โดยเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านจิตภาวนา (พัฒนาจิตในการบริหารงาน) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = ๔.๒๔) ด้านกายภาวนา(พัฒนากายในการบริหารงาน) ($\overline{X}$ = ๔.๒๒) ด้านปัญญาภาวนา (พัฒนาปัญญาในการบริหารงาน) ($\overline{X}$ = ๔.๒๑) และด้านศีลภาวนา (พัฒนาความประพฤติในการบริหารงาน) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$) = ๔.๒๐) ตามลำดับ

๓. ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์พบว่า เจ้าหน้าที่เทศบาลควรแต่งกายสุภาพสะอาดตามฐานะและหน้าที่การงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งงาน มีอัธยาศัยอ่อนโยน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ในการให้บริการเพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการที่เท่าเทียมกันทำงานในหน้าที่ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนถูกต้องรวดเร็ว ควรให้บริการประชาชนโดยการสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ประชาชนที่ไม่สามารถดำเนินการได้ ให้เข้าใจในรายละเอียดของเนื้อหานั้นๆ

๕. แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ๑) ด้านกายภาวนา (พัฒนากายในการบริหารงาน) ซึ่งก็เป็นนโยบายของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อยู่แล้วในการพัฒนาบุคลากรภายในองค์ให้เจริญไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพร่างกาย เพื่อให้บุคลากรในองค์กรได้มีกิจกรรมที่ดีโดยการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นห่างไกลโรค และมีการฝึกอบรมด้านสุขภาพในด้านต่างๆ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโต้น โดยการส่งเสริมศักยภาพองค์กรให้เท่าทันกับนโยบายภาครัฐกำหนดให้เป็นไปตามข้อระเบียบของส่วนงานหลักกายภาวนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานตามการดำเนินการเพื่อพัฒนาบุคลากร ๒) ด้านศีลภาวนา (พัฒนาความประพฤติในการบริหารงาน) ให้บุคลากรตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ดี ในที่นี้ หลักศีลภาวนา ถือว่าเป็นหลักประกันที่สำคัญในการบริหารงานตามแผนยุทธศาสตร์ เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข เพื่อให้เป็นกติกาข้อห้ามที่ใช้แก้ปัญหาขั้นพื้นฐานการดำเนินชีวิต ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุข ๓) ด้านจิตภาวนา (พัฒนาจิตในการบริหารงาน) ความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย คำว่าจิต หรือจิตใจ คือ ความรู้สึกนึกคิด เชาว์ปัญญา ความสำนึก ความมีสติ แต่ความคิดเป็นองค์ประกอบสำคัญของจิตใจที่

สามารถรู้เห็นได้ กำกับและควบคุมอย่างชัดเจน เป็นการพัฒนาข้างในที่จะแสดงออกมาด้วยการกระทำเชิงพฤติกรรมในการพัฒนาการทำงานด้วยวิธีการต่างๆ และ ๔) ด้านปัญญาภาวนา (พัฒนาปัญญาในการบริหารงาน) การใช้ปัญญาให้รู้เข้าใจตามความเป็นจริง อาจจะกล่าวได้ว่าการบริหารงานแผนการดำเนินงานจะต้องรอบรู้ทุกๆ ด้านของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานและชุมชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางสังคม ปัญหาการอยู่ร่วมกันในชุมชน เป็นต้น เพื่อจะได้นำปัญหาดังกล่าวนั้นมาเป็นแนวทางแก้ไขให้เจริญขึ้น ให้พัฒนายิ่งขึ้น เป็นหลักธรรมที่สำคัญในการแก้ปัญหาทุกๆ ด้าน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ และประเด็นที่น่าสนใจ แล้วจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

๑. จากการศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ความคิดเห็นของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = ๔.๒๑) ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า บุคลากรมีการพัฒนาด้านต่างๆได้อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งมีการเสียสละ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนผู้มาใช้บริการด้านต่างๆ สามารถเจรจาในประเด็นปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ และเสียสละเวลาให้กับประชาชนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของเจริญ แซ่เต็ง นายกเทศมนตรีตำบลบ้านโต้น ที่กล่าวว่า นโยบายของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อยู่แล้วในการพัฒนาบุคลากรภายในองค์ให้เจริญไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพร่างกาย เพื่อให้บุคลากรในองค์กรได้มีกิจกรรมที่ดีโดยการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นห่างไกลโรค และมีการฝึกอบรมด้านสุขภาพในด้านต่างๆ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโต้น โดยการส่งเสริมศักยภาพองค์กรให้เท่าทันกับนโยบายภาครัฐกำหนดให้เป็นไปตามข้อระเบียบของส่วนงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของชาญชัญ ฮวดศรี และสุวิน ทองปั้น ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาสู่การเป็นประชาคมอาเซียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น” พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น ในการรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มี ๔ ระดับคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับบุคคลหรือปัจเจกบุคคล ได้แก่ การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือการพัฒนาศีลสมาธิ ปัญญา การพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับองค์การ

เมื่อพิจาณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลวิจัยได้ ดังนี้

๑. ด้านกายภาวนา (พัฒนากายในการบริหารงาน) พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ด้านกายภาวนา (พัฒนากายในการบริหารงาน) โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = ๔.๒๒) ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า การพัฒนาบุคลากรเกิดจากความเข้าใจของการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดลำดับขั้นตอนในการทำงานที่มีระเบียบโดยยึดวินัยในการทำหน้าที่เป็นหลัก มีความเมตตาต่อบุคคลอื่น จึงเป็นที่รักของบุคคลอื่นตอบแทนฝึกจิตใจให้มีความอดทนในการปฏิบัติหน้าที่ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของนางนวล สง่า เนาวงค์ รองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านโต้น ที่กล่าวว่า หลักกายภาวนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานตามการดำเนินการเพื่อพัฒนาบุคลากร เพราะการบริหารงานตามแผนยุทธศาสตร์ต้องอาศัยคนเป็นผู้ดำเนินการในโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย สอดคล้องกับงานวิจัย พระฉัตรชัย จะทำ ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการดูแลสุขภาวะของพระสงฆ์ตามหลักภาวนา ๔ ในเขตอำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่” พบว่า ด้านกายภาวนา พระสงฆ์ส่วนใหญ่ดำเนินวิถีชีวิตตามหลักพระธรรมวินัย ด้านศีลภาวนา พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความมุ่งมั่นที่จะรักษาพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ทั้งกายวาจาและใจ ด้านจิตภาวนา พระสงฆ์ได้ฝึกฝนอบรมจิตใจให้มีความเข้มแข็งเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น ทำให้จิตใจให้มีความเมตตา มีความพึ่งพอใจ มีความขยันหมั่นเพียร อดทนและมีสมาธิมีจิตใจสดชื่นเบิกบานสุขผ่องใส

๒. ด้านศีลภาวนา (พัฒนาความประพฤติในการบริหารงาน) พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ด้านศีลภาวนา (พัฒนาความประพฤติในการบริหารงาน) โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = ๔.๒๐) ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า การพัฒนาบุคลากร มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบและผู้บริหารสามารถเป็นแบบอย่างแก่บุคลากรได้ ทำงานให้เหมาะสมกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เสียสละอดทนต่อการปฏิบัติงาน และปรับปรุงข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานของตนเอง สามารถบริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของนางอนงค์ ไชยศรี ปลัดเทศบาลตำบลบ้านโต้น ที่กล่าวว่า เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข เพื่อให้เป็นกติกาข้อห้ามที่ใช้แก้ปัญหาขั้นพื้นฐานการดำเนินชีวิต ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุข และ ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอุทัย โชติปญฺโญ(โคตรแก้ว) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักภาวนา ๔ ของผู้นำชุมชนในเขตอำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร” พบว่า แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักภาวนา ๔ ของผู้นำชุมชนในเขตอำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร ได้แก่ ๑.ผู้นำควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง พอประมาณ ลดเลิกอบายมุขทุกชนิด ๒. ผู้นำควรปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด เข้าใจในกฎหมายซึ่งจะสามารถอธิบายให้ประชาชนเข้าใจ มีความเสียสละ รู้จักให้อภัย ๓. รู้จักการปล่อยวางให้มองเป็นกลางเข้าใจวิธีการปรับปรุง แก้ไข ด้วยความชาญฉลาด ๔.ผู้นำจะต้องมีสติ ตั้งมั่นอยู่ในความไม่ประมาท

พิจารณาไตร่ตรองด้วยความละเอียดรอบคอบ เป็นคนมีเหตุมีผล ให้รู้จักทักษะการใช้ชีวิตในทางสายกลาง

๓. ด้านจิตภาวนา (พัฒนาจิตในการบริหารงาน) พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ด้านจิตภาวนา (พัฒนาจิตในการบริหารงาน) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) = ๔.๒๔) ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า การพัฒนาบุคลากรให้มีขวัญกำลังใจในการทำงานได้นั้นต้องอาศัยการฝึกอบรมด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต การสร้างมนุษยสัมพันธ์สิ่งเหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ที่ทำให้บุคลากรมีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลกับองค์กรเอ็นอย่างมาก ทำให้การดำเนินงานขององค์กรเกิดความราบรื่น ทั้งส่งผลให้องค์กรมีความมั่นคงรักและมีความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวภายในองค์กรนั้น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของ นายสมควร ศรีประดู่ ประธานสภาเทศบาลตำบลบ้านโต้น ได้กล่าวว่า จิตภาวนานี้ คือ การสร้างและการพัฒนาจิต การอบรมจิต ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานในองค์กรให้รู้จักจิตของตนเอง และเพื่อนร่วมงานในองค์กรถ้าหากจะพัฒนาจิตให้สูงขึ้นจะต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน แต่หากมุ่งมั่นพัฒนาจิตใจในเรื่องของความรู้ ความสามารถ ทักษะ และการเข้าใจ จะต้องมีโครงการอบรมพัฒนาบุคลากรในการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ที่กล่าวว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเสฏฐวุฒิ มหาวีโร (เนตรแก้ว) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามแผนยุทธศาสตร์ตามหลักภาวนาของเทศบาลตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร” พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามแผนยุทธศาสตร์ตามหลักภาวนา๔ ของเทศบาลตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธรโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากโดยประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามแผนยุทธศาสตร์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย และมีแนวทางการบริหารงานตามแผนยุทธศาสตร์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร คือ ด้านกายภาวนา โดยให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นห่างไกลโรค และมีการฝึกอบรมด้านสุขภาพในด้านต่างๆ ด้านศีลภาวนา ควรให้มีการส่งเสริมพัฒนาจิต ให้มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนร่วมมีศีล ๕ เป็นเครื่องมือดำเนินชีวิต

๔. ด้านปัญญาภาวนา (พัฒนาปัญญาในการบริหารงาน) พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ด้านปัญญาภาวนา (พัฒนาปัญญาในการบริหารงาน) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) = ๔.๒๑) ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า การพัฒนาบุคลากรที่จะทำให้เกิดความต่อเนื่องและสามารถให้เข้ากับระบบการทำงานองค์กรได้เป็น

อย่างดีต้องอาศัยผู้บริหารที่มีสติปัญญาสามารถพัฒนาตามกรอบนโยบายที่วางไว้ โดยการวิเคราะห์ประเด็นที่เป็นปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาแล้วดำเนินการพัฒนาปัญหาเหล่านั้น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของ นายปรีชา มาวงศ์ษา เลขานุการนายกเทศบาลตำบลบ้านโต้น ได้กล่าวว่า เมื่อเราได้ผ่านการฝึกอบรมปัญญา ไม่ว่าจะเป็นโครงการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในองค์กร หรือได้ศึกษาดูงานกับหน่วยงานต่างๆที่สามารถร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ หรืออาจจะศึกษาองค์กรเอกชน นำมาเปรียบเทียบกับองค์กรของเราให้มันดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูภาวนาปัญญาคุณ ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่ แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่” พบว่า จัดอบรมจริยธรรมให้ลด ละ เลิก อบายมุข พัฒนาจริยธรรมด้านสมาธิ โดยมีกิจกรรม

๖. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

๑.๑ ผู้บริหารควรมีการฝึกอบรมให้กับบุคลากรให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๑.๒ ผู้บริหารควรไปพบปะประชาชนให้มากขึ้น เพื่อที่จะสอบถามความต้องการของประชาชนว่ามีความต้องการในเรื่องใดเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น

๑.๓ ผู้บริหารควรปรับรูปแบบแนวการพัฒนาที่เกิดความยั่งยืนที่สามารถดำเนินการเป็นรูปธรรมได้

๑.๔ ผู้บริหารมีควรดูแลทั้งด้านสวัสดิการที่เหมาะสมแก่บุคลากร และระเบียบวินัยในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร

๑.๕ ผู้บริหารวางแนวทางในการปฏิบัติงานทั้งแบบแผนที่เป็นระบบทั้งแนวคิดที่ควรปรับการดำเนินงานได้ทุกสถานการณ์ที่เหมาะสม

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๒.๑ ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๒ ควรศึกษาความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้บริหารกับบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๓ ควรศึกษาตัวชี้วัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๒.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตการพิมพ์, ๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระมหาเอกมร ฐิตปญฺโญ (คงตางาม). “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๓) เอกสารอัดสำเนา :

ข้อมูลพื้นฐานเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น. **แผนพัฒนาสามปี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๙ เทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น**. ขอนแก่น : เทศบาลตำบลบ้านโต้น, ๒๕๕๙.

ประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

The Effectiveness of Executive Administration of Sub-district Municipality of Joho Mouang Disrict, Nakhornratchasima Province

พระเกษม ปญฺญาวชิโร*
ดร.สุรพล พรมกุล, ดร.ธงชัย สิงอุดม**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ จำแนกตาม เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเทศบาลตำบลจอหอ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีคือ การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๘๙ คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติ จำนวน ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ ค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๙๔) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากในทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการบริหารจัดการ ด้านสังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและผังเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา

๒. ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มี เพศ และรายได้ที่ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพที่ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะ

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตขอนแก่น

ผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางการพัฒนา พบว่า ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ควรปรับปรุงแก้ไขท่อระบายน้ำที่อุดตันให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อไม่ให้น้ำขังส่งกลิ่นเหม็นต่อสภาพแวดล้อมในเขตเทศบาล ด้านสาธารณะสุขและสิ่งแวดล้อม จัดให้มีถังขยะในการให้บริการแก่ประชาชนเพิ่มขึ้น ด้านเศรษฐกิจ ควรมีนโยบายส่งเสริมกลุ่มอาชีพ ให้เป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ประจำตำบล ด้านการศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่ด้อยการศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ให้การศึกษาทั้งภายในและภายนอก ด้านสังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและฝังเมือง ควรส่งเสริมสนับสนุนศิลปวัฒนธรรมอันดีงามให้เป็นหนึ่งในตำบล ด้านความปลอดภัย ควรมีการจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณะภัยภายในชุมชน ด้านการบริหารจัดการ ควรนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: ประสิทธิผล, การบริหารงาน, แนวทางการพัฒนา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the public opinions towards the administration of the administrators of joho sub-district municipality, muang district, nakornratchasima province, 2) to compare the effectiveness of administration of the administrators, classified by genders, education, occupation and incomes and 3) to study the ways to develop joho sub-district municipality. This research employed a mixture of qualitative and quantitative research methods. The samples who responded the questionnaire included 389 residents, aged more than 18 years old, who lived in the studies area. The computer program was used to analyze the data to find the statistic scores of frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, one way anova and least significance difference (lsd). For the qualitative research, the tool used to collect the in-depth data was the interview form which was used to ask five key informants. The obtained data were analyzed in its content and explained in a form of essay.

The research results were as follows:

1. The effectiveness of administration of joho sub-district municipality's administrators according to the public opinions in overall was at a high level ($\overline{X}$ =3.94). Considering the scores of the aspects indicated the

respective order ranked from: public health and environment, security, infrastructures, management, society, religion, art and cultures, architecture, economy and education.

2. Based on comparison, the population with differences in gender and incomes had their opinion towards the effectiveness of administration differently. This accepted the hypothesis determined. Those with differences in education and occupation had their opinion towards the effectiveness of administration indifferently. This denied the hypothesis determined.

3. The ways of the development indicated in the aspect of infrastructure, the sewer blockages are solved and make sewer pipe larger in order to protect the water smell in the municipality. In the aspect of public health and environment, more trash should be provided to the public. In the aspect of economy, there should be policies to encourage professional groups of the district to create its own products. In the aspect of education, the informal and formal education opportunity should be given to the uneducated ones. In the aspect of society, religion, art and culture, architecture and plan, the good culture should be promoted in the district as one. In the aspect of security, the disaster relief centre of the community should be established. In the aspect of management, new technology should be used in work performance in order to gain more effectiveness of work.

Keywords: effectiveness, administration, ways of development

๑. บทนำ

ในปัจจุบันการเมืองการปกครองของประเทศไทยมีการกระจายอำนาจในการบริหารเพื่อให้การบริหารจัดการภาครัฐมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนามากยิ่งขึ้น แต่ประชาชนเองก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจจึงทำให้การพัฒนาไม่ตรงต่อความต้องการของประชาชนที่แท้จริง ในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ยอมรับกันทั่วไปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตยทั้งนี้เพราะระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นระบอบการปกครองที่อำนาจการปกครองของรัฐบาลมาจากการยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่หรือเป็นการปกครองของประชาชน การปกครองก็คือ การกระจายอำนาจการปกครองไปให้ประชาชนใน

ท้องถิ่นต่างๆ มีอิสระที่จะกำหนดนโยบายทางการเมืองและการบริหารท้องถิ่นด้วยตนเอง ตลอดจนการติดตามประเมินผล นโยบาย แผนงานและโครงการรวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นด้วย[๑]

เทศบาลถือได้ว่าเป็นหน่วยงานการปกครองในระดับท้องถิ่นที่เป็นรากฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งยังเป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองท้องถิ่นที่กระจายอำนาจเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ เช่น ฉบับปี ๒๕๔๐ และฉบับปี ๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นการพัฒนาพื้นฐานของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เทศบาลยังแบ่งเป็น เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๕๐ เช่น รักษาความเรียบร้อยของประชาชน จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น รวมทั้งมีอำนาจในการบริหารจัดการหรือปฏิบัติงานให้บริการพัฒนาเทศบาลทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงแต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับผู้บริหารและการนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารด้วย[๒]

สาระสำคัญและปัญหาในการดำเนินการของเทศบาลตำบลจอหอ พบว่า เป็นองค์กรหนึ่งในการจัดสรรผลประโยชน์ให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน เพื่อดูแลแก้ไขปัญหาความเดือนร้อนและความต้องการของประชาชนอาทิเช่น การปรับปรุงเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน การให้บริการแก่ประชาชนภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหางานให้แก่ผู้ที่ตกงาน ขาดศักยภาพในการประกอบอาชีพให้กับผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริมสนับสนุนศิลปวัฒนธรรมอันดีให้แก่เด็กและเยาวชนยังมีน้อย ประชาชนยังไม่ได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึง และการจัดรูปแบบที่ดีพนักงาน เพื่อนำมาเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการพัฒนาท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของประชาชนและศักยภาพท้องถิ่น มุ่งไปสู่สภาพการณ์อันพึงประสงค์ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ที่ผ่านมานั้น ประชาชนและองค์กรในพื้นที่เทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้ครอบคลุมทุกด้านอาทิเช่น โครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคม

---

[๑] สมศักดิ์ น้อยนคร, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดอุตรดิตถ์”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์), ๒๕๕๐.

[๒] สุนันทา กาหยี, “การเปรียบเทียบความพร้อมในการบริหารจัดการระหว่างเทศบาลตำบลห้วยยอดกับเทศบาลตำบลนาวง ในอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), ๒๕๕๓.

เศรษฐกิจ สาธารณะสุข สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมประเพณี การศึกษา ศาสนา และผังเมือง การบริหารจัดการที่ดีตลอดจนถึงความปลอดภัยเป็นต้น[๓]

มีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการกำหนดนโยบาย การวางแผนแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้ครอบคลุมด้าน ให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้นไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

๒. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหออำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตาม เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ แตกต่างกัน

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเทศบาลตำบลจอหออำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ ๑๘ ขึ้นไปมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๑๓,๙๐๙ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๘๙ คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamana) และเทคนิควิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ประชาชนภายในเขตเทศบาลตำบลจอหอ อำเมือง จังหวัดนครราชสีมา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม (Index Of Congruence : IOC) ซึ่งแต่ละข้อได้ค่า IOC ได้ค่า ๑.๐๐ ขึ้นไปทุกข้อ แล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๗๓ วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis) และประมวลผลเข้าด้วยกันรวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

---

[๓] **สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลจอหอ**. แหล่งที่มา : www.johocity.go.th/office.php?content_id=10 [๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๙].

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลและแนวคิดทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคลของผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวน ๔ ข้อประกอบด้วย เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามนโยบายแผนพัฒนาทั้ง ๗ ด้าน และตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) ให้ตอบโดยเสรี

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติดังนี้สถิติพรรณนา คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้แจกแจงความถี่หาค่าร้อยละค่าเฉลี่ย (MEAN) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้แปลความหมายของข้อมูลที่เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาตามนโยบายแผนพัฒนาทั้ง ๗ ด้านและสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าแปรปรวนทางเดียว (ONE WAY ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

๔. สรุปผลการวิจัย

ประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหออำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาสรุปได้ดังนี้

๑. ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ประชากรในเขตเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีการศึกษาอนุปริญญา หรือเทียบเท่า มีอาชีพค้าขาย มีรายได้ ๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ บาท

๒. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชน พบว่า มีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่าประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๕ ด้านที่มี

ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สนับสนุนงบประมาณในการติดตั้งไฟฟ้าตามถนนหนทางให้มีเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๕ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ส่งเสริมให้มีถังขยะเพียงพอในการให้บริการของเทศบาล ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๕ ด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ส่งเสริมการฝึกอาชีพด้านหัตกรรม ให้เป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ประจำตำบล/เทศบาล และส่งเสริมกลุ่มอาชีพ ในชุมชนให้มีรายได้ ด้านการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๕ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดสรรงบประมาณ อุปกรณ์กีฬา ลานกีฬาชุมชน ในชุมชน ด้านสังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและผังเมือง พบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๕ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่งเสริมสนับสนุนให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ให้เยาวชน ด้านความปลอดภัย พบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๕ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สนับสนุนงบประมาณในการจัดการซื้อไปจราจรให้พอเพียงต่อความต้องการและส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการป้องกันบรรเทาภัยตามชุมชน เช่น กล้องวงจรปิด เป็นต้น และสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้มีการอบรมอาสาสมัคร ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๕ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ที่เหมาะสมให้เพียงพอกับการใช้งานในสำนักงานเทศบาล

๓. ผลเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้ประชาชนที่มีเพศ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีการศึกษาและอาชีพที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. แนวทางการพัฒนาเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พิจารณาเป็นรายด้าน มีดังต่อไปนี้ คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า ให้มีการปรับปรุงท่อระบายน้ำที่อุดต้นและจัดงบประมาณในการติดตั้งระบบไฟฟ้า ด้านสาธารณะสุขและสิ่งแวดล้อม พบว่า ให้มีการบริการแก่ประชาชนเพิ่มขึ้น เช่น จัดหาภาชนะรองรับขยะให้เพียงพอ เป็นต้น ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ให้มีการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ และมีการจัดหางานให้แก่ผู้ตกงาน ด้านการศึกษา พบว่าให้ผู้ที่ด้อยการศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ระบบการศึกษาทั้งภายในและภายนอก ด้านสังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและฝังเมือง พบว่า ให้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาสการศึกษาได้เข้ารับการศึกษาที่ดี ด้านความปลอดภัย พบว่า ให้มีการประชาสัมพันธ์ออกหอกระจ่ายข่าวเพิ่มขึ้น ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ให้มีการจัดรูปแบบพนักงานที่เหมาะสม

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. ประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชน อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระธีระพงศ์ ธีรปญฺโญ (จันทนา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช บุคลากรมีความคิดเห็นโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในแต่ละด้านสามารถนำมาอภิปรายผลวิจัยได้ดังนี้

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชน ด้านโครางสร้างพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของพระครูไพโรจน์ศีลคุณ พบว่า การเขียนโครงการ การวางโครงการและโครงสร้างพื้นฐานให้เป็นแบบมาตรฐาน ในการวางแผน รูปแบบขั้นตอน ในการกำหนดนโยบายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานที่ดี

ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม พบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชน ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โดยรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานเรศ โฆสกิตฺติโก (ฤทธิเดช) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศรีรัตนะ อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชน ด้านเศรษฐกิจ

โดยรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปริญญา จิตธมฺโม (จันทะมงคล) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการสร้างและพัฒนาการรวมกลุ่ม ด้านการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ และด้านการสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก

ด้านการศึกษา พบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชน ด้านการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดอาหยวน วิสุทฺธิญาณเมธี (มุ่งฝอยกลาง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลตาจั่น อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการจัดการศึกษา สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพิ่ม ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา โดยประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา สนับสนุนอาหารกลางวันและนม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านสังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและผังเมือง พบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของประยงค์ พรมมา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหารส่วน จังหวัดขอนแก่น พบว่า พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ด้านการอารักขาคุ้มครองปกป้องอันชอบผล อยู่ในระดับมาก

ด้านความปลอดภัย พบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชน ด้านความปลอดภัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของสมัคร พลหินราด พบว่า การจัดการที่ดีและมีความปลอดภัยให้กับประชาชน เช่น การจัดกลุ่มอาสาสมัครในชุมชน การนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้เช่น การจัดกลุ่มอาสาสมัครในชุมชน การนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ให้มีประสิทธิผลและความปลอดภัยของประชาชน

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชน ด้านการบริหารจัดการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธีระพงศ์ ธีรปญฺโญ (จันทนา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลใน

อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านการบริหารวัสดุอุปกรณ์ ด้านการบริหารทั่วไป และด้านการบริหารงบประมาณ อยู่ในระดับมาก

๒. เปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามความคิดเห็นของประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธีระพงศ์ ธีรปญฺโญ (จันทนา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่แตกต่างกัน พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระสถิตย์ โพธิญาโณ (โพธิ์หล้า) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วน จังหวัดเชียงใหม่ บุคลากรที่มี การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วน จังหวัดเชียงใหม่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีการอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาสุภกันต์ สุขุมาโล (พรมดี) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนสูงอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า บทบาทการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนสูง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนสูง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระจอม จารุวณฺโณ (หงษ์ทอง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของผู้บริหารในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลของผู้บริหารในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีแตกต่างกัน

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ส่งเสริมการบริหารงานของคณะผู้บริหารงานเทศบาลจอหอให้มีประสิทธิเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชน และได้รับความยกย่องคุณงามความดี

๑.๒ ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาลตำบลจอหอ ให้เกิดประสิทธิ์ผลยิ่งๆขึ้นไป

๑.๓. รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุน งบประมาณแนวทางการพัฒนาการบริหารของเทศบาลตำบลจอหอ เพื่อยกระดับให้มีคุณภาพ

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากผลการวิจัยประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารงานเทศบาลตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่

๒.๑ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สนับสนุนงบประมาณในการติดตั้งไฟฟ้าตามถนนต่อความต้องการของประชาชน

๒.๒ ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม รณรงค์ให้ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น ตามข้างทางถนน ให้ไร้มลภาวะ จากฝุ่น ควัน ลดมลภาวะในอากาศ

๒.๓ ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมกลุ่มอาชีพ การเกษตร ผู้ตกงาน ให้มีรายได้

๒.๔ ด้านการศึกษา สนับสนุนการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไป

๒.๕ ด้านสังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและฝังเมือง ส่งเสริมสนับสนุนให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ให้เยาวชน และจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา

๒.๖ ด้านความปลอดภัย จัดให้มีการฝึกอบรมอาสาสมัครและการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ที่นำมาใช้ในการป้องกันบรรเทาภัยตามชุมชน

๒.๗ ด้านการบริหารที่ดี ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงานเทศบาลตำบลจอหอ

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารงานเทศบาลในเขตอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง

๓.๒ ควรศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารงานเทศบาล อื่นๆ ตามแนวทางในการพัฒนาการบริหารของเทศบาล มาประยุกต์ใช้ในการบริหารให้เกิดประสิทธิ์ผลยิ่งๆขึ้นไป

๓.๓ ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะเปลี่ยนกลุ่มประชากรในเขตเทศบาลตำบลจอหอ เป็นเขตเทศบาลตำบลอื่นๆ หรือเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของคณะผู้บริหารที่ชัดเจนยิ่งๆขึ้นไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

สมศักดิ์ น้อยนคร. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลในจังหวัดอุตรดิตถ์”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐.

สุนันทา กาหยี. “การเปรียบเทียบความพร้อมในการบริหารจัดการระหว่างเทศบาลตำบลห้วยยอดกับเทศบาลตำบลนาวง ในอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลจอหอ. แหล่งที่มา : www.johocity.go.th/office.php? content_id=10 [๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๙].

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

The Participation of People in Implementation of Bungniam Municipality, Muang District, Khon Kaen Province

พระจำลอง จนฺทโชโต (พิลาภัณฑ์)*
ดร.เรียงดาว ทวะชาลี, ดร.สุรพล พรมกุล**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ๒) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วม ๓) ศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ จำนวน ๓๕๘ คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๗๙๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยน้อยที่สุด การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๕ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา อธิบายในรูปความเรียง ตามแนวทาง ๔ ด้าน ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินการ ด้านรับประโยชน์ และด้านการประเมินผล

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๔๑) เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการดำเนินการ ด้านการตัดสินใจ ด้านการประเมินผล และด้านรับประโยชน์

๒. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางในการพัฒนาเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ๑) ด้านการตัดสินใจ เทศบาลควรส่งเสริมการมีส่วนร่วม ต้องมีความจริงใจต่อการ

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ๒) ด้านการดำเนินการ เทศบาลควรส่งเสริมความเข้าใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาล และผู้บริหารจะต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม ๓) ด้านรับประโยชน์ เทศบาลควรจัดสรรผลประโยชน์ โดยไม่มีความลำเอียง จะต้องบริการให้ทั่วถึง สะดวก ตามความต้องการของประชาชน ๔) ด้านการประเมินผล เทศบาลควรแต่งตั้งประชาชนเป็นคณะกรรมการติดตามการดำเนินงานของเทศบาล

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การดำเนินงาน, เทศบาล

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the levels of participation, 2) to compare the participation and 3) to study the ways to develop the participation of people in implementation of Bungniam Municipality, Muang district, Khon Kaen. This research employed mixed methods of research methodology. For quantitative research, a questionnaire with reliability value of 0.796 was used as a research tool to collect the data. The statistics used in this stage were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, One Way ANOVA and Least Significance Difference (LSD). For qualitative research, the interview form was used to ask five key informants. The data were then analyzed and described in a form of essay based on four aspect outlines: making a decision, implementation, benefits and evaluation.

The research results were as follows:

1. The overall statistic score of people participation in Bungniam Municipality's implementation was at a high level ($\bar{X}$ = 4.41). Considering each aspect indicated that the scores of all aspects were at a high level and they can be ranked in respective order as follows: implementation, making a decision, evaluation and benefits.

2. The comparison results revealed that population with differences in gender, age, education and career participated in the implementation of Bungniam Municipality indifferently; this denied the hypothesis determined.

3. The ways to develop the participation in Bungniam Municipality's implementation suggested that 1) in 'making a decision' aspect, the municipality should promote participation and be sincere in solving problems

of people; 2) in 'implementation' aspect, the municipality should promote understanding of people to get them involved in its implementation and the administrators should devote themselves to the society; 3) 'getting benefits' aspect, the municipality should arrange the benefits without any bias, provide equal service, convenience meeting the needs of people; and 4) in 'evaluation' aspect, the municipality should appoint people as the members of committee to follow up the implementation of the municipality.

Keywords: Participation, Operations, Municipalities

๑. บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาล เป็นการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ตามหลักการกระจายอำนาจ ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ มีการจัดตั้งองค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคล แยกอิสระออกจากการบริหารราชการส่วนกลาง ทำให้มีสิทธิและอำนาจในการทำนิติกรรมและสัญญาต่างๆ ตลอดจนเป็นเจ้าของหรือถือครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นและประชาชนในชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่ ทรัพย์สินงบประมาณและรายได้เป็นของชุมชนเอง มีการเลือกตั้งสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น จึงเป็นแนวทางที่ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้คิด และหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาและดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นโดยประชาชนที่ดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นเอง[๑]

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชนหรือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นตามมาตรา (๑๖๓-๑๖๕ และ ๒๘๑-๒๙๐) กำหนดบทบัญญัติหลายประการ อาทิ การส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผน พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการดำเนินงานขององค์กรส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์กรส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ ดำเนินการ รับประโยชน์ ประเมินผลกิจการที่สำคัญ การมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นต้น

---

[๑] บูมอรี ยีหมะ, **การปกครองท้องถิ่นไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔.

สาระสำคัญและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลหรือองค์กรส่วนท้องถิ่นกับกลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อปท. มีลักษณะเป็นแนวดิ่งทำให้การเข้าถึง อปท.ของประชาชนมีข้อจำกัด ไม่เปิดโอกาสหรือช่องทางให้กลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับ อปท.ประกอบกับประชาชนเองยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอำนาจหน้าที่บทบาทของ อปท. โดยเฉพาะในประเด็นด้านการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ผู้บริหาร อปท. บางส่วนมีลักษณะพฤติกรรมเป็นเจ้าขุนมูลนายซึ่งเข้าลักษณะอำนาจนิยม อย่างไรก็ตามทั้งนี้กลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนคาดหวังที่จะให้มีการปรับรื้อโครงสร้างทางการเมืองของ อปท. ให้เป็นระบบเปิดเป็นโครงสร้างแนวระนาบที่เปิดโอกาสให้กลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ง่าย

จากเหตุผล ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการกำหนดนโยบาย วางแผนและแนวทางในการปรับปรุง ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๒. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไปและอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีจำนวน ๕,๘๙๐ คน[๒]

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป จำนวน ๓๕๘ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)[๓]

---

[๒] ที่มา : สำนักงานทะเบียนอำเภอเมืองขอนแก่น ข้อมูล ณ ๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยดำเนินการ ดังนี้

๑. แบบสอบถามมีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕ ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของ เทศบาลบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับตามวิธีการของลิเคิร์ท (Likert)[๔] ใน ๔ ด้าน จำนวน ๒๔ ข้อ และตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของ เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ให้ตอบโดยเสรี จำนวน ๔ ข้อ

๒. แบบสัมภาษณ์มีลักษณะปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอนดังนี้ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วยชื่อ ฉายา นามสกุล อายุ ตำแหน่ง และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กับการมีส่วนร่วมของประชาชน มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ให้ตอบโดยเสรี จำนวน ๔ ข้อ

๓. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้

๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ประกอบด้วย ๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๒) กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย ๓) สร้างแบบสอบถามจากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ๔) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ๕) เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่มิใช่ประชากรในการวิจัย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น และ ๖) หากพบว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นแล้วจึงนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

๓.๒ ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้ว นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม ซึ่งแต่ละข้อได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง ๐.๘- ๑.๐๐ ขึ้นไปทุกข้อและนำไปทำการทดสอบหาค่า

---

[๓] Krejcie & Morgan อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, **การวิจัยเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สุริยาสาส์น, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

[๔] Likert อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, **การวิจัยเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สุริยาสาส์น, ๒๕๕๕), หน้า ๗๘.

ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาตรวจคะแนนหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (cronach) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้เกณฑ์ตั้งแต่ ๐.๗๕๒ ขึ้นไป ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีค่าเท่ากับ ๐.๗๙๖ ในกรณีข้อที่มีค่าจำแนกต่ำกว่า ๐.๒ ผู้วิจัยได้ปรับแก้ข้อคำถามใหม่ ให้ตรงประเด็นการวิจัยให้มากขึ้น

๔. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสรุปผลได้ดังนี้

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นผู้หญิง จำนวน ๑๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔ มีอายุตั้งแต่ ๔๑-๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖ มีอาชีพ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕ และผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ชาย จำนวน ๑๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการดำเนินการ ด้านการตัดสินใจ ด้านการประเมินผล ด้านรับประโยชน์ ตามลำดับ

๓. ประชาชนได้เสนอแนวทางการพัฒนา และส่งเสริมการดำเนินงาน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาล ตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านการตัดสินใจ ดังนี้ ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือมักอ้างว่าไม่มีเวลา ต้องทำงานเลี้ยงครอบครัว ประชาชนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น งบประมาณไม่เพียงพอต่อการจัดการขยะมูลฝอย ประชาชนขาดความเข้าใจในการเสนอปัญหาและไม่กล้าตัดสินใจ การจัดการน้ำประปาในชุมชนไม่เพียงพอรวมจำนวน ๙๙ คำตอบ ส่วนส่งเสริมการดำเนินงาน มีดังนี้ เทศบาลต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชน และมีความจริงใจ ต่อการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ให้ผู้นำหมู่บ้านได้นำปัญหา หรือความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ได้เข้าร่วมกับเทศบาล ควรสนับสนุนงบด้านจัดการขยะมูลฝอยตามชุมชนให้มากกว่านี้ ควรสนับสนุนงบด้านการบริหารจัดการน้ำประปา เทศบาลควรประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน ให้ผู้นำหมู่บ้านได้นำปัญหา หรือความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ ได้เข้าร่วมกับเทศบาล และอยากให้การจัดการน้ำประปาเป็นไปอย่างมีระบบ รวมจำนวน ๑๑๙ คำตอบ

๔. ประชาชนได้เสนอแนวทางการพัฒนา และส่งเสริมการดำเนินงาน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาล ตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านการดำเนินการ ดังนี้ ประชาชนไม่เข้าใจในการวางแผนหรือจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านจึงไม่ค่อยมีส่วนร่วมประชาชน อยากได้ค่าตอบแทนเป็นเงินในแต่ละกิจกรรมที่มีส่วนร่วม และเทศบาลไม่มีแบบสอบถามประชาชนก่อนการดำเนินงาน ไม่ค่อยฟังความคิดเห็นของประชาชน การแก้ไขปัญหาของเทศบาลยังไม่ถูกจุด จำนวน ๑๔๗ คำตอบ ของส่งเสริมการดำเนินงาน มีดังนี้ ขอความร่วมมือให้ประชาชนสนใจในการเข้าร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับเทศบาล ควรมีเบี้ยประชุม หรือของชำร่วยตอบแทนเวลามีการประชุมร่วมกัน คนที่จะขึ้นมาเป็นผู้นำ หรือผู้บริหาร จะต้องมีจิตใจที่เสียสละเพื่อส่วนรวมมากกว่านี้ อยากให้เทศบาลแก้ไขปัญหาในด้านการเกษตร จัดหาพืชพันธ์ทุกชนิดและปรับปรุงแหล่งน้ำให้มาก เวลาจะทำอะไรขอให้เทศบาลลงประชามติกับประชาชนแต่ละหมู่บ้าน รวมจำนวน ๑๖๕ คำตอบ

๕. ประชาชนได้เสนอแนวทางการพัฒนา และส่งเสริมการดำเนินงาน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ดังนี้ ผู้บริหารส่วนมากจะห่วงเรื่องผลประโยชน์ของตน และพวกพ้อง เทศบาลได้กระจายการร่วมรับผลประโยชน์ยังไม่ทั่วถึง เนื่องจากมีงบประมาณไม่เพียงพอ ที่สาธารณะเพื่อพักผ่อน และออกกำลังกาย ของประชาชนยังไม่เพียงพอ ไม่มีไฟฟ้าตามเส้นทางจราจรเข้าหมู่บ้าน การเดินทางในเวลากลางคืนไม่สะดวก การให้บริการประชาชนของเทศบาลยังมีความล่าช้าและ รวมจำนวน ๗๔ คำตอบ ส่วนส่งเสริมการดำเนินงาน มีดังนี้ ควรจัดสรรผลประโยชน์ให้ทั่วถึง โดยไม่มีความลำเอียง ควรจัดสรรให้แต่ละหมู่บ้านมีสถานที่สาธารณะเพื่อพักผ่อนและออกกำลังกาย จัดสรรงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรจะต้องแก้ไขเรื่องไฟฟ้าริมถนนทางเข้าหมู่บ้านเพื่อความสะดวกในการเดินทางในเวลากลางคืน ต้องบริการประชาชนให้ทั่วถึง สะดวก ตามความต้องการของประชาชนรวมจำนวน ๑๐๒ คำตอบ

๖. มีประชาชนได้เสนอแนวทางการพัฒนา และส่งเสริมการดำเนินงาน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านการประเมินผล ดังนี้ ประชาชนไม่สนใจในการตรวจสอบการทำงานของเทศบาล เทศบาลขาดการประชาสัมพันธ์ ประชาชนขาดองค์ความรู้ในหน้าที่ในหน้าที่ที่เทศบาลแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการด้านต่างๆ เทศบาลขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และข้าราชการประจำจะตรวจสอบยากมาก ประชาชนที่เข้ามาร่วมตรวจสอบเป็นคณะกรรมการร่วมกับเทศบาลไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร คำตอบ ๑๑๖ ของการส่งเสริมดำเนินงาน มีดังนี้ ต้องชี้แจงการทำงาน การใช้จ่ายงบประมาณ ให้ประชาชนทราบ จัดโครงการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนให้รู้จัก บทบาท หน้าที่ ของตนเอง จะต้องประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง ควรมีเสียงตามสายของเทศบาล ทุกภาคส่วนควรมีความจริงใจต่อกัน

ในการทำงานร่วมกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลต่างๆ จะต้องประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และควรให้มีการตรวจสอบการดำเนินงานของข้าราชการประจำ รวมจำนวน ๑๔๐ คำตอบ

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและประเด็นที่น่าสนใจและสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านการตัดสินใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =๔.๔๒) ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า การบริหารงานของเทศบาลตำบลบึงเนียมยอมรับฟังการเสนอปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆ ของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของนายพิชิต ภาโนมัย นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบึงเนียม และดร.นิมิตร โสชารี ปลัดเทศมนตรีเทศบาลตำบลบึงเนียม ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เทศบาลตำบลบึงเนียม เปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านเข้ามาเสนอปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาของแต่ละปี รวมถึงการจัดทำงบประมาณ เทศบาลได้เชิญผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น งานส่งเสริมสุขภาพ งานรักษาสิ่งแวดล้อม และไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับผลการวิจัยของ ภัคจิรา ปกป้อง ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี : องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวม และรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง ที่ขัดแย้งกัน เหตุผลก็เพราะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคำเขื่อนแก้ว ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวนมากกว่า

๒. ด้านการดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านการวางแผนการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๔๖) ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า การบริหารงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม ที่เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นจะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกกิจกรรม เทศบาลมีการประชาสัมพันธ์ ข้อมูล ข่าวสาร ให้ประชาชนรับทราบโดยทั่วถึงกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของนายโอภาส กุสันเทียะ กำนันตำบลบึงเนียม ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบริหารงานของเทศบาลที่เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นประชาชนต้องมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม เทศบาลจะมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ให้ประชาชนรับทราบโดยทั่วถึงกัน โดยให้ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภา อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน เป็นตัวประสานให้ประชาชนรับทราบของแต่ละหมู่บ้าน และขัดแย้งกันหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของสำรอง บำเพ็ญ ได้ทำการ

วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า สมาชิกสภาท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง ที่ขัดแย้งกันก็เพราะว่าการประสานงานในชุมชนอาจจะต่างกัน หรือขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

๓. ด้านรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๓๗) ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า เทศบาลตำบลบึงเนียมทำงานด้วยความเสียสละ จริงใจต่อประชาชน จัดสรรผลประโยชน์โดยเท่าเทียมกัน และทั่วถึงกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของ นายสวาท แสงส่อง ประธานผู้ใหญ่บ้านเทศบาลตำบลบึงเนียม พระอธิการเชาวลิต อธิปญฺโญ ตัวแทนฝ่ายพระสงฆ์เทศบาลตำบลบึงเนียม ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ประชาชนทุกคนในเขตเทศบาลตำบลบึงเนียม ควรได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน และประชาชนทุกคนทุกวัยได้รับผลประโยชน์สูงสุดเท่าเทียมกัน เทศบาลจะต้องมีความจริงใจที่จะแก้ไขปัญหาของประชาชน ทำงานเพื่อส่วนรวมไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป และขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อารีณา มะหะหมัด ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลท่าไม้ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจาณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ที่ขัดแย้งอาจจะเป็นเพราะว่า การบริหารงานของเทศบาลตำบลท่าไม้ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลหรือในท้องถิ่นเอง

๔. ด้านการประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านการติดตามและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๔๐) ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า เทศบาลตำบลบึงเนียม มีการจัดเวทีประชาคม ชี้แจงการดำเนินงานของเทศบาล มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ประชาชนรับทราบ และตั้งคณะกรรมการเข้ามาร่วมตรวจสอบการทำงานของเทศบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของนายพิชิต ภาโนมัย นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบึงเนียม และ นายสวาท แสงส่อง ประธานผู้ใหญ่บ้านเทศบาลตำบลบึงเนียม ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการติดตามและประเมินผล ได้ดำเนินการจัดตั้งประชาคม ให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล และได้จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ข่าวสารในทุกหมู่บ้านเพื่อประชาชนจะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง ทางเทศบาลมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามการดำเนินงานของเทศบาล เพื่อเข้ามาเป็นกรรมการร่วมตรวจสอบการบริหารงานร่วมกับเทศบาล และขัดแย้งกับผลการวิจัยของสุริยัน ปันชัย ได้ทำการวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ขะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจาณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เหตุผลเพราะว่าเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นอยู่ในเขตอำเภอใกล้ตัวจังหวัด ภาษีจะได้มากกว่า

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

บูมอรี ยีหมะ. **การปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : สุริยาสาส์น, ๒๕๕๔.

การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ
The Using Principles of Good Governance in the Personnel Administration of Local Government Thungluilai Sub-District Municipality, Chaiyaphum Province

ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี*
พระมหาพุทธกร โสภณปญฺโญ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาหลักธรรมมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลทุ่งลุยลายจังหวัดชัยภูมิ และ ๓) เพื่อศึกษาการใช้หลักธรรมมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลทุ่งลุยลายจังหวัดชัยภูมิผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่นายกเทศมนตรีรองนายกเทศมนตรีสมาชิกสภาเทศบาลหัวหน้าส่วนงานผู้นำชุมชนและพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งสิ้นจำนวน๒๒คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Induction method)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. หลักธรรมมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้การบริหารงานบุคคลเป็นหลักปฏิบัติที่ดีในการบริหารกิจการบ้านเมืองอย่างมีเป้าหมายในการสร้างการบริหารงานให้มีความโปร่งใสประชาชนสามารถตรวจสอบได้ง่ายโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลตำบลทุ่งลุยลายจังหวัดชัยภูมิซึ่งประกอบด้วย๖หลักคือหลักนิติธรรมหลักคุณธรรมหลักความโปร่งใสหลักความมีส่วนร่วมหลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า

๒. สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลายจังหวัดชัยภูมิได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบโดยใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราชพ.ศ.๒๕๔๐มาปรับเปลี่ยนใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยกำหนดกรอบความเป็นอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
** วัดป่าโพธิ์น้อย ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

ของประชาชนและความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครองและการบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

๓. การใช้หลักธรรมมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลายจังหวัดชัยภูมิโดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น๖ด้านคือ๑) หลักนิติธรรมเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุ่ยลายเนื่องจากเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายกฎระเบียบข้อบังคับภายใต้กฎหมาย ๒) หลักคุณธรรมการพิจารณาความดีความชอบของพนักงานในองค์กรโดยยึดหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน๓) หลักความโปร่งใสโดยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้๔) หลักการมีส่วนร่วมโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม๕) หลักความรับผิดชอบการปฏิบัติหน้าที่การงานของผู้ร่วมงานให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร๖) หลักความคุ้มค่าการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมและคุ้มค่ามากที่สุด

คำสำคัญ: หลักธรรมมาภิบาล, การบริหารงานบุคคล, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the principles of good governance in personnel administration of local government Thungluilai sub- district municipality Chaiyaphum Province, 2) to study the problems of personnel administration in local government of Thungluilai sub-district municipality ChaiyaphumProvince, and 3) to study using principles of good governance in personnel administration of local government Thungluilai sub-district municipality Chaiyaphum Province. The primary informants are mayor of municipality, deputy mayor, members of municipality council and local government officials, total 22 persons. The instrument of research was indept interview and the analysis of based on descriptive and inductive method.

The results were as following:

1. Principles of good governance in personnel administration is in the best practices in the administration target.

2. Problems of personnel administration in local government Thungluilai sub-district municipality roles, responsibilities, authorities, power

under constitution of the Kingdom of Thailand B.E.2540 to modify the parent organization of local administration. The framework is free to cover the needs of people as their own and independence in policy governing the management of organization of local government.

3. The using principles of good governance in the personnel administration of local government Thungluilai sub-district municipality, Chaiyaphum Province by used principles of good governance in 6 parts :(1) Rule of law it is very important in development of the local government Thungluilai sub-district municipality. Especially, it's the informance in law accordance with the rules, orders and regulations. 2) Moral principle - used to consider the merit of employees based on equality. 3) Transparency principle the disclosure of information is straightforward and can be checked. 4) Participation principle - the public awareness and participation in decision-making by offering the public opportunity to have the opportunity to participate. 5) Responsibility principle - main responsibility of the duty of cooperation to meet the goals of organization. 6) Costly principle - the main value management and used of limited resources to maximize the benefits to the public and in a most rewarding way.

Keywords: good governance, the personnel administration, local government

๑. บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ จนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้ให้ความสำคัญกับการปกครองส่วนท้องถิ่น และการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลและจัดการสาธารณะต่างๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชน

หลักธรรมาภิบาลมีบทบาทอย่างมากต่อหน่วยงานทั้งในภาครัฐและเอกชน ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๒๘๓ วรรคสาม ได้บัญญัติให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ เพื่อกำหนด การแบ่งอำนาจหน้าที่ และจัดสรรรายได้ระหว่างราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นตามระดับความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ โดยอย่างน้อยต้องมี

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดการกระจายอำนาจการปกครองไว้ในส่วนที่ ๓ กล่าวถึงแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา ๗๘ (๓) กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เองส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ และมาตรา ๗๘ (๕) จัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นเพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน[๑]

นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในการบริหารจัดการประเทศ เพราะธรรมาภิบาลเป็นปัจจัยเสริมให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีลักษณะเปิดให้ประชาชนมีเสรีภาพ การพัฒนาภายใต้เศรษฐกิจเสรีนิยม มีความเป็นธรรมให้ทุกภาคส่วน สร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นโดยเฉพาะความเป็นธรรม ความเสมอภาคและมีประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาที่สร้างความเป็นธรรม และความสันติสุขในสังคมไทย โดยการบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล[๒]

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อกระจายอำนาจให้กับประชาชนในตำบลเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชน ตำบลและหมู่บ้าน การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทุ่งลุยลายยังมีปัญหาเรื่องการบริหารงานบุคคลซึ่งเป็นสาเหตุให้การพัฒนาท้องถิ่นไม่ประสบผลสำเร็จเพราะมีปัญหาในเรื่องการบริหารงานบุคคล จึงจำเป็นที่จะต้องนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาบริหารงานบุคคลเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานเป็นคนทุ่งลุยลายและมีความสัมพันธ์องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทุ่งลุยลายจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ต่อไป

---

[๑] สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร์, **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐**, พิมพ์รั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร์, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

[๒] ชนะศักดิ์ ยุวบูรณ์, **กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองที่ดี**, (กรุงเทพมหานคร : บพิตรการพิมพ์, ๒๕๔๓).

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ

๓. เพื่อศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาทในการบริหารงานการปฏิบัติงานและการมีส่วนร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ จำแนกเป็น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วนงาน ผู้นำชุมชน และพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๒๒ คน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บรวมรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ

๓. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ ๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิในการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ๒) ข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ ๑) มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญการวิจัยเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ ๓) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามข้อเสนอแนะของที่ผู้เชี่ยวชาญการวิจัยแล้วนำไปเก็บข้อมูล

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้การแปรความ การตีความ และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ แบ่งเป็น ๗ ด้าน คือ ๑) ด้านการวางแผนกำลังคน ๒) ด้านการสรรหาบุคคลเข้าทำงาน ๓) ด้านการคัดเลือก ๔) ด้านการบรรจุแต่งตั้ง ๕) ด้านการปฐมนิเทศ ๖) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ ๗) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานและการเลื่อนตำแหน่ง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษา ๓ ด้านคือ ๑) หลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ และ ๓) เพื่อศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ

๒. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาทในการบริหารงานบุคคล การปฏิบัติงานและการมีส่วนร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ จำแนกเป็น
นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วนงานผู้นำชุมชนพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๒๒ คน

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเขตพื้นที่ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ ปรากฏดังนี้

๑. หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลเป็นหลักปฏิบัติที่ใช้ในการบริหารกิจการบ้านเมืองอย่างมีเป้าหมายในการสร้างการบริหารงานให้มีความโปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ง่าย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งประกอบด้วย ๖ หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ดังนี้

๑.๑ หลักนิติธรรม คือ หลักการปกครองภายใต้กฎหมายที่ครอบคลุมไปถึงเรื่องการตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิกโดยมีการยินพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป คือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช้กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจบุคคล ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัย และเป็นธรรม

๑.๒ หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริตความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย

การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม

๑.๓ หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจวางใจซึ่งกันและกัน

๑.๔ หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคมโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ และขจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐ หรือภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยสร้างความสามัคคีและความร่วมมือกันทำงานในเรื่องสำคัญของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

๑.๕ หลักความรับผิดชอบ คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ทุกคนทุกฝ่ายตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนและการใส่ใจในปัญหาสาธารณะรวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างโดยพยายามหาทางออกที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับร่วมกันได้ กล้ารับผลการกระทำของตน

๑.๖ หลักความคุ้มค่า คือ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่รู้คุณค่าของทรัพยากรของชาติและบริหารงานด้วยความประหยัดมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐซึ่งต้องให้บริการที่มีคุณภาพแก่ประชาชน

๒. สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบล ทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ.๒๕๔๐ มาปรับเปลี่ยนใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดกรอบความเป็นอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนและความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ดังนี้

๒.๑ ด้านการวางแผนกำลังคน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย มีการดำเนินงานด้านการวางแผนกำลังคนโดยเริ่มดำเนินการจากวิเคราะห์หาตำแหน่งที่ของพนักงานที่ไม่เพียงพอ ในการวางแผนกำลังคนพนักงานเทศบาล ได้ดำเนินการจัดทำแผนอัตรากำลัง ๓ ปี มีการกำหนดตำแหน่งพนักงานเทศบาลว่าจะมีตำแหน่งใด ระดับใดอยู่ใน

ส่วนราชการใด จำนวนเท่าใด โดยคำนึงถึงภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบ ลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติ ความยากและคุณภาพของงาน ปริมาณงาน รวมทั้งการคำนวณภารค่าใช้จ่ายของเทศบาลตำบลทุ่งลุยลายที่ต้องจ่ายในด้านบุคคล เพื่อใช้ในการกำหนดตำแหน่ง แผนอัตรากำลังคนของเทศบาลต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพนักงานเทศบาล (ก.ท.จ.ชัยภูมิ)

๒.๒ ด้านการสรรหาบุคคลเข้าทำงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย มีตำแหน่งที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรโดยมีความชำนาญพิเศษในการปฏิบัติหน้าที่ ในการสรรหาบุคคลเพื่อบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานเทศบาลและการคัดเลือกพนักงานเทศบาลเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น เช่น การสอบแข่งขันเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการและแต่งตั้งให้เป็นพนักงานเทศบาล การคัดเลือกกรณีที่มีเหตุพิเศษที่ไม่จำเป็นต้องสอบแข่งขัน เพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการ การสอบคัดเลือกเพื่อแต่งตั้งพนักงานเทศบาลให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น ๒.๓ ด้านการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำลบทุ่งลุยลายมีตำแหน่งตามแผนอัตรากำลัง ๓ ปี การคัดเลือกอาจดำเนินการโดยวิธีสอบสัมภาษณ์ วิธีสอบข้อเขียน วิธีสอบปฏิบัติ วิธีประเมินหรือวิธีอื่นใด วิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลายวิธีก็ได้ตามความเหมาะสม โดยให้คำนึงถึงผลงาน ความรู้ความสามารถ ความประพฤติ ประวัติการรับราชการและผลการปฏิบัติงานประกอบด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกลางพนักงานเทศบาลกำหนด ในการคัดเลือกพนักงานเทศบาล เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น

๒.๔ ด้านการบรรจุแต่งตั้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย โดยมีตำแหน่งจากส่วนงานที่ผ่านกระบวนการแล้วพร้อมบรรจุแต่งตั้งให้กับพนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย เมื่อดำเนินการสรรหาบุคคลเข้าทำงานหรือดำเนินการคัดเลือกพนักงานเทศบาล หรือสรรหาพนักงานจ้างเสร็จแล้วเทศบาลตำบลทุ่งลุยลายจะรายงานขอความเห็นชอบในการสรรหา การคัดเลือก จากคณะกรรมการพนักงานเทศบาลจังหวัดชัยภูมิ เมื่อ ก.ท.จ.ชัยภูมิ ให้ความเห็นชอบแล้ว นายกเทศมนตรีตำบลทุ่งลุยลาย ออกคำสั่งบรรจุแต่งตั้งเพื่อปฏิบัติราชการตำแหน่งที่ว่าง เทศบาลออกคำสั่งแต่งตั้งแล้วรายงานการบรรจุแต่งตั้งให้คณะกรรมการพนักงานเทศบาลจังหวัดชัยภูมิรับทราบและรายงานกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นต่อไป

๒.๕ ด้านการปฐมนิเทศ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย ฝึกอบรมด้านการปฏิบัติหน้าที่ ระเบียบ กฎหมาย ขั้นตอนและวิธีการทำงานของราชการ รวมทั้งโครงสร้างองค์กร ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน จัดให้มีการปฏิบัติงาน ภายใต้การกำกับดูแลและสอนงานอย่างใกล้ชิดของผู้บังคับบัญชา หรือผู้ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร จัดให้มีการทดสอบความรู้ด้านระเบียบ กฎหมาย และขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ราชการเป็น

ระยะเพื่อกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานมีการค้นคว้าศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

๕.๖ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย โดยการพัฒนาพนักงานเทศบาลและพนักงานจ้างโดยการฝึกอบรมในสายงานที่ปฏิบัติให้มีการพัฒนาความรู้เพิ่มขึ้น พัฒนาให้มีความรู้เฉพาะทาง การศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในเทศบาล

๒.๗ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานการเลื่อนตำแหน่ง โดยมีการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ผู้บังคับบัญชาหน้าที่ประเมินการปฏิบัติราชการของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อประกอบการพิจารณาแต่งตั้ง เลื่อนขึ้นเงินเดือน พัฒนาพนักงานเทศบาล เพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ และมีหน้าที่เสริมสร้างแรงจูงใจให้ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติตน ให้เหมาะสมกับการเป็นพนักงานเทศบาลและปฏิบัติราชการมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

๓. การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

๓.๑ หลักนิติธรรม ถือเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุ่ยลายเนื่องจากเป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของตัวบุคคลจะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรม และความยุติธรรม รวมทั้งมีความรัดกุมและรวดเร็ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ นำกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆมาใช้ในการบริหารงานในองค์กรเพื่อให้พนักงาน เจ้าหน้าที่ในองค์กรรู้จักกฎ ระเบียบและข้อบังคับตามกฎหมาย อย่างเป็นธรรม

๓.๒ หลักคุณธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลายได้นำหลักคุณธรรมมาใช้ในหน่วยงานโดยการมีคุณธรรมภายในจิตที่ถูกยกระดับด้วยการคิดดี คิดชอบนั้นอาจจะมีธรรมต่างๆ มากมายประกอบอยู่ด้วยดังเช่น ความเมตตา ความรักที่ความต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุขกาย สุขใจ ความกรุณา มีน้ำใจพร้อมเสียสละเพื่อเพื่อนมนุษย์และเพื่อเพื่อนร่วมกัน

๓.๓ หลักความโปร่งใส องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย โดยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส

๓.๔ หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย นำหลักการมีส่วนร่วมโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม

๓.๕ หลักความรับผิดชอบ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย ในการจะปฏิบัติหน้าที่การงานของผู้ร่วมงานให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรเนื่องจากบุคคลต้องอยู่ร่วมกันและทำงานในองค์การ จำเป็นต้องปรับลักษณะนิสัย เจตคติของบุคคลเพื่อช่วยเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติงานรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและมีความซื่อสัตย์สุจริต

๓.๖ หลักความคุ้มค่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลายได้การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ จัดสรรใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย นำหลักการบริหารงานบุคคลเป็นหลักปฏิบัติที่ใช้ในการบริหารกิจการบ้านเมืองอย่างมีเป้าหมายในการสร้างการบริหารงานให้มีความโปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ง่าย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.,การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งประกอบด้วย ๑) หลักนิติธรรม คือ หลักการปกครองภายใต้กฎหมายที่ครอบคลุมไปถึงเรื่องการตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ๒) หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริตความเสียสละ ๓) หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้อง ๔) หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคมโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ๕) หลักความรับผิดชอบ คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ทุกคนทุกฝ่ายตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนและการใส่ใจในปัญหาสาธารณะรวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และ ๖) หลักความคุ้มค่า คือ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่รู้คุณค่าของทรัพยากรของชาติและบริหารงานด้วยความประหยัดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒. สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบล ทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ.๒๕๔๐ มาปรับเปลี่ยนใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดกรอบความเป็นอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนและความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง และการบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ประกอบด้วย ๑) ด้านการวางแผนกำลังคน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย มีการดำเนินงานด้านการวางแผนกำลังคนโดยเริ่มดำเนินการจากวิเคราะห์หาตำแหน่งที่ของพนักงานที่ไม่เพียงพอ ๒) ด้านการสรรหาบุคคลเข้าทำงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย มีตำแหน่งที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรโดยมีความชำนาญพิเศษในการปฏิบัติหน้าที่ ในการสรรหาบุคคลเพื่อบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานเทศบาลและการคัดเลือกพนักงานเทศบาลเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น ให้ดำเนินการได้ ๕ วิธี คือ การสอบแข่งขันเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการและแต่งตั้งให้เป็นพนักงานเทศบาล การคัดเลือกกรณีที่มีเหตุพิเศษที่ไม่จำเป็นต้องสอบแข่งขัน เพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการและแต่งตั้งให้เป็นพนักงานเทศบาลในเทศบาล ๓) ด้านการคัดเลือก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำลบทุ่งลุยลายมีตำแหน่งตามแผนอัตรากำลัง ๓ ปี การคัดเลือกอาจดำเนินการโดยวิธีสอบสัมภาษณ์ วิธีสอบข้อเขียน วิธีสอบปฏิบัติ โดยให้คำนึงถึงผลงาน ความรู้ความสามารถ ความประพฤติ ๔) ด้านการบรรจุแต่งตั้ง โดยมีตำแหน่งจากส่วนงานที่ผ่านกระบวนการแล้วพร้อมบรรจุแต่งตั้งให้กับพนักงาน เมื่อดำเนินการสรรหาบุคคลเข้าทำงานหรือดำเนินการคัดเลือกพนักงานเทศบาล ๕) ด้านการปฐมนิเทศ มีฝึกอบรมด้านการปฏิบัติหน้าที่ ระเบียบ กฎหมายอื่นๆ ๖) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการฝึกอบรมในสายงานที่ปฏิบัติให้มีการพัฒนาความรู้เพิ่มขึ้น พัฒนาให้มีความรู้เฉพาะทางการศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำความรู้มาใช้ประโยชน์ให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

๓. การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานบุคคล โดยใช้หลักนิติธรรม ถือเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุ่ยลายเนื่องจากเป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ๒) หลักคุณธรรม ใช้ในหน่วยงานโดยการมีคุณธรรมภายในจิตที่ถูกยกระดับด้วยการคิดดี คิดชอบนั้นอาจจะมีธรรมต่างๆ มากมายประกอบอยู่ด้วยดังเช่น ความเมตตา ๓) หลักความโปร่งใส โดยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา ๔) หลักการมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ๕) หลักความรับผิดชอบ และ ๖) หลักความ

คุ้มค่า โดยการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. หลักนิติธรรม ควรนำหลักการปกครองภายใต้กฎหมายในเรื่องการตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม และประชาชนยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับ

๒. หลักคุณธรรม ควรยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิก ประชาชนทั่วไปถือปฏิบัติ ความซื่อสัตย์ สุจริต

๓. หลักความโปร่งใส ควรเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก

๔. หลักความมีส่วนร่วม ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม

๕. หลักความรับผิดชอบ ควรทุกคนทุกฝ่ายตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนและการใส่ใจในปัญหาสาธารณะรวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา

๖. หลักความคุ้มค่า ควรให้หน่วยงาน หรือองค์กรมีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๒.๑ ด้านการวางแผนกำลังคน ควรมีการดำเนินงานด้านการวางแผนกำลังคน โดยเริ่มดำเนินการจากวิเคราะห์หาตำแหน่งที่ของพนักงานที่ไม่เพียงพอ ในการวางแผนกำลังคนพนักงานเทศบาล ได้ดำเนินการจัดทำแผนอัตรากำลัง ๓ ปี

๒.๒ ด้านการสรรหาบุคคลเข้าทำงาน ควรมีตำแหน่งที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรโดยมีความชำนาญพิเศษในการปฏิบัติหน้าที่ ในการสรรหาบุคคลเพื่อบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานเทศบาลและการคัดเลือกพนักงานเทศบาลเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น

๒.๓ ด้านการคัดเลือก ควรมีตำแหน่งตามแผนอัตรากำลัง ๓ ปี การคัดเลือกอาจดำเนินการโดยวิธีสอบสัมภาษณ์ วิธีสอบข้อเขียน วิธีสอบปฏิบัติ วิธีประเมินหรือวิธีอื่นใดวิธีใดวิธีหนึ่ง

๒.๔ ด้านการบรรจุแต่งตั้ง ควรมีตำแหน่งจากส่วนงานที่ผ่านกระบวนการแล้ว พร้อมบรรจุแต่งตั้งให้กับพนักงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย เมื่อดำเนินการสรรหาบุคคลเข้าทำงานหรือดำเนินการคัดเลือกพนักงานเทศบาล

๒.๕ ด้านการปฐมนิเทศ ควรมีฝึกอบรมด้านการปฏิบัติหน้าที่ ระเบียบ กฎหมาย ขั้นตอนและวิธีการทำงานของราชการ หรือผู้ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร จัดให้มีการทดสอบความรู้ด้านระเบียบ กฎหมาย และขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

๒.๖ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ควรฝึกอบรมในสายงานที่ปฏิบัติให้มีการพัฒนาความรู้เพิ่มขึ้น พัฒนาให้มีความรู้เฉพาะทาง การศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ

๒.๗ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานการเลื่อนตำแหน่ง โดยมีการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ผู้บังคับบัญชาหน้าที่ประเมินการปฏิบัติราชการของผู้ใต้บังคับบัญชา

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ของเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ

๓.๒ ควรศึกษารูปแบบการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ

๓.๓ ควรศึกษาการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลภายใต้หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ตำบลทุ่งลุยลาย จังหวัดชัยภูมิ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ชนะศักดิ์ ยุวบูรณ์. กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองที่ดี. กรุงเทพมหานคร : บพิตรการพิมพ์, ๒๕๔๓

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร์. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร์, ๒๕๕๐

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. **การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)**. รายงานประจำปี ๒๕๔๑-๒๕๔๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๔

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม
The Development Of Human Potential By Buddhadhamma

พล.ต.ดร.ณรัฐ สวาสดิ์รัตน์*

บทคัดย่อ

การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เป็นความต้องการของหน่วยงานทุกหน่วยงานที่จะพัฒนาบุคคลากรของตนให้ดีขึ้น การพัฒนาบุคลากรบางครั้งก็เรียกว่าการพัฒนาขีดความสามารถหรือบางครั้งเรียกว่าการพัฒนาสมรรถนะ แต่ความหมายก็คงเป็นไปในลักษณะเดียวกัน นั่นคือการทำให้คนในหน่วยงานนั้นๆดีขึ้น เจริญขึ้น ด้วยการฝึก การอบรมให้ความรู้แก่บุคคลากรนั่นเอง

เมื่อกล่าวถึงการบริหารเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าหมายถึง คน (man) เงินหรืองบประมาณ (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) การจัดการ (management) หรือเรียกกันว่า 4M โดยเฉพาะคน เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากกว่าทรัพยากรทุกชนิดในองค์กร เพราะคนสามารถใช้ทักษะและความรู้ในการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรอื่นๆ คนสามารถพัฒนาสินค้า, ให้บริการและสร้างกำไรให้กับองค์กร ปัจจุบันมุมมองเกี่ยวกับคนเปลี่ยนจากการที่ถูกมองเป็นต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายมาเป็นสินทรัพย์ขององค์กร โดยถือเป็นทุนทางปัญญาทุนมนุษย์สามารถให้คุณค่าทางเศรษฐกิจ,ความรู้,ทักษะและความสามารถ โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐ ข้าราชการถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันการดำเนินการหรือนโยบายของรัฐบาลให้ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว หากบุคลากรภาครัฐมีคุณภาพและคุณธรรมโอกาสในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าจะมีมากขึ้น ตรงกันข้าม หากบุคลากรภาครัฐขาดคุณภาพ คุณธรรม ภาครัฐจะไม่สามารถปฏิบัติภารกิจสำคัญที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลและประชาชนให้สำเร็จลุล่วงไปได้

คำสำคัญ: ศักยภาพมนุษย์, หลักพุทธธรรม

Abstract

The development of human potential is a requirement of every agency, the agency will develop its staff better. Staff development for the better .Sometimes called development capabilities or sometimes called competency.But the meaning is still the same. That is to make People in organizations that grow better with training workshop to educate staff there.

* อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

When the administration is aware that generally refers to man, money, material and management. Also know as 4 M.The people are a valuable resource over all resources in the enterprise.Because people can use their skill and knowledge to other resources.People can develop products ,services and profitability to the organization. Current view on the transition from being viewed as a cost or expense as a corporate asset.It is the intellectual capital. Human capital can provide economic value, knowledge, skill and abilities. The government officials considered a key factor that drives the actions or policies of the government's success or failure. If government personnel quality and integrity in developing countries to be more progressive. Conversely, if the government lacks the moral quality personnel, the public sector will not be able to perform missions assigned by the government and the public to be restructured.

Keywords: human potential, Buddhism

๑. บทนำ

ท่ามกลางความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมเนื่องจากกระแสโลกาภิวัฒน์ที่ทำให้จากการใช้แรงงานไปใช้สมองหรือความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของแรงงานที่มีความหลากหลายเช่น ผู้หญิง ชนกลุ่มน้อยและผู้สูงอายุ ตลอดจนความอยู่รอดขององค์กรอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดช่องว่างของทักษะในการทำงาน ดังนั้นความสามารถขององค์กรในการจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงมีบทบาทสำคัญต่อความอยู่รอด ประสิทธิผล และความสามารถในการแข่งขันขององค์กร รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดขององค์กรท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

การพัฒนามนุษย์ (human resource development) ในภาษาไทยมีใช้หลายคำที่คล้ายๆ กัน เช่น การพัฒนาบุคคล การพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เป็นต้น ปัจจุบันจะนิยมใช้คำว่า การพัฒนามนุษย์ ซึ่งมีรากฐานในเรื่องของการฝึกอบรมและการพัฒนา (training and development) เพื่อให้ มนุษย์มีศักยภาพสูงขึ้นโดยนักวิชาการได้ให้ความหมายการพัฒนามนุษย์ไว้หลากหลายแตกต่างกันไป ทั้งในเชิงกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาระดับบุคคลเพื่อมุ่งปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานและเชิงเป้าหมายซึ่งเป็นการมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในความหมายที่กว้างขึ้นไปอีก โดยเน้นการวางแผนอาชีพ การจัดการ

ผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาองค์กรเพื่อความอยู่รอดขององค์กรเอง โดยบางท่านได้อธิบายการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในความหมายของการฝึกอบรมและการพัฒนาว่าเป็นความพยายามขององค์การที่มีเป้าหมายปรับปรุงผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันและอนาคตเพื่อให้บุคลากรได้รับทักษะ,ความรู้และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการแข่งขัน บางท่านให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการพยายามจัดให้บุคลากรได้รับข้อมูล,ทักษะและความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรและเป้าหมายขององค์กร โดยเป็นกระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและบางท่านก็ให้ความหมายอย่างกระชับว่าเป็นการที่บุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะให้มีความรู้ ทักษะและความสามารถที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา นักวิชาการตะวันตกหลายท่านซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักรัฐประศาสนศาสตร์ส่วนใหญ่ได้นิยามคำว่าการพัฒนาบุคลากรไว้อย่างน่าสนใจเช่นให้ความหมายว่าเป็นกลไกที่องค์กรจัดการเรียนรู้ให้แก่พนักงานเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานและสร้างโอกาสในความก้าวหน้า กับอีกท่านหนึ่งที่ให้ความหมายการพัฒนาบุคลากรว่า เป็นการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และให้บุคลากรมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่เป็นอยู่ปัจจุบันโดยเป็นการมองระยะยาวเพื่อให้บุคลากรสามารถรองรับหรือเตรียมรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๒. การพัฒนาศักยภาพตามทฤษฎีตะวันตก

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เป็นกิจกรรมที่เน้นการปรับปรุงผลการปฏิบัติงานโดยผ่านการจัดการเรียนรู้ในระดับบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้,ทักษะและทัศนคติที่ดีอันจะช่วยส่งผลต่อการปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การ ในปัจจุบันการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ถูกให้ความหมายที่กว้างขึ้นโดยให้ความสำคัญกับเรื่องการเรียนรู้ของบุคลากรที่ถือเป็นทรัพยากรสำคัญขององค์การเพิ่มมากขึ้นโดยมองถึงความก้าวหน้าของบุคลากรควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตขององค์กรด้วย ซึ่งนักวิชาการอธิบายการพัฒนามนุษย์ว่าเป็นการจัดการทรัพยากรมนุษย์ไม่เพียงแต่เป็นการฝึกอบรมและพัฒนาเท่านั้นแต่ยังรวมถึงกิจกรรมการพัฒนาและการวางแผนอาชีพเป็นรายบุคคล การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาองค์กรและการจัดการผลการปฏิบัติงาน บางท่านให้ความหมายการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ว่าเป็นการเรียนรู้และปรับปรุงการปฏิบัติงานทั้งในระดับบุคคล ทีมงานและองค์กรโดยเป็นการผสมผสานการพัฒนาทั้งระดับบุคคล การพัฒนาสายงานอาชีพ การจัดการผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาองค์กรกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์กรเข้าด้วยกัน

นักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้อย่างน่าสนใจเช่นหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หรืออธิบายว่าเป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ

(Understanding) ทักษะในการทำงาน (Skills) และทัศนคติ (Attitude) ให้เอื้ออำนวยต่อประสิทธิภาพในการทำงาน นอกจากนั้นบางท่านยังหมายความว่าเป็นหน้าที่และบทบาทของผู้บริหารต้องดูแลรักษาบุคลากรในการพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้และทักษะในด้านต่างๆ เพื่อให้มีความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติงานและพัฒนางานของตนเอง

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคคลให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ขององค์กรและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผน การดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ

ดนัย เทียนพุฒ[๑] ได้กล่าวว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีกระบวนการพัฒนาอยู่ ๒ ระดับดังนี้

๑. ระดับจุลภาคเป็นระดับการเรียนรู้ในองค์กร มี ๓ ระดับคือ การเรียนรู้ของบุคคล(Individual Learning) หัวใจสำคัญอยู่ที่การเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทีมการเรียนรู้ (Team Learning)เป็นรูปแบบการพัฒนา การทำงานที่เป็นทีมที่มีลักษณะข้ามฝ่ายงาน (Cross Functional) การช่วยตนเอง(Self-Directed Management) และการจัดการความคิดที่แตกต่าง และองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Organization Learning) เป็นการเรียนรู้ระดับสูงสุด ในองค์กรที่มีพื้นฐานมาจากทีมการเรียนรู้ การพัฒนาองค์กรให้เป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” เน้นในเรื่องการเรียนรู้ในที่ทำงาน (Workplace Learning) การมีความคิดแบบเป็นระบบหรือบูรณาการ การพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลรอบรู้ การมีเป้าหมายร่วมกัน และการบูรณาการเพื่อจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ระดับมหภาค เป็นระดับการพัฒนาในองค์กร มี ๓ ระดับคือ การพัฒนาระดับชุมชน/ประเทศ การพัฒนาระดับภูมิภาค และการพัฒนาสู่ระดับโลก

กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางการฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการออกแบบการสอน (instructional design)ว่าเป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับความจำเป็น ดังนี้

๑. การประเมินความจำเป็น (needs assessment) คือ กระบวนการประเมินองค์การเพื่อตรวจสอบว่าการฝึกอบรมและพัฒนาจะเกิดขึ้นในบริบทอะไรการประเมินบุคลากรว่า ใครบ้างที่จำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกอบรม และการประเมินงานว่าควรจะ

---

[๑] ดนัย เทียนพุฒ, **การจัดการทรัพยากรมนุษย์ : ภารกิจที่ท้าทาย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บุ๊คแบงก์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๔.

จัดการฝึกอบรมในเรื่องอะไรเพื่อใช้วางแผนการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพ โดยทำการวิเคราะห์ ๓ ระดับ คือ

๑.๑ การวิเคราะห์องค์กร เป็นกระบวนการกำหนดถึงความเหมาะสมของการฝึกอบรมโดยประเมินคุณลักษณะขององค์กรจากกลยุทธ์ ความพร้อมของทรัพยากรที่จะใช้และการให้การสนับสนุนต่อกิจกรรม เช่น งบประมาณ ระยะเวลา และผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกอบรมเป็นต้น

๑.๒ การวิเคราะห์บุคคล เป็นกระบวนการกำหนดความจำเป็นและความพร้อมของบุคลากรเป็นรายบุคคล พิจารณาจากการขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การมีเทคโนโลยีหรือบริการใหม่ๆ ที่ทำให้บุคลากรขาดความรู้ ทักษะและความสามารถ

๑.๓ การวิเคราะห์งาน เป็นกระบวนการระบุถึงความรู้ ทักษะและพฤติกรรมที่ควรจะให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมปกติจะดำเนินการควบคู่ไปกับการวิเคราะห์บุคคล

๒. ความพร้อมในการฝึกอบรม (readiness for training) เป็นการประสานระหว่างคุณลักษณะของบุคลากร เช่น ความสามารถในการเรียนรู้ ทัศนคติต่อการฝึกอบรม แรงจูงใจในการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมของงานที่สนับสนุนต่อการฝึกอบรม ได้แก่ สถานการณ์ที่บังคับ เช่น การขาดแคลนงบประมาณ การที่ไม่มีเวลาสำหรับการฝึกอบรม ความล้มเหลวในการสนับสนุนอุปกรณ์/เครื่องมือหรือเนื้อหาหลักสูตรสำหรับการฝึกอบรม เป็นต้น การสนับสนุนทางสังคม เช่น การเปิดโอกาสให้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาใช้ในการปฏิบัติงาน การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เข้ารับการฝึกอบรม การประเมินผล การปฏิบัติงานจากการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

๓. การวางแผนการฝึกอบรม (planning the training program) เมื่อพบว่า มีความจำเป็นในการฝึกอบรมและบุคลากรมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกอบรมหรือฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรที่จะต้องวางแผนการฝึกอบรม โดยเริ่มจากกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อช่วยให้ผู้สอนและผู้เข้ารับการฝึกอบรมทราบถึงความต้องการขององค์กรและสามารถใช้วัดความสำเร็จของแผนงานการฝึกอบรมการกำหนดผู้เข้ารับการฝึกอบรม,ผู้สอน,เนื้อหา,วิธีการฝึกอบรมและการประเมินผลการฝึกอบรมเป็นต้น โดยสามารถจัดการฝึกอบรมจากบุคลากรภายในองค์กรหรือจ้างผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเป็นผู้ถ่ายทอดด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การฝึกอบรมในห้องเรียนเพื่อช่วยเพิ่มพูนการเรียนรู้ของบุคลากร เช่น การบรรยาย การถกแถลง กรณีศึกษา การตั้งคำถาม-คำตอบ การแสดงบทบาทสมมติ และการเรียนรู้ผ่านทางไกลเช่น การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น การฝึกอบรมในที่ทำงาน เช่น การฝึกปฏิบัติงานเพื่อฝึกอบรมทักษะในการทำงานสถานการณ์จำลองเพื่อฝึกอบรมทักษะการตัดสินใจตัวแบบพฤติกรรมเพื่อฝึกอบรมการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น,โปรแกรมประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมและการเป็นผู้นำนอกจากนี้สามารถใช้การปฐมนิเทศ (orientation of new

employees) สำหรับบุคลากรใหม่โดยเปลี่ยนแปลงจากการนำเสนอเพียงกฎและระเบียบขององค์กรตามปกติเป็นให้ความสำคัญกับพันธกิจขององค์กร ตลอดจนวิธีจัดการฝึกอบรมต้องคำนึงถึงความหลากหลายของบุคลากร (diversity training) ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา เชื้อชาติ ทำให้จำเป็นต้องปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและมีความเสมอภาคกัน

๔. การนำแผนงานการฝึกอบรมไปปฏิบัติ (implementing the training program) ต้องคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ว่าคนสามารถเรียนรู้ได้อย่างไร ปกติบุคลากรจะสนใจเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานในปัจจุบันจึงต้องอาศัยการสื่อสารอย่างชัดเจนถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การนำเสนอข้อมูลที่มีความเด่นชัดและจดจำได้ง่าย และการช่วยเหลือผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการทำงานรวมถึงการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ เช่น อุปกรณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และทักษะจากการฝึกอบรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง

๕. การวัดผลลัพธ์ของการฝึกอบรม (measuring results of training) เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ปกติจะกำหนดการวัดตั้งแต่การพัฒนาแผนงานการฝึกอบรมพร้อมไปกับการกำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหาเพื่อระบุถึงวิธีวัดความสำเร็จโดยวัดได้จาก ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ความรู้หรือความสามารถที่ได้รับจากการฝึกอบรม การนำทักษะและพฤติกรรมใหม่ที่ได้จากการฝึกอบรมมาใช้ในการปฏิบัติงาน การปรับปรุงผลการปฏิบัติงานทั้งระดับบุคคลและองค์กร สามารถใช้การทดสอบสำหรับวัดความรู้ เช่น การประเมินทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม การเปรียบเทียบระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมกับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรม การทดสอบก่อนและหลัง และการทดสอบหลังการสำเร็จการฝึกอบรม เป็นต้น การสังเกตเพื่อประเมินทักษะและพฤติกรรมและการสำรวจเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติอย่างไรก็ตาม การจัดการฝึกอบรมจะเกี่ยวข้องกับงบประมาณจึงต้องวัดทางเศรษฐกิจ เพื่อประเมินความคุ้มค่าของแผนงานการฝึกอบรมด้วย

๓. การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธธรรม

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาตนให้เป็นคนดีก่อนแล้วสังคมก็จะดีไปด้วย ซึ่งตรงกับข้อความที่ว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือแนวทางการประพฤติดีปฏิบัติชอบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนที่สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดีทั้งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุถึงจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)[๒] กล่าวว่า การพัฒนาคน ต้องเป็นการพัฒนาคนเต็มทั้งคน ครบพร้อมกันทั้งระบบที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญาทั้ง ๓ ด้าน

[๒] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **การพัฒนาที่ยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมล คีมทอง, ๒๕๔๙).

แห่งการดำเนินชีวิตนั้นมีความสัมพันธ์อิงอาศัยเป็นปัจจัยส่งผลต่อกันจุดที่พึงพัฒนาในแต่ละด้านประกอบด้วย

๑. พฤติกรรม พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนา และช่วยให้ปัญญางอกงามอย่างน้อยพึงพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียน แต่เป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เกื้อกูล โดยเน้นพฤติกรรมทั่วไป ให้ความสำคัญพิเศษแก่พฤติกรรมเคยชินที่เคยพูดมามากแล้วข้างต้นโดยใช้แบบอย่างที่ดี วินัยและวัฒนธรรม ถ้าพฤติกรรมเคยชินที่ไม่เกื้อกูลเกิดขึ้นแล้วจะแก้ไขยากมาก พฤติกรรมในการทำมาหาเลี้ยงชีพ เป็นส่วนใหญ่ของเวลาและชีวิตของแต่ละบุคคล จึงควรพุ่งเป้าการพัฒนาคนมาที่การทำมาหาเลี้ยงชีพ ให้เป็นสัมมาอาชีวะ โดยเป็นการหาเลี้ยงชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนก่อเวรภัยทำลายผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม แต่ให้เป็นการหาเลี้ยงชีพที่ช่วยแก้ปัญหา สร้างสรรค์เกื้อกูลสังคมและธรรมชาติ

๒. จิตใจ จิตใจมีเจตจำนงที่เป็นตัวชี้นำกำหนดพฤติกรรม และสภาพจิตที่พอใจมีความสุขก็ทำให้พฤติกรรมมีความมั่นคงปัญญาจะทำงานได้ผลและพัฒนาไปได้ต้องอาศัยสภาพจิตใจที่เหมาะ โดยเฉพาะในการพัฒนาคนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ควรจะทำให้ได้ในเรื่องปลีกย่อย ในลักษณะที่สื่อนำความรู้สึกและท่าทีแห่งความรัก ชื่นชมปรารถนาดี เป็นมิตรและสร้างความรู้สึกเข้าใจตามเป็นจริง พร้อมทั้งเร้าจิตสำนึกที่จะก้าวเข้าไปร่วมสร้างสรรค์

จิตที่คิดจะได้จะเอา ทำให้เกิดท่าทีความรู้สึกแบบหวาดระแวงเป็นปฏิปักษ์ โดยมองเพื่อนมนุษย์เป็นคู่แข่งตลอดจนมองเขาเป็นเหยื่อ โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมของสังคมปัจจุบันที่อยู่ภายใต้ระบบแข่งขันหาผลประโยชน์จะหล่อหลอมสภาพจิตใจเช่นนี้มาก จึงต้องถ่วงดุลจิตที่คิดจะได้จะเอาด้วยการตั้งจิตคิดจะให้ซึ่งจะเป็นตัวนำจิตให้เกิดความสนใจต่อสุขทุกข์ของผู้อื่น เกิดความเข้าใจเห็นใจเพื่อนมนุษย์ พัฒนาเมตตากรุณามุทิตาขึ้นมาโดยวิธีธรรมชาติ และด้วยการพัฒนาพฤติกรรมในการให้เข้ามาควบคู่ก็ทำให้การให้กลายเป็นความสุขการรู้จักสันโดษอย่างถูกต้อง อย่างฉลาดมีจุดหมาย ไม่ใช่สันโดษอย่างเลื่อนลอย โดยรู้จักพอใจเป็นสุขได้ง่ายด้วยวัตถุทรัพย์สินสิ่งเสพสิ่งบริโภคเท่าที่ตนได้ตนมี ซึ่งหามาได้ด้วยความเพียรพยายามของตนโดยสุจริตชอบธรรม ไม่ต้องสูญเสียเวลา แรงงาน และความคิดไปกับการมัวครุ่นและวุ่นวายตามหาสิ่งเสพบำเรอตัวและเอาเวลาแรงงาน ละความคิดที่สงวนไว้ได้นั้นไปทุ่มเทให้กับการพัฒนาชีวิตของตน ทำสิ่งดีงาม ทำหน้าที่การงาน ทำการสร้างสรรค์บำเพ็ญประโยชน์ที่เป็นกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งจะทำให้ได้ทั้งความสุขระดับเสพวัตถุอย่างพอประมาณ ทั้งความสุขทางจิตใจที่ประณีตสูงขึ้นไปจากงานที่สัมฤทธิ์ เป็นต้น ทั้งการไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วยการเสพบริโภคมากเกินไป และทั้งการเกื้อกูลแก่สังคมไปพร้อมกันรักษาศักยภาพในการที่จะมีความสุขและอิสรภาพของชีวิตไว้ โดยมีสติไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้ชีวิตและความสุขของตนต้องไปขึ้นต่อวัตถุสิ่งเสพสิ่งบริโภคมากเกินไป สามารถรักษาอิสรภาพของชีวิตในทางความสุขไว้ได้ อย่างน้อยสามารถมีท่าทีความรู้สึกต่อวัตถุสิ่งเสพสิ่งฟุ่มเฟือยทั้งหลายว่า“มีก็ดี ไม่มีก็ดี”หรืออาจพัฒนาต่อไปถึงขั้นว่า “มีก็ได้ ไม่มีก็ดี”(การถือ

ศีล ๘ หรือรักอุโบสถ ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะรักษาอิสรภาพของชีวิตนี้ไว้) ตลอดจนพัฒนาศักยภาพในการมีความสุขให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป โดยเป็นคนที่สุขได้ง่ายยิ่งขึ้นๆและพัฒนาความสุขประณีตเป็นอิสระที่ไม่ต้องอาศัยสุขจากสิ่งเสพ ที่เรียกว่านิรามิสสุข สูงยิ่งๆ ขึ้นไป มีอุดมคติมีปณิธานในหน้าที่กิจการงาน ในการสร้างสรรค์ ทำสิ่งที่ดีงาม และการเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงามสมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้ได้ฝึกความรักงาน ความเพียรพยายามขยันอดทน ความรับผิดชอบความมีสติสมาธิ เป็นต้น ทำให้เกิดการพัฒนาชีวิตของคนพร้อมไปด้วยกันกับการเป็นองค์ประกอบ ที่พัฒนาสร้างสรรค์สังคม มีชีวิตที่ห่างไกลจากการเบียดเบียนทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๓. ปัญญาปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวจัดปรับทุกอย่างทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี และเป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งความมีอิสรภาพและสันติสุข จะต้องพัฒนาควบคู่ประสานกันไปและอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ เช่นให้รู้จักคิดในแนวทางของโยนิโสมนสิการ ไม่ใช่ทับถมกดให้จมลงไปในวังวนแห่งตัณหา หัดให้รู้จักคิดถามคิดตอบในเรื่องว่า คืออะไร เป็นอย่างไร เป็นมาอย่างไร เป็นเพราะอะไร เพื่ออะไร เป็นต้น ชี้แนะในทางปัญญาด้วย โยนิโสมนสิการ เช่นว่าสิ่งนี้คืออะไร ทำที่ไหนใช้เพื่ออะไร ทำได้อย่างไร มีข้อดีข้อเสียอย่างไร เราจะปฏิบัติต่อมันอย่างไรจึงจะดี เป็นต้น การใช้โยนิโสมนสิการ ในกรณีนี้เรียกว่าการบริโภคโดยพิจารณา หรือบริโภคด้วยปัญญา ฉะนั้น จึงต้องใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราและตรวจสอบอยู่เสมอโดยไม่ประมาทว่า พฤติกรรมของเรา การงานและกิจการของเรา ยังเป็นไปในทางส่งเสริมคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและปัญญาดีอยู่หรือไม่ มีส่วนใดที่จะทำลายคุณภาพชีวิตทำชีวิตจิตใจให้ตกต่ำลงเป็นไปเพื่อเบียดเบียนก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น แก่สังคม แก่โลกอันรวมทั้งธรรมชาติที่แวดล้อม เมื่อรู้ก็เร่งแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นไปในทางที่ดีที่เกื้อกูลยิ่งขึ้นไป การพัฒนาปัญญาที่รู้เข้าใจโลกและชีวิตตามเป็นจริงเข้าถึงความจริงของธรรมชาติจนผ่านพ้นความยึดในคุณค่า ที่ไม่เป็นจริงซึ่งเนื่องอยู่กับสิ่งปรุงแต่งอันไร้แก่นสารที่แท้ทั้งหลาย ทำจิตใจให้เป็นอิสระ มีความสุขเต็มอิ่มในตัว โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอก เป็นผู้ไม่มีอะไรที่จะต้องทำเพื่อตัวเองอีกต่อไป จึงใช้พลังงานของชีวิตทั้งหมดที่เหลืออยู่เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่โลกเป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์และเป็นผู้มีชีวิตที่เอื้อที่สุด ต่อการที่โลกทั้งหมด ทั้งโลกคือสังคมมนุษย์ และโลกแห่งธรรมชาติจะบรรลุจุดหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔. ความหมายเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔

คำว่า “ภาวนา” ก่อนที่จะแปลว่าเจริญ ภาวนาถ้าแปลตามตัวอักษร แปลว่า“การทำให้เป็นให้มี” หมายความว่า อันไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น อันไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้นซึ่งหมายความเลยไปว่า การทำให้เพิ่มพูนขึ้น ทำให้กล้าแข็งขึ้นอะไรพวกนี้ เราจึงแปลกันอีกความหมายหนึ่งว่า “ฝึกอบรม” คำว่า “ฝึกอบรม” ก็ไปใกล้กับความหมายของคำว่าสิกขา

เพราะฉะนั้น สิกขากับภาวนา จึงเป็นคำที่ใช้อย่างใกล้เคียงกัน บางทีเหมือนกันแทนกันเลยทีเดียว นี้เป็นการดึงเข้ามาหาตัวหลักใหญ่ ในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสในคำสอนของพระพุทธองค์เองเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคลท่านใช้ว่าภาวิตกาโย ภาวิตสีโล ภาวิตจิตโต ภาวิตปัญโญ คือคำว่า ภาวนา เวลาใช้เป็นคุณศัพท์เป็น ภาวิตะ ภาวิตกาโย ผู้มีกายที่เจริญแล้วหรือฝึกอบรมแล้ว ภาวิตสีโล ผู้มีศีลที่ฝึกอบรมแล้วหรือเจริญแล้วภาวิตจิตโต ผู้มีจิตที่เจริญแล้วหรือมีจิตที่ฝึกอบรมแล้ว ภาวิตปัญโญ ผู้มีปัญญาที่เจริญแล้วหรือปัญญาที่ฝึกอบรมแล้ว ถ้าเป็นคำนาม ๔ อันนี้ก็คือ ๑) กายภาวนา คนเป็นภาวิตกาโย ตัวการกระทำเป็นกายภาวนา ๒) ศีลภาวนา คนเป็นภาวิตสีโล ตัวกระทำเป็นจิตภาวนา ๓) จิตภาวนา คนเป็นภาวิตจิตโต ตัวกระทำเป็นจิตภาวนา ๔) ปัญญาภาวนา คนเป็นภาวิตปัญโญ ตัวกระทำเป็นปัญญาภาวนา

ภาวนา เป็นคำในภาษบาลี ที่มีรูปกิริยาศัพท์เป็น ภาเวติ มีความหมายตรงกับคำว่าวฑฺเฒติ ซึ่งก็คือ วัฒนา หรือ การพัฒนา ที่ใช้ในภาษาไทย คำว่า ภาวนา ในคำสอนของพระพุทธศาสนา หมายถึงการทำให้มีขึ้นเป็นครึ่ง การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ การฝึกอบรม, การพัฒนาเพื่อทำสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้นโดยมีความหมายครอบคลุมถึงการปฏิบัติตนทั้งหมดที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณธรรมภายในตน

ภาวนา ๔ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมักแสดงในรูปที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

พระผู้มีพระภาคเจ้า ชื่อว่า ทรงอบรมพระองค์แล้ว ทรงเป็นภาวิตัตต์ หรือพระองค์ที่ทรงเจริญหรือพัฒนาแล้ว เป็นอย่างไร คือ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอบรมพระวรกาย อบรมศีลอบรมจิตใจ อบรมปัญญา ดังนั้นความหมายของภาวนา ๔ คือ การเจริญ การพัฒนา ทั้งทางด้านสมถะ และวิปสสนา เพื่อให้มีผลปรากฏ เช่น มีบุคลิกภาพ ภาพลักษณ์ภายนอก และคุณธรรมภายในตนที่ดีขึ้นซึ่งในความหมายนี้ แบ่งผลที่ปรากฏออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) กายภาวนา หรือ การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทางวัตถุ ให้รู้จัก “กิน อยู่ ดู ฟัง” เป็น สามารถเสพสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้โทษ รู้จักควบคุมไม่ให้เกิดความต้องการที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น ๒) ศีลภาวนา หรือการพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือมนุษย์ตั้งอยู่ในกฎระเบียบ เพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการของตนนั้น ไม่ไปเบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายกับผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเกื้อกูลกันได้ด้วยดีด้วยสมรรถภาพ มีความเข้มเข็งมั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ มีความเบิกบานผ่องใสสงบสุข ๓) จิตภาวนา หรือ การพัฒนาจิต คือ การมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ความดีงามสมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพ มีความเข้มเข็งมั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ มีความเบิกบานผ่องใสสงบสุข และ ๔) ปัญญาภาวนา หรือ การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ อย่างเป็นนายความคิด และการหยั่งรู้ความจริง รู้เห็นเท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะจริง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)[๓] ได้กล่าวไว้อีกว่าการพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนา ก็คือ ภาวนา หมายถึง การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา ซึ่งมีการพัฒนาอยู่ ๔ ประเภทคือ ๑) กายภาวนาคือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมให้รู้จักติดต่อเกี่ยวกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ๒) ศีลภาวนาคือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน ๓) จิตภาวนาคือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข็มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลายเช่น มีการเมตตา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิและสดชื่นเบิกบานผ่องใส เป็นต้น ๔) ปัญญาภาวนาคือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาร่วมกันหลายอย่างเช่น การพัฒนากาย การพัฒนาจิต การพัฒนาปัญญาเข้าด้วยกันจึงจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยไม่เน้นอย่างใดอย่างหนึ่ง

ภาวนา การทำให้มีขึ้นเป็นขึ้น การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ

๑. การฝึกอบรม ตามหลักพระพุทธศาสนา มีสองอย่างคือ สมถภาวนา ฝึกอบรมให้เกิดความสงบ และวิปัสสนา ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจ ได้แก่ ๑) จิตภาวนา คือ การฝึกจิตใจให้เจริญงอกงาม ด้วยคุณธรรมความเข็มแข็งมั่นคง เบิกบาน สงบสุข ผ่องใส่ด้วยความเพียร สติ และสมาธิ ๒) ปัญญาภาวนา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา ให้รู้เททนเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนมีจิตรใจเป็นอิสระ ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์

๒. การเจริญสมถกรรมฐานเพื่อให้เกิดสมาธิ มี ๓ ขั้น คือ บริกรรมภาวนา ภาวนาขั้นตระเตรียม คือ กำหนอารมณ์กรรมฐาน อุปจาภาวนา ภาวนาขั้นจวนเจียน คือ เกิดอุปจารมาธิ และอัปปนาภาวนา ภาวนาขั้นแน่วแน่ คือ เกิดอัปปนาสมาธิ ขั้นฌาณ

๕. ความสำคัญเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔

ภิกษุผู้ไม่ได้เจริญการ สีล จิต ปัญญา จักไม่สามารถแนะนำผู้อื่นให้สามารถประพฤติใน อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ไม่สามารถแสดงธรรมอันเยี่ยมยอด ที่สร้างความปีติน่าชื่นชม แก่ผู้ฟัง ถลำลงสู่ธรรมดำ ได้แก่ แสดงธรรมเพื่อการแข่งดี เพื่อกล่าวกระทบบุคคลอื่นหรือ เพื่อหวังลาภสักการะ ไม่ใส่ใจไม่ให้ความสำคัญในพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดง

---

[๓] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต"**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐).

ไว้แต่กลับชื่นชมยินดี สนใจศึกษาในคำกล่าวของบุคคลนอกพระพุทธศาสนาประพฤติตนเป็นผู้มักมาก เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้คนรุ่นหลังพากันทำตาม

ภาวนา ๔ เป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าให้แก่บุคคล พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตน จึงเชิดชูบุคคลผู้มีการพัฒนาแล้วว่าเป็นบุคคลสูงสุดเป็นผู้ควรค่าแก่การบูชาซึ่งยกย่องเช่นนั้นเกิดจากคุณของภาวนา ๔ ที่เป็นผลของการฝึกตนนั้นเอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)[๔] ให้ข้อคิดไว้ว่า ภาวนา ๔ ตอนปฏิบัติการฝึกสิกขามี ๓ แต่ทำไมตอนวัดผล ภาวนามี ๔ ไม่เท่ากัน ทำไม (ในเวลาทำการฝึก)จัดจึง เป็นสิกขา ๓ และ(ในเวลาวัดผลคนที่ได้รับการฝึก) จึงจัดเป็นภาวนา ๔ ชี้แจงว่า ธรรมภาคปฏิบัติการต้องจัดให้ตรงสอดคล้องกับระบบความเป็นไปของธรรมชาติ แต่ตอนวัดผลไม่ต้องจัดให้ตรงกันแล้ว เพราะวัตถุประสงค์อยู่ที่จะมองดูผลที่เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งมุ่งที่จะให้เห็นชัดเจนตอนนี้ถ้าแยกละเอียดออกไปก็จะยิ่งดี นี่แหละคือเหตุผลที่ว่าหลักวัดผลคือภาวนาเพิ่มเป็น ๔ ข้อให้ดูความหมาย และหัวข้อของภาวนา ๔ นั้นก่อน “ภาวนา” แปลว่า ทำให้เจริญ ทำให้เป็นทำให้มีขึ้น หรือฝึกอบรม ในภาษาบาลี ท่านให้ความหมายว่า “วฑฺฒนา” คือวัฒนา หรือพัฒนานั่นเองภาวนานี้เป็นคำหนึ่งที่มีความหมายใช้แทนกันได้กับ “สิกขา” ภาวนาจัดเป็น ๔ อย่าง คือ ๑) กายภาวนา การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทางวัตถุมนุษย์ ๒) ศีลภาวนา การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ ๓) จิตภาวนา การพัฒนาจิต คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ และ ๔) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ และการหยั่งรู้ความจริง

อย่างที่กล่าวแล้วว่า ภาวนา ๔ นี้ ใช้ในการวัดผลเพื่อดูว่าด้านต่างๆ ของการพัฒนาชีวิตของคนนั้น ได้รับการพัฒนาครบถ้วนหรือไม่ ดังนั้น เพื่อจะดูให้ชัด ท่านได้แยกบางส่วนละเอียดออกไปอีกส่วนที่แยกออกไปอีกนี้ คือ สิกขาข้อที่ ๑ (ศีล) ซึ่งในภาวนา แบ่งออกไปเป็นภาวนา ๒ ข้อ คือกายภาวนา และศีลภาวนาทำไมจึงแบ่งสิกขาข้อศีล เป็นภาวนา ๒ ข้อที่จริง สิกขาด้านที่ ๑ คือศีล นั้น มี ๒ ส่วนอยู่แล้วในตัว เมื่อจัดเป็นภาวนา จึงแยกเป็น ๒ ได้ทันที คือ

๑. ศีล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกาย (ที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ) ได้แก่ความสัมพันธ์กับวัตถุหรือโลกของวัตถุและธรรมชาติส่วนอื่น ที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่นเรื่องปัจจัย ๔ สิ่งที่เราบริโภคใช้สอยทุกอย่าง และธรรมชาติแวดล้อมทั่วๆ ไปส่วนนี้แหละที่แยกออกไปจัดเป็น กายภาวนา

---

[๔] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔).

๒. ศีล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือบุคคลอื่นในสังคมมนุษย์ด้วยกัน ได้แก่ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่ร่วมกันด้วยดีในหมู่มนุษย์ ที่จะไม่เบียดเบียนกัน แต่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันส่วนนี้ แยกออกไปจัดเป็น ศีลภาวนาในไตรสิกขา ศีลครอบคลุมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางวัตถุหรือทางกายภาพ และทางสังคม รวมไว้ในข้อเดียวกันแต่เมื่อจัดเป็นภาวนา ท่านแยกกันชัดออกเป็น ๒ ข้อ โดยยกเรื่องความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในโลกวัตถุแยกออกไปเป็นกายภาวนาส่วนเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในสังคม จัดไว้ในข้อศีลภาวนา ทำไมตอนที่เป็นสิกขาไม่แยก แต่ตอนเป็นภาวนาจึงแยก อย่างที่กล่าวแล้วว่า ในเวลาฝึกหรือในกระบวนการฝึกศึกษา องค์ทั้ง ๓ อย่างของไตรสิกขา จะทำงานประสานไปด้วยกัน ในศีลที่มี ๒ ส่วน คือความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพในโลกวัตถุ และความสัมพันธ์กับมนุษย์ในสังคมนั้น ส่วนที่สัมพันธ์แต่ละครั้งจะเป็นอันใดอันหนึ่งอย่างเดียวในกรณีหนึ่งๆ ศีลอาจจะเป็นความสัมพันธ์ด้านที่ ๑ (กายภาพ) หรือด้านที่ ๒ (สังคม) ก็ได้ แต่ต้องอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ในระบวนการฝึกศึกษาของไตรสิกขา ที่มีองค์ประกอบทั้งสามอย่างทำงานประสานเป็นอันเดียวกันนั้น จึงต้องรวมศีลทั้ง ๒ ส่วนเป็นข้อเดียว ทำให้สิกขามีเพียง ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แต่ในภาวนาไม่มีเหตุบังคับอย่างนั้น จึงแยกศีล ๒ ส่วนออกจากกันเป็นคนละข้ออย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ จะได้วัดผลดูจำเพาะให้ชัดไปทีละอย่างว่าในด้านซ้าย ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัตถุ เช่นการบริโภคปัจจัย ๔ เป็นอย่างไร ในด้านศีล ความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์เป็นอย่างไร เป็นอันว่า หลักภาวนา นิยมใช้ในเวลาวัดหรือแสดงผล แต่ในการฝึกศึกษาหรือตัวกระบวนการฝึกฝนพัฒนา จะใช้เป็นไตรสิกขาเนื่องจากภาวนาท่านนิยมใช้ในการวัดผลของการศึกษาหรือการพัฒนาบุคคล รูปศัพท์ที่พบจึงมักเป็นคำแสดงคุณสมบัติของบุคคล คือแทนที่จะเป็นภาวนา ๔ (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา) ก็เปลี่ยนเป็นภาวิต ๔ คือ

๑. ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้วคือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทายกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี เริ่มแต่รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตา หู ดู ฟังเป็นต้น อย่างมีสติ ดูเป็นฟังเป็น ให้ได้ปัญญา บริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยี อย่างฉลาดได้ผลตรงเต็มตามคุณค่า

๒. ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้วคือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนเวรภัย ตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีวะที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์ และส่งเสริมสันติสุข

๓. ภาวิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้วคือ มีจิตในที่ฝึกอบรมดีแล้วสมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตา กรุณา เอื้ออารี มีมุทิตามีความเคารพอ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้นสมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคงมีความเพียร

พยายาม กล้าหาญ อดทน รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจที่ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เอิบอิ่ม ผ่องใส และสงบ เป็นสุข

๔. ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้วคือรู้จักคิดรู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่างๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหรือตามที่มันเป็น ปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำบัญชาไม่ได้ เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิตเป็นอิสระไร้ทุกข์

ผู้มีภาวนา ครบทั้ง ๔ อย่าง เป็นภาวิต ทั้ง ๔ ด้านนี้แล้ว โดยสมบูรณ์เรียกว่า“ภาวิตัตตะ” แปลว่าผู้ได้พัฒนาตนแล้ว ได้แก่พระอรหันต์

๖. กระบวนการเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวนา ๔ (การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา : cultivation; training; development)

๑. กายภาวนา การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development

๒. สีลภาวนา การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน : moral development

๓. จิตภาวนา การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น : cultivation of the heart; emotional development

๔. ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

พอสรุปได้ว่า ภาวนา ๔ เป็นหลักธรรมที่ผู้ปฏิบัติผู้ได้ปฏิบัติตามได้แล้วจะมีผลดีทั้งสิ้น โดยการปฏิบัติ สีลภาวนา สมาธิภาวนา ปัญญาภาวนา และกายภาวนาภาวนา จากการทำงานทุกอาชีพนั้นต้องมีหลักต้องมี ทั้ง สีล สมาธิปัญญา และกาย ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้การทำงานต่างๆ ก็ไม่อาจประสบผลสำเร็จก็เป็นไปได้การพัฒนาศักยภาพตามหลักภาวนา ๔ พบว่า ศักยภาพ หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ในตัวของเราอยู่แล้ว การพัฒนาศักยภาพก็คือ การดึงเอาความสามารถที่มีอยู่ข้างในเอามาฝึกฝนพัฒนาให้ดีขึ้น เพื่อเอามาใช้งานให้เกิดประโยชน์ต่อตนและผู้อื่น

หลักภาวนา ๔ คือ หลักของการพัฒนา การฝึกฝน เป็นหลักของความเจริญ ๔ ด้าน ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพจะต้องพิจารณาถึงการพัฒนาตามหลักภาวนา ๔ ว่าจะพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้ง ๔ ด้านหรือจะพัฒนาทีละด้าน หรือให้น้ำหนักให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพไปทางด้านที่มีความจำเป็นเร่งด่วนสูงสุดก่อน ทั้งนี้เพื่อประกันว่าผลจากการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ทั้ง ๔ ด้านจะได้ out put ดีงาม มีคุณธรรมและเป็นประโยชน์แก่สังคมในที่สุด

กายภาวนา ศักยภาพทางกายคือ ความแข็งแรงและอดทน (Strong and Tolerance) ความสง่าผ่าเผย (Be Dignified) สุขภาพที่ดี (Good Health) และการมีทักษะ (Skill) ดังนั้นจึงต้องนำสิ่งเหล่านี้มาพัฒนาให้เกิดศักยภาพสูงสุดด้วยการฝึกอบรม

ศีลภาวนา ศักยภาพทางศีลคือความมีระเบียบวินัย (Discipline)เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อองค์กร แม้กระทั่งสถาบันครอบครัวก็ต้องมีระเบียบวินัย การจะมีระเบียบวินัยได้ขึ้นอยู่กับการฝึกฝนอบรม การมีกฎข้อบังคับของหน่วยงานหรือครอบครัวมีบทลงโทษที่ชัดเจน, นอกจากนี้ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล (Generousness) ต่อกันและกันเป็นสิ่งจำเป็นในการใช้ชีวิต ความซื่อตรง (Honesty)และความสามัคคี (Union is strength) คือสิ่งจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาดังนั้นจึงต้องนำสิ่งเหล่านี้มาพัฒนาให้เกิดศักยภาพสูงสุดด้วยการฝึกอบรมและการพัฒนา

จิตภาวนา จิต เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ การนำจิตมาพัฒนาให้เกิดศักยภาพสูงสุดเป็นเรื่องยาก แต่ถ้าทำได้สำเร็จจะทำให้เกิดพลังแห่งการบรรลุภารกิจอย่างสูงเช่นกัน เรื่องของจิตใจ ขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญจะปฏิบัติต่อคนเหมือนเครื่องจักรมิได้และรางวัลทางจิตใจมีผลต่อการจูงใจในการทำงานรูปแบบในการพัฒนาศักยภาพตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิตภาวนา สิ่งที่ต้องนำมาพัฒนาด้านจิตภาวนาคือความจงรักภักดี (Loyal), ความเสียสละ (Sacrifice) ความมีสมาธิ (Concentration) และความกล้าหาญ (Bravely) สิ่งเหล่านี้จำเป็นจะต้องมีอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ปฏิบัติงานดังนั้นจึงต้องนำสิ่งเหล่านี้มาพัฒนาให้เกิดศักยภาพสูงสุดด้วยการฝึกอบรมและการศึกษา

ปัญญาภาวนา ปัญญาในทางพระพุทธศาสนา คือปัญญาในการให้รู้ให้เข้าใจในสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงรู้ทันโลกทันชีวิต วัตถุประสงค์หลักของการมีปัญญาก็คือเอาไว้แก้ปัญหาด้วยแนวทางที่ถูกต้อง การพัฒนาปัญญาจึงอยู่ที่การศึกษาเล่าเรียนการอบรมสั่งสอนกล่อมเกลาให้รู้จักคิดจากการประมวลความต้องการจากศักยภาพด้านปัญญาภาวนาที่นำมาพัฒนาศักยภาพ ปัญญาที่สามารถนำมาแก้ปัญหาได้ถูกต้องที่สุด คือ ปัญญาที่เกิดจากสมาธิ เป็นปัญญาที่มีกำลัง เพราะมีเหตุมีผล เป็นปัญญาที่ถูกต้องไม่หลงทางสิ่งที่ต้องการนำมาพัฒนาจากด้านปัญญาภาวนาคือการรู้จักแก้ปัญหาในทางที่ถูกต้องดีงาม(Solve a Problem), การรู้จักวิเคราะห์ (Analyze), ความรอบรู้ (Omniscience)และความคิดริเริ่ม

(Initiative)ดังนั้นจึงต้องนำสิ่งเหล่านี้มาพัฒนาให้เกิดศักยภาพสูงสุดด้วยการพัฒนาและการศึกษา

การเปรียบเทียบระหว่างหลักพุทธธรรมกับแนวคิดทฤษฎีตะวันตกในเรื่องการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ (โดยอนุโลม)

ลำดับ	พุทธธรรม (ภาวนา ๔)	แนวคิดทฤษฎีตะวันตก
๑.	กายภาวนา (physical development)	ทักษะในการทำงาน (Skills)
๒.	ศีลภาวนา (moral development)	ความเข้าใจ (Understanding)
๓.	จิตภาวนา (emotional development)	ทัศนคติ (Attitude)
๔.	ปัญญาภาวนา (intellect development)	ความรู้ (Knowledge)

๗. สรุป

การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์นั้นต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มจากการฝึกอบรมแล้วพัฒนาศักยภาพของตนไปเรื่อยๆ สูงขึ้นเป็นลำดับจนบรรลุจุดประสงค์ของตนและสังคม การพัฒนาศักยภาพ ต้องมีการพัฒนาปัญญาเป็นแกนกลาง เพราะปัญญาจะเป็นตัวปรับพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี เป็นตัวนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีอิสรภาพและสันติสุขและจะต้องพัฒนาควบคู่กันไปและอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ในทางพระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักการฝึกฝนตนเองอยู่เสมอทั้งทางกาย จิตใจ ปัญญา ฝึกให้เป็นผู้มีศีล สอนให้รู้จักการแสวงหาความรู้เข้ามาใส่ตัวสอนให้รู้จักพิจารณาและที่สำคัญคือสอนให้รู้จักการแบ่งปันเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น เมื่อปฏิบัติทุกอย่างด้วยปัญญาแล้วมนุษย์ก็จะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับ

พระพุทธศาสนาให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กล่าวคือ มนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำด้วยการฝึกฝนอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ซึ่งได้แก่คุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญาที่ส่งผลไปสู่ภายนอกตนซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกายและวาจา และเมื่อมีปฏิบัติในทุกด้านครบถ้วนแล้วในทางศาสนาก็จะให้ความสำคัญต่อเรื่องจิต เพราะจิตเป็นผู้บงการให้บุคคลมีพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ ในการพัฒนาจิตของบุคคลตามแนวพุทธนี้เป็นการฝึกให้บุคคลมีจิตใจสงบถือว่าเป็นการทำให้บุคคลได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามที่สังคมต้องการ ผู้ที่ได้รับการอบรมทางจิตให้ถูกวิธีจะสามารถพัฒนาจิตได้ คำกล่าวที่ว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” จึงเป็นความจริง เพราะเมื่อบุคคลมีจิตใจสงบและคิดแต่ในสิ่งที่ดีแล้วก็จะมีผลทำให้ร่างกาย พฤติกรรมหรือการประพฤติปฏิบัติเป็นไปแต่ในสิ่งที่ดีงาม

เมื่อมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ ก็ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น เพราะฉะนั้นมนุษย์ทำอะไรขึ้นมา ก็มีผลในระบบเหตุปัจจัยนี้ กระทบต่อสิ่งภายนอกบ้าง กระทบตัวเอง

บ้าง และในทำนองเดียวกัน สิ่งที่เกิดขึ้นภายนอก ก็มีผลกระทบต่อตัวมนุษย์ด้วย คือทั้งในมุมกิริยาและปฏิกิริยา ตัวเองทำไปก็กระทบสิ่งอื่น สิ่งอื่นเป็นอย่างไรก็มากระทบตัวเอง ข้อสำคัญคือมองไปให้ครบตลอดทั่วระบบความสัมพันธ์นี้ ว่าชีวิตและกิจกรรมการกระทำของตนเอง ทั้งเป็นไปตามระบบเหตุปัจจัยแล้วก็ทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ดนัย เทียนพุฒ. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์ : ภารกิจที่ท้าทาย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บุ๊คแบงก์, ๒๕๔๒.

_____. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมล คีมทอง, ๒๕๔๙.

_____. **พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

_____. **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔.

ความจำเป็นในการใช้มาตรา ๔๔ ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)
The Need to Use Section 44 of the National Council for Peace and Order (NCPO)

สยามพร พันธไชย[***]
สวาท ฮาดภักดี, ธีร์ดนัย กัปโก[**]
ร.ต.ต.สนุก สิงห์มาตร[***]

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นบทความที่กล่าวถึง ความจำเป็นในการใช้มาตรา ๔๔ ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งเป็นความจำเป็นในการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติการ โดยมี พลเอก ประยุกธ์ จันโอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในการกำหนดใช้มาตรการเหล่านี้ เกิดจากแนวทางการเลือกตั้งในรูปแบบเดิมมีการต่อต้านอย่างกว้างขวาง ถ้าเลือกตั้งต่อไปในสถานการณ์เช่นนี้ ความหน้าเชื่อถือและความวุ่นวายยังคงมีอยู่ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ จึงก่อการรัฐประหารขึ้น ซึ่งหลังจากการรัฐประหาร ยังมีปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ที่เป็นปัญหาเรื้อรัง หลากแต่มีวิธีการเดียวคือ การกำหนดใช้มาตรา ๔๔ ซึ่งมามาตรา ๔๔ กับ กฎอัยการศึก จากภาพรวมค่อนข้างเหมือนกันแต่จะแตกต่างในทางรายละเอียด ตรงที่ กฎอัยการศึก มีบทบัญญัติที่ชัดเจน แต่มาตรา ๔๔ ขอบเขตอำนาจนั้นกว้างกว่า ในเรื่องของอำนาจ กฎอัยการศึก ให้อำนาจแก่ทหาร แต่ มาตรา ๔๔ มีอำนาจทั้งนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ความเหมือนคือ ยังคงห้ามไม่ให้ชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า ๕ คนเช่นเดิม นอกจากนี้ ทุกการกระทำของ คสช. จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและไม่ต้องรับโทษใดๆ ตามที่อาจจะเกิดขึ้นตลอดการบังคับใช้มาตรา ๔๔ โดยเมื่อการแก้ไขปัญหาในการดำเนินตามยุทธศาสตร์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาตินั้น ความจำเป็นที่ชัดเจนและที่จำเป็นต้องใช้เกิดจากปัญหาพื้นฐานของสังคมนั้นเอง เมื่อสามารถแก้ไขปัญหาพื้นฐานของสังคม โดยการปฏิบัติตามกฎ กติกาที่กำหนดไว้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยทุกวันนี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ จะเห็นได้จากประเทศที่มีการพัฒนาแล้ว ประเทศเหล่านั้นจะเคารพกฎกติกา และดำเนินตามกติกาที่กำหนดไว้ ซึ่งมีกระบวนการในการให้สิทธิซึ่งกันและกัน โดยมีการเคารพการตัดสินใจของผู้คนหมู่มาก แต่คนหมู่มากก็เคารพในสิทธิของคนกลุ่มน้อยเช่นเดียวกัน เมื่อบุคคลในสังคมสามารถดำเนินตามเงื่อนไขและกติกาของสังคม เขาเหล่านั้น

[*] อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
[**] อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
[***] อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ก็จะอยู่อย่างสันติสุข เมื่อเกิดความเท่าเทียมทางด้านสิทธิหน้าที่ ประเทศชาติจึงมีการพัฒนาการที่ดีขึ้นต่อไปได้

คำสำคัญ: ความจำเป็น, การใช้มาตรา ๔๔, คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

Abstract

This article discusses the need in applying Section 44 of the National Council for Peace and Order (NCPO), which is necessary to determine the guidelines for practices, led by General Gen. Prayut Chan-o-cha, the head of NCPO. The reason for using Section 44 is that the approach of the election in their original form was widely opposed and to continue the original approach of election seems to create endless conflict. NCPO therefore made the coup in order to solve to problems. However, the problems have not been solved after the coup. Therefore, there is a need for NCPO to use Section 44 which is almost the same as the martial law. They are different in details; the martial law has clear provisions while Section 44 gives wider authority. The martial law gives authority to the military while Section 44 gives authority to legislation, administration and judiciary. The similar measure of these two is to ban the political gatherings of more than five people. All the action of NCPO will be protected by law without any penalties. The enforcement of Section 44 is to solve the problems based on the implementation strategy of the NCPO. The need is clear and the need was occurred based on the basic problems of society itself. If the people in the society respect laws, social regulations and right; and listen to the votes of the majority of people, this would not happen. In other words, this can be seen in the developed country where people in minor or major groups respect each other. There will be peace and the equality of right and duties will happen. The nation then will positively grow.

Keywords: Need, Section 44, National Council For Peace And Order

๑. บทนำ

ภายใต้การปกครองประเทศของ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. มาตรา ๔๔ แห่งรัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว มอบอำนาจให้ คสช. ออกคำสั่งอะไรก็ได้แบบเบ็ดเสร็จ และครอบคลุมทุกเรื่อง พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะหัวหน้า คสช. ก็ได้อาศัยอำนาจตามมาตรา ๔๔ ออกประกาศคำสั่งหัวหน้า คสช. ไปแล้วอย่างน้อย ๙๙ ฉบับ เป็นคำสั่งที่ออกใน พ.ศ. ๒๕๕๘ จำนวน ๔๘ ฉบับ และคำสั่งที่ออกใน พ.ศ. ๒๕๕๙ (นับถึงเดือนสิงหาคม) จำนวน ๕๑ ฉบับ ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน เช่น การออกคำสั่งเกี่ยวกับการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น การบริหารราชการในส่วนต่างๆ การแก้ไขปัญหานักเรียนตีกัน การแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ การจัดให้มีเรียนฟรี ๑๕ ปี หรือการออกคำสั่งมาตรการและอุปถัมภ์ศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย เป็นต้น[๑]

หากกระบวนการดังกล่าวเป็นผลทำให้ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ต้องปฏิบัติโดยมีความต้องการให้คงอยู่ซึ่งความมั่นคงของชาติ ด้วยเหตุผลหลายประการ คือ

๑. ฝ่ายความมั่นคง ยังคงเดินหน้าสร้างความเข้มแข็งให้กับทุกภาคส่วน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามมาในอนาคต ซึ่งหลายนโยบายได้บรรลุเป้าหมายโดยเฉพาะการดูแลและให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง โดยได้ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมได้ในทุกจังหวัด และทุกอำเภอ เพื่อเป็นศูนย์บริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จในการรับแจ้งข้อมูลและเรื่องราวร้องทุกข์ รวมทั้งให้คำปรึกษากับประชาชนทั่วประเทศอย่างเท่าเทียมกัน

๒. ฝ่ายเศรษฐกิจ ยังคงให้ความสำคัญกับการดูแลเรื่องค่าครองชีพ และราคาสินค้าโดยตลอดเดือนที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการต่อเนื่องในเรื่องการจำหน่ายสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพกระจายลงสู่ระดับอำเภอรวม ๓๖ ครั้ง สามารถลดค่าครองชีพให้กับประชาชนกว่า ๑ แสนคน ขณะเดียวกันยังให้กระทรวงพาณิชย์จัดงานกระตุ้นเศรษฐกิจ และดูแลค่าครองชีพ ภายใต้งานมหกรรม พาณิชย์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจคืนความสุขให้ประชาชน ที่จังหวัดเชียงใหม่ และอุดรธานีในช่วงต้นเดือนสิงหาคมที่ผ่านมา หลังจากนี้จะจัดงานดังกล่าวอีก ๒ ครั้งที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา และจังหวัดนครศรีธรรมราช

๓. ฝ่ายกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม นอกจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว และการแก้ไขกฎหมายด้านต่างๆ ให้ปราบปรามการทุจริตภาครัฐ ยาเสพติด และการค้ามนุษย์ได้สะดวกมากยิ่งขึ้นแล้ว จนถึงปัจจุบัน ฝ่ายกฎหมายฯ ได้ผลักดันกฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน และการพัฒนาเศรษฐกิจ ให้มีผลบังคับใช้แล้ว ๑๑ ฉบับ เช่น การเพิ่มเงินช่วยค่าครองชีพผู้รับเบี้ยหวัดบำนาญที่ได้รับเงินต่ำกว่าเดือนละ ๙,๐๐๐ บาท และการขยายเวลาการลดอัตราภาษีมูลค่าเพิ่ม และเพื่อเป็นการเตรียม

---

[๑] Ilaw, **มาตรา ๔๔ กับอำนาจถอดถอน แต่งตั้ง โยกย้าย ระงับการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ.** แหล่งที่มา : https://ilaw.or.th/node/4254 [๒๐ มกราคม ๒๕๖๐].

ความพร้อมเข้าสู่โรดแมประยะที่ ๒ ไม่เพียงสนับสนุนให้ สนช.สามารถผลักดันกฎหมาย ได้ตามระยะเวลาที่ คสช.กำหนด ยังได้นำร่างกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของ คสช. เพื่อเสนอให้ สนช.พิจารณามากกว่า ๔๐ ฉบับ และฝ่ายกฎหมายฯ ยังได้เตรียมเสนอร่างกฎหมายที่เป็นประโยชน์แก่สังคมในวงกว้างให้เข้าสู่การพิจารณาของ สนช.ในวาระแรกรวม ๕ ฉบับ เช่น ร่าง พ.ร.บ.การทวงหนี้ และร่างแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อคุ้มครองสิทธิของลูกหนี้ และผู้ค้ำประกัน เป็นต้น

๔. ฝ่ายสังคมจิตวิทยา รับผิดชอบการแก้ไขปัญหาที่ทำให้สังคมไทยอ่อนแอ โดยร่วมกับฝ่ายต่างๆ จัดกิจกรรมคืนความสุขให้กับคนในชาติในรูปแบบต่างๆ ในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ และเร่งขับเคลื่อนงานในส่วนที่รับผิดชอบทุกด้าน โดยมีผลงานที่ชัดเจน

๕. ฝ่ายกิจการพิเศษ ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติฯ วันคล้ายวันเสด็จพระราชสมภพสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร “๖๒ พรรษามหาวชิราลงกรณ” ระหว่างวันที่ ๒๖-๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗ โดจัดกิจกรรมพิธีบำเพ็ญกุศล พิธีเจริญพระพุทธมนต์ พิธีทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ ๑๖๒ รูป พิธีถวายเครื่องสักการะจุดเทียนถวายพระพรชัยมงคลและถวายราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติ และได้ดำเนินการจัดงาน[๒]

หากพิจารณาจากปรากฏการณ์ที่เห็นได้จากสังคมถึงแนวทางการขับเคลื่อนประเทศของ คสช. จะเห็นได้ว่า ขณะนี้ทั้งการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน และระบบเศรษฐกิจในทุกภาคส่วนได้กลับสู่ภาวะปกติแล้ว ส่วนปัญหาต่างๆ ที่อยู่ระหว่างการแก้ไขนั้นล้วนเป็นปัญหาที่สะสมมายาวนาน จึงต้องใช้เวลาในการสะสาง และหลายปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้ด้วย คสช.เพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกกลุ่มทุกฝ่าย ทั้งนี้ คสช. ขอให้คำมั่นว่า ทั้ง คสช. และรัฐบาลที่กำลังจะเข้ามาบริหารประเทศ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน จะร่วมมือกันทำให้สังคมไทยลดความหวาดระแวงที่มีต่อกัน และร่วมกันสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนทุกหมู่เหล่าให้มีต่อภาครัฐ เพื่อร่วมกันสร้างประเทศเทศไทยที่เข้มแข็ง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลก และการก้าวสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน รวมทั้งเพิ่มศักยภาพของประเทศไทยในประชาคมโลกให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้นต่อไป

๒. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช.

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. (อังกฤษ: National Council for Peace and Order (NCPO) เดิมใช้ชื่อ National Peace and Order Maintaining Council (NPOMC)) เป็นคณะผู้ยึดอำนาจการปกครองราชอาณาจักรไทยไว้ได้ โดยกระทำรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ตั้งแต่เวลา ๑๖:๓๐ น. หลังจากประกาศ

[๒] รัฐบาลไทย, **ผลการปฏิบัติงานของ คสช.เดือนที่ ๓**. แหล่งที่มา : http://www.thaigov.go.th/index.php/th/news1/item/85619-id85619 [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐].

กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร พร้อมทั้งจัดตั้งกองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (กอ.รส.) ได้สองวัน และมีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะจันทร์โอชา ผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (ผอ.รส.) เรียกประชุมผู้แทนรัฐบาล,วุฒิสภา, คณะกรรมการการเลือกตั้ง พรรคเพื่อไทย พรรคประชาธิปัตย์ นปช. และกปปส. ที่สโมสรทหารบก ถนนวิภาวดีรังสิต เพื่อหาข้อสรุปในการก้าวผ่านวิกฤตการณ์ทางการเมือง แต่ไม่อาจหาข้อสรุปได้ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และผู้บัญชาการเหล่าทัพ จึงประกาศกระทำรัฐประหารในที่ประชุม และควบคุมตัวผู้เข้าร่วมประชุม ยกเว้นตัวแทนวุฒิสภา และคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยนำตัวไปยังกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ซึ่งใช้เป็นกองบัญชาการของ คสช.

วันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ทหารได้แจกใบปลิวให้ประชาชนที่สัญจรย่าน อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยใบปลิวนั้นได้ระบุถึง เหตุผลในการยึดอำนาจของคสช. ว่ามีความขัดแย้งทางความคิดการเมืองอย่างรุนแรง หยั่งลึกจากระดับประเทศไปถึงระดับครอบครัวคนไทย การใช้อำนาจการปกครองที่กระทำอยู่เดิม ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความแตกแยก และการกระทำผิดของกลุ่มต่างๆ ได้อีกต่อไป แนวทางการเลือกตั้งในรูปแบบเดิมมีการต่อต้านอย่างกว้างขวาง ถ้าเลือกตั้งต่อไปในสถานการณ์เช่นนี้ อาจเกิดปัญหาความวุ่นวายไม่จบสิ้น การชุมนุมทางการเมืองที่มีต่อเนื่องมาถึง ๖ เดือน ซึ่งมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางความคิด และการแก่งแย่งผลประโยชน์ทางการเมือง ตลอดระยะเวลา ๙ ปีที่ผ่านมา (วิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ. ๒๕๔๘–๒๕๕๓ และ พ.ศ. ๒๕๕๖–๒๕๕๗) ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนทุกหมู่เหล่า ทำให้ประชาชนแตกความสามัคคี จนไม่อาจปรองดองกันได้

ปัญหาทุจริต มีคดีความจำนวนมากอยู่ในชั้นศาล และยังรอกระบวนการยุติธรรมตัดสินการบังคับใช้กฎหมายปกติต่อปัญหาข้างต้น บังคับใช้ไม่ได้ทุกกลุ่ม ทำให้เกิดความหวาดระแวง เกลียดชังกันในหมู่ประชาชนเป็นวงกว้าง ความเคลื่อนไหวของทุกฝ่าย โดยเฉพาะแกนนำที่มีความผิด ตามกระบวนการยุติธรรม นำไปสู่การยุยงปลุกปั่นแนวร่วมของฝ่ายตน ให้พร้อมที่จะกระทำการใดๆ ต่อฝ่ายตรงข้ามด้วยความรุนแรง การบริหารราชการแผ่นดินในห้วงที่ผ่านมาไม่สามารถกระทำได้ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาติ และก่อปัญหาความเดือดร้อนต่อประชาชนทุกระดับจนถึงรากหญ้า มีการล่วงละเมิดสถาบันกษัตริย์ตามมาตรา ๑๑๒ ทั้งทางลับและเปิดเผย สร้างความไม่พอใจและเกลียดชังของประชาชนโดยรวม ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันฯ การปลุกระดมมวลชนที่มุ่งเอาชนะฝ่ายตรงข้ามโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ทวีความรุนแรงและเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ

ปรากฏชัดว่ามีการจัดตั้งและใช้กองกำลังติดอาวุธรวมถึงการตระเวนอาวุธสงครามจำนวนมาก เพื่อปฏิบัติการอย่างรุนแรงต่อฝ่ายตรงข้ามของตน โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนผู้บริสุทธิ์ ซึ่งกองทัพจะยอมให้เกิดขึ้นในประเทศชาติไม่ได้โดยเด็ดขาด[๓]

๓. เหตุผลในการยึดอำนาจของ คสช.

ความขัดแย้งทางความคิดการเมืองอย่างรุนแรง หยั่งลึกจากระดับประเทศไปถึงระดับครอบครัวคนไทย การใช้อำนาจการปกครองที่กระทำอยู่เดิม ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความแตกแยก และการกระทำผิดของกลุ่มต่างๆ ได้อีกต่อไป แนวทางการเลือกตั้งในรูปแบบเดิมมีการต่อต้านอย่างกว้างขวาง ถ้าเลือกตั้งต่อไปในสถานการณ์เช่นนี้อาจเกิดปัญหาความวุ่นวายไม่จบสิ้นการชุมนุมทางการเมืองที่มีต่อเนื่องมาถึง ๖ เดือน ซึ่งมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางความคิด และการแก่งแย่งผลประโยชน์ทางการเมือง ตลอดระยะเวลา ๙ ปีที่ผ่านมา (วิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ. ๒๕๔๘–๒๕๕๓ และ พ.ศ. ๒๕๕๖–๒๕๕๗) ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนทุกหมู่เหล่า ทำให้ประชาชนแตกความสามัคคี จนไม่อาจปรองดองกันได้ปัญหาทุจริตคอรัปชั่น มีคดีความจำนวนมากอยู่ในชั้นศาลและยังรอกระบวนการยุติธรรมตัดสิน การบังคับใช้กฎหมายปกติต่อปัญหาข้างต้น บังคับใช้ไม่ได้ทุกกลุ่ม ทำให้เกิดความหวาดระแวง เกลียดชังกันในหมู่ประชาชนเป็นวงกว้าง ความเคลื่อนไหวของทุกฝ่าย โดยเฉพาะแกนนำที่มีความผิด ตามกระบวนการยุติธรรม นำไปสู่การยุยงปลุกปั่นแนวร่วมของฝ่ายตน ให้พร้อมที่จะกระทำการใด ๆ ต่อฝ่ายตรงข้ามด้วยความรุนแรงการบริหารราชการแผ่นดินในห้วงที่ผ่านมาไม่สามารถกระทำได้ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาติ และก่อปัญหาความเดือดร้อนต่อประชาชนทุกระดับจนถึงรากหญ้า มีการล่วงละเมิดสถาบันฯ ตามมาตรา ๑๑๒ ทั้งทางลับและเปิดเผย สร้างความไม่พอใจและเกลียดชังของประชาชนโดยรวม ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันฯ การปลุกระดมมวลชนที่มุ่งเอาชนะฝ่ายตรงข้ามโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ทวีความรุนแรงและเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศปรากฏชัดว่ามีการจัดตั้งและใช้กองกำลังติดอาวุธรวมถึงการตระเวนอาวุธสงครามจำนวนมาก เพื่อปฏิบัติการอย่างรุนแรงต่อฝ่ายตรงข้ามของตน โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนผู้บริสุทธิ์ ซึ่งกองทัพจะยอมให้เกิดขึ้นในประเทศชาติไม่ได้โดยเด็ดขาด[๔]

---

[๓] คืนความสุขให้ประเทศไทย, **ค.ส.ช หรือ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ คืออะไร?.** แหล่งที่มา : https://sites.google.com/site/prxngdxngcom/home/phaen-thi-ngan/xari-pen-sahetu-thi-thahi-sangkhm-taekyaek/phaen-thi-ngan [๒๐ มกราคม ๒๕๖๐].

[๔] บ้านจอมยุทธ,**เหตุผลในการยึดอำนาจของ คสช.** แหล่งที่มา : http://www.baanjomyut.com/library_3 / extension-6 0 5 ational_council_for_peace_and_order/01.html [๒๐ มกราคม ๒๕๖๐].

๔. มาตรา ๔๔ ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๕๗

หลังจากมาตรา ๔๔ ถูกนำมาใช้อย่างเป็นทางการ มาทำความรู้จักกับมาตรา ๔๔ ในแบบฉบับง่ายๆ ว่ามีอะไรบ้าง

มาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๕๗ กับการประการใช้แทน กฎอัยการศึก เมื่อค่ำของวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๘ และมีผลบังคับใช้ทันที สาระสำคัญมีอะไรบ้างนั้นมาดูเพื่อทำความเข้าใจให้ง่ายขึ้น

"มาตรา ๔๔" กับ "กฎอัยการศึก" จากภาพรวมค่อนข้างเหมือนกันแต่จะแตกต่างในทางรายละเอียด ตรงที่ กฎอัยการศึก มีบทบัญญัติที่ชัดเจน แต่มาตรา ๔๔ ขอบเขตอำนาจนั้นกว้างกว่า ในเรื่องของอำนาจ กฎอัยการศึก ให้อำนาจแก่ทหาร แต่ มาตรา ๔๔ มีอำนาจทั้งนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ความเหมือนคือ ยังคงห้ามไม่ให้ชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า ๕ คนเช่นเดิมนอกจากนี้ ทุกการกระทำของ คสช. จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและไม่ต้องรับโทษใดๆ ตามที่อาจจะเกิดขึ้นตลอดการบังคับใช้มาตรา ๔๔ โดยมีรายละเอียดดังนี้ ใครบ้างที่มีอำนาจหน้าที่ภายใต้มาตรา ๔๔

มาตรา ๔๔ ระบุว่า "ข้าราชการทหาร" ตั้งแต่ยศร้อยตรี,เรือตรี หรือ เรืออากาศตรี เป็นเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อย และยศต่ำกว่านี้เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อย โดยกฎหมายระบุให้เจ้าหน้าที่ทหารเป็นพนักงานฝ่ายปกครองได้ในคราวเดียวกัน มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกันกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งของ คสช. ถือเป็นความผิดทั้งนี้ มาตรา ๔๔ ได้มอบอำนาจให้กับข้าราชการทหาร ในการปราบปรามการกระทำผิดที่ระบุไว้ข้างต้น ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

๑. เรียกให้มารายงานตัว ส่งมอบเอกสาร หรือหลักฐาน ที่เกี่ยวกับการกระทำผิดข้างต้น ในกรณีที่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น มาตรา ๔๔ กำหนดให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจกักตัวบุคคลดังกล่าวไว้ได้ไม่เกิน ๗ วัน ในที่ที่ไม่ใช่สถานีตำรวจ ที่คุมขัง หรือเรือนจำทั้งนี้ การขึ้นศาลทหาร จำกัดไว้เพียงบุคคลที่กระทำผิดต่อความมั่นคงของประเทศเท่านั้น

๒. จับกุมได้ทันทีเมื่อทำความผิดข้างต้นแบบซึ่งหน้า และนำส่งเจ้าพนักงานสืบสวนให้ดำเนินการต่อไป

๓. มีอำนาจตามกฎหมายในการเข้าไปร่วมสืบสวน โดยให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ทหารเป็นพนักงานสอบสวนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

๔. ตรวจค้นตัวบุคคล ที่อยู่อาศัย หรือยานพาหนะของบุคคลใดก็ตามที่ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่ได้ระบุไว้ข้างต้น โดยไม่ต้องขอหมายค้นจากศาล

๕. เจ้าหน้าที่ทหารมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์ที่พบจากข้อ ๔)

๖. เจ้าหน้าที่ทหารมีอำนาจทุกประการ หาก คสช. มอบหมายให้ทำ หรือก็คือมีอำนาจหน้าที่แบบครอบจักรวาลนั่นเอง

มาตรา ๔๔ ยังระบุว่า คสช. มีอำนาจออกคำสั่งห้ามสื่อนำเสนอข่าวอะไรก็ตามที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ภายใต้อำนาจนี้ สื่อที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลอาจจะมีความผิดตามกฎหมายได้ หาก คสช. เห็นว่าส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของชาติ นอกจากนี้ การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ทหาร ถือเป็นความผิดตามมาตรา ๔๔ มีโทษจำคุก และปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ[๕]

๕. ผลของการใช้มาตรา ๔๔

ปัญหาของประเทศเกิดจากการอยู่ร่วมกันโดยมีแนวคิดที่ขัดแย้งกัน จึงทำให้การอยู่ร่วมกันเกิดปัญหาที่หาทางออกได้อยาก หากแต่สิ่งเหล่านี้เกิดการเรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันในปัญหาเหล่านั้น ซึ่งมองจากความเข้าใจในภาวะวิกฤติการณ์ทางการเมืองของประเทศนั้น อาจเกิดจากกลุ่มคนไม่เพียงกี่กลุ่มเท่านั้นที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของผู้คนทั้งประเทศ โดยที่เข้าใจในความเป็นอยู่จริงของสังคมหมู่มากก็ไม่มีปัญหาหรือแนวคิดที่แตกต่างกันมากสักเท่าไหร่นัก ซึ่งถ้าหากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใจในประเด็นปัญหาเหล่านั้นอาจหาทางออกในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ โดยที่บุคคลที่มีอำนาจเพียงบางกลุ่มที่สามารถกำหนดชาตะชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลทั้งประเทศได้ ดำเนินตามกฎระเบียบและเงื่อนไขในการที่จะหาทางแก้ไขปัญหาเหล่านั้น สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นที่ผู้คนกลุ่มนี้มีความต้องการอยากให้เป็นไปได้ไม่ หากแต่ยังมีเงื่อนไขที่ซับซ้อนที่บุคคลธรรมดา หรือที่เรียกว่า บุคคลหมู่มากจะเข้าใจในความต้องการของกลุ่มผู้ที่มีอำนาจเหล่านั้น

ผลพวงจากการที่ไม่เกิดความเป็นธรรมภายในและส่งผลกระทบต่อผู้คนหมู่มากทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม จึงมีการโต้แย้งทางแนวความคิดและมีวิธีการในการจัดกระบวนการคิดเหล่านั้น ให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม อย่างที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้ ฉะนั้นแล้วจึงส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประกอบด้วย อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ในการดำเนินการให้ความเป็นธรรม แต่กระบวนการดำเนินการดังกล่าวไม่สามารถที่จะยับยั้งความคิดในมุมมองที่บอกว่า (ไม่ได้รับความเป็นธรรม) จากการดำเนินคดีดังกล่าวได้

กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้ยุติลงได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ กฎอัยการศึก ขึ้นในประเทศไทย แต่กระบวนการดำเนินการดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เพราะบุคคลผู้ที่เป็นปัญญาชนบางกลุ่ม มีแนวทางและวิธีการในการคิดหาช่องโหว่ ของกฎหมายในการกระทำความผิดซ้ำแล้วซ้ำอีก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้ กลุ่มทหารหรือผู้นำกองทัพ มองว่า หากปล่อยละเลย ให้เกิดปัญหาอย่างที่เป็นอยู่อาจส่งผลเสียต่อภาพรวมของประเทศชาติ ซึ่งจะส่งผลทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง

---

[๕] sanook, **ทำความรู้จักกับ มาตรา ๔๔ ใช้แทนกฎอัยการศึก**. แหล่งที่มา : http://news.sanook.com/1773902/ [๒๐ มกราคม ๒๕๖๐].

และวัฒนธรรมของคนในชาติได้ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ หลากทำซ้ำแล้วซ้ำอีก จะเป็นวัฒนธรรมที่ไม่จบสิ้น จึงมีการรัฐประหารเกิดขึ้นอีกครั้ง ซึ่งถ้าหากกล่าวถึงการรัฐประหารในแต่ละครั้ง มีกระบวนการและกลวิธีในการดำเนินการที่แตกต่างกัน ถ้าหากการรัฐประหารเกิดความล้มเหลว ก็จะเป็นภัยแก่ผู้ที่ทำการรัฐประหารเสียอีก แต่หากการทำรัฐประหารที่เพื่อหวังผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคม เกิดความผาสุกภายในสังคม ก็สามารถที่กำหนดกฎเกณฑ์เหล่านั้นในการแก้ไขปัญหาของสังคมให้อยู่อย่างสงบได้ โดยมี กฎ ระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน

จะเห็นได้ว่าการนำมาตรา ๔๔ มาใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ซึ่งผู้ที่มีอำนาจเต็มในนามของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยมี พลเอกประยุทธ์ จันโอชา เป็นผู้นำ และเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของคนทั้งชาติ ซึ่งถ้าหากมองในด้านที่ส่งผลเสียต่อคนในชาติ อาจจะเกิดขึ้นจากมีอำนาจในมือใช้อำนาจนั้นไปในทางที่ส่งผลเสียต่อการปกครอง แต่ตรงกันข้าม หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กำหนดใช้มาตรา ๔๔ ในส่วนที่เป็นปัญหาที่องค์การต่างๆ ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้แล้ว เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การโดยภาพรวม

หากกล่าวถึงประเด็นที่ต้องใช้มาตรา ๔๔ ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยนั้น ก็สามารถมองได้ ๒ ประเด็นด้วยกันคือ

๑. เกิดจากการได้รับความไม่เป็นธรรมจากฝ่ายตรงกันข้าม

๒. เกิดจากการมีอำนาจแล้วใช้อำนาจเหล่านั้นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง

สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นที่ทุกกลุ่มในสังคมไทยจับตามองการแก้ไขปัญหาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นอย่างยิ่งในการดำเนินการตามกติกา ซึ่งเป็นบททดสอบการมีภาวะผู้นำของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้อย่างชัดเจนขึ้น มีความสามารถในการจัดการในการแก้ไขปัญหาของคนในชาติได้อย่างไร

หากการดำเนินการเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ อาจเป็นผลมาจากบุคคลผู้ทีอยู่ภายใต้การปกครองนั้นมีกระบวนการในการวางแผนกำหนดแนวทางในการสร้างเงื่อนไขให้เกิดขึ้น เมื่อมีเงื่อนไขเกิดขึ้นส่งผลทำให้เกิดการก่อการทุจริตคอร์รัปชั่น เกิดขึ้นในสังคมไทย สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นที่บุคคลทุกกลุ่มในสังคมไทยควรตระหนักรู้ให้มากขึ้น หากไม่มีการทุจริตคอร์รัปชั่นหรือการทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้มากเป็นผลประโยชน์ของตนหรือกลุ่มของตนแล้วนั้น จึงเป็นประเด็นที่มีความจำเป็นต้องใช้มาตรา ๔๔ ในการดำเนินการจัดการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นให้หมดไป

เมื่อการแก้ไขปัญหาในการดำเนินตามยุทธศาสตร์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาตินั้น ความจำเป็นที่ชัดเจนและที่จำเป็นต้องใช้เกิดจากปัญหาพื้นฐานของสังคมนั้นเอง เมื่อสามารถแก้ไขปัญหาพื้นฐานของสังคม โดยการปฏิบัติตามกฎ กติกาที่กำหนดไว้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยทุกวันนี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ จะเห็นได้จากประเทศที่มีการพัฒนาแล้ว

ประเทศเหล่านั้นจะเคารพกฎ กติกา และดำเนินตามกติกาที่กำหนดไว้ ซึ่งมีกระบวนการในการให้สิทธิซึ่งกันและกัน โดยมีการเคารพการตัดสินใจของผู้คนหมู่มาก แต่คนหมู่มากก็เคารพในสิทธิของคนกลุ่มน้อยเช่นเดียวกัน เมื่อบุคคลในสังคมสามารถดำเนินตามเงื่อนไขและกติกาของสังคม เขาเหล่านั้นก็จะอยู่อย่างสันติสุข เมื่อเกิดความเท่าเทียมทางด้านสิทธิหน้าที่ ประเทศชาติจึงมีการพัฒนาการที่ดีขึ้นต่อไปได้

๖. สรุป

จากการนำเสนอความจำเป็นของการใช้มาตรา ๔๔ ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช.นั้น เป็นประเด็นที่ทุกคนเล็งเห็นถึงความเหมาะสมในการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ฉบับชั่วคราว ๒๕๕๗ ความขัดแย้งทางความคิดการเมืองอย่างรุนแรง หยั่งลึกจากระดับประเทศไปถึงระดับครอบครัวคนไทย การใช้อำนาจการปกครองที่กระทำอยู่เดิมไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความแตกแยก และการกระทำผิดของกลุ่มต่าง ๆ ได้อีกต่อไป แนวทางการเลือกตั้งในรูปแบบเดิมมีการต่อต้านอย่างกว้างขวาง ถ้าเลือกตั้งต่อไปในสถานการณ์เช่นนี้ มาตรา ๔๔ กับ กฎอัยการศึก จากภาพรวมค่อนข้างเหมือนกันแต่จะแตกต่างในทางรายละเอียด ตรงที่ กฎอัยการศึก มีบทบัญญัติที่ชัดเจน แต่มาตรา ๔๔ ขอบเขตอำนาจนั้นกว้างกว่า ในเรื่องของอำนาจ กฎอัยการศึก ให้อำนาจแก่ทหาร แต่ มาตรา ๔๔ มีอำนาจทั้งนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ความเหมือนคือ ยังคงห้ามไม่ให้ชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า ๕ คนเช่นเดิม นอกจากนี้ ทุกการกระทำของคสช. จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและไม่ต้องรับโทษใดๆ ตามที่อาจจะเกิดขึ้นตลอดการบังคับใช้มาตรา ๔๔ โดยเมื่อการแก้ไขปัญหาในการดำเนินตามยุทธศาสตร์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาตินั้น ความจำเป็นที่ชัดเจนและที่จำเป็นต้องใช้เกิดจากปัญหาพื้นฐานของสังคมนั้นเอง เมื่อสามารถแก้ไขปัญหาพื้นฐานของสังคม โดยการปฏิบัติตามกฎ กติกาที่กำหนดไว้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยทุกวันนี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ จะเห็นได้จากประเทศที่มีการพัฒนาแล้ว ประเทศเหล่านั้นจะเคารพกฎ กติกา และดำเนินตามกติกาที่กำหนดไว้ ซึ่งมีกระบวนการในการให้สิทธิซึ่งกันและกัน โดยมีการเคารพการตัดสินใจของผู้คนหมู่มาก แต่คนหมู่มากก็เคารพในสิทธิของคนกลุ่มน้อยเช่นเดียวกัน เมื่อบุคคลในสังคมสามารถดำเนินตามเงื่อนไขและกติกาของสังคม เขาเหล่านั้นก็จะอยู่อย่างสันติสุข เมื่อเกิดความเท่าเทียมทางด้านสิทธิหน้าที่ประเทศชาติจึงมีการพัฒนาการที่ดีขึ้นต่อไปได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

คืนความสุขให้ประเทศไทย. **ค.ส.ช หรือ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ คืออะไร?** . แหล่งที่มา : https://sites.google.com/site/prxngdxngcom/ home/phaen-thi-ngan/xari-pen-sahetu-thi-thahi-sangkhm-taekyaek/ phaen-thi-ngan [๒๐ มกราคม ๒๕๖๐].

บ้านจอมยุทธ. **เหตุผลในการยึดอำนาจของ คสช.** แหล่งที่มา : http://www.baanjomyut.com/library_3 / extension- 6 0 5 / national_ council_for _peace_ and_order/01.html [๒๐ มกราคม ๒๕๖๐].

รัฐบาลไทย. **ผลการปฏิบัติงานของ คสช.เดือนที่ ๓**. แหล่งที่มา : http://www.thaigov.go.th/index.php/th/news1/item/85619-id85619, [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐].

Ilaw. **มาตรา ๔๔ กับอำนาจถอดถอน แต่งตั้ง โยกย้าย ระงับการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ**. แหล่งที่มา : https://ilaw.or.th/node/4254 [๒๐ มกราคม ๒๕๖๐].

Sanook. **ทำความรู้จักกับ มาตรา ๔๔ ใช้แทนกฎอัยการศึก**. แหล่งที่มา : http://news.sanook.com/1773902/ [๒๐ มกราคม ๒๕๖๐].

การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย
Operation of the Provincial Administration Nong Khai

สุรไกร ชัยสาลี*
ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงาน ที่มี อายุ และอำเภอที่อยู่อาศัย ข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบประมาณค่า ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น .๘๓ สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ F-test (One-Way ANOVA) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน คือ ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุนพาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย การดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๔ ด้าน คือ ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ด้านการศาสนาศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคายที่มีอายุ ต่างกัน พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคายแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

๓. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคายที่มีอำเภอที่อยู่อาศัย ต่างกัน พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคายแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

---

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

** อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

๔. ประชาชนจังหวัดหนองคาย มีปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้ ควรมีการจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียให้ทุกอำเภอ ควรมีการบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎรให้ทุกอำเภอ ควรมีการรักษาความสะอาดของถนนและที่สาธารณะ ควรมีการสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำ ควรมีการส่งเสริมการกีฬา และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ควรมีการจัดให้มีการบำรุงทางระบายน้ำ ควรมีการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ และควรมีการจัดให้มีการบำรุงการไฟฟ้า

คำสำคัญ: การดำเนินงาน

Abstract

This research aims to study the operations of the organization. Nong Khai Comparing public opinion on the performance with age and district of residence. Barriers feedback on the implementation of the Provincial Administration Khai. The sample consisted of 400 individuals who were used in the research is a survey estimate. This is the confidence. The statistics used were 83 percent of the average standard deviation. The hypotheses were tested by F-test (One-Way ANOVA) determine the statistical significance level .05.

The research result was found as follows:

1. Operation of the Provincial Administration Khai. Overall, operating at moderate levels. With operations in more three aspects: planning, promotion of investment, commerce and tourism. Infrastructure The community organizing And to maintain order. Operations are moderate number four aspects of quality of life. Management and conservation of natural resources and the environment. Management and support the mission of the government and the local administration and the religious, cultural and traditional wisdom.

2. Results of Operations Comparison of Provincial Administration Khai age with different opinions on the overall operation of the Provincial Administration Khai different. Statistically significant .05.

3. The comparison of the implementation of the Provincial Administration Khai district with housing, different opinions on the overall operation of the Provincial Administration Khai different. Statistically significant .05.

4. The offense Problems and suggestions below should be established and maintained septic systems every district. Should maintain and promote the livelihood of the people in every district. Should have the cleanliness of the streets and public places. Should the creation and maintenance of land and water. Should the promotion of sports And the local culture. Should provide for the maintenance of the drain. Environmental management and pollution should be different and should provide for the maintenance of power.

Keyword: Operation

๑. บทนำ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย เป็นราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๖ มีพื้นที่ครอบคลุมทั้งจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ และประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง กำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ลงวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ประกอบกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๔๕/๑ ได้กำหนดไว้ว่า การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการนั้น และหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทย และองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคายได้ จัดเวทีประชาคมท้องถิ่น โดยเชิญผู้แทนประชาคมท้องถิ่นเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชนในจังหวัดหนองคาย การแก้ไขปัญหาไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร การให้บริการสาธารณะขององค์กรไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ และการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล[๑] เรื่องเกี่ยวกับตัวบุคคลเป็นเรื่องที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะตามหลักทั่วไปในการบริหารงาน นั้น แม้ว่าจะมีงบประมาณให้อย่างเพียงพอ มีการจัดองค์การและการบริหารงานที่ดี มีอุปกรณ์และวัสดุต่างๆ พร้อมมูลสัก

[๑] จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔-๒๖.

เพียงใด ถ้าผู้ปฏิบัติงานไม่ดีไม่มีความรู้ความสามารถ ขาดความซื่อสัตย์สุจริตและไม่ประพฤติอยู่ในระเบียบวินัยอันดีแล้ว ก็เป็นการยากที่การบริหารงานจะบรรลุผลตามความมุ่งหมาย แต่ถ้าได้คนดีมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงาน ปัญหาอื่นๆ เกือบหมดไป ส่วนสาเหตุที่ทำให้การบริหารงานบุคคลยุ่งยากมากนั้น อาจเป็นเพราะว่าเป็นเรื่องเกี่ยวพันและมีผลกระทบต่อผู้ปฏิบัติงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่ต่อเนื่อง และจะส่งผลกระทบต่อการบริหารงานในด้านอื่นๆ เพราะงานทุกด้านมีบุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติ ซึ่งในปี ๒๕๕๘ พบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย มีเรื่องร้องเรียนของเกี่ยวกับการบริหารงานเป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการบริหารงานของผู้บริหารและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ อาทิเช่น เรื่องการบริหารงานแบบไม่โปร่งใส เรื่องการเลือกปฏิบัติต่อประชาชน เรื่องการให้บริการอย่างไม่เป็นธรรม เรื่องไม่มีคุณธรรมในการบริหารงาน

จากที่ได้กล่าวมาเป็นเหตุให้ผู้วิจัยในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย มีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย ผลจากการศึกษาจะนำเสนอต่อนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย

๒. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคายที่มีอายุ และอำเภอที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน

๓. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย จากผลการวิจัย การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ งานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ หรือคุณภาพให้ระบบในวิธีดำเนินการวิจัยด้วย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดหนองคาย ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป จำนวน ๓๙๕,๙๐๒ คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)[๒]

[๒] Yamane Taro, **Statistice an Introductory Analysis**, 3rded, (New York : Harper & Row, 1973), p. 272.

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยข้อคำถามได้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามปลายปิดเป็นประเภทสอบถามรายการ (Check list) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ และอำเภอที่อาศัย ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงาน โดยแบ่งระดับการดำเนินงานแบบมาตราส่วนประมาณค่า ตามวิธีการของลิเคิร์ท (Likert) มี ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ประชาชนได้เสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราค การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปสถิตินี้ใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบสมมติฐานใช้ คือ หาค่า F-test ข้อเสนอแนะใช้การแจกแจงความถี่ และนำเสนอโดยการพรรณนาความ

๔. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

๑. การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน คือ ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุนพาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และ ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๔ ด้าน คือด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคายที่มีอายุต่างกัน พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคายแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

๓. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย ที่มีอำเภอที่อยู่อาศัยต่างกัน พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคายแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

๔. ประชาชนจังหวัดหนองคาย มีปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้ ควรมีการจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียให้ทุกอำเภอ ควรมีการบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎรให้ทุกอำเภอ ควรมีการรักษาความสะอาดของถนน และที่สาธารณะ ควรมีการสร้างและบำรุงรักษา

ทางบกและทางน้ำ ควรมีการส่งเสริมการกีฬา และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ควรมีการจัดให้มีการบำรุงทางระบายน้ำ ควรมีการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ ควรมีการจัดให้มีการบำรุงการไฟฟ้า

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองคาย อภิปรายผล ดังนี้

๑. การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย ต้องดำเนินงานตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๔๕ และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔ ๒ มาตรา ๑๗ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดไว้ จะต้อง คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร กำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล บำบัดน้ำเสียบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จัดและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬา สถานพักผ่อนหย่อนใจ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมและแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพการส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของชาฤทธิ์ ชัยพิสุทธิ์สกุล[๓] ได้ศึกษาความพึงพอใจของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม อยู่ในระดับปานกลาง เปรียบเทียบความแตกต่างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส รายได้และระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน พบว่า ระดับความพึงใจในการปฏิบัติงาน และแต่ละองค์ประกอบของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่มีอายุ และระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ส่วนข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่มีเพศ รายได้ วุฒิการศึกษาและสถานภาพการสมรสต่างกัน มีความพึงพอในการปฏิบัติงานโดยรวม และในแต่ละองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน

---

[๓] ชาฤทธิ์ ชัยพิสุทธิ์สกุล, “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (สถาบันราชภัฏมหาสารคาม : มหาสารคาม), ๒๕๔๖.

๒. ประชาชนที่มีอายุ และอำเภอที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคายต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุตติฐาน ทั้งที่อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนที่เข้ามารับบริการจาก สอดคล้องกับงานวิจัยของชูรัตน์ พิมพเคณา[๔] ได้ศึกษาปัญหาการใช้ทรัพยากรการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย พบว่า ปัญหาการใช้ทรัพยากรการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านบุคลากร รองลงมาคือ ด้านวัสดุและอุปกรณ์ ด้านการเงินและงบประมาณ และด้านการบริหารจัดการ ไม่สอดคล้องสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาฤทธิ์ ชัยพิสุทธิ์สกุล ได้ศึกษาความพึงพอใจของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามอยู่ในระดับปานกลาง เปรียบเทียบ ความแตกต่างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส รายได้และระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน พบว่า ระดับความพึงใจในการปฏิบัติงาน และแต่ละองค์ประกอบของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่มีอายุ และระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ส่วนข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่มีเพศ รายได้ วุฒิการศึกษาและสถานภาพการสมรสต่างกัน มีความพึงพอในการปฏิบัติงานโดยรวม และในแต่ละองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการจัดให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ บำรุงการไฟฟ้า และควรมีการสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำ

๒. ควรมีการบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร มีการสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส และควรมีการรักษาความสะอาดของถนน และที่สาธารณะ

๓. ควรมีการส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และควรมีการจัดการรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

---

[๔] ชูรัตน์ พิมพเคณา, “ปัญหาการใช้ทรัพยากรบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาตรมหาบัณฑิต**, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม), ๒๕๕๑.

๔. ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรมีการจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ และควรมีการคุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕. ควรมีการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรมีการส่งเสริมการกีฬา และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ชาฤทธิ์ ชัยพิสุทธิ์สกุล. “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม : มหาสารคาม, ๒๕๔๖.

ชูรัตน์ พิมพเคณา. “ปัญหาการใช้ทรัพยากรบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาตรมหาบัณฑิต**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Yamane Taro. **Statistice an Introductory Analysis**. 3rded. New York : Harper & Row, 1973.

การพัฒนาแนวเศรษฐกิจพอเพียง
Development of Sufficiency Economy

ปรธภร ปุระกัน*

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ๑) เพื่อศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและกระบวนการสื่อสารแนวพุทธเพื่อการพัฒนาเกษตรกรสู่เศรษฐกิจพอเพียง ๒) เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาเกษตรกรสู่เศรษฐกิจพอเพียง และ ๓) เพื่อนำเสนอ รูปแบบ นวัตกรรม การสื่อสาร เพื่อการพัฒนาเกษตรกรสู่เศรษฐกิจพอเพียงโดยรากฐานของปัญหาเกิดจากผลของการพัฒนาเกษตรกร ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ส่งผ่านวิธีการสื่อสารด้วยรูปแบบการอบรม และกิจกรรมเพื่อการพัฒนานั้น ยังไม่สามารถทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามแผนงานสื่อสารที่วางไว้ เกษตรกรยังคงมีหนี้สินมากขึ้น ทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิด ไม่มีการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ทั้งการผลิต ตลาด และส่งผลถึงผู้บริโภค ไม่ได้รับสินค้าและบริการที่ดุลยภาพ การศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักโดยนำการวิจัยเชิงปริมาณมาประกอบ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อความ หรือกิจกรรมที่สื่อสารสู่เกษตรกรว่าต้องประกอบไปด้วยหลักวิชาการ ที่ผ่านกระบวนการสื่อสารอย่างไรจึงจะประสบผลสำเร็จ สามารถสร้างศรัทธา ความน่าเชื่อถือให้เกิดแก่ผู้รับสาร จนถึงเกณฑ์ที่ยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ด้วยกระบวนการที่สมดุลระหว่างการสื่อสารรูปแบบเดิมและประยุกต์เทคโนโลยีการสื่อสารปัจจุบัน เพื่อทำให้ผลงานตรงตามเป้าหมายการพัฒนาสู่ความยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนา, แนวเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research obtaining 3 objectives which are 1) to study the philosophy of sufficiency economy and communication procedures along Buddhism towards the development Sufficiency Economy; 2) to create and develop communicative innovation used for agricultural improvement for the Sufficiency Economy; (3) to present the communicative innovations used for agricultural development for being sufficiency economy of which the problems

* อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

in proceeding development of the farmers are emphasized according to National Economy and Social Development Plan from which the communication methods are passed through using trainings. However, the format used is not successful for farmers in improving and altering their behaviors according to the communication specified in the Plan. This results to increasing of debts and hometown abandonment in farmers due to inconsecutive development process both in production and marketing. This also affects consumers who have gained imbalance of goods and services. This research is conducted using the qualitative methods attached to the quantitative research to analyze and summarized the statements and activities that can be communicated to farmers to see what kinds of technical sources need to be transferred through communication processes to achieve the success and to create the farmers' belief at the level they can change their behaviors. The communication processes using existing communication format and applicable modern technology are balanced in order to reach the targets of improving to get sustainability of progress.

Keywords: Development, Sufficiency, Economy

๑. บทนำ

การพัฒนาแนวเศรษฐกิจพอเพียง (Self-sufficiency economy) เป็นการพัฒนาที่อาศัย ระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองตามแนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีลักษณะที่ ตรงกันข้ามกับเศรษฐกิจการค้าหรือเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งตลาด (trade or market economy) มิได้มี ความหมายเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นแนวความคิดเชิงปรัชญาของวิถีชีวิตที่ดีว่า ควรเป็นอย่างไร (way of life) จึงจะอยู่เย็นเป็นสุข พอมีพอกินช่วยตนเองได้ ไม่เดือดร้อนจน อด อยาก ยากจน สิ้นเนื้อประดาตัว วิถีชีวิตหรือการดำรงตนจะครอบคลุม ทั้งความประพฤติใน ชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การบริโภคสินค้าบริการ และการสังคมอยู่ร่วมกับคนอื่น ที่ จะต้องยึดความพอเพียงความพอดี ซึ่งตรงกับคำสอนเรื่องทางสายกลางของพระพุทธศาสนา โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และทฤษฎีใหม่มีพื้นฐานหรืออยู่ในกรอบของ แนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการจะทำความเข้าใจการพัฒนาในโครงการอันเนื่องจากพระราชดำริ และการพัฒนาในแนวทฤษฎีใหม่จึงต้องทำความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเสียก่อน หลังจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ๒๕๔๐ ประเทศไทยได้บทเรียนที่มีผลมาจากการพัฒนาที่ ไม่สมดุล และขาดเสถียรภาพ ขาดความใส่ใจในการพัฒนาคุณภาพคนในทุกระดับอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง จนสภาวะวิกฤติส่ง

ผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประเทศในวงกว้าง จากบทเรียน ในครั้งนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงได้กำหนดให้รัฐบาลต้อง บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ อย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคำนึงถึง ผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ (มาตรา ๗๘ วรรค ๑) รวมถึง รัฐต้องส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (มาตรา ๘๓) ในปัจจุบัน หน่วยงานราชการ องค์การภาคเอกชน ชุมชน สถานศึกษา ประชาชนทั่วไป ฯลฯ ได้เริ่มน้อมนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการปฏิบัติภารกิจ ดำเนินธุรกิจ พัฒนาอาชีพ และ ดำเนินชีวิตกันอย่างกว้างขวาง[๑] และไม่ใช่แต่เฉพาะชาวไทยเท่านั้น แต่นานาประเทศก็สามารถนำไปเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตได้ด้วย

๒. เศรษฐกิจพอเพียงระดับนานาชาติ

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต หรือในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ ชาวโลกทุกคนก็สามารถใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อทำให้เกิดประโยชน์และความสุข ในการดำเนินชีวิตได้ เช่นเดียวกัน ดังคำกล่าวประกาศราชสดุดีของ นายโคฟีอันนัน อดีตเลขาธิการสหประชาชาติใน ครั้งที่ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” แด่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙ ณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ความตอนหนึ่งว่า

“...ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทำให้นานา ประเทศตื่นตัวในการปรับรูปแบบ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามแนวทางพระราชปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ชี้ถึงแนวทางการพัฒนา ที่เน้นความพอประมาณ การบริโภคด้วยสำนึกใน คุณธรรม ความรับผิดชอบอย่างเป็นเหตุเป็นผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอที่จะต้านทาน และ ลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆซึ่งพระราชปรัชญานี้เป็นคุณูปการยิ่งต่อการพัฒนาใน ยุคปัจจุบันที่ประสบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากกระแสโลกาภิวัฒน์ และด้วยพระราชปรัชญาดังกล่าวนี้สหประชาชาติจึงมุ่งเน้นเพียรพยายามที่จะส่งเสริมแนวทางการพัฒนาที่ให้ ความสำคัญต่อคน และความอยู่ดีมีสุข ของประชาชนอย่างยั่งยืน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีปณิธานที่จะ ส่งเสริมประสบการณ์และแนวทางปฏิบัติในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันทรงคุณค่า อย่างหาที่สุดมิได้ของพระองค์ท่าน มาช่วยจุดประกายแนวความคิด สู่นานา

---

[๑] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, หน้า ๒๒-๒๕.

ประเทศ ในโอกาสนี้ ข้าพระพุทธเจ้ามีความปลื้มปิติและภาคภูมิใจ ทูลเกล้าฯ ถวาย รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการ พัฒนามนุษย์ แด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท”[๒]

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิการชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ด้วยสาย พระเนตรที่ยาวไกล และลึกซึ้งยิ่งกว่านักพัฒนา หรือนักวิชาการใดๆ จะมีสติปัญญาเสมอเหมือน ได้ ดังพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระองค์ นับตั้งแต่ปี ๒๕๑๖ เป็นต้นมา ที่ได้ทรง เน้นย้ำ แนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และแนวทางการพัฒนาให้ก้าวหน้า ไปอย่างเป็นขั้นตอน บนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง มีคุณธรรมกำกับความรู้ เพื่อให้คนส่วนใหญ่ พอ อยู่ พอกิน พอมี พอใช้ และสังคมเจริญก้าวหน้าไปอย่างมีความสุข ภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์ ที่มากับการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่างๆ

๓. หลักเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิด และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคลและองค์กร โดย คำนึงถึง ๓ หลักการ ได้แก่ ๑) ความพอประมาณกับศักยภาพของตนเอง และสภาวะแวดล้อม ตามความเป็นจริง ๒) ความมีเหตุมีผลบนพื้นฐานความถูกต้อง และ ๓) การภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองคือ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ที่ต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตลอดเวลา และการที่จะคิด พูด ทำ อย่างพอเพียงได้นั้น จำเป็นต้องใช้ความรู้ต่างๆ อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบรู้รอบคอบ และระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานของจิตใจ และการดำเนินชีวิตคือ สามารถรู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี ละอายที่จะทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผล จากการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ในการทำอะไรที่ไม่เบียดเบียน หรือก่อโทษให้เกิดกับผู้คนหรือสังคม เห็นคุณค่าของการแบ่งปัน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่ผู้อื่นและชีวิตอื่นๆ เห็นความสำคัญของการร่วมมือ ปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมให้มี ความสามัคคีมีความเพียรที่จะร่วมสร้างสรรค์พลังในทางบวกอันจะนำสู่ไปความเจริญก้าวหน้า ที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ เศรษฐกิจ ด้านสังคมชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมต่างๆ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือหลักพอเพียง เป็นหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลาง ที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง เป็นวิธีการที่เน้นการรักษาความสมดุล ในการปฏิบัติ

---

[๒] จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสราวุธ, **เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ : แจกงานวิจัยขยายผลสู่ชุมชน**, เอกสารประกอบการสัมมนาจัดโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ในวัน พฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๒ ณ โรงแรมรอยัล แม่โขง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, หน้า ๓-๔.

ภารกิจต่างๆ บนพื้นฐานของความเป็นจริง ความถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผล และไม่ประมาทไม่เสี่ยง เป็นหลักการที่สอดคล้องกับ วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งมีพื้นฐานตั้งอยู่บน คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา อันเป็นคำสอนที่เป็นสากล ทันสมัยตลอดเวลา เพราะเป็นคำสอน ให้มนุษย์สามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย แม้ในยุคปัจจุบัน ในการปฏิบัติตน ในทุกมิติของชีวิต ทุกภาคส่วน และทุกด้านของการพัฒนา เพื่อสังคมส่วนรวมจะได้อยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข และเจริญก้าวหน้าไปอย่างมั่นคง และยั่งยืน”[๓] ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และดร.ปรียานุช พิบูลสราวุธ ได้อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นทั้งหลักคิด และแนวทางปฏิบัติตน โดยยึด ๓ หลักการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเป็นแนวทางใน การตัดสินใจ และการกระทำ ดังนี้

๑. ความพอประมาณ หมายถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเอง หรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ก่อนที่จะแสวงหาทรัพยากร แหล่งทุน วัตถุดิบหรือสิ่งของบริการต่างๆจากภายนอก จึงจะเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ พอควร กับสภาวะเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น-ภูมิสังคม-เป็นการส่งเสริม ให้เกิดการพัฒนาจากภายในโดยสร้างความเข้มแข็ง ให้กับท้องถิ่น ชุมชนก่อนแล้วจึงค่อยขยายเชื่อมโยงจากภายนอก อย่างเป็นขั้นตอนตามความจำเป็น ส่วนการใช้ทรัพยากรนั้นก็ต้องคำนึงถึงความจำเป็น สถานะของตนเองสถานการณ์ แวดล้อมต่างๆว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยรักษาระดับของความพอประมาณ ไม่มากเกินศักยภาพ และก็ต้องไม่น้อยเกินไปจนขาดแคลน หรือไม่เพียงพอที่จะดำเนินการให้เกิดประโยชน์ได้ โดยการใช้อย่างมัธยัสถ์รู้คุณค่าดูแลรักษาพัฒนาต่อยอดให้เพิ่มพูนและดียิ่งๆ ขึ้นโดย อาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบในการวางแผน ตัดสินใจ และต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมด้วย เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำสังคมเดือดร้อน และไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐาน ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริงตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่น และส่วนรวมอย่างรอบคอบ

---

[๓] จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช พิบูลสราวุธ, **เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ : แจกงานวิจัยขยายผลสู่ชุมชน**, เอกสารประกอบการสัมมนาจัดโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๒ ณ โรงแรมรอยัล แม่โขง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, หน้า ๘-๙.

๓. การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อม รับต่อผลกระทำและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้ อย่างทันท่วงที กล่าวโดยย่อ คือ การที่เห็นว่าทุกอย่างไม่แน่นอน มีความเป็นไปได้ที่จะแปรปรวน ผันผวนเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ฉะนั้น การที่จะทำอะไรก็ตาม ต้องไม่เสี่ยง ไม่ประมาท คิดถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น แล้วเตรียมตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มี ภูมิต้านทานที่จะคุ้มกันตนเองได้ เตรียมวิธีการทำงานในรูปแบบต่างๆ ให้พร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะได้สามารถดำเนินภารกิจ ต่อไปได้ โดยไม่ขลุกขลัก ต้องหยุดชะงักกลางคัน และนำมาซึ่งความ ต่อเนื่องของการพัฒนาในระยะยาว เศรษฐกิจพอเพียงอาจแยกออกเป็น ๒ ระดับคือ ระดับตัวบุคคล และระดับสังคม ระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่ทุกข์ยากเดือดร้อน อดอยาก มีความเป็นอยู่ อย่างประหยัด รู้จักประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อไปตามกระแสบริโภค นิยมหรือวัตถุนิยม รู้จักเลือกสิ่งที่เหมาะสมกับตน และมีความขยันหมั่นเพียรที่จะทำงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่หวังรวยเร็วโดยปราศจากเหตุผล ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับเหนือบุคคลขึ้นไป เช่น ระดับชุมชน เมือง และประเทศนั้นก็ยึดหลักประหยัด รู้จักเลือก และมีความเพียร เช่นเดียวกัน สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ ความสามารถในการผลิตสินค้าบริการเพื่อการบริโภค และ แลกเปลี่ยนกันเองอย่างพอเพียงภายใน ไม่ต้องพึ่งพาตลาดภายนอกมากนัก ถ้ามีความสามารถจนผลิตสินค้าบริการได้เหลือบริโภคของตนเอง ก็สามารถจำหน่ายสู่ตลาดภายนอก แล้วนำ รายได้ส่วนเกินมาใช้ยกระดับการครองชีพให้ค่อยๆ สูงขึ้นได้ ในที่นี้จะขอนำเฉพาะความพอเพียงทางด้านเศรษฐกิจมาพิจารณา เพราะสามารถทำให้ เข้าใจโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและทฤษฎีใหม่ได้มาก การที่พระเจ้าอยู่หัวทรง พระราชดำริให้ใช้เศรษฐกิจพอเพียงแทนเศรษฐกิจแบบการค้า เพราะการพึ่งตลาดภายนอกมุ่งแต่ สร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) โดยที่ประชาชนโดยเฉพาะชาวชนบทยังไม่มีความพร้อม ทำให้ประชาชนอดอยาก ยากจน ประเทศต้องมีหนี้สาธารณะเป็นจำนวนมหาศาล เกิดวิกฤตเศรษฐกิจหลายต่อหลายครั้ง การที่จะรักษาตัวให้หลุดรอดจากระบบเศรษฐกิจที่พังพินาศหายนะเช่นนี้ จึงต้องประคับประคองตัวให้ได้ก่อนเพื่อจะได้ลุกขึ้นมายืนด้วยลำแข้งของตนเองได้ต่อไป เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทางเลือกเพื่อให้รอดพ้นจากภัยหายนะทางเศรษฐกิจ และให้ประชาชนพ้นทุกข์ อดอยากสามารถพึ่งตนเองในการดำรงชีพต่อไปได้อย่างยั่งยืนแบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่กินดีอยู่ดีอย่างไม่มีขอบเขต ดังมีพระราชดำรัสที่ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขอย้ำว่า เป็นทั้งเศรษฐกิจหรือความประพฤติที่ทำอะไรเพื่อให้ เกิดผล โดยมีเหตุและผล” “ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่า เศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ” “เชื่อว่าประเทศไทยจะสามารถพ้นวิกฤติการณ์ได้ดีกว่าหลายประเทศ เพราะแผ่นดินที่ ยังเหมาะสมกับความเป็นอยู่ได้อย่างที่เคยพูดมาหลายปีแล้วว่า ภูมิประเทศยัง

“ให้” คือ เหมาะสม แต่ความเป็นอยู่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องอยู่อย่างประหยัดและต้องไปในทางที่ถูกต้อง” เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ คนมักเข้าใจว่าเป็นสิ่งเดียวกัน แต่ไม่ใช่เพราะเศรษฐกิจ พอเพียงเป็นเรื่องปรัชญา วิถีชีวิตในการดำรงตนของคนทุกหมู่เหล่า ใช้ได้ทั้งคนกรุงและคนชนบท หมายความว่า กำหนดความพอดีให้กับตัวเองของแต่ละคน ส่วนทฤษฎีใหม่นั้นเป็นวิธีการสำหรับ เกษตรกรรายย่อย เป็นวิธีที่สอนให้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติของเขา คือ ดิน น้ำ ต้นไม้ พืชผลต่างๆ การเลี้ยงสัตว์เพื่อให้หลุดพ้นจากคำว่าไม่มี การพัฒนาตนเองและประเทศชาติตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่ของง่าย ต้องสร้างจิตสำนึกภายในจิตใจของประชาชนซึ่งเคยชินกับชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายฟุ้งเฟ้อ ชอบของที่ได้มาง่ายๆ เร็วๆ ดีๆ โดยไม่เหมาะสมและพอดีกับความพร้อมของตน ให้มายึดทางสายกลาง รู้จักประหยัด รู้จักประมาณตน พอใจกับการดำรงชีพแบบพออยู่พอกิน ดังที่ ดร. สุเมธ กล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียงต้องสร้างขึ้นมาด้วยความรู้สึกในจิตใจขึ้นมาให้ได้ แต่จุดนี้ผมยังเห็น ว่าหลังจากพระราชกระแสรับสั่งแล้ว ไม่มีใครทำ ผมพยายามยกตัวอย่างพระเจ้าอยู่หัวว่า ฉลอง พระองค์ที่ทรงสวมเวลาไปชนบทกับฉลองพระบาทที่ทรงสวมต่างๆ กี่สิบฤดูท่านก็ใส่อย่างนั้น ตัวเดิม รองเท้าก็ไม่เปลี่ยนเลย...ประหยัดหมด ทุกคนดูด้วยความประทับใจ แต่ไม่มีใครทำตาม”[๔]

๔. ทฤษฎีใหม่สู่เศรษกิจพอเพียง

ทฤษฎีใหม่ (New Theory) เป็นแนวทางการพัฒนาการเกษตรที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ “ทฤษฎีใหม่นี้เกิดขึ้นมาอย่างไร ก็มาจากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการปฏิบัติของคนอื่นด้วยตั้งแต่ต้น ทฤษฎีใหม่นี้ความจริงทางราชการได้ปฏิบัติมาหลายปีแล้ว ก่อนที่เกิดเป็นทฤษฎีใหม่ตามที่เรียกว่า ทฤษฎีใหม่ในพระราชดำริ คือ การพัฒนาทางการเกษตร โดยเพาะปลูกหลายอย่างในที่เดียวกัน หรือผลัดปลูกหมุนเวียนกันอย่าง เช่น เขา ปลูกข้าว หลังจากฤดูกาลข้าว เขาก็ปลูกถั่ว อย่างนี้เป็นทฤษฎีใหม่แล้ว แต่ไม่มีใครบอกว่าเป็น ทฤษฎีก็เลยได้คำหน้าว่า “ทฤษฎีใหม่” นี่เป็นความคิดขึ้นมา และยอมรับกันว่าเป็นทฤษฎี เมื่อยอมรับกันว่าเป็นทฤษฎีก็ไปปฏิบัติต่อได้ (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑) ทฤษฎีใหม่หมายถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกษตรกรที่มีที่ดินถือครองน้อย ประมาณ ๑๕ ไร่ สามารถมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรอย่างพอเพียงตลอดปี และใช้น้ำกับที่ดินที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด เพื่อให้มีกินตามอัตภาพ พอกินไม่อดอยาก โดยการแบ่งที่ดินถือครองออกเป็น ๔ ส่วน คือส่วนที่หนึ่งร้อยละ ๓๐ ของพื้นที่สำหรับขุดสระให้มีน้ำใช้ตลอดปี ส่วนที่สองร้อยละ ๓๐ ปลูกข้าวไว้ ให้พอ

[๔] สุนทร กุลวัฒนวรพงศ์, **ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง-ทฤษฎีใหม่**,(กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗๖.

กินตลอดปี เหลือกินจึงขาย ส่วนที่สามร้อยละ ๓๐ ปลูกพืชไร่ทำสวน และส่วนที่สี่ร้อยละ ๑๐ ของพื้นที่สำหรับเป็นที่บริการ เช่นทางเดินที่อยู่อาศัยหรืออื่นๆ

ทั้งนี้เป็นหลักการในการบริหารการจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็ก ออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร มีการคำนวณโดยหลักวิชาการ เกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะ กักเก็บให้พอเพียง ต่อการเพาะปลูกได้ตลอดปี มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกร รายย่อย เพื่อให้พอเพียงสำหรับเลี้ยงตนเองและเพื่อเป็นรายได้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานข้อสรุปเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ไว้เป็น ขั้นๆ รวม ๓ ขั้นคือ

ขั้นที่ ๑ การผลิตเป็นการผลิตให้พึ่งตนเองได้ ด้วยวิธีง่ายๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังให้ พอมีพอกินไม่อดอยาก

ขั้นที่ ๒ เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิภาพ การศึกษา สังคมและศาสนา เพื่อให้พอมีพอกินมีใช้ช่วยให้ชุมชนและ สังคมดีขึ้นไปพร้อมๆ กัน ไม่รวยคนเดียว

ขั้นที่ ๓ ร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงาน ตั้งและบริการโรงสี ตั้งและบริการร้านสหกรณ์ ช่วยกันลงทุนช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ซึ่งไม่ใช่ทำอาชีพเกษตรอย่างเดียว

๕. ขั้นตอนการดำเนินการเศรษกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่

จากการศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง มีนักวิชาการได้อธิบายขยายความจากภาควิชาการสู่ภาคปฏิบัติไว้ เช่น ดร. จิรายุ อิศรางกูร ณ. อยุธยา และ ดร. ปรียานุช พิบูลสราวุธ ได้อธิบาย รายละเอียด เพิ่มเติมของ ทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๕.๑ ขั้นตอนที่๑ เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในครัวเรือน ที่สอดคล้องกับระบบนิเวศวิทยา เพื่อให้พออยู่พอกิน สมควรแก่อัตภาพ ใน ระดับที่ประหยัดและเลี้ยงครอบครัวได้ เป็นการผลิตเพื่อการบริโภคภายใน ครัวเรือน โดยมีการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การควบคุมวัชพืช ตลอดจนการควบคุมแมลงศัตรูพืช โดยวิธีธรรมชาติทั้งหมด เป็นระบบการผลิตที่เน้นการเกื้อกูลกันระหว่างสัตว์เลี้ยงและพืชผล เพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุด และสามารถนำไปปรับใช้ได้ในทุกภูมิภาค ให้เหมาะสมกับสภาพของดิน น้ำ และชนิดของพืชซึ่งแตกต่างกันไปแต่ละแห่ง

๕.๒ ขั้นตอนที่ ๒ มีเป้าหมายอยู่ที่สร้างความสามารถ การพึ่งตนเองในระดับชุมชน ด้วยการนำเอาผลผลิตส่วนเกินของครอบครัวต่างๆ มา จัดการร่วมกันในระดับชุมชน และยึดหลักการแบ่งงานกันทำ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้ประหยัดและคุ้มทุน ซึ่งจะทำให้เกิดการเพิ่มผลผลิต และทำให้มีสินค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น การพึ่งตนเองในระดับชุมชน

สามารถทำได้หลายทาง โดยการรวมกลุ่ม หรือร่วมมือกันในรูปสหกรณ์เพื่อจัดการการผลิต การตลาด และพัฒนาสวัสดิการของชุมชนใน รูปแบบต่างๆ เช่น จัด ตั้งกลุ่มการผลิตร่วมกัน ธนาคารข้าว/โค/กระบือ กลุ่มออมทรัพย์ชุมชน ศูนย์บริการสุขภาพชุมชน กลุ่มฌาปนกิจชุมชน เป็นต้น เป็นการสร้างความสามัคคีภายในท้องถิ่น และเตรียมความพร้อมก่อน ก้าวสู่โลกภายนอก โดยยังคงยึดหลักการใช้ความสามารถและทรัพยากรที่ มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก

๕.๓ ขั้นตอนที่ ๓ ติดต่อสัมพันธ์กับระบบตลาด และเศรษฐกิจภายนอก เพื่อจุดประสงค์ต่างๆ เช่น จำ หน่ายผลผลิตส่วนเกิน แสวงหาเทคโนโลยี และทรัพยากรจากภายนอก มาใช้ในกิจการของชุมชน เช่น การสร้างโรงสี ข้าว ใช้บริการสินเชื่อธนาคาร และสถาบันการเงิน ตลอดจนสถาบันทางเศรษฐกิจอื่นๆ และถ้าชุมชนมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น ก็อาจมีการเจรจา ต่อรองความร่วมมือกับบรรษัทธุรกิจ เพื่อประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย

๖. ต้นแบบการนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงสู่โครงการภาคปฏิบัติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ให้เจ้าหน้าที่ มูลนิธิชัยพัฒนาไปหาซื้อที่ดินติดกับวัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เพื่อดำเนินการพัฒนาทางด้านการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ทรงให้ทดลองทำเป็นตัวอย่างเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติในพื้นที่ของเกษตรกรราย ย่อยได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถพึ่งตนเองได้ มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่าง พอมีพอกิน และยั่งยืน สืบไป ต่อมาทรงขยายโครงการออกไป รอบวัดเป็นพื้นที่รวม ๓,๐๐๐ ไร่ มีเกษตรกรประมาณ ๒๐๐ ราย ต้องขุดสระ ๒๐๐ สระ และทรงให้สร้างอ่างเก็บน้ำจุ ๘๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรสำหรับเติมน้ำในสระทั้ง ๒๐๐ สระ ต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริให้ขยายความ ช่วยเหลือเกษตรกรไปที่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์อีกแห่งหนึ่ง

การนำทฤษฎีใหม่มาใช้แก้ปัญหาความทุกข์ยากของเกษตรที่เป็นโครงการใหญ่ที่สุดก็คือ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๔๐ เห็นชอบกรอบนโยบายมาตรการบรรเทาปัญหาการว่างงาน เพื่อให้การช่วยเหลือ แรงงานที่ว่างงานหรือหรือถูกเลิกจ้าง ซึ่งเดินทางกลับภูมิลำเนาในชนบท และประสงค์จะประกอบอาชีพด้านการเกษตรให้ได้ทำงาน มีอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน ให้ได้รับความช่วยเหลือ ด้วยความรวดเร็ว ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเป็นระบบ โดยใช้โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางหลักในการช่วยเหลือดังกล่าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตาม แนวพระราชดำริเสนอคณะกรรมการนโยบายบรรเทาปัญหาการว่างงานแห่งชาติให้ความเห็นชอบ และในการดำเนินการในปี ๒๕๔๑ คณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตร ได้อนุมัติเงินจ่าย จำนวน ๕๔.๖๘ ล้านบาท เพื่อนำไปเป็นค่าดำเนินโครงการเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวม

๘,๐๐๐ แห่งทั่วประเทศ ในการนี้กระทำรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้แต่งตั้งให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัดทุกจังหวัดเป็นผู้จัดการโครงการ โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทำรวงเกษตรและ สหกรณ์ในพื้นที่ร่วมดำเนินการในแต่ละจังหวัด ปีแรก (๒๕๔๑) เป็นการปฏิบัติตามขั้นที่ ๑ ของ ทฤษฎีใหม่ส่วนปีงบประมาณ ๒๕๔๒-๒๕๔๔ เป็นการดำเนินการในขั้นตอนของการขยายผล ซึ่งจะเน้นทางด้านการให้การสนับสนุนด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี การจัดหาแหล่งน้ำ ปัจจัยการผลิต และเงินทุนสินเชื่อผ่อนปรน โดยเน้นการพัฒนาในขั้นที่ ๒ และขั้นที่ ๓ ของทฤษฎีใหม่ ใช้ งบประมาณปกติโดยจัดทำคำของบประมาณเป็นโครงการใหม่ ชื่อโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ การขยายทฤษฎีใหม่ออกไปทั่วประเทศจะทำอย่างรวดเร็วไม่ได้ “การขุดสระนั้นต้องสิ้นเปลือง ชาวบ้านไม่สามารถที่จะออกค่าใช้จ่ายสำหรับการขุดก็ต้องทำให้เขา มูลนิธิชัยพัฒนา และทางราชการก็ได้ช่วยกันทำโดยที่ชาวบ้านไม่ต้องสิ้นเปลืองมากมาย ฉะนั้น “ทฤษฎีใหม่” นี้จะขยายต่อไปได้ อาจจะทั่วประเทศ แต่ต้องช้าๆ เพราะว่าต้องสิ้นเปลืองไม่ใช่น้อยๆ แต่ว่าค่อยทำค่อยไป และเมื่อทำแล้วก็นึกว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีกินตามอัตภาพ คืออาจ ไม่รวยมาก แต่ก็พอกิน ไม่อดอยาก ฉะนั้นก็นึกว่า “ทฤษฎีใหม่” นี้คงมีประโยชน์ได้ แต่ต้องทำด้วยความระมัดระวัง”[๕] อาทิเช่น[๖]

๑. โครงการตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่โครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรน้ำฝน บ้านแดนสามัคคี ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

๒. โครงการทฤษฎีใหม่ปักธงชัย หรือ ทฤษฎีใหม่บ้านฉัตรมงคล ตำบลปักธงชัยเหนือ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

๓. โครงการทฤษฎีใหม่ปากท่อ โครงการพัฒนาที่ดินของมูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลวันดาว อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

๔. โครงการทฤษฎีใหม่หนองหม้อ ตำบลหนองหม้อ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์

๗. สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศและสังคมโลก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ พระราชดำริทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงและทรงนำไปใช้ในการพัฒนาเป็นต้นแบบให้แก่ประสกนิกรทั้งในและต่างประเทศจนเป็นที่ประจักษ์ เป็นทฤษฎีที่เหมาะสมกับยุคสมัย

---

[๕] พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗. แหล่งที่มา : http://www.amarin.com/royalspeech/FrameAll.html [๑๖ กันยายน ๒๕๕๙].

[๖] วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **ทฤษฎีใหม่**. แหล่งที่มา : http://th.wikipedia.org/w/index.php?title=ทฤษฎีใหม่&oldid=4437546) [๑๖ กันยายน ๒๕๕๙].

พอเพียงเหมาะสม สามารถดำรงชีวิตพึ่งพาตนเองได้จริง ดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าแล้ว เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัฒน์ ความเพียงเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยน แปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัด ระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

สุนทร กุลวัฒนวรพงศ์. **ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง-ทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก, ๒๕๔๔.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **ทฤษฎีใหม่**. แหล่งที่มา : http://th.wikipedia.org/w/index.php?title=ทฤษฎีใหม่&oldid=4437546) [๑๖ กันยายน ๒๕๕๙].

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗. แหล่งที่มา : http://www.amarin.com/royalspeech/FrameAll.html [๑๖ กันยายน ๒๕๕๙].

(๓) เอกสาร :

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสราวุธ. **เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ : แจกงานวิจัย ขยายผลสู่ชุมชน**, เอกสารประกอบการสัมมนาจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ในวัน พฤหัสบดี ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๒ ณ โรงแรมรอยัล แม่โขง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, หน้า ๓-๔.

ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในสวัสดิการกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด

The Relationship Between Satisfaction and Organizational Commitment to the Welfare of the Employees of Glory Kan Co., Ltd.

สุภัสสร ระงับภัย*

บทคัดย่อ

การค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรของพนักงานกับความผูกพันต่อองค์กร และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในสวัสดิการกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด จากประชากรจำนวน ๖๐ คน โดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย สถิติค่าที(t-test) และ ค่าเอฟ (F-test) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Rho) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ช่วงอายุ ๓๔-๔๑ ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี สถานภาพโสดและแต่งงานเป็นร้อยละ ๕๐ และระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากกว่า ๑๐ ปีขึ้นไป การวิเคราะห์เกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานพบว่าระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ในภาพรวมทั้งหมดในระดับสูงมาก ในรายด้านค่าเฉลี่ยมากที่สุด ๓ ลำดับ คือ ด้านความปรารถนา ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเท และด้านความเชื่อมั่น และเมื่อพิจารณาภาพรวมระดับความพึงพอใจในสวัสดิการของบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด พิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ย๓ ลำดับ มากที่สุดคือ ด้านความปลอดภัย รองลงมาคือ ด้านนันทนาการ และด้านโบนัสและเงินสวัสดิการ

คำสำคัญ: สวัสดิการ, ความผูกพัน, องค์กรของพนักงาน

Abstract

This study aimed to compare the demographic factors of employee engagement and to study the relationship between satisfaction and organizational commitment to the welfare of the employees of SiriKan Co., Ltd. From a population of 60 people by questionnaire and analyzed by

* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

frequency, percentage, average, standard deviation. To test the hypothesis a comparison of average Statistics t (t-test) and F (F-test), correlation coefficient (Rho) by the statistically significant at .05 levels.

The study showed that respondents in this age range are more males than females 34-41 years of education than most undergraduates, Single, married and 50 percent and the duration of the operation over 10 years of analysis on the organizational commitment of the employees. The level of engagement of employees SiriKan Intertrade Co., Ltd. in overall a very high level. Considering each side of the third order is the most desire. The willingness to devote and confidence and considering the overall level of satisfaction in the welfare of SiriKan Intertrade aspects to sort out the most is the third order for security. Followed by recreational and the bonus and benefits.

Keyword: Welfare, Employee, Engagement

๑. บทนำ

ในยุคปัจจุบันการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์มีสิ่งสำคัญที่จะต้องดำเนินการควบคู่กันไป คือ การสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรภายในองค์กรเกิดความพึงพอใจ ความผูกพัน ความซื่อสัตย์ จงรักภักดีที่จะร่วมมือ และปฏิบัติงานให้กับองค์กรตลอดไป โดยองค์กรจะต้องใส่ใจดูแลรักษาความก้าวหน้าในอาชีพการงานให้กับบุคลากรส่งผลให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างชื่อเสียง และสร้างความสำเร็จให้กับองค์กรโดยไม่เห็นแก่ความยากลำบาก แต่การที่องค์กรจะคาดหวัง และมุ่งผลให้บุคลากรภายในองค์กรปฏิบัติเช่นนั้นได้จำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยต่างๆเป็นแรงผลักดันเพื่อให้พนักงานพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ของตนจนสุดความสามารถให้กับองค์กรด้วยความรู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าขององค์กรเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ความผูกพันต่อองค์กรยังทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างความต้องการของบุคลากรขององค์กรให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร

ความผูกพันต่อองค์กรครอบคลุมมากกว่าความพึงพอใจในงานที่ทำ ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่าความผูกพันต่อองค์กรเป็นกุญแจสำคัญที่คอยผูกมัดบุคลากรให้ปฏิบัติและร่วมงานอยู่กับองค์กรไปนานๆ โดยอาศัยความมั่นคงมากกว่าความพึงพอใจในงาน และความผูกพันนี้จะค่อยๆ พัฒนาไปอย่างช้าๆ แต่มั่นคง โดยจะทำหน้าที่คอยเป็นแรงผลักดัน และแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างอุทิศตนเพื่อองค์กร แต่ในทางตรงกันข้ามหากพนักงานหรือบุคลากรเกิดความรู้สึกอึดอัดใจหรือไม่สบายใจ ไม่พึงพอใจต่องานที่ได้รับให้ทำ บุคลากร

เหล่านั้นก็จะไม่มีความจงรักภักดี และไม่มีความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร ส่งผลให้บุคลากรเหล่านั้นออกจากองค์กร ซึ่งผลกระทบที่ตามมา คือ ทำให้งานที่ทำเกิดความล่าช้า ขาดความต่อเนื่อง และหากพิจารณาในอีกแง่มุมการที่องค์กรมีอัตราการลาออกของบุคลากรสูงเป็นการสูญเสียภาพพจน์ที่ดีขององค์กรส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่น

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาความผูกพันต่อองค์กรกับความพึงพอใจต่อสวัสดิการของพนักงานในบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงความผูกพันของทรัพยากรมนุษย์ทุกคนที่มีต่อองค์การว่ามีความผูกพันเป็นอย่างไรในการส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลของงานที่ดี ผลักดันให้องค์กรขับเคลื่อนไปในแนวทางที่ดี และในด้านการจัดสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ว่าได้ตรงตามความต้องการมากน้อยเพียงใด เพื่อให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ที่มีและเอื้อประโยชน์สูงสุดให้กับทุกคน ซึ่งในส่วนของบริษัทสิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด นั้นการจัดสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่างๆนั้นอาจจะไม่เทียบเท่ากับบริษัทอื่นๆ และอาจจะมีกฎเกณฑ์ต่างๆ ในบางกรณีที่เป็นสิทธิประโยชน์เพิ่มเติม เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เพื่อที่จะรักษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้มีความสามารถให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรและให้ทรัพยากรมนุษย์อยู่กับองค์กรให้นานที่สุด

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด กับความผูกพันต่อองค์กร

๒. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในสวัสดิการกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด (ข้อมูลจากฝ่ายทรัพยากรบุคคล ณ พฤศจิกายน ๒๕๕๙) เนื่องจากประชากรมีจำนวนน้อยจึงใช้การหาค่าร้อยละ ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน ๖๐ คน

๒. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ และรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนั่นคือ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนคือ ส่วนที่ ๑ เป็นส่วนเกี่ยวกับปัจจัยด้านประชากรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ส่วนที่ ๒ เกี่ยวกับความพึงพอใจในสวัสดิการของบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ทั้งหมด ๖ ด้าน (ด้านสุขภาพ ด้านความปลอดภัย ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านนันทนาการ และด้านโบนัสและเงิน

สวัสดิการ) เป็นคำถามชนิดปลายปิดแบบ Likert Scale และส่วนที่ ๓ เกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด

๓. ดำเนินการเก็บข้อมูลจากบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์

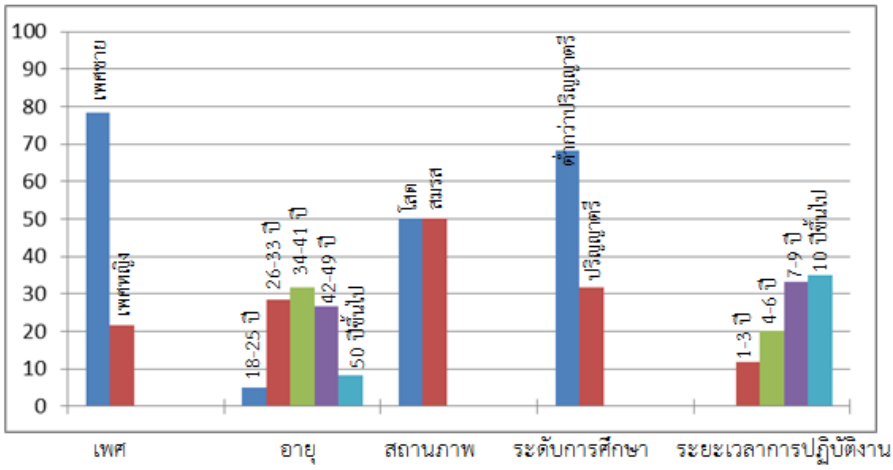
๔. วิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดมาทำการ ตรวจสอบ (Editing) ลงรหัส (Coding) และประมวลผล (Processing) โดยประมวลผลด้วยโปรแกรม SPSS (Statistic Package for Social Science)

๕. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการที่ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) ซึ่งใช้สถิติในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย และ Rho

๔. สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยในหัวข้อความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในสวัสดิการกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด วิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรกับความผูกผันต่อองค์กร และความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อสวัสดิการกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๖๐ คน และได้วิเคราะห์จากค่าทางสถิติ โดยผลการศึกษาที่ได้แบ่งออกเป็นดังนี้

ส่วนที่ ๑ คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านประชากรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ในด้านเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และระยะเวลาการปฏิบัติงาน ได้ผลสรุปดังแผนภูมิด้านล่าง



จากแผนภูมิในส่วนที่ ๑ ผลการศึกษาวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ช่วงอายุ ๓๔-๔๑ ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี สถานภาพโสดและแต่งงานเป็นร้อยละ ๕๐ และระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากกว่า ๑๐ ปีขึ้นไป

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในสวัสดิการของบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ทั้งหมด ๖ ด้านได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านความปลอดภัย ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านนันทนาการ และด้านโบนัสและเงินสวัสดิการ ได้ผลสรุปในแต่ละด้านคือ ด้านสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๗๑ โดยผลการวิเคราะห์รายด้านปรากฏว่า ด้านการจัดตรวจสุขภาพประจำปีใหม่แก่พนักงานมีผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๓ ด้านความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ยโดยรวม ๔.๘๑ โดยผลการวิเคราะห์รายด้านปรากฏว่า ด้านจัดกิจกรรมด้านความปลอดภัย เช่น ซ้อมหนีไฟ มีผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๗ ด้านความมั่นคงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๗ โดยผลการวิเคราะห์รายด้านปรากฏว่า ด้านเงินชดเชยให้แก่พนักงานเมื่อเกษียณอายุมีผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๘ ด้านเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๗๓ โดยผลการวิเคราะห์รายด้านปรากฏว่า ด้านการจัดบริการรถรับ-ส่ง มีผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๘ ด้านนันทนาการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย ๔.๘๓ โดยผลการวิเคราะห์รายด้านปรากฏว่า ด้านการจัดงานปีใหม่หรืองานรื่นเรื่องต่างๆ ตามประเพณีมีผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๙๘ และด้านโบนัสและเงินสวัสดิการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย ๔.๗๙ และค่า โดยผลการวิเคราะห์รายด้านปรากฏว่าด้านการให้โบนัสประจำปี มีผลการวิเคราะห์อยู่ในระดับ มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๐๐

ส่วนที่ ๓แบบสอบถามเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัดมีผลวิเคราะห์ด้านความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๖ ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทมีผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูงมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ และด้านความปรารถนามีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูงมากมีค่าเฉลี่ย ๔.๖๙

ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ผ่านสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Rho) แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนหลัก ดังต่อไปนี้

๑. สมมติฐานที่ ๑ กล่าวคือ ปัจจัยด้านประชากรที่แตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด แตกต่างกัน โดยให้ H_1 แทนปัจจัยประชากรในแต่ละด้านที่มีความผูกพันต่อองค์กรที่แตกต่างกัน และ H_2 แทนปัจจัยประชากรในแต่ละด้านที่มีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกันโดยจำแนกตารางได้ดังนี้

ตารางที่ ๑ ตารางเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทสิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด จำแนกตามเพศ

ความผูกพันต่อองค์กร	จำนวน (คน)	μ	σ	t	p
ความผูกพันต่อองค์กรแยกรายด้าน					
๑. ด้านความเชื่อมั่น					
ชาย	๔๗	๔.๖๒๒๓	.๓๔๙๑๙	๑.๐๒๑	.๓๑๒
หญิง	๑๓	๔.๕๐๐๐	.๔๘๙๔๗		
๒. ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเท					
ชาย	๔๗	๔.๖๙๑๕	.๒๙๕๘๖	๑.๒๔๗	.๒๑๗
หญิง	๑๓	๔.๕๕๗๗	.๔๘๐๓๘		
๓. ด้านความปรารถนา					
ชาย	๔๗	๔.๘๑๙๑	.๓๑๑๔๗	๖.๑๘๙	.๐๐๐
หญิง	๑๓	๔.๒๑๑๕	.๓๒๐๒๖		

ตารางที่ ๒ ตารางเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทสิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ในแต่ละด้าน จำแนกตามอายุ

ความผูกพันต่อองค์กร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	P
๑. ด้านความเชื่อมั่น	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๔ ๕๕ ๕๙	.๔๓๘ ๘.๑๙๘ ๘.๖๓๖	.๑๐๙ .๑๔๙	.๕๗๒
๒. ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเท	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๔ ๕๕ ๕๙	.๖๔๐ ๖.๓๓๘ ๖.๙๗๘	.๑๖๐ .๑๑๕	.๒๕๐
๓. ด้านความปรารถนา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๔ ๕๕ ๕๙	.๗๓๐ ๘.๗๒๓ ๙.๔๕๓	.๑๘๓ .๑๕๙	.๓๔๒

ตารางที่ ๓ ตารางเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทสิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ในแต่ละด้าน จำแนกตามสถานภาพ

ความผูกพันต่อองค์กร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	P
๑. ด้านความเชื่อมั่น	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๑ ๕๘ ๕๙	.๐๐๑ ๘.๖๓๕ ๘.๖๓๖	.๐๐๑ .๑๔๙	.๙๓๔
๒. ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเท	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๑ ๕๘ ๕๙	.๐๐๑ ๖.๙๗๗ ๖.๙๗๘	.๐๐๑ .๑๒๐	.๙๒๖
๓. ด้านความปรารถนา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๑ ๕๘ ๕๙	.๐๒๖ ๙.๔๒๗ ๙.๔๓๕	.๐๒๖ .๑๖๓	.๖๙๐

ตารางที่ ๔ ตารางเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทสิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ในแต่ละด้านจำแนกตามระดับการศึกษา

ความผูกพันต่อองค์กร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	P
๑. ด้านความเชื่อมั่น	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๒ ๕๗ ๕๙	.๗๐๗ ๗.๙๒๙ ๘.๖๓๖	.๓๕๔ .๑๓๙	.๐๘๘
๒. ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเท	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๒ ๕๗ ๕๙	.๒๐๘ ๖.๗๗๐ ๖.๙๗๘	.๑๐๔ .๑๑๙	.๔๒๓
๓. ด้านความปรารถนา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๒ ๕๗ ๕๙	๑.๐๙๕ ๘.๓๕๘ ๙.๔๕๓	.๕๔๘ .๑๔๗	.๐๓๐

ตารางที่ ๕ ตารางเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัทสิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ในแต่ละด้าน จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

ความผูกพันต่อองค์กร	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	P
๑. ด้านความเชื่อมั่น	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๓ ๕๖ ๕๙	.๗๓๕ ๗.๘๘๔ ๘.๖๓๖	.๒๕๑ .๑๔๑	๑.๗๘๒
๒. ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเท	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๓ ๕๖ ๕๙	.๑๙๒ ๖.๗๘๖ ๖.๙๗๘	.๐๖๔ .๑๒๑	.๕๒๘
๓. ด้านความปรารถนา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๓ ๕๖ ๕๙	.๔๗๓ ๘.๙๘๑ ๙.๔๓๕	.๑๕๘ .๑๖๐	.๙๘๒

๒. สมมติฐานที่ ๒ กล่าวคือ ความพึงพอใจในสวัสดิการมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด โดยกำหนดตัวแปร H_1 แทน ความพึงพอใจในสวัสดิการต่อความผูกพันของพนักงานบริษัทสิริกาญจน์จำกัด ในแต่ละด้านไม่มีความสัมพันธ์กัน และ H_2 แทนความพึงพอใจในสวัสดิการต่อความผูกพันของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ อินเตอร์เทรด จำกัด ในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ผลการทดสอบสมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในสวัสดิการต่อการความผูกพันต่อองค์กรด้านความเชื่อมั่นพบว่าความพึงพอใจในสวัสดิการที่มีความผูกพันต่อองค์กรด้านความเชื่อมั่นได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านความปลอดภัย ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านนันทนาการ ด้านโบนัสและเงินสวัสดิการ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับสูง คือ .๗๖ รองลงมาคือมีค่าความสัมพันธ์ระดับปานกลาง คือ .๔๐, .๓๙ และ .๓๙ ตามลำดับ และความสัมพันธ์ในระดับต่ำ คือ .๑๗ และ .๑๓ ตามลำดับ

๒. ผลการทดสอบสมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในสวัสดิการต่อการความผูกพันต่อองค์กรด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทพบว่าความพึงพอใจในสวัสดิการที่มีความผูกพันต่อองค์กรด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านความปลอดภัย ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านนันทนาการ ด้านโบนัสและเงินสวัสดิการ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับปานกลาง คือ .๓๒ และ ๐.๓๐ ตามลำดับ และความสัมพันธ์ในระดับต่ำ คือ .๒๙, .๒๘, .๒๐ และ .๑๑ ตามลำดับ

๓. ผลการทดสอบสมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในสวัสดิการต่อการความผูกพันต่อองค์กรด้านความปรารถนาพบว่าความพึงพอใจในสวัสดิการที่มีความผูกพันต่อองค์กรด้านความปรารถนาได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านนันทนาการ ด้านโบนัสและเงินสวัสดิการ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับปานกลาง คือ .๓๖ และ ๐.๓๔ ตามลำดับ และมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ คือ .๒๐, .๑๖, และ .๑๔ ตามลำดับ

๔. ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรต่อความพึงพอใจในสวัสดิการด้านสุขภาพพบว่าความผูกพันต่อองค์กรที่มีความพึงพอใจในสวัสดิการด้านสุขภาพได้แก่ ด้านความเชื่อมั่น ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเท และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับต่ำ คือ .๒๐ และ ๐.๑๐ ตามลำดับ

๕. ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรต่อความพึงพอใจในสวัสดิการด้านความปลอดภัยพบว่าความผูกพันต่อองค์กรที่มีความพึงพอใจในสวัสดิการด้านความปลอดภัยได้แก่ ด้านความเชื่อมั่นด้าน ความเต็มใจที่จะทุ่มเท ด้านความปรารถนา และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับปานกลาง คือ .๓๘ และ ๐.๓๐ ตามลำดับและความสัมพันธ์ในระดับต่ำ คือ .๒๐

๖. ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรต่อความพึงพอใจในสวัสดิการด้านความมั่นคงพบว่าความผูกพันต่อองค์กรที่มีความพึงพอใจในสวัสดิการด้านความมั่นคงได้แก่ ด้านความเชื่อมั่น ด้านความปรารถนา และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับต่ำ คือ .๒๖ และ .๑๖ ตามลำดับ

๗. ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรต่อความพึงพอใจในสวัสดิการด้านเศรษฐกิจพบว่าความผูกพันต่อองค์กรที่มีความพึงพอใจในสวัสดิการด้านเศรษฐกิจได้แก่ ด้านความเชื่อมั่น ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเท ด้านความปรารถนา และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับสูง คือ .๕๖ และความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง คือ .๔๐ และความสัมพันธ์ในระดับต่ำ คือ .๒๓

๘. ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรต่อความพึงพอใจในสวัสดิการด้านนันทนาการพบว่าความผูกพันต่อองค์กรที่มีความพึงพอใจในสวัสดิการด้านนันทนาการได้แก่ ด้านความเชื่อมั่น ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเท ด้านความปรารถนา และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับปานกลาง คือ .๓๕ และความสัมพันธ์ในระดับต่ำ คือ .๒๙ และ .๒๖ ตามลำดับ

๙. ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรต่อความพึงพอใจในสวัสดิการด้านโบนัสและเงินสวัสดิการพบว่าความผูกพันต่อองค์กรที่มีความพึงพอใจในสวัสดิการด้านโบนัสและเงินสวัสดิการได้แก่ ด้านความเชื่อมั่น ด้านความเต็มใจ

ที่จะทุ่มเท ด้านความปรารถนา และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับปานกลาง คือ .๔๑ และ .๓๐ ตามลำดับและความสัมพันธ์ในระดับต่ำ คือ .๑๙

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้นี้พบว่าโดยลักษณะงานที่ทำมีความชัดเจน ความเป็นอิสระ มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งการค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาในอดีตหลายเรื่องเช่นการมีขอบเขตงานที่ชัดเจนปริมาณงานที่เหมาะสมพบว่าเป็นปัจจัยที่มีสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร โดยเมื่อเปรียบเทียบระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติจะพบว่าในความสัมพันธ์ต่อความผูกพันขององค์กร มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดที่สุดกับความผูกพัน และนอกจากนั้นในข้อย่อยทุกข้อในประเด็นนี้มีความสัมพันธ์กับความผูกพันนับว่ามีความเป็นเนื้อเดียวกัน ความพึงพอใจในสวัสดิการมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ จำกัดได้แก่ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยที่แตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท สิริกาญจน์ จำกัดแตกต่างกันได้แก่ ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาปฏิบัติงาน ส่วนปัจจัยด้านสถานภาพไม่มีผลต่อความผูกพันขององค์กร

๖. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้องค์กรพัฒนาด้านความผูกพันของบุคลากรในองค์กรและแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ปัจจุบันในด้านอัตราการลาออกที่สูงและต้องการการทำงานที่ทุ่มเทมากขึ้นจากการศึกษานี้มีข้อเสนอแนะดังนี้

ผู้บริหารองค์กรต้องให้ความสำคัญของบุคลากรมากขึ้น โดยมอบหมายงานให้ตามความเชื่อมั่นของพนักงานและมั่นใจว่าพนักงานจะทำได้ และถนัดในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ และได้รับความพึงพอใจกลับมาให้มีการทำงานเป็นทีม และมีหัวหน้าทีมซึ่งมีหน้าที่กำกับติดตามและประเมินผลการทำงานของบุคลากรในองค์กรการกระทำดังกล่าวนอกจากจะเพิ่มความชัดเจนขอบเขตงานให้ชัดเจน ยังเพิ่มความสัมพันธ์การทำงานเป็นทีมซึ่งการศึกษานี้พบว่ามีความสัมพันธ์กับความผูกพันเช่นกัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กัลยา วานิชย์บัญชา. **สถิติสำหรับงานวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา, ๒๕๕๘.

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันท์. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๕.

ประชุม รอดประเสริฐ. **การบริหารโครงการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๔๘.

ปรียาพรวงศ์ อนุตรโรจน์. **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริ, ๒๕๕๓.

สุดาศิริ เฮงพูลธนา. **คำบรรยายกฎหมายแรงงานและอุตสาหกรรม**. พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, ๒๕๔๖.

สุพาณี สฤษฎ์วานิช. **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่: แนวคิด และทฤษฎี**.กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. **พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.,๒๕๔๒.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

กาญจนา อรุณสุขรุจี. “ความพึงพอใจของสมาชกสหกรณ์ต่อการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรไชยปราการจำกัด อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่”. เชี**ยงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์** มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

พัสนันต์ ปานเทศ. “คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการตำรวจกองบังคับอำนวยการสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓.

พิสิฎฐ วงศ์นากนากร. “คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์การของพนักงานธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน)”. ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาในสังกัดสำนักงานเขต. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยารามคำแหง, ๒๕๔๙.

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านแนวคิดทฤษฎีของอิมมานูเอิล คานท์
Leadership in the 21st Century Through the theory of Immanuel Kant

วันทณีย์ พรรณศรี[*]
อดิศร ปราสารทอง[**]
ชูเกียรติ ผลาผล[***]

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านแนวคิดทฤษฎีของอิมมานูเอิล คานท์ พบว่าภาวะผู้นำในยุคนี้ต้องมุ่งเน้นให้ความสำคัญในเรื่องของเหตุผล เป็นผู้มีความสำนึกต่อเป้าหมาย เป็นผู้นำที่คำนึงถึงจริยธรรมเป็นสำคัญและภาวะผู้นำต้องมีความหนักแน่นในเหตุผลการปฏิบัติต่อเป้าหมายสำคัญยิ่งกว่าการปฏิบัติตามเงื่อนไขใดๆ มีความสำนึกในหน้าที่ สำนึกต่อเป้าหมายของสังคม มีความสามารถในการปรับตัว มองกว้าง คิดไกล ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอและสิ่งสำคัญสูงสุดคือต้องมีความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยปราศจากการแบ่งแยกเพื่อผสานบุคคลให้นำไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ศตวรรษที่ ๒๑, อิมมานูเอิล คานท์

Abstract

Leadership in the 21st Century through the theory of Immanuel Kant found that leadership today needs to focus attention on the issue of justification. A sense of purpose. Ethical leadership is the key. And leadership must be strong reasons. The treatment goal is more than to follow any conditions. A sense of duty The realization of social goals The ability to adapt to far-flung ideas never stop learning new things. And is always the most important thing is to have respect for the dignity of human beings without discrimination. The merging parties to contribute to the same goal.

Keywords: Leadership, the 21st Century, Immanuel Kant

[*] อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[**] อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[***] อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

๑. บทนำ

การดำเนินการในทุกองค์การจะบรรลุเป้าหมายหรือประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยผู้นำ เมื่อกล่าวถึงผู้นำก็จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะกล่าวถึงภาวะผู้นำ การตั้งคำถามว่าผู้นำคืออะไรและภาวะผู้นำเป็นอย่างไรจึงเป็นการมองคนละด้าน กล่าวคือ การมองผู้นำเป็นการมองที่เน้นที่ตัวบุคคล ส่วนการมองภาวะผู้นำเป็นการมองที่มุ่งเน้นที่คุณสมบัติของตัวบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการมองผู้นำที่มุ่งเน้นคุณสมบัติหลายด้าน จึงแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานในทุกระดับที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือผู้นำหรือคุณสมบัติของผู้นำย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บทความนี้ผู้เขียนต้องการที่จะแสดงถึงภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ โดยผ่านแนวคิดทฤษฎีเรื่องหน้าที่ของคานท์ ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องของเป้าหมายสำคัญกว่าสิ่งใด และสิ่งที่สำคัญกว่านั้น ก็คือคานท์ถือว่าการทำหน้าที่ก็คือการทำตามหลักเหตุผล ถือว่าเป็นกฎจริยธรรม

ผู้นำระดับใดก็ตามหรือในยุคสมัยไหนก็ตามคุณสมบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญซึ่งผู้นำจะละเลยไม่ได้ในการดำเนินบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ตรงข้ามหากผู้นำขาดหลักจริยธรรมการบริหารจัดการก็มักจะประสบปัญหาอยู่เสมอ นิยามของภาวะผู้นำจึงยังไม่มีความหมายที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับยุคสมัย ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายแตกต่างกันไป ดังต่อไปนี้

๒. ความหมายผู้นำและภาวะผู้นำ

คำว่าผู้นำ หมายถึงหัวหน้ากลุ่ม ทีม หรือองค์กรที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้น อีกนัยหนึ่งหมายถึง บุคคลที่มีบารมีและสามารถตัดสินใจได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถกระตุ้นบุคคลอื่นให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้[๑] นอกจากความหมายดังกล่าวข้างต้นยังมีผู้ให้ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)[๒] ได้ให้ความหมายคำว่า ภาวะผู้นำ ไว้ว่า คือ คุณสมบัติ เช่นสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน พากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม ลักษณะผู้นำอีก ๓ ข้อ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายคำว่า ผู้นำ ไว้ว่า คือผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมี

---

[๑] ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, **ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรกมลการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๘.

[๒] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๑-๓๒.

บทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้ว เช่นเป็น ผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัดและแม้กระทั่งหัวหน้าครบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ[๓]

รัตติกรณ์ จงวิศาล ได้ให้ความหมายของ ภาวะผู้นำ ไว้ว่า เป็นคุณลักษณะพฤติกรรม ความสามารถ หรือกระบวนการที่ปฏิสัมพันธ์หรือเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล ที่สามารถมีอิทธิพลต่อผู้อื่น กลุ่มคน สามารถสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความปรารถนาทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธา การยอมรับ ความพยายาม การอุทิศตัว การใช้ความสามารถอย่างดีที่สุด และช่วยเพิ่มพลังอำนาจของผู้อื่น เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย[๔]

Fiedler ให้ความหมาย ผู้นำ ไว้ว่า บุคคลหนึ่งในกลุ่มผู้เป็นผู้ควบคุมและประสานงานให้กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย[๕]

David J. Campbell ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำ คือ บุคคลผู้มีความสามารถในการบังคับบัญชาผู้อื่น และประสานให้ผู้อื่นทำกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วยความเต็มใจ[๖]

จึงอาจกล่าวสรุปสั้นๆได้ว่า ผู้นำหมายถึงผู้ที่มีทั้งศาสตร์ และ ศิลปะสามารถทำให้ผู้อื่นศรัทธายอมรับและนำพาตนเองและผู้อื่น บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างไรก็ตามผู้นำมิได้มีขอบเขตจำกัดว่าเพียงว่ามีภาวะผู้นำดังกล่าวข้างต้นทฤษฎีก่อกำเนิดผู้นำอธิบายถึงการเป็นผู้นำนั้นย่อมขึ้นอยู่กับโอกาส, สถานการณ์, ความต้องการของตนเองและของคนอื่นด้วย[๗] ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนผู้นำในองค์กร หรือผู้นำทางการเมือง จะเห็นได้ว่าเมื่อเปลี่ยนเวลาเปลี่ยนสถานที่ และเหตุการณ์แล้ว ความเป็นผู้นำก็จะเปลี่ยนไปด้วย อะไรคือปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมให้บุคคลกลายเป็นผู้นำ ซึ่งอาจจะมีเป็นปัจจัยหลายด้านซึ่งพอประมวลได้ ดังนี้ ๑) การวิ่งเต้น ๒) การใช้อำนาจ ๓) การใช้ชาติกำเนิด ๔) มีสติปัญญา ๕) เข้าใจธรรมชาติของคนจนสามารถที่จะวิเคราะห์เข้าใจและสามารถควบคุมพฤติกรรมของคนอื่นได้ ๖) ทำให้คนอื่นมีศรัทธาและยอมรับไว้วางใจ ๗) มีจริยธรรม ๘) ใฝ่ที่จะเป็นผู้นำมองกว้าง คิดไกล ๙) เหตุการณ์ สถานการณ์ และโอกาส

---

[๓] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, พิมพ์พิเศษ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรมมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.

[๔] รัตติกรณ์ จงวิศาล, **ภาวะผู้นำทฤษฎีการวิจัยและแนวทางการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.

[๕] พระมหารุ่งโรจน์ ธมฺมฏฺฐเมธี, “การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

[๖] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

[๗] ฉัตรวรุณ ตันนะรัตน์, **การพูดสำหรับผู้นำ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๔.

สัมมา รธนิธย์ ได้ให้ความหมายของผู้นำ (Leader) หมายถึง บุคคลที่มีภาวะผู้นำที่สามารถชักจูง ชี้นำ สั่งการ มีอิทธิพลให้บุคคลอื่นปฏิบัติงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็ต้องสามารถทำให้สมาชิก ในองค์การเกิดความพึงพอใจในงานที่ทำด้วย[๘]

R.T Morris และ Seeman ได้แยกค่านิยมของการเป็นผู้นำออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ ๑) สถานะ (Status) กลุ่มนี้ถือว่า การเป็นผู้นำเหมือนกับความสำคัญของตำแหน่งผู้นั้น ๒) การยกย่องนับถือ (Esteem) กลุ่มนี้ถือว่าผู้นำเป็นที่รวมของความสนใจ เป็นตัวแทนของกลุ่ม การยกย่องนับถือนี้จะช่วยให้ถือได้ว่าเป็นเครื่องชี้ถึงความโน้มเอียงในการเลือกผู้นำทางสังคมด้วย ๓) พฤติกรรม (Behavior) ตามแนวคิดกลุ่มนี้ ผู้นำคือบุคคลที่แสดงพฤติกรรมของการนำ เนื่องจากมีตำแหน่งต่างกัน ย่อมมีพฤติกรรมการนำไม่เหมือนกัน และ ๔) อิทธิพล (Influence) การเป็นผู้นำ คือ การมีอิทธิพลเหนือคนอื่น และชักนำให้คนอื่นได้ปฏิบัติตามเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในทางที่ดี[๙]

I.R. Wescher และ Massarik อธิบายว่า ความเป็นผู้นำ คืออิทธิพลระหว่างบุคคล (Interpersonal Influence) ซึ่งแสดงออกในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง และมุ่งตรงไปยังความสำเร็จของเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือ[๑๐]

ฮอดเกทส์และเฮก้าร์ (Hodgetts & Hegar) ได้ระบุถึงกฎพื้นฐานของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพว่า ประกอบไปด้วย ๑) กล้าตัดสินใจ ๒) ไม่สัญญาในสิ่งที่ตนเองทำไม่ได้ ๓) ชมลูกน้องต่อหน้าคนอื่น แต่ตำหนิในสิ่งที่เขาทำไม่ถูกต้องในที่ลับ ๔) เมื่อเป็นไปได้ ให้เลื่อนตำแหน่งพนักงานจากภายในองค์การก่อนเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่พนักงาน[๑๑]

ดาฟท์ (Daft) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง อิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามผู้ซึ่งตั้งใจ ที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์ที่สะท้อนถึงจุดมุ่งหมายที่มีร่วมกันของทุกฝ่าย[๑๒]

เชอร์เมอร์ฮอร์น (Schemerhorn) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการในการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลอื่นทำงานหนักเพื่อบรรลุภารกิจที่สำคัญ

---

[๘] สัมมา รธนิธย์, **ภาวะผู้นำของผู้บริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗.

[๙] กวี วงศ์พุฒ, **ภาวะผู้นำ**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บี.เค.อินเตอร์ปริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖-๑๗.

[๑๐] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗ .

[๑๑] ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, **ภาวะผู้นำร่วมสมัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕- ๑๖.

[๑๒] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

ดูบริน (DuBrin) ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นและสนับสนุนบุคคลที่ต้องการเพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การ

นอร์ทเฮาส์ (Northouse) ได้นิยามภาวะผู้นำว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลโน้มน้าวกลุ่มบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน[๑๓]

จุมพล หนิมพานิช ภาวะผู้นำ หมายถึงความสามารถที่ชักจูงให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลปฏิบัติงานด้วย[๑๔]

จากนิยามความหมายของภาวะผู้นำข้างต้น พบว่าภาวะผู้นำคือ คุณสมบัติที่สำคัญของการเป็นผู้นำโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำหน้าที่ของผู้นำต้องทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และเต็มความสามารถ เพื่อจะให้การบริหารจัดการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ภาวะผู้นำจึงเป็นความสามารถที่ผู้นำที่ดีต้องมียกตัวอย่างเช่น การเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหาร,ด้านการเมือง,ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, ด้านการจัดการนโยบายสาธารณะ หรือศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการมนุษย์ การจัดการองค์การ หรือความสามารถในการนำหลักศีลธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ เป็นต้น การบริหารงานของผู้นำจะบริหารโดยผ่านกลุ่มบุคคล หรือองค์การ และต้องอาศัยอำนาจในการสั่งการ

ภาวะผู้นำจึงถือว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ และส่งผลให้ประเทศพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในทุกมิติ ดังนั้นภาวะผู้นำจึงมีผลกระทบต่อผู้ร่วมงาน องค์กรสิ่งแวดล้อมในอันที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพหรือความล้มเหลวต่อการบริหารจัดการได้ ซึ่งต่อไปจะได้ศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ ว่าจะมีภาวะผู้นำแตกต่างจากที่กล่าวมาข้างต้นอย่างไร

๓. ลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑

การบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยผู้นำที่มีความรู้ความสามารถเป็นหลักผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ จึงควรมีคุณสมบัติที่เหนือกว่าคนอื่นๆ และที่สำคัญจะต้องเป็นผู้นำที่สามารถนำเอาศาสตร์แขนงต่างๆและศิลปะ มาใช้ในการบริหารจัดการอย่างกลมกลืนโดยปราศจากความขัดแย้งถึงแม้ว่ากำเนิดของภาวะผู้นำจะขึ้นอยู่กับโอกาสสถานการณ์, ความต้องการของตนเองและของคนอื่นก็ตาม แต่ในทุกสังคมก็ต้องการผู้นำที่มีคุณสมบัติหรือภาวะผู้นำที่เหมาะกับสถานการณ์นั้นๆ เช่นเดียวกับผู้นำต้องมีการเปลี่ยนแปลงบริบทของตน เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาเป็นตัวแปรที่สำคัญของกระบวนการบริหารจัดการ จึงทำให้เกิดการตื่นตัวทางสังคมของผู้นำในทุกระดับ

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องบริหารจัดการภายใต้สภาวะที่มีเงื่อนไขมากำหนดทั้งปัจจัยภายนอกเช่น สภาวะเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เป็นต้น ที่เข้ามาเป็นเงื่อนไข เข้ามา

---

[๑๓] เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๑

[๑๔] จุมพล หนิมพานิช, **ผู้นำ อำนาจ และการเมืองในองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

มีผลต่อองค์การ เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายในเช่น เรื่องของคนในองค์การ เรื่องงบประมาณ, เรื่องของโครงสร้างองค์การ หรือแม้แต่เรื่องของการบริหารจัดการภายในองค์การเอง เป็นต้น ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อองค์การอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้นอกจากนี้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีผลต่อการปรับเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนการในการบริหารจัดการส่งผลให้เกิดการตื่นตัวของผู้นำในทุกระดับเพื่อที่จะนำเอาองค์ความรู้ใหม่ๆมาบูรณาการกับการบริหารจัดการให้การบริหารจัดการสามารถดำเนินไปได้ ผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ จะเป็นอย่างไรนั้น ดุษฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ ได้สังเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำศตวรรษที่ ๒๑ ดังนี้[๑๕]

๑. ภาวะผู้นำแบบผนึกกำลัง(Synergistic Leadership)ภาวะผู้นำแบบผนึกกำลังจะให้ความสำคัญกับองค์กรและการให้คุณค่ากับความเป็นสมาชิกขององค์กร เป็นผู้นำที่มุ่งเน้นการบำรุงรักษามุ่งงานซึ่งผู้นำต้องใช้แนวคิดแบบองค์รวมในการบริหารจัดการเพื่อการขับเคลื่อนยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ความเคารพ ความต้องการก้าวหน้าในอาชีพ

๒. ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม(Ethical Leadership) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมหมายถึงผู้นำที่ยึดถือหลักการหรือหลักจริยธรรมเป็นสำคัญ การปฏิบัติและการตัดสินใจใดๆก็ตามต้องคำนึงถึงจริยธรรมเป็นสำคัญ เพื่อเป็นผู้นำต้นแบบทางจริยธรรมสร้างความศรัทธาและความไว้วางใจตลอดทั้งความน่าเชื่อถือทำให้เกิดความเคารพต่อตัวผู้นำเอง

๓. ภาวะผู้นำดิจิตอล(Digital Leadership) หมายถึงผู้นำที่มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าผู้นำด้าน IT เนื่องจากในสังคมยุคศตวรรษที่๒๑ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นสังคมเครือข่าย และเป็นสังคมสารสนเทศจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำยุคใหม่ต้องเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย และเสริมสร้าง และเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะใหม่ๆเพื่อสอดรับกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีดังนั้นผู้นำในยุคไอทีจะต้องมีความสามารถในการปรับตัว มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ความรู้ทางด้านไอที เพราะสังคมยุคไอที ไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สอดคล้องกับพิพัฒน์ นนทนาธรณ์ ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงอิเล็กทรอนิกส์(e–leadership) ว่า เป็นกระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่สื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ความรู้สึก ความคิด พฤติกรรม และ/หรือผลการปฏิบัติงานของปัจเจกบุคคล กลุ่ม /หรือองค์กร[๑๖]

๔. ภาวะผู้นำยอดเยี่ยม (Transcendental Leadership) คือผู้นำที่มีคุณลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้นำที่อยู่เหนืออัตตาและความปรารถนาของตนเองสามารถทำให้ผู้ตามตอบสนองจุดหมายที่ดีขึ้น สร้างความสามัคคีในองค์กร มีความยุติธรรม ซึ่งพอประมวลภาวะ

---

[๑๕] ดุษฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ, **ภาวะผู้นาแบบดุลยภาพ : ภาวะผู้นาสาหรับศตวรรษที่ ๒๑**. แหล่งที่มา : http://leader1234.blogspot.com/ [๑๕ มกราคม ๒๕๖๐].

[๑๖] พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, **ภาวะผู้นำเชิงปฏิบัติการ : LIFE Model**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิสต้า อินเตอร์ปร้น จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖๕.

ผู้นำยอดเยี่ยมยุคปัจจุบัน ดังนี้ ๑) เปลี่ยนจากการยึดมั่นในตนเอง เป็นมีจิตสำนึกในตนเอง ๒) เปลี่ยนจากการพูด เป็นการกระทำ ๓) เปลี่ยนจากความเป็นอิสระจากกัน เป็นการพึ่งพาอาศัยกัน ๔) เปลี่ยนจากรายบุคคล เป็นหมู่คณะ ๕) เปลี่ยนจากประเทศที่แยกกัน เป็นชุมชนโลกที่บูรณาการกัน ๖) รับฟังการสะท้อนผล ๗) ยึดค่านิยมเป็นศูนย์กลาง ๘) มีทัศนะระดับโลก และ ๙) อำนวยความสะดวกต่อสุนทรีสนทนา

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี ได้กล่าวถึงผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ในหนังสือ ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่[๑๗] ไว้ว่า ภาวะผู้นำต้องมีความรอบรู้และศึกษาข้อมูลทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของประเทศต่างๆเพราะการแข่งขันทางธุรกิจมีการซื้อขายสินค้าและการบริการระหว่างประเทศต่างๆ ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันในระดับสังคม ระดับประเทศหรือระดับใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัฒน์ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมเราทั้งสิ้น คุณลักษณะที่สำคัญต่อการนำไปสู่การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคนี้จึงควรมี ๕ ประการ ดังนี้ ๑) การคิดแบบโลกาภิวัฒน์ (Thinking Globally) ๒) เล็งเห็นเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Appreciating Cultural Diversity) ๓) พัฒนาความชำนาญทางด้านเทคโนโลยี (Developing Technology Savvy) ๔) สร้างคู่ค้าทางด้านธุรกิจและพันธมิตร (Building Partnerships and Alliances) และ ๕) สร้างการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ (Sharing Leadership)

คุณลักษณะสำคัญดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้นำจะต้องมีความเข้าใจในมุมมองที่กว้างในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันซึ่งจะต้องเป็นมุมมองในฐานะที่ตนเองก็เป็นเพียงประชากรคนหนึ่งของโลก สามารถเล็งเห็นความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมตลอดทั้งค่านิยมของบุคคลปัจจุบัน ความเป็นผู้นำในด้านธุรกิจ จำเป็นต้องมีความรู้ และความสามารถในการสื่อสาร เนื่องจากในยุคปัจจุบัน ได้มี การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้อำนวยความสะดวกมากขึ้น ซึ่งผู้นำต้องมีความสามารถในเรื่องเหล่านี้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำในยุคนี้ก็คือการสร้างพันธมิตรในการหนุนนำองค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์การ และสิ่งสำคัญยิ่งคือการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคคลากรในหน่วยงาน เนื่องจากผู้นำไม่สามารถที่จะตัดสินใจได้เพียงผู้เดียว และควรให้ผู้นำคนอื่น หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่นั้นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อประเมินความเสี่ยงจากการตัดสินใจร่วมกัน การเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้ลดความเสี่ยงในการบริหารงานที่อาจจะผิดพลาดให้น้อยลง ดังนั้นผู้นำในยุคปัจจุบันควรพัฒนาศักยภาพของตนไปสู่ความเป็นผู้นำในในศตวรรษที่ ๒๑ ดังกล่าวมาข้างต้น

---

[๑๗] ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, **ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซเปอร์เน็ท, ๒๕๔๙), หน้า ๗๙-๘๔.

นอกจากนี้ การศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ พบว่า ภาวะผู้นำในยุคนี้มุ่งเน้นผู้นำซึ่งสามารถผนึกกำลังเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จในองค์กรเป็นผู้นำที่คำนึงถึงจริยธรรมเป็นสำคัญและต้องเป็นผู้นำที่มีความหนักแน่น เนื่องจากในยุคไอทีข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงรอบด้านดังนั้นผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ จะต้องมีความสามารถในการปรับตัว มองกว้าง คิดไกล ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอและสิ่งสำคัญสูงสุดคือต้องเป็นผู้นำที่อยู่เหนืออัตตาและความปรารถนาของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนยังเห็นว่าภาวะผู้นำในในศตวรรษที่ ๒๑ จำเป็นที่จะต้องมีคุณสมบัติตามแบบผู้นำยุคเก่าเช่น มีสติปัญญามองกว้าง คิดไกล ในวิสัยทัศน์ขององค์กรใฝ่หาความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอทำให้ผู้อื่นมีศรัทธาและยอมรับไว้วางใจสามารถชักจูงเขาให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกันและนำจริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานในการคิดและการปฏิบัติ ก็จะทำให้การดำเนินงานด้านการบริหารประสบความสำเร็จสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน

๔. แนวคิดทฤษฎีของอิมมานูเอิล คานท์ (Immanuel Kant)

อิมมานูเอิล คานท์ (Immanuel Kant ค.ศ. ๑๗๒๔-๑๘๐๔)[๑๘] เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันที่มีชื่อเสียง แนวคิดจริยศาสตร์ของคานท์ มีลักษณะเป็น Duty for duty's sake เป็นทฤษฎีที่สอนให้มนุษย์รู้จักหลักการ หรือรูปแบบในการกระทำที่มนุษย์ควรปฏิบัติ เพราะเป็นหน้าที่ที่มนุษย์ต้องปฏิบัติต่อกัน คานท์มีความคิดว่าความดี ชั่ว ถูก ผิด ซึ่งเป็นค่าตัดสินทางจริยธรรมจะต้องมีลักษณะแน่นอนตายตัว ไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์หรือสิ่งแวดล้อมใดทั้งสิ้น การกระทำที่ดีจะต้องดีในตัวเองเสมอ ไม่ว่าผลจากการกระทำจะออกมาเป็นเช่นไร ถึงแม้ว่าแนวคิดของคานท์จะไม่ได้กล่าวถึงผู้นำและภาวะผู้นำไว้โดยตรงแต่เราสามารถศึกษาบทบาทของมนุษย์ หรือคุณสมบัติของมนุษย์ได้โดยผ่านแนวคิดทางศีลธรรมของเขา ปรากฏในงาน Groundwork of Metaphysics of Moral ซึ่งคานท์ถือว่ามนุษย์เป็นชีวิตที่มีเหตุผล (rational being) และคานท์เน้นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะถือว่ามนายทุกคนเป็นเป้าหมายที่สมบูรณ์ (absolute end) และสิ่งที่สำคัญที่สุดคานท์ ถือว่าการทำหน้าที่เป็นสิ่งที่จำเป็นซึ่งกระทำจากการเคารพต่อกฎ

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของอิมมานูเอิล คานท์ จากแนวคิดของคานท์ การกระทำทุกการกระทำจะถูกออกแบบมาในลักษณะกฎ กล่าวคือ หมายถึงกฎของการกระทำมีลักษณะเป็นสูตรของการปฏิบัติโดยเฉพาะ คานท์ได้กล่าวถึงสูตรหนึ่งคือ สูตรอาณาจักรของเป้าหมาย (The Formula of the Kingdom of Ends) กล่าวคือคุณสมบัติของผู้มีเหตุผลใน

[๑๘] คำแหง วิสุทธางกูร, **จริยศาสตร์เพื่อชีวิตและโลกร่วมสมัย**, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๑.

การกระทำด้วยเจตนาในตัวของเขา ซึ่งเป็นผู้หนึ่งในอาณาจักแห่งเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งพอสรุปประมวลคุณสมบัติของมนุษย์ผู้มีภาวะผู้นำตามแนวคิดจริยศาสตร์ของค้านท์ ดังนี้

๑. มีเจตนาดี (Good will)[๑๙] หรือมีเหตุผล ค้านท์ถือว่าสำนึกพื้นฐานทางศีลธรรมของมนุษย์ที่จะนำไปสู่เจตนดีจะต้องมาจากเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญ

๒. มีความสำนึกในหน้าที่หรือมีความสำนึกต่อเป้าหมาย คานท์กล่าวถึงคุณลักษณ์ของบุคคลผู้มี่มีความมั่นคงในอารมณ์สูง กล่าวคือผู้มีความสำนึกต่อเป้าหมายจะมีความมั่นคงแน่วแน่ในสิ่งที่ตนปฏิบัติไม่อ่อนไหวไปตามสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นอื่นใดให้เกิดความไขว้เขวได้ จึงเป็นผู้มีความมั่นคงต่อเป้าหมายซึ่งถือว่าเป็นผู้ดำเนินตามกฎของการปฏิบัตินั่นเอง

๓. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะเห็นได้จากหลักการที่คานท์สร้างขึ้นว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเอง มิใช่ปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะเป็นเครื่องมือ เพราะการกระทำใดๆ ก็ตามสิ่งสำคัญคือตัวเราเองก็อยู่ในอาณาจักรนั้นเช่นเดียวกัน

จึงอาจกล่าวได้ว่าคุณสมบัติของมนุษย์ผู้มีเหตุผลตามแนวคิดคานท์ คือผู้มีเจตาดี กล่าวคือเป็นผู้เหตุผล การปฏิบัติใดๆ ก็ตามของผู้มีเหตุผลนั้น เป็นการปฏิบัติตามกฎศีลธรรม เพราะมีความสำนึกต่อเป้าหมายหรือสำนึกในหน้าที่ของผู้มีเหตุผลนั่นเอง ซึ่งคุณสมบัติของผู้มีเหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือเป็นผู้ที่มีความแน่วแน่ต่อเป้าหมายแม้จะมีสิ่งกระตุ้นมากระทบอารมณ์ความรู้สึกก็จะไม่มีความอ่อนไหวไปตามสิ่งกระตุ้นนั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นการปฏิบัติของผู้มีเหตุผลที่มุ่งตรงสู่เป้าหมายโดยปราศจากเงื่อนไขนั่นเอง และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในคุณสมบัติของผู้มีเหตุผลตามแนวคิดของคานท์คือความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เมื่อเราอยู่ในสังคมเดียวกันไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือผู้ตามจะต้องปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในฐานที่มิใช่เป็นเครื่องมือหากแต่เป็นการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในฐานะที่เราเป็นผู้หนึ่งในสังคมแห่งผู้มีเหตุผลเช่นเดียวกัน ผู้เขียนจึงเห็นว่าคุณสมบัติทางจริยะของบุคคลตามแนวคิดของคานท์สอดคล้องกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ กล่าวคือในฐานะผู้นำในยุคนี้ควรเป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม เป็นผู้นำต้นแบบทางจริยธรรม เพื่อสร้างความศรัทธาและความไว้วางใจตลลอดทั้งความน่าเชื่อถือทำให้เกิดความเคารพต่อตัวผู้นำเอง ยิ่งกว่านี้ตามแนวคิดของคานท์ภาวะผู้นำทางจริยธรรมดังกล่าวจะทำให้ตัวผู้นำเองมีคุณสมบัติคือความเป็นภาวะผู้นำยอดเยี่ยม ที่อยู่เหนืออัตตาและความปรารถนาของตนเองสามารถทำให้ผู้ตามตอบสนองจุดหมายที่ดีขึ้นได้

---

[๑๙] ชัชชัย คุ้มทวีพร และคณะ, **จริยศาสตร์ ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม**, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๖.

๕. สรุป

จากการศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านแนวคิดทฤษฎีของอิมมานูเอิล คานท์ พบว่าภาวะผู้นำในยุคนี้ต้องใช้ความรู้ความสามารถและทักษะต่างๆเพื่อนำมาใช้ในการบริหารงานภายใต้ภาวะความเสี่ยงที่หลากหลาย สิ่งสำคัญคุณสมบัติของผู้นำตามแนวคิดของคานท์จะมุ่งเน้นให้ความสำคัญในเรื่องของเหตุผล เป็นผู้มีความมั่นคงในต่อเป้าหมายและภาวะผู้นำในยุคนี้มุ่งเน้นผู้นำซึ่งสามารถผนึกกำลังเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จในองค์กรเป็นผู้นำที่คำนึงถึงจริยธรรมเป็นสำคัญและต้องเป็นผู้นำที่มีความหนักแน่นในเหตุผลสอดคล้องกับคุณสมบัติของผู้มีเหตุผลตามแนวคิดของคานท์คือการปฏิบัติต่อเป้าหมายสำคัญยิ่งกว่าการปฏิบัติตามเงื่อนไขใดๆเนื่องจากภาวะผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ อีกภาวะหนึ่งมุ่งเน้นด้านไอที ซึ่งเป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงรอบด้าน ดังนั้นภาวะผู้นำจึงต้องมีคุณสมบัติคือเป็นผู้มีเหตุผล มีความสำนึกในหน้าที่สำนึกต่อเป้าหมายของสังคม มีความสามารถในการปรับตัว มองกว้าง คิดไกล ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอและสิ่งสำคัญสูงสุดคือต้องเป็นผู้นำที่อยู่เหนืออัตตาและความปรารถนาของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของคานท์ ซึ่งถือว่าผลของการปฏิบัติย่อมไม่สำคัญเท่ากับเป้าหมาย

อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ ภาวะผู้นำในยุคนี้มิอาจจะละเลยที่จะกล่าวถึงคุณสมบัติทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมได้ ความเป็นผู้มีเหตุผลตามแนวคิดของคานท์อาจจะเป็นคุณสมบัติของผู้นำที่ทำให้ผู้อื่นมีความศรัทธา ยอมปฏิบัติตามเพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้ และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำในยุคนี้ก็คือ ต้องมีความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยปราศจากการแบ่งแยก

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กวี วงศ์พุฒ. **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บี.เค.อินเตอร์ปริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๐.

คำแหง วิสุทธางกูร. **จริยศาสตร์เพื่อชีวิตและโลกร่วมสมัย**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๐.

จุมพล หนิมพานิช. **ผู้นำ อำนาจ และการเมืองในองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, ๒๕๔๓.

ฉัตรวรุณ ตันนะรัตน์. **การพูดสำหรับผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

ชัชชัย คุ้มทวีพร และคณะ. **จริยศาสตร์ ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๔๐.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. **ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร : ธรรกมลการพิมพ์, ๒๕๕๙.

พิพัฒน์ นนทนาธรณ์. **ภาวะผู้นำเชิงปฏิบัติการ : LIFE Model**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิสต้า อินเตอร์ปรัน จำกัด, ๒๕๕๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, พิมพ์พิเศษ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙., กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

รัตติกรณ์ จงวิศาล. **ภาวะผู้นำทฤษฎีการวิจัยและแนวทางการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สัมมา รธนิธย์. **ภาวะผู้นำของผู้บริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

พระมหารุ่งโรจน์ ธมฺมฏฺฐเมธี. “การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(๓) สื่ออิเล็อทรอนิกส์ :

ดุษฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ. **ภาวะผู้นาแบบดุลยภาพ : ภาวะผู้นาสาหรับศตวรรษที่ ๒๑**. แหล่งที่มา : http://leader1234.blogspot.com/ [๑๕ มกราคม ๒๕๖๐].

พุทธศาสนากับประชาธิปไตยในสังคมไทย
Buddhism and Democracy in Thailand

ณรงค์ ชัยช้าง*

บทคัดย่อ

สถาบันสงฆ์ไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันที่มีอำนาจบริหารสูงสุด จะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตย เพราะดูจากลักษณะ ๔ ประการที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารคณะสงฆ์เองแล้ว ล้วนชี้ว่าคณะสงฆ์ไม่ได้เห็นความสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนัก การส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยจะเป็นไปได้นั้น ไม่เพียงแต่การอบรมสั่งสอนประชาชนในเรื่องไตรสิกขา เพราะเรื่องนี้สามารถทำได้อยู่แล้วไม่ว่าท่านจะอยู่ในระบบไหน การเข้าใจประชาธิปไตยเกี่ยวโยงกับความเข้าใจเรื่อง “อำนาจ” หรือ “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” ที่แตกต่างออกไปจากการปกครองในระบอบที่พระสงฆ์คุ้นเคย ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่อำนาจปกครองกระจายอยู่ในหมู่สมาชิกทุกคนในฐานะเจ้าของอำนาจการปกครองที่แท้จริง ผู้ปกครองเป็นเพียง “ตัวแทน” แห่งอำนาจของประชาชนเท่านั้น มิใช่เจ้าของอำนาจดังกล่าว มโนทัศน์เรื่องอำนาจการปกครองของคณะสงฆ์นั้นยังคงเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง อำนาจสูงสุดมาจากเบื้องบน ผู้น้อยไม่มีอำนาจใดๆ ทั้งสิ้น ระบอบนี้เป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตยและกิจกรรมที่จะพึงกระทำเพื่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย การสร้างระบอบประชาธิปไตยต้องเริ่มต้นด้วยการตระหนักว่าแต่ละคนในสังคมมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิและเสรีภาพการดำรงชีวิตเท่าเทียมกัน

คำสำคัญ: พุทธศาสนา, ประชาธิปไตย, สังคมไทย

Abstract

Thailand monastic institutions, especially institutions with executive powers. To take part in the development of democratic society. Because of the nature of the four factors that hinder the clergy itself. All indicators that the clergy do not see the importance of a democratic government. Promoting democracy is possible. Not only to educate the public about threefold. Because this can be done if you are not already logged in you. Understanding democracy involves understanding the "power" or "power relations" different

* วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

from the regime of the priest familiar.Democracy is a regime that ruled distributed among the members as owners of real power. Parents simply as "representatives" of the people's power only. Did not own such power. This hinders the democratic regime and activities that will commit to the creation of democracy. Creating democracy must begin by recognizing that. Each society has the dignity of a human being. Has the right to life, liberty and equality.

Keywords: Buddhism, Democratic, Thai society

๑. บทนำ

"พุทธศาสนากับประชาธิปไตยในสังคมไทย" นี้จะนำเสนอเป็นสามตอนด้วยกัน ทั้งนี้ก็เพื่อจะชวนผู้อ่านไปร่วมพิจารณาว่า พุทธศาสนามีบทบาทในการสร้างสังคมประชาธิปไตยในสังคมไทยหรือไม่ อย่างไร และปัญหาอยู่ตรงไหน

คำว่า "พุทธศาสนา" ในที่นี่จะหมายถึง "สถาบันพุทธศาสนาในประเทศไทย" กล่าวให้ชัดเจนก็คือสถาบันสงฆ์ เฉพาะบทความตอนแรกนี้ จะเชิญท่านสำรวจบทบาทของสถาบันพุทธศาสนาเกี่ยวกับการสร้างสังคมประชาธิปไตยไทยผ่านระบบการศึกษาที่เป็นทางการของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะการศึกษาที่ดำเนินการผ่านสถาบันการศึกษาอย่างมหาวิทยาลัยสงฆ์ และสำรวจบทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์โดยรวม ว่าได้มีกระบวนการใดหรือการแสดงออกใดๆ ที่ทำให้เชื่อได้ว่าคณะสงฆ์มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยของไทยหรือไม่เพียงใด

ถ้าย้อนกลับไปดูยุคที่พระสงฆ์มีบทบาทอย่างสำคัญ ในการจัดการศึกษาแก่พลเมืองของชาติ โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๕ ก็จะเห็นได้ชัดว่าพระสงฆ์มีส่วนสำคัญในระบบการศึกษาของชาติมากแค่ไหน เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านเมือง เพื่อให้รอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของตะวันตกนั้น ก็ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงการศึกษาของชาติเป็นอย่างใหม่ด้วย การศึกษาอย่างใหม่นี้แบ่งคร่าวๆ เป็น ๒ ระดับคือ การศึกษาขั้นต้นสำหรับมวลชน และการศึกษาขั้นสูงขึ้นไปเพื่อสร้างกำลังคนสำหรับปรับปรุงกิจการบ้านเมืองด้านต่าง ๆ การศึกษาขั้นต้นคือชั้นมูลและชั้นประถมนั้น ทรงมอบให้เป็นภาระของพระสงฆ์ เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์และเพราะต้องการเน้นในด้านศีลธรรมด้วย

รัชกาลที่ ๕ ทรงโปรดเกล้าให้ตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาธาตุวิทยาลัย (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ขึ้น เฉพาะมหามกุฏราชวิทยาลัยนั้น โดยการบังคับบัญชาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

มีแนวทางในการจัดการศึกษา ๓ ข้อคือ การเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณรเพื่อสืบพระศาสนาอย่างหนึ่ง การเทศนาแก่ประชาชน รวมทั้งพิมพ์หนังสือแสดงคำสอนอย่างหนึ่ง และการจัดโรงเรียนสอนหนังสือไทย เลขและคุณธรรมแก่เด็กชาวเมืองอย่างหนึ่ง การศึกษาที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงจัดการนี้ มีทั้งการศึกษาสำหรับฆราวาสทั่วไปและการศึกษาสำหรับภิกษุสามเณรเป็นหลัก อย่างแรกนั้นทรงรับผิดชอบ เมื่อได้รับมอบหมายจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้จัดการศึกษาหัวเมืองทั่วราชอาณาจักร ก่อนที่กระทรวงธรรมการจะรับไปดำเนินการอย่างเต็มตัว

การศึกษาตามหัวเมืองต่างๆ ครูส่วนใหญ่ในสมัยแรกก็คือพระภิกษุสามเณรนิกายธรรมยุตจากหัวเมืองต่างๆ ที่ถูกส่งไปรับการศึกษาอย่างใหม่ที่กรุงเทพฯ หลักสูตรที่ใช้สอนในโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศทั้งสองระบบก็ถ่ายเทมาจากหลักสูตรที่ใช้สอนในมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นแห่งแรก ต่อมาเมื่อการศึกษาของรัฐพัฒนาขึ้น ความต้องการที่จะให้พระสงฆ์รับภาระด้านการศึกษาของประชาชนลดน้อยลง การเปลี่ยนชื่อกระทรวงธรรมการเป็นกระทรวงศึกษาธิการในสมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นสัญลักษณ์ที่ชัดเจนว่า การศึกษาได้กลายเป็นเรื่องของรัฐแต่ผู้เดียว มิใช่หน้าที่ของวัดอีกต่อไป มีนัยแฝงด้วยว่าการศึกษาของพระภิกษุสามเณรนั้นก็เป็นเรื่องของสงฆ์ รัฐไม่เกี่ยวข้อง

จากนั้นเป็นต้นมาดูเหมือนว่าพระสงฆ์จะหมดบทบาทในการสร้างพลเมืองดีของรัฐ รัฐเองก็ดูจะมองไม่เห็นความสำคัญของพระสงฆ์ในส่วนนี้ จนเมื่อสังคมไทยเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย คล้ายว่าพระสงฆ์จะต้องรับผิดชอบเฉพาะการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ซึ่งบุคลากรของตนเพื่อสืบทอดพระศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อการศึกษาของรัฐยังไม่ทั่วถึงอย่างปัจจุบัน การให้การศึกษาแก่ประชาชนนอกระบบของรัฐก็ยังตกเป็นของพระสงฆ์อยู่ดี เพราะมีชาวชนบทจำนวนหนึ่งอาศัยวัดเป็นสถานศึกษาเล่าเรียนเพื่อยกสถานะทางสังคมแก่ตัวเอง รัฐต่างหากที่ไม่ตระหนักเห็นความสำคัญข้อนี้ การผลิตพลเมืองดีแก่รัฐนั้นเป็นภาระหน้าที่อันหนึ่งของพระสงฆ์หรือพุทธศาสนาอยู่แล้ว ทั้งในรูปแบบการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ และระบบการศึกษาที่เป็นทางการของคณะสงฆ์ ดังสะท้อนในข้อเขียนของพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ว่า...

“ตามปกติ พระภิกษุสงฆ์หรือทางฝ่ายศาสนา เป็นผู้แนะนำสั่งสอนประชาชนให้ดำรงอยู่ในธรรม ให้ประพฤติในทางที่ดีงาม ให้พัฒนาทางจิต ทางปัญญา เมื่อทำเช่นนี้แล้ว ประชาชนมีการศึกษาดี มีความรู้ ประพฤติดี มีจิตใจที่มีคุณภาพดี ก็เป็นพลเมืองที่ดี ผลประโยชน์นี้ก็ตกแก่รัฐด้วย ช่วยให้รัฐนั้นเจริญรุ่งเรืองมีความสงบสุข”

เป็นธรรมดาที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ย่อมเห็นว่า เมื่อตนผลิตพลเมืองดีมีความสามารถแก่รัฐ (โดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม) แล้ว รัฐก็ควรจะได้รับประโยชน์จากความรู้ความสามารถของผู้นั้นให้มากที่สุด ซึ่งข้อนี้จะเป็นได้ก็ต่อเมื่อพลเมืองดีผู้นั้นมีสิทธิมีโอกาสอันสมควรแก่ความรู้ความสามารถของตน และสิทธิหรือโอกาสเช่นนี้ในสังคมชาวบ้าน

คณะสงฆ์โดยทั่วไปจะตีความประวัติศาสตร์การศึกษาของรัฐช่วงนี้ว่า รัฐไม่ต้องการให้พระสงฆ์มีบทบาทต่อการศึกษาของรัฐอีกต่อไป ท่าที่ดังกล่าวนี้แสดงออกผ่านการไม่รับรองสถานภาพของมหาวิทยาลัยสงฆ์อยู่เป็นเวลานาน กระนั้นก็ตาม มหาวิทยาลัยสงฆ์ก็ตระหนักถึงบทบาทด้านการศึกษาของตนว่าเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างพลเมืองดีของรัฐ ดังปรากฏใน “เหตุผลในการดำเนินนโยบายให้มีการศึกษาแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์และการที่ต้องให้รับยอมรับฐานะของมหาวิทยาลัยสงฆ์” ซึ่งพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เขียนเมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๑๖ ในนามของ “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ส่งไปยังกรมการศาสนาเพื่อตอบคำถามของ ก.พ. และเพื่อส่งให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีพิจารณาเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๑๖ โดยระบุว่า เหตุผลหนึ่งที่รัฐควรรับรองสถานะของมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็ “เพื่อประโยชน์แก่รัฐที่จะได้พลเมืองดีและผลพลอยได้อื่นๆ” ท่านอธิบายไว้ดังนี้

โดยที่การศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นศาสนาศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เน้นพิเศษในทางจริยธรรม การศึกษาแบบนี้จึงมีผลดีพิเศษออกไปอีกในส่วนจริยธรรมนอกเหนือจากการผลิตพลเมืองดี พระภิกษุสามเณรที่ดี ซึ่งเป็นประโยชน์แก่รัฐและพระศาสนา เช่น เพิ่มพูนโอกาสและความมั่นใจในการผลิตพลเมืองดี และการเผยแผ่จริยธรรมในสังคมเป็นต้น เราก็อาจกล่าวได้ว่าแม้ในปัจจุบัน พระสงฆ์เชื่อว่าตนเองได้แสดงบทบาทในการสร้างสรรค์พลเมืองดีของชาติอย่างขยันขันแข็ง ผ่านโครงการต่างๆ เช่น “โครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน” ของพระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในแต่ละปี ซึ่งจะมีเยาวชนและประชาชนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก หรือแม้กรณีของวัดธรรมกายปัจจุบันก็จะเห็นได้ชัดว่าโครงการต่างๆ ที่วัดธรรมกายได้สร้างสรรค์ขึ้นเองหรือสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการอะไรก็ตาม ก็ล้วนมุ่งไปที่การสร้างพลเมืองดีในแบบที่ศาสนาเชื่อถือทั้งสิ้นแต่เนื่องจากคำว่าพลเมืองดีในมโนทัศน์ของพุทธศาสนาตามที่สะท้อนออกมาในคำปรารภต่างๆ ของพระสงฆ์นั้น ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า พระสงฆ์มีหน้าที่ในการสั่งสอนหลักจริยธรรมทางศาสนาแก่ประชาชน เพราะฉะนั้น

การเป็นคนดีตามหลักศาสนาเท่ากับการเป็นพลเมืองดีของรัฐ ซึ่งก็ยังไม่แน่ว่าจะสอดคล้องกับหลักพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยเพียงใด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากแง่มุมเกี่ยวกับระบอบการปกครองในทัศนะของพุทธศาสนา ก็เห็นได้ชัดว่า “การเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย” ไม่ใช่สาระสำคัญที่พุทธศาสนาจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะตัวระบอบไม่สำคัญ ความสำคัญอยู่ที่ “ธรรมาธิปไตย” ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่จะต้องมีอยู่ในทุกระบอบการปกครอง ว่ากันตามจริง พุทธศาสนาตามการตีความของปราชญ์และนักวิชาการพุทธจำนวนมากนั้นไม่สนใจว่าสังคมจะมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือแบบไหน ท่านถือว่าเงื่อนไขเดียวที่เป็นสิ่งสำคัญและจะทำให้ระบอบการปกครองใดๆ ก็ตามมีความชอบธรรมขึ้นมาหรือกลายเป็นการปกครองที่ดีก็คือ การมี “ธรรมาธิปไตย” ตัวอย่างเช่น ตามความคิดของพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

“ประชาธิปไตยจะไม่มีทางเป็นประชาธิปไตยที่ดีถ้าหากไม่ถึงธรรมาธิปไตย” การปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่เช่นประชาธิปไตยนี้ก็เช่นกัน จะต้องทำให้ประชาชนรู้จักธรรมาธิปไตย โดยเริ่มต้นที่ให้การศึกษาเพื่อให้คนมีปัญญาเกิดขึ้น รู้จักเลือก รู้จักวินิจฉัยว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรคือผลประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งการศึกษาที่ครบสมบูรณ์เพื่อให้เกิดปัญญานั้นจะประกอบด้วยการศึกษาในเรื่องระเบียบวินัย (ศีล) การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพจิตใจให้มีสติมีความมั่นคง แน่วแน่ (สมาธิ) และปัญญา (สัมมาทิฏฐิ) การศึกษาที่จะพรั่งพร้อมให้เกิดประชาธิปไตยต้องมี ๓ องค์คือ มีทั้งศีล มีทั้งสมาธิ และมีทั้งปัญญา “การศึกษาที่ขาดศีล ขาดระเบียบวินัย ขาดสมาธิ ขาดการสร้างจิตใจที่เข้มแข็งมั่นคง จึงไม่อาจจะเป็นพื้นฐานที่ดีของการสร้างประชาธิปไตยได้”

อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ก็เชื่อมั่นว่าการศึกษาตามระบบของพุทธศาสนารวมทั้งระบบการปกครองสงฆ์ในพุทธศาสนานั้น สนับสนุนและเข้ากันได้กับการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ดังที่พระเทพเวทีกล่าวว่า การให้การศึกษาตามระบบไตรสิกขาทำให้พุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย ซึ่งโดยเนื้อแท้ก็คือหลักการที่นำมาใช้ในคณะสงฆ์นั่นเอง ระบบความเป็นอยู่ของคณะสงฆ์นั้น ก็คือหลักประชาธิปไตยที่ยึดเอาธรรมาธิปไตยอย่างเคร่งครัด เบื้องต้นพระสงฆ์จะต้องมีระเบียบวินัย หรือศีล เป็นเครื่องกั้นโอกาสที่จะทำความชั่วและเปิดโอกาสในการทำความดีอยู่เสมอ แล้วให้มีสมาธิคือฝึกจิตให้มีสติ มีวิริยะ เข้มแข็งมั่นคงในการกระทำความดี และสร้างปัญญาในขั้นสูงสุดที่จะทำให้ผู้นั้นรู้ในตัวธรรมคือ ความจริง สิ่งที่ดีงาม เพื่อจะทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ต่อไปและเมื่อว่าโดยตัวระบบการปกครองนั้น “ระบบประชาธิปไตยหรือสามัคคีธรรมนั้น ในสมัยโบราณก็มาเหลืออยู่ในคณะสงฆ์ เพราะระบบคณะสงฆ์นั้นเป็นระบบที่เรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง” รูปแบบการปกครองดั้งเดิมของคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลที่จัดพระเทพเวทีเรียกว่าเป็นระบบประชาธิปไตยที่แท้จริง คือ “ระบบสามัคคีธรรม” ซึ่งเป็นระบอบที่ภิกษุทั้งหลายร่วมกันปกครอง แต่การมองว่าระบบสามัคคีธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ปกครองคณะสงฆ์ในพุทธกาลเป็นประชาธิปไตยนั้น ก็ยังมีผู้เห็นขัดแย้งอยู่ เช่น ศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญยืน ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นว่า การปกครองคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้านั้น ไม่เข้ากับหลักแยกอำนาจการปกครองเป็น ๓ ส่วน ตามระบอบประชาธิปไตยที่ใช้กันในปัจจุบัน “ที่จริงแล้วเป็นอภิชนาธิปไตยรูปแบบหนึ่งนั่นเอง หาได้หมายถึงการที่ประชาชนเป็นผู้ปกครองรัฐไม่”

ในที่จะไม่ขอกล่าวถึงหลักการของพุทธศาสนาในอดีตหรือในพระไตรปิฎก เนื่องจากต้องการจะพูดถึงเฉพาะที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมไทย ดังนั้นถ้าจะดูว่าการปกครองตามแนวประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่คณะสงฆ์ไทยเข้าใจ เห็นด้วย หรือได้ส่งเสริมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยมากน้อยเพียงใดนั้นอาจเห็นได้จากตัวพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้ปกครองสงฆ์ในประเทศไทยนั้นเอง กล่าวคือ เมื่อมีการออกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๔๕ นั้น สาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้อยู่ที่การรวมอำนาจการ

ปกครองคณะสงฆ์ไว้ที่สงฆ์ส่วนกลางทั้งหมด คณะสงฆ์ทั้งสองนิกายถูกกำหนดให้อยู่ใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๔ ตำแหน่งคือ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนใต้ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุติกา เจ้าคณะใหญ่คณะหลวง มาตรา ๔ กำหนดไว้ว่า “ทั้ง ๔ ตำแหน่งนั้นยกเป็นพระมหาเถระที่ทรงปรฤกษาในการพระศาสนาและการปกครองบำรุงสังฆมณฑลทั่วไป ข้อการะธุระในพระสาสนาหรือในสังฆมณฑล ซึ่งได้โปรดให้พระมหาเถระทั้งนี้ประชุมวินิจฉัยในที่มหาเถรสมาคม ตั้งแต่ ๔ องค์ขึ้นไป คำตัดสินของมหาเถรสมาคมนั้น ให้เป็นสิทธิ์ขาด ผู้ใดจะอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปมิได้” มาตรา ๔๑ บัญญัติว่า “พระภิกษุสงฆ์สามเณรต้องฟังบังคับบัญชาเจ้าคณะซึ่งตนอยู่ในความปกครองตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่ฟังบังคับบัญชา หรือหมิ่นละเมิดต่ออำนาจเจ้าคณะ มีความผิด เจ้าคณะมีอำนาจที่จะทำทัณฑกรรมได้” พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า พระราชบัญญัตินี้มีขึ้นเพื่อ “ทำให้คณะสงฆ์ที่กรุงเทพฯ มี “เขี้ยวเล็บ” ในการควบคุมกิจการด้านพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นต่างๆ ทั่วราชอาณาจักร” การที่พระราชบัญญัติดังกล่าวนี้มีลักษณะให้อำนาจสูงสุดไว้แก่พระมหาเถระ ย่อมจะเข้าใจได้ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ที่ได้รับการวิจารณ์เป็นอันมาก เห็นจะอยู่ที่ความไม่เสมอภาคของพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ฉบับนี้ ที่เกิดจากการกำหนดสิทธิพิเศษแก่คณะธรรมยุติกนิกายให้มีสิทธิในการปกครองตนเองโดยอาศัยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้ กล่าวคือให้สิทธิเจ้าคณะธรรมยุติกนิกายปกครองสงฆ์ฝ่ายมหานิกายได้ แต่เจ้าคณะมหานิกายไม่มีสิทธิปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต ความไม่เสมอภาคดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการต่อต้านจากคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ในเวลาต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ภิกษุสามเณรในวัดเขตจังหวัดพระนครและธนบุรีจำนวน ๓๐๐ รูปได้นัดประชุมกันที่บ้านภัทรวิธม กลุ่มที่รวมกันขึ้นครั้งนี้เรียกว่า “คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา” สาเหตุสำคัญในการเคลื่อนไหวมาจากสาเหตุ ๒ ประการ ได้แก่ ปัจจัยภายในของคณะสงฆ์ กล่าวคือ ความไม่เสมอภาคทางการปกครองที่เป็นผลมาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๖) จึงมีการเรียกร้องเพื่อให้เกิด “ความเสมอภาค” ในการปกครอง ส่วนปัจจัยภายนอกได้แก่ สภาพสังคมและการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งก่อให้เกิดการตื่นตัวในระบอบประชาธิปไตยภายในคณะสงฆ์ คณะปฏิสังขรณ์พระศาสนาใช้เวลาเรียกร้องด้วยวิธีการต่าง ๆ อยู่นานถึง ๘ ปีจึงประสบผลสำเร็จ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ออกมาบังคับใช้

พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ ให้มีสภาคณะสงฆ์ขึ้นมาเรียกว่า “สังฆสภา” กำหนดให้สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก (ประมุขสงฆ์ทั้งมวล) ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ตามบทแห่งพระราชบัญญัติ กล่าวคือ ทรงบัญญัติสังฆาณัติโดยคำแนะนำสังฆสภา บริหารคณะสงฆ์ผ่านคณะสังฆมนตรี และวินิจฉัยอธิกรณ์ทางคณะวินัยธร สังฆสภานั้นจะต้องประกอบด้วยสมาชิกรวมกันไม่เกิน ๔๕ รูป สมาชิกนั้น

แต่งตั้งจาก ๑) พระเถระชั้นธรรมขึ้นไป ๒) พระคณาจารย์เอก ๓) พระเปรียญเอก ในมาตรา ๒๙ กำหนดไว้ว่า

"สังฆนายกและสังฆมนตรีอย่างน้อย ๔ รูป ต้องเลือกจากสมาชิกของสังฆสภา นอกจากนั้นจะเลือกจากพระภิกษุผู้มีความรู้ความชำนาญพิเศษ แม้มิได้เป็นสมาชิกสังฆสภาก็ได้" สังฆมนตรีที่ได้รับการแต่งตั้งมีวาระดำรงตำแหน่ง ๔ ปี แต่ก็ให้สิทธิรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการถวายความเห็นให้ลาออกได้ จะเห็นว่าพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ นี้มีการแบ่งแยกอำนาจการบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการตามรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ กฎระเบียบต่างๆ ที่ออกมาเพื่อบัญชาการปกครองคณะสงฆ์ (เรียกว่า สังฆาณัติ) จะต้องผ่านมติสังฆสภา มีสังฆนายกดำรงตำแหน่งสูงสุดด้านการบริหาร มีสังฆมนตรีว่าการทำหน้าที่ด้านต่างๆ คล้ายรัฐมนตรีกระทรวงต่างๆ ของรัฐ อำนาจในการตัดสินคดีความต่างๆ ในพระศาสนานั้น สมเด็จพระสังฆราชจะต้องทรงดำเนินการผ่านคณะพระวินัยธร

อาจถือได้ว่ายุคนี้พระสงฆ์เริ่มมีแนวคิดด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ก็ดำรงอยู่ได้ไม่นานนัก มีข้อที่ควรพิจารณาอย่างยิ่งว่า การปกครองดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการรณรงค์ต่อสู้ของพระภิกษุหนุ่มสามเณรน้อย โดยการสนับสนุนของพระเถระข้างฝ่ายมหานิกาย ที่รวมตัวกันขึ้นอย่างลับๆ ภายใต้ชื่อ "คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา" หาได้เกิดขึ้นจากความต้องการของผู้บริหารสูงสุดของคณะสงฆ์ในยุคนั้นไม่ ระยะเวลาการใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้รวมทั้งสิ้น ๒๑ ปี ก็ถูกยกเลิกไปโดยพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ นับว่า พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ที่มีการกระจายอำนาจการปกครองมากที่สุดนี้ "เป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่อายุน้อยที่สุด" รองศาสตราจารย์ ดร. สุนทร ณ รังษี ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาที่สุดคนหนึ่งของไทย อธิบายสาเหตุแห่งการยกเลิกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ว่า การดำเนินการของสังฆสภาคล้ายกับการดำเนินการของรัฐสภาของฝ่ายอาณาจักร มีการเสนอญัตติ มีการอภิปรายสนับสนุน คัดค้าน แย้ง โต้แย้ง เหมือนนักการเมืองทำกัน ซึ่งบางครั้งก็มีลักษณะเผ็ดร้อนรุนแรงก้าวล่วงขอบเขตของสมณะผู้สงบ อนึ่ง เมื่อได้มีสังฆสภาขึ้นแล้ว ในชั้นแรกมีสมาชิกเข้าร่วมประชุมทั้ง ๒ นิกาย แต่ปรากฏว่าการประชุมนั้นเป็นไปในทางไม่สงบมากขึ้น ผู้น้อยโต้เถียงจะเอาชนะผู้ใหญ่ และการโต้เถียงกันระหว่างนิกายทวีความรุนแรงร้าวรานยิ่งขึ้น จนต่อมาพระผู้หนักในพระธรรมวินัยทั้ง ๒ นิกายเบื่อหน่ายและไม่ปรารถนาไปประชุมเพื่อโต้เถียงวิวาทกันเอง . . . การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ที่ออกเป็นสังฆาณัติโดยสังฆสภา ที่พระภิกษุผู้น้อยสามารถอภิปรายโต้แย้งโต้เถียงพระเถระผู้ใหญ่รุ่นอุปัชฌาย์อาจารย์ จึงเป็นการผิดประเพณีและผิดหลักที่พระพุทธเจ้าสอนให้ยึดถือปฏิบัติ

แต่คนึงนิตย์ จันทบุตรอธิบายว่า สาเหตุของการยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้สืบเนื่องมาจากความไม่พอใจของคณะสงฆ์ธรรมยุตที่มีจำนวนน้อยกว่าพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย

ทำให้เกิดความเสียเปรียบในเรื่องต่างๆ จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างนิกายขึ้น คณะธรรมยุตจำต้องพยายามขอล้มเลิกพระราชบัญญัตินี้ โดยอาศัยช่องโว่ทางกฎหมายตีความว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ อันให้สิทธิเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนาหรือนิกายใดๆ ก็ได้ นอกจากนี้ ยังให้เหตุผลว่า การมีสังฆสภาอภิปรายโต้แย้งถกเถียงเป็นการผิดต่อหลักพระธรรมวินัย การกำหนดให้สมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประมุขแต่เพียงในนามเช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ผิดต่อรูปแบบการปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ที่พระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุขในการตัดสินปัญหาข้อวิวาทหรือตราพระสังฆาณัติ ดังนั้น พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ที่พระ “มหานิกาย” ถือว่าเป็นประชาธิปไตยที่สุด มีอันยกเลิกไป มีการออกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาใช้แทน โดยให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจสูงสุดในด้านการปกครอง พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้รับการวิจารณ์จากพระสงฆ์รุ่นใหม่จำนวนมากว่า เป็นพระราชบัญญัติที่มีลักษณะ “เผด็จการ” รวบอำนาจไว้แก่สงฆ์ส่วนกลาง ซึ่งไม่ต่างจากพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) เท่าใดนัก แม้ปัจจุบันจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงในส่วนการบริหารคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัตินี้ใหม่ แต่ระบบอำนาจการปกครองก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงให้คณะสงฆ์โดยรวมหรือชั้นผู้น้อยที่อยู่นอกระบบอำนาจ หรือแม้แต่พระสังฆาธิการที่มีอยู่ทั่วประเทศ มีสิทธิเสียงในการกำหนดรูปแบบของการปกครองตนเองแต่ประการใด พระไพศาล วิสาโล วิจารณ์ว่า อย่างมากก็เพียงแต่ให้โอนงานด้านพุทธศาสนาและสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคมไปขึ้นอยู่กับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กับให้มีการจัดตั้งองค์กรหนึ่งขึ้นมาเสริมมหาเถรสมาคมคือมหาคณิสาร ซึ่งประกอบด้วยพระราชาคณะจำนวนหนึ่ง แม้จะช่วยให้องค์กรปกครองที่ส่วนกลางมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีผู้มาร่วมรับผิดชอบมากขึ้น แต่ก็เชื่อว่าจะยังเป็นการปกครองที่รวมศูนย์ไว้ส่วนกลางเช่นเคย ไม่มีการกระจายอำนาจไปที่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น การบริหารงานตั้งแต่ระดับหน ภาค ลงมาถึงตำบลยังขึ้นอยู่กับเจ้าคณะเพียงบุคคลเดียว หาได้มีการทำงานเป็นคณะไม่ พระสงฆ์ในท้องถิ่นยังไม่มีส่วนร่วมในการบริหารคณะสงฆ์ไม่ว่าระดับใด ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม รวมทั้งไม่มีโอกาสที่จะแสดงความเห็นผ่านผู้แทนสงฆ์ เห็นได้ว่า ความคิดในเรื่องประชาธิปไตยของคณะสงฆ์ไทยซึ่งก่อตัวขึ้นเมื่อพ.ศ. ๒๔๘๔ นั้นก่อตัวขึ้นหลังกระแสประชาธิปไตยของทางบ้านเมือง และดำรงอยู่ได้ไม่นานนักสำนึกที่เพิ่งเริ่มต้นได้ถูกทำให้หายไปจากวงการคณะสงฆ์ระดับผู้ปกครองอย่างเป็นทางการ เนื่องจากพระสงฆ์ผู้ปกครองมี “มีขันติธรรม” ต่อประชาธิปไตยน้อย เหตุว่าการปกครองดังกล่าวได้ลิดรอนอำนาจการบริหารส่วนกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจของพระมหาเถระ พระไพศาล วิสาโล กล่าวถึงลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันว่า การบริหารของคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน แม้จะพยายามเปลี่ยนแปลงแล้ว แต่“สมาชิกส่วนใหญ่” หรือ “ประชาคม” พระสงฆ์ระดับผู้ใต้ปกครองยังไม่ได้รับความสำคัญ เพราะพระเถระผู้ใหญ่

๑. มีทัศนคติที่มองปัญหาเชิงบุคคลมากกว่าระบบ เช่น มองไม่เห็นว่าความเสื่อมเสียที่ปรากฏในวงการคณะสงฆ์นั้นเป็นภาพสะท้อนความผิดปกติของโครงสร้างคณะสงฆ์อย่างไร

๒. ท่าทีแบบอนุรักษนิยมเนื่องจากท่านเติบโตมาจากโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ คุ้นเคยกับระบบการศึกษาแบบปัจจุบันมาชั่วชีวิต ผนวกกับการเทิดทูนสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสที่เป็นผู้สถาปนาระบบการศึกษาที่ครั้งหนึ่งถือว่ามีความก้าวหน้าทันสมัยอย่างยิ่ง

๓. ภาวะผู้นำของคณะสงฆ์ พระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ปัจจุบันล้วนเป็นผลผลิตของระบบราชการในคณะสงฆ์ ซึ่งคุ้นเคยกับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาและสั่งลงไปเป็นทอด ๆ ระบบที่ให้อำนาจแก่เบื้องบนในการให้คุณให้โทษแก่ผู้อยู่เบื้องล่าง ทำให้พระสงฆ์คุ้นเคยกับการตอบสนองนโยบายจากเบื้องบนมากกว่าจะมีความคิดริเริ่มของตนเอง การที่พระสงฆ์จะเป็นตัวของตัวเองและพัฒนาภาวะผู้นำจึงเป็นไปได้ยาก

๔. ผลประโยชน์ที่จะกระทบต่อคณะสงฆ์ที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิรูปการปกครองลักษณะดังกล่าวนี้คงยากจะกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยในแบบที่สังคมไทยต้องการ

สรุปคือ เราคงจะหวังได้ยากว่า สถาบันสงฆ์ไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันที่มีอำนาจบริหารสูงสุด จะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตย เพราะดูจากลักษณะ ๔ ประการที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารคณะสงฆ์เองแล้ว ล้วนชี้ว่าคณะสงฆ์ไม่ได้เห็นความสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนัก การส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยจะเป็นไปได้นั้น ไม่เพียงแต่การอบรมสั่งสอนประชาชนในเรื่องไตรสิกขา เพราะเรื่องนี้สามารถทำได้อยู่แล้วไม่ว่าท่านจะอยู่ในระบบไหน การเข้าใจประชาธิปไตยเกี่ยวโยงกับความเข้าใจเรื่อง “อำนาจ” หรือ “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” ที่แตกต่างออกไปจากการปกครองในระบอบที่พระสงฆ์คุ้นเคย ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่อำนาจปกครองกระจายอยู่ในหมู่สมาชิกทุกคนในฐานะเจ้าของอำนาจการปกครองที่แท้จริง ผู้ปกครองเป็นเพียง “ตัวแทน” แห่งอำนาจของประชาชนเท่านั้น มิใช่เจ้าของอำนาจดังกล่าว มโนทัศน์เรื่องอำนาจการปกครองของคณะสงฆ์นั้นยังคงเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง อำนาจสูงสุดมาจากเบื้องบน ผู้น้อยไม่มีอำนาจใดๆ ทั้งสิ้น ระบอบนี้เป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตย และกิจกรรมที่จะพึงกระทำเพื่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย การสร้างระบอบประชาธิปไตยต้องเริ่มต้นด้วยการตระหนักว่า แต่ละคนในสังคมมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิและเสรีภาพการดำรงชีวิตเท่าเทียมกัน

ถ้าถามว่าพุทธศาสนา (อันหมายถึงสถาบันสงฆ์) ได้สร้างสรรค์ให้พลเมืองตระหนักถึงความเป็นพลเมืองซึ่งประกอบด้วยสิทธิสามประการ ได้แก่ สิทธิพลเมือง (civil rights) สิทธิทางการเมือง (political rights) และสิทธิทางสังคม (social rights) อันเป็นส่วนสำคัญ

ในการสร้างสังคมประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด คำตอบก็น่าจะชัดพอสมควรคือ พุทธศาสนาในประเทศไทยสนใจประเด็นนี้น้อยมาก

คำถามว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เพื่อจะตอบคำถามนี้ เราจำเป็นต้องสืบค้นไปถึงแนวคิดทางปรัชญาสังคมการเมืองที่อยู่เบื้องหลังแนวปฏิบัติดังกล่าว โดยเฉพาะมโนทัศน์เรื่อง “อำนาจในสังคม” ที่พัฒนาขึ้นโดยพระสงฆ์ในพุทธศาสนาและยึดถือสืบเนื่องตลอดประวัติศาสตร์ไทยนั้น ได้กลายเป็นกรอบคิดที่มีบทบาทต่อคณะสงฆ์และสังคมไทยอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน กรอบคิดทางปรัชญานี้เองเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทย เพราะภายใต้กรอบคิดนี้ อำนาจของสังคมไม่ได้อยู่ที่พลเมืองหรือประชาชน แต่รวมศูนย์อยู่ที่ประมุขของรัฐคือพระมหากษัตริย์นั่นเอง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) “คำนำ” ใน ชาย โพธิสิตา. **มหาวิทยาลัยสงฆ์ในสังคมไทย: การศึกษาบทบาทของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. ธนบุรี : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

พระไพศาล วิสาโล. **พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต.** กรุงเทพมหานคร มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

พระราชวรมุนี,(ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ภาค ๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕.

คนึงนิตย์ จันทบุตร. **สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๓๒.

กระบวนการการวางแผนในยุคปัจจุบัน
Process Management Planning in Modern Times

สรรค์ชัย ไชยสกุลวงศ์*

บทคัดย่อ

การดำเนินการทางธุรกิจมีการแข่งขันสูง สิ่งที่ผู้บริหารจะต้องเผชิญคือการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในองค์การ ดั้งนั้นการวางแผนอย่างรัดกุมผ่อนคลายหรือแก้ปัญหาต่างๆ ไปได้มากและสามารถชนะคู่แข่งได้ในที่สุด ในแง่ของผู้บริหารการวางแผนเป็นหน้าที่แรกสุดแล้วก็ตามด้วยหน้าที่การจัดองค์การ การจูงใจ หรือการนำและการควบคุม การวางแผน มีความสำคัญมากที่จะบอกได้ว่าองค์การจะประสบความสำเร็จในการแข่งขันกับองค์การอื่นหรือไม่ แผนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าองค์การพยายามที่จะทำให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่กำลังกระทำอยู่และพยายามทำให้ดีกว่าคนอื่น การวางแผนเป็นการตัดสินใจล่วงหน้าก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์จริงความหมายของการวางแผนในศตวรรษที่ ๒๑ คือ กระบวนการคิดพิจารณาไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร ทำไมจึงทำให้ใครทำ ทำที่ไหน เมื่อไหร่ โดยอาศัยการดำเนินงานที่เป็นระบบมีระเบียบและมีประสิทธิภาพ ผลผลิตจากการวางแผน ก็คือ การจัดทำแผน อันเป็นข้อกำหนดที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการปฏิบัติ หลักสำคัญของการวางแผนจึงมุ่งไปที่ความสำเร็จของการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพของการดำเนินงาน และถือได้ว่างานอันดับแรกของการบริหารและจัดการของหน่วยงาน คือ การวางแผน

คำสำคัญ: กระบวนการ, การวางแผน, ในยุคปัจจุบัน

Abstract

Conducting business is highly competitive. The administration will have to face is to change both inside and outside the organization. So plan carefully, relax or solve problems. Going to be very competitive and can win in the end. In terms of the management plan as the first already served by the organization or leadership, motivation and control planning. Is very important to say that the organization will suffer. Success in competition with any other organization.The plan is to show that the organization is trying to make it even better than what is being done to try and make it better than

* วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

others.Planning decisions in advance before the actual meaning of the planning in the ๒๑st century : The pre-determined idea what to do? Why do I do so anytime by operating a system organized and efficient. Production planning. The plan is a requirement to use a tool or guideline.The main focus of the plan is geared to the success of the operation and efficiency of operations. And can be considered for the top management of the agency is planning.

Keywords: Process, Planning, In the present

๑. บทนำ

การวางแผนอาจเป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องที่เป็นทางการ เมื่อผู้บริหารมีความคิดที่จะหาวิธีทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย ความคิดนั้นอาจเป็นการส่วนตัวคือไม่ได้เขียนไว้ ไม่ได้ขอความคิดเห็นจากคนอื่นในองค์การ การวางแผนเป็นการส่วนตัวนี้อาจเป็นเรื่องของส่วนบุคคลหรือขององค์การขนาดเล็ก การวางแผนส่วนตัวจะขาดความต่อเนื่องและขาดข้อมูล แต่การวางแผนที่เป็นทางการเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อน จะต้องเขียนวัตถุประสงค์ไว้ จะต้องกำหนดวิธีการอย่างชัดเจน จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในองค์การ ให้คนในองค์การยอมรับอาศัยข้อมูลจำนวนมากกำหนดระยะเวลาไว้และอื่นๆ

๒. ความสำคัญของการวางแผน

ช่วยให้การบริหารงานเป็นไปโดยประสานสอดคล้องกัน ให้เกิดการประหยัดทั้งด้านคน เวลา งบประมาณ ช่วยให้มีการตรวจสอบ ควบคุมงาน ให้มีประสิทธิภาพ ช่วยในการขยายงานและปรับปรุงวิธีการดำเนินงานขององค์กรแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของผู้บริหารให้ลดน้อยลง ช่วยให้ผู้บริหารมีความเชื่อมั่นมากขึ้น และช่วยให้ผู้บริหารตรวจสอบความสำเร็จของเป้าหมายได้

๓. วัตถุประสงค์ในการวางแผน

๑. การวางแผนทำให้รู้ทิศทางในการดำเนินงาน เมื่อผู้ปฏิบัติงานรู้ทิศทางการทำงานก็สามารถประสานงานกัน รู้ว่าควรทำอะไรและทำอย่างไรจะได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หากไม่มีการวางแผน นอกจากไม่รู้ว่าจุดหมายปลายทางอยู่ที่ไหนแล้วก็ยังก่อให้เกิดการสูญเสียหรือสิ้นเปลืองทรัพยากรอีกด้วย

๒. การวางแผนทำให้ลดความไม่แน่นอนลง เพราะผู้บริหารจะมุ่งมั่นไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างแน่วแน่ สามารถคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงอันอาจเกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น สามารถ

ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขณะเดียวกันก็เตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม

๓. การวางแผนทำให้ลดความเสียหายการซ้ำซ้อนกันของงานที่ทำ เนื่องจากการวางแผนทำให้รู้ทั้งวิธีการและเป้าหมายของงานจึงทำให้มีความชัดเจนในการทำงาน รู้ว่ากิจการรมใดควรทำก่อนหลังอย่างไร การซ้ำซ้อนและการสิ้นเปลืองจึงไม่เกิดขึ้น

๔. การวางแผนทำให้รู้มาตรฐานในการควบคุม หน้าที่ขั้นสุดท้ายของการบริหารคือการควบคุมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด กิจกรรมที่สำคัญของการควบคุมคือมาตรฐานที่ให้เปรียบเทียบกับการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง การวางแผนจึงกำหนดมาตรฐานได้แน่นอนชัดเจนว่างต้องให้ได้ผลงานอย่างไร

ข้อดีของการวางแผน การวางแผนจะต้องเผชิญกับปัญหาหลายอย่างในแง่ของปัจจัยภายนอกก็คือ ข้อกำหนดของรัฐ เทคโนโลยีที่ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงอัตราค่าแรงงาน การเคลื่อนไหวของเงินทุนและอื่นๆ ส่วนปัจจัยภายในองค์การก็ได้แก่ ประสิทธิภาพในการบริหารงาน โครงสร้างองค์การและระบบงาน ความหลากหลายทางด้านแรงงาน ความรู้ความสามารถของฝ่ายบริหาร การวิจัยและพัฒนา เครื่องจักรอุปกรณ์และชื่อเสียงขององค์การ เป็นต้น การวางแผนจะทำให้องค์การสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจัยภายในและภายนอกองค์การ ประโยชน์ของการวางแผนมีดังนี้

๑. ปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น การปรับปรุงการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารและพนักงานแยกได้เป็น ๒ อย่างคือ ควรเน้นอะไรและควรยืดหยุ่นอย่างไร (focus and flexible) ทั้งสองอย่างจะช่วยสร้างอำนาจในการแข่งขันขององค์การ ควรเน้นอะไรนั้นทำให้องค์การรู้ว่าจะทำอะไรจึงจะดีที่สุดต่อลูกค้าและควรให้บริหารแก่ลูกค้าอย่างไร ในแง่ของผู้ปฏิบัติงานก็รู้ว่าควรทำอะไร และทำอย่างไรจึงบรรลุเป้าหมายขององค์การ ควรยืดหยุ่นอย่างไรก็จะทำให้องค์การสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และสามารถเตรียมรับมือให้เข้ากับอนาคตที่กำลังจะเกิดขึ้น ในส่วนของพนักงานก็ทำให้รู้ว่าควรปรับตัวเองอย่างไรให้เข้ากับโอกาสและอุปสรรคที่กำลังจะเกิดขึ้นการปรับปรุงการปฏิบัติงานอาจสรุปได้ ๔ หัวข้อคือ ประการแรกจะมุ่งไปทางไหนจึงจะบรรลุเป้าหมายสูงสุด ประการที่สอง ควรจะทำอะไรก่อนหลังจึงจะได้ประโยชน์สูงสุด ประการที่สาม จะจัดสรรทรัพยากรอย่างไรจึงจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ประการที่สี่ จะปรับตัวอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับสถานการณ์และก่อให้เกิดผลดีที่สุด

๒. ปรับปรุงการประสานงานให้ดีขึ้น ในองค์การย่อมประกอบด้วยระบบย่อยและกลุ่ม (subsystem and group) หลายระบบและหลายกลุ่ม แต่ละระบบแต่ละกลุ่มต่างมีเป้าหมายของตัวเองและต่างทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของตัวเองทั้งนั้น การที่จะไม่ให้ระบบย่อยและกลุ่มต่างๆ ขัดแย้งกันก็ต้องอาศัยการวางแผนที่ดี การวางแผนได้จัดแยก

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายต่างๆ ของระบบย่อยและกลุ่มคนออกมาเป็นลำดับขึ้นของวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายลดหลั่นกันลงมาตั้งแต่สูงสุดไปจนถึงต่ำสุด แต่ละเป้าหมายต่างๆ ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นของระบบใดกลุ่มใดและต้องอาศัยหน้าที่หรือกิจกรรมอย่างของแต่ละระบบและแต่ละกลุ่มจึงบรรลุเป้าหมายต่างๆ ที่กำหนดไว้ เมื่อมีการวางแผนอย่างดี กิจกรรมต่างๆ ของแต่ละระบบและแต่ละกลุ่มจะสอดรับกันอย่างเหมาะสม โดยเป้าหมายในระดับสูงเป็นเสมือนจุดหมายปลายทาง (end) และเป้าหมายในแต่ละระดับล่างเป็นเสมือนวิธีการ (mean)

๓. ปรับปรุงการควบคุมให้ดีขึ้น กิจกรรมของการควบคุมก็คือ การวัดผลการปฏิบัติงานและการแก้ไขการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น การวางแผนจะช่วยให้การควบคุมมีประสิทธิภาพเพราะการวางแผนจะต้องกำหนดเป้าหมายขึ้นมาก่อน นั่นก็คือ มาตรฐานที่ใช้วัดผลการปฏิบัติงานหรือกำหนดว่าจะต้องทำอย่างไร ถ้าผลการปฏิบัติงานต่ำกว่ามาตรฐานหรือสูงกว่ามาตรฐานก็ต้องแก้ไขที่การปฏิบัติงานและมาตรฐานที่ใช้วัดหรือระบบการควบคุมใหม่ ดังนั้น การวางแผนกับการควบคุมจะต้องทำหน้าที่กันอย่างใกล้ชิดในฐานะที่เป็นกระบวนการบริหาร หากไม่มีระบบการควบคุมที่ดี การวางแผนก็ขาดการติดตามว่างานบรรลุเป้าหมายหรือไม่ หากไม่มีระบบการวางแผนที่ดี การควบคุมก็ขาดกรอบการวัดผลงานว่า ได้มีการปฏิบัติงานดีขึ้นหรือไม่ ดังนั้น จึงมีเทคนิคการบริหารงานอีกอย่างที่เชื่อมต่อการวางแผนและการควบคุมเข้าด้วยกันคือ การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ (MBO) ซึ่งจะกล่าวต่อไป

๔. ปรับปรุงการบริหารเวลาให้ดีขึ้น คนส่วนใหญ่จะประสบกับความยากลำบากในการใช้เวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ทำวิธีบริหารเวลาอย่างง่ายๆ ก็คือ การกำหนดตารางเวลาไว้ในสมุดบันทึกหรือในปฏิทินเพื่อเตือนความจำว่าวันไหนจะต้องทำอะไร แต่ก็มีเหตุการณ์เกิดขึ้นบ่อยๆ ที่ผู้บริหารใช้เวลาไปกับกิจกรรมหนึ่งมากเกินไปและในอีกกิจกรรมหนึ่งน้อยเกินไป หรือลืมทำกิจกรรมบางอย่าง ก็มีการวางแผนก็ทำให้การใช้เวลาดีกว่าการไม่วางแผนมีการสมดุลของการใช้เวลามากขึ้นและการสูญเสียเวลาก็ลดลง อย่างไรก็ตาม การบริหารเวลาเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการวางแผน ดังนั้น จึงขอกล่าวเรื่องการบริหารเวลาในหัวข้อต่อไป

๔. การวางแผนกับการบริหารเวลา

ในแง่ของการบริหารได้แบ่งเวลาออกเป็น ๓ ประเภทคือ ประเภทแรกคือเวลาที่ใช้กับหัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชา (Boss-Imposed Time) หมายถึง เวลาที่ผู้บริหารระดับสูงขึ้นไปอีกขึ้นหนึ่งในฐานะที่เป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงและรวมผู้บริหารระดับสูง เรียกไปปรึกษาหารือเรื่องงานหรือออกคำสั่งให้ทำงานร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือใช้เวลาทำงานให้กับผู้บังคับบัญชา เวลาที่ใช้กับหัวหน้างานนี้เป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้จะมากหรือน้อยอยู่ที่ผู้บังคับบัญชา เป็นผู้กำหนดเปลี่ยนแปลง ไม่ได้มิฉะนั้นจะเกิดผลเสียแก่ผู้บริหารคนนั้น

ประเภทที่สอง เวลาที่ใช้กับระบบ (System-Imposed Time) หมายถึง การใช้เวลาร่วมกับหน่วยงานอื่น เพื่อนร่วมงานในเรื่องเกี่ยงกับการทำงานซึ่งจำเป็นต้องกระทำมิฉะนั้นจะเสียหาก เช่น การแก้ปัญหาร่วมกันกับหน่วยงานอื่น การเข้าร่วมประชุมในบริษัท การจัดตั้งระบบหรือปรึกษาหารือกันซึ่งงานเป็นของส่วนรวมทั้งองค์การ รวมทั้งเวลาที่ใช้ไปกับพิธีการต่างๆ ขององค์การ การบริหารเวลาประเภทที่สองนี้เปลี่ยนแปลงไม่ได้เช่นเดียวกันจะเสียเวลามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระบบงานส่วนรวมไม่ใช่ตัวผู้บริหารเป็นผู้กำหนด ประเภทที่สาม เวลาที่ใช้กับตัวเอง (Self-Imposed Time) หมายถึง เวลาที่ตัวผู้บริหารเองเป็นผู้กำหนดขึ้นมา ผู้บริหารบางคนใช้เวลาของตัวเองมีคุณค่าเหมาะสมแต่บางคนใช้หมดไปอย่างไม่มีคุณค่าเท่าที่ควร

เวลาที่ใช้กับตัวเองนี้ยังแยกออกเป็น ๒ อย่าง อย่างแรกเวลาที่ใช้กับหน่วยงานของตัวเอง (Dominated Time) อาจเป็นงานที่ตัวเองลงมือทำด้วยตัวเองหรือทำร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้บริหาร ผู้นั้นรวมทั้งเวลาที่หมดไปกับการแก้ปัญหาหรือปรึกษาหารือกับผู้ใต้บังคับบัญชาของตัวเอง ผู้บริหารบางคนใช้เวลาประเภทนี้ไม่เหมาะสมโดยผู้ใต้บังคับบัญชาหรือตัวงานมีส่วนในการจัดสรรเวลา ถ้าผู้บริหารใช้เวลาแก้ปัญหางานของผู้ใต้บังคับบัญชามากเกินไปหรือไปยุ่งอยู่กับรายละเอียดในงานมากเกินไป Dominated Time ก็เกิดขึ้นมาก อย่างที่สอง คือเวลาที่ใช้กับการคิดไตร่ตรอง (Discretionary Time) ในหน่วยงานของตัวเอง เป็นการคิดเพื่อให้งานก้าวหน้า คิดแก้ปัญหาด้วยตัวเองไม่ได้กระทำร่วมกับคนอื่น เวลาที่หมดไปกับการแก้ปัญหานี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผู้บริหารเอง ถ้าผู้บริหารไม่มุ่งในรายละเอียดของงาน ไม่ลงมือทำงานด้วยตัวเอง แต่มอบหมายงานไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชารับผิดชอบเวลาที่หมดไปกับงานส่วนนี้ก็น้อยลง

ในทำนองเดียวกัน ผู้ใต้บังคับบัญชาบางคนเมื่อมีปัญหาการทำงานก็ไปปรึกษาหารือกับผู้บริหารและโยนปัญหาไปให้ผู้บริหารคิดแก้ไขเอาเอง เวลาที่เป็น Discretionary Time ของผู้บริหารก็เสียไปมาก แต่ถ้าผู้บริหารรับปรึกษาหารือปัญหาบางส่วนแล้วโยนกลับไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแก้ไขเองเวลาในส่วนนี้ก็หมดไปน้อย ก็อาจมีเวลาที่ใช้แก้ปัญหาของตัวเองอย่างแท้จริงมากขึ้น เวลาที่ใช้กับตัวเอง (Self-Imposed Time) ควรใช้ให้เหมาะสมโดยมอบหมายให้คนอื่นทำในส่วนของ Dominated Time ให้มาก ตัวเองใช้น้อย แล้วหันไปใช้เวลาในส่วนของ Discretionary time ในปัญหาของตัวเองหรือปัญหางานที่ตัวเองรับผิดชอบให้เจริญก้าวหน้าจะได้ประโยชน์มากกว่า

๕. หลักในการบริหารเวลาของผู้บริหารไว้ดังนี้

๑. ต้องรู้จักปฏิเสธคนที่ทำให้ท่านละเลยไปจากการทำงานซึ่งเป็นงานที่ท่านต้องทำ

๒. อย่าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับงานที่ต้องทำเป็นประจำวันอยู่แล้ว และรายละเอียดในงานที่ทำมากนักควรมอบหมายงานเหล่านี้ให้คนอื่นทำ

๓. จัดลำดับงานที่ต้องทำก่อนหลังโดยยึดถือความสำคัญและความเร่งด่วนของงานเป็นหลัก

๔. อย่าให้โทรศัพท์ จดหมาย หรือการติดต่อสื่อสารใดๆ มาขัดขวางการทำงานของท่านให้เสียไป

๕. ฝึกหัดเลขานุการหน้าห้องหรือเจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่งให้กลั่นกรองงาน จดหมาย และโทรศัพท์ก่อนที่จะมาถึงท่าน

๖. อย่าทำตัวเป็นคนยึดติดอยู่กับตารางในปฏิทิน หรือสมุดบันทึกจนลืมทำตามแผนงานของตัวเอง

๗. อย่าให้แขกที่แวะมาเยือนหรือไม่ได้นัดหมายมาขัดจังหวะการทำงานของท่านจนทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์

๖. การวางแผนกับความไม่แน่นอน

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า การวางแผนเป็นวิธีการที่จะเผชิญกับความไม่แน่นอนโดยการกำหนด การกระทำล่วงหน้าเพื่อบรรลุผลตามที่ต้องการ การวางแผนเท่ากับเป็นตัวเชื่อมระหว่างความคิดกับความจริง ยิ่งคิดสูงเท่าไรการเกิดความจริงยิ่งยากขึ้นเท่านั้น เพราะตัวกลางที่อยู่ระหว่างความคิดกับความจริงคือ ความเสี่ยงซึ่งแม้จะมีความหมายต่างกับความไม่แน่นอนแต่ก็มักจะใช้แทนกันบ่อยๆ ซึ่งทำให้เข้าใจง่าย ความไม่แน่นอนมีความสำคัญต่อการวางแผน ดังนั้น ขอให้ทำความเข้าใจเรื่องความไม่แน่นอน และการตอบสนองต่อความไม่แน่นอน

สภาพของความไม่แน่นอน ได้แก่ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่สามารถคาดเดาได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไรและเกิดในลักษณะใด หากจะเปรียบเทียบความหมายของคำ ๓ คำในแง่ของสถิติคือ คำว่าความไม่แน่นอน (Uncertainly) หมายถึง สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นโดยไม่รู้ว่าโอกาสหรือความน่าจะเป็น (Probability) มีค่าเท่าไร คำว่าความเสี่ยง (risk) หมายถึงสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นโดยรู้ว่าความน่าจะเป็นมีค่าเท่าใดแต่ไม่เกิน ๑ คำว่าความแน่นอน (certainly) หมายถึง สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นโดยรู้ว่าความน่าจะเป็นมีค่าเท่ากับ ๑ ความไม่แน่นอนย่อมก่อให้เกิดผลกระทบหลายอย่างต่อคน องค์การ และอื่นๆ ในแง่ขององค์การผู้บริหารจะต้องพยายามคาดคะเนว่าความไม่แน่นอนนั้นกระทบองค์การอย่างไร เช่น ผู้บริหารไม่อาจคาดคะเนว่า การนัดหยุดงานของสหภาพจะเกิดขึ้นอย่างไร แต่รู้ว่าเมื่อเกิดขึ้นและจะกระทบกำไรขององค์การอย่างแน่นอน

การตอบสนองต่อความไม่แน่นอนขององค์การก็คือ การวางแผนหลายๆ อย่างเพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ในแต่ละสถานการณ์ที่นอกเหนือการควบคุมขององค์การองค์การตอบสนองความไม่แน่นอนได้ ๔ ฐานะคือ

๑. ผู้ป้องกันตัวเอง (defender) บริษัทที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสูงในการผลิตสินค้าและการทำตลอดสำหรับผลิตภัณฑ์ของตัวเองจะยังคงอยู่ในฐานะเหนือคู่แข่งขันเป็นเวลานาน ตราบใดที่ยังไม่มีตลาดใหม่เกิดขึ้น บริษัทที่อยู่ในฐานะป้องกันตัวจะสามารถปรับตัวทางเทคโนโลยีทางการบริหารและโครงสร้างองค์การได้เร็วเพราะมุ่งตลาดเฉพาะของตัวเอง ลักษณะที่สำคัญของผู้ป้องกันตัวเองคือ มุ่งที่การดำเนินงานที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การป้องกันตัวเองจะทุ่มเทให้กับผลิตภัณฑ์ที่เป็นธุรกิจหลักของตัวเองเท่านั้น เช่น บริษัท Harley-Davisson โคคา โคล่า ไนกี้ และ McDonald เป็นต้น

๒. ผู้แสวงหา (prospector) องค์การในฐานะผู้แสวงหาจะสามารถค้นพบตลาดใหม่ผลิตภัณฑ์ใหม่หรือการดำเนินการใหม่ๆ โดยการมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ โดยไม่ยอมรอคอย ลักษณะที่สำคัญของการแสวงหาคือการสำรวจตลาดใหม่ๆ พัฒนาและทดสอบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ บริการใหม่ๆ ค้นหาการเปลี่ยนแปลง หาจุดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการแข่งขัน แต่มักจะสูญเสียประสิทธิภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์และตลาดที่อยู่ในปัจจุบัน เพราะไปมุ่งการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ เช่น บริษัท Intel ที่พยายามสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยการมุ่งแสดงหาการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ แต่ก็ต้องเผชิญกับความเสี่ยงในการดำเนินงาน ผู้บริหารระดับสูง คือ Andy Grove ของบริษัท Intel พยายามทำให้พีซีของบริษัทเป็นอุปกรณ์ของการดำเนินชีวิตของคน เช่น ใช้สำหรับทีวี เล่นเกมในอินเตอร์เนท เก็บบันทึกรูปกับครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน และใช้กับอุปกรณ์ต่างๆ ในบ้าน แต่บริษัทก็เสี่ยงกับการใช้เงินจำนวนมากในการวิจัยและพัฒนาอุปกรณ์ใหม่ๆ เป็นจำนวนมาก

๓. ผู้วิเคราะห์ (analyzer) การเผชิญกับความไม่แน่นอนในฐานะที่เป็นผู้วิเคราะห์จัดว่าเป็นกลยุทธ์ที่ค่อนข้างอนุรักษนิยม หรือการระมัดระวังตัวในการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น เพราะเป็นการดำเนินงานพร้อมๆ กัน ๒ อย่างคือ การรักษาความมีเสถียรภาพ ขณะเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์และตลาดใหม่ด้วย การรักษาเสถียรภาพทางด้านการตลาดและผลิตภัณฑ์ก็ด้วยการจัดโครงสร้างของงานและองค์การเพื่อดำเนินงานที่เป็นงานประจำ (routine) ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การเปลี่ยนแปลงทางด้านการตลาดและแนวคิดใหม่ๆ ของคู่แข่งขัน องค์การในฐานะผู้วิเคราะห์จะปล่อยให้บริษัทอื่นๆ เป็นผู้นำทางการตลาดด้วยการเสียค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาที่ค่อนข้างสูงแล้วก็วิเคราะห์ว่าจะเลียนแบบอย่างไรให้เกิดผลสำเร็จหรือจะตามอย่างไรจึงจะแข่งขันกับผู้นำได้ ตัวอย่างเช่น VF ซึ่งเป็นผู้ผลิตเครื่องแต่งกาย เครื่องหมาย Wrangler jeans และ Lee jeans ก็จะใช้กลยุทธ์ติดตามอย่างใกล้ชิดต่อการเคลื่อนไหวของบริษัท Levi Strauss ซึ่งเป็นผู้นำเครื่องแต่งการที่ทำด้วยผ้ายีนส์ มีผลทำให้ VF มีความเสี่ยงภัยน้อยกว่า

๔. ผู้ตอบโต้ (reactor) การตอบสนองต่อความไม่แน่นอนในฐานผู้ตอบโต้จะมีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับผู้แสวงหาโดยการรอคอยจังหวะที่จะตอบโต้อย่างเหมาะสม ผู้ตอบโต้จะค่อยๆ พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่หลังจากได้ศึกษาและพิจารณาอย่างรอบคอบว่า สิ่งที่

เกิดขึ้นจริงเป็นอย่างไรแล้ว กลยุทธ์การตอบโต้กระทำอย่างค่อนข้างล่าช้าและอาจไม่ทันการ การที่องค์การจะเปลี่ยนแปลงตัวเองมักจะกระทำเมื่อเห็นว่าจำเป็นต้องทำโดยการกดดันจากสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น จากการศึกษาสรุปว่า องค์การที่ตอบสนองในฐานะผู้ตอบโต้จะได้รับผลการดำเนินงานน้อยกว่าในฐานผู้ป้องกันตัวเอง ผู้แสวงหาและผู้วิเคราะห์ เช่น บริษัท Joseph E. Seagram & Sons ซึ่งเคยเป็นบริษัทผู้ผลิตสุราประเภท brown liquor ใหญ่ที่สุด เช่น Seagram's 7 Crown แต่ถูกผู้ผลิตสุราประเภท whit liquor เช่น Bacardi rum และ Smirnoff vodka แย่งตำแหน่งจนทำให้ยอดขายของ Seagram' 7 Craws ไปอยู่ลำดับที่สาม อันเกิดจากผู้บริโภคเปลี่ยนรสนิยมหันไปนิยมสุราขาวและไวน์มากขึ้น ประกอบกับการเป็นภาษีสุราในอัตราที่สูงขึ้นจนทำให้ยอดขายของ Seagram ตกลงบริษัทจึงหันไปทำธุรกิจไวน์ด้วย

๘. กระบวนการวางแผน

แผนที่เป็นทางการ (format plan) ได้จัดทำขึ้นอย่างมีเป้าหมาย มีทิศทางชัดเจน ผู้บริหารสามารถควบคุมได้ ขณะเดียวกันจะสอดคล้องกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงาน ในการวางแผนจะต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าแต่ละหน่วยงานและแต่ละคนจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไรให้สอดคล้องกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และขณะเดียวกันก็ระบุไว้ด้วยว่าหากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในอนาคตจะต้องปรับแผนอย่างไร เพราะว่าการวางแผนเป็นการตัดสินใจในปัจจุบันถึงการกระทำในอนาคต ดังนั้นขั้นตอนการวางแผนจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของงาน ขั้นตอนการวางแผนจึงคล้ายกับขั้นตอนการตัดสินใจซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การวิเคราะห์สถานการณ์ ได้แก่ การหาข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การแปลความหมายของข้อมูลที่ได้ และการสรุปผลเกี่ยวกับข้อมูลทั้งหมดสำหรับนำมาใช้ในการตัดสินใจกำหนดเป็นแผนขึ้นมา การวิเคราะห์จะต้องรวมถึงสถานการณ์ในอดีต สภาพแวดล้อมในปัจจุบันและรวมถึงการคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การวิเคราะห์สถานการณ์จะต้องแยกเป็นสภาพแวดล้อมภายในองค์การและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ สภาพแวดล้อมภายในเป็นปัจจัยที่องค์การสามารถควบคุมได้ เช่น ระบบงาน ความรู้ความสามารถของคนในองค์การ เงินทุน ปรัชญาการบริหาร เครื่องจักร อุปกรณ์ที่มีอยู่และอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงข้อดีข้อเสียที่องค์การมีอยู่ในปัจจุบัน ส่วนสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นปัจจัยที่องค์การควบคุมไม่ได้ เช่น พฤติกรรมของผู้บริโภค วิธีการของคู่แข่งขัน สภาพทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี เป็นต้น การวิเคราะห์สถานการณ์จะทำให้รู้ว่าปัจจัยภายในองค์การนั้นมีสิ่งใดที่ดีอยู่แล้วจะส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น สิ่งใดที่เป็นข้อเสียจะได้แก้ไขและ

ปรับเปลี่ยนใหม่ ส่วนปัจจัยภายนอกทำให้รู้ว่าจะวางแผนอย่างไรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ หรือหาว่าปัจจัยภายนอกดังกล่าวนั้นกระทบต่อการวางแผนอย่างไร

๒. การกำหนดวัตถุประสงค์ของแผน ผู้ทำแผนจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ไว้หลายๆ วัตถุประสงค์และกำหนดแผนไว้หลายๆ แผน ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยความคิดริเริ่มและการสร้างสรรค์โดยต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากคนหลายๆ คน ไม่ว่าจะเป็นระดับบริหารหรือระดับปฏิบัติ และใช้เวลามาก กว่าจะได้วัตถุประสงค์และแผน วัตถุประสงค์ของแผนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะเป็นเสมือนจุดหมายปลายที่ที่จะไปถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ก็จะต้องชัดเจน แน่นอน เฉพาะเจาะจง ค่อนข้างสูงและสามารถทำได้จริง ขณะเดียวกันจะต้องกำหนดระยะเวลาที่จะบรรลุวัตถุประสงค์นั้น สอดคล้องกับระบบงานและหน่วยงาน ส่วนแผนก็คือ การกระทำหรือวิธีการที่ผู้บริหารตั้งใจที่จะนำมาใช้เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดจะต้องกำหนดไว้หลายๆ แผนแต่ละแผนจะทำให้ได้ตามเป้าหมายอย่างไร จะใช้ทรัพยากรอย่างไร มีอุปสรรคต้องแก้ไขอย่างไร

๓. การประเมินวัตถุประสงค์และแผน การประเมินก็คือ การหาคุณค่าของวัตถุประสงค์แต่ละอย่างและแผนแต่ละแผน แต่ละวัตถุประสงค์และแต่ละแผนย่อมมีทั้งผลดีผลเสีย หากสามารถรู้ข้อดีข้อเสียอย่างชัดเจนก็ย่อมไม่มีปัญหาในการตัดสินใจเลือก แต่ถ้าไม่ชัดเจน ผู้บริหารจะต้องจัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์และแผน การประเมินอาจทำในรูปของกรรมการหรือทีมพิเศษที่จัดตั้งเป็นการเฉพาะที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ต่างๆ กัน

๔. การเลือกวัตถุประสงค์และแผน หากในขั้นการประเมินได้ดำเนินการอย่างถูกต้องเหมาะสม การเลือกก็ไม่ยากเพราะมีข้อมูลต่างๆ พร้อมอยู่แล้ว แต่ถ้าขั้นการประเมินไม่ชัดเจนก็อาจยากที่จะตัดสินใจเลือกทางใดทางเลือกหนึ่ง ตามปกติการเลือกแผนใดแผนหนึ่งมักจะอาศัยประสบการณ์เป็นสำคัญ แต่ก็ต้องระมัดระวังว่าดุลพินิจโดยอาศัยประสบการณ์อย่างเดียวไม่พอ การติดสินใจเลือกจะต้องกำหนดมาตรการว่าจะใช้วิธีใดระหว่างแผนที่ดีที่สุด หรือแผนที่เหมาะสมที่สุดทั้งนี้แล้วแต่ข้อมูลที่มี

๕. การนำไปใช้ เมื่อเลือกวัตถุประสงค์และแผนแล้ว ผู้บริหารจะต้องนำไปใช้ การเลือกแผนที่ดีที่สุด อาจไม่ได้ประโยชน์เลยถ้าการนำไปใช้ไม่เหมาะสม สิ่งสำคัญก็คือ ผู้ใช้แผนจะต้องเข้าใจอย่างชัดเจนและต้องมีทรัพยากรอย่างเพียงพอและขณะเดียวกันทุกคนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนตั้งแต่ต้นด้วย การนำแผนไปใช้จึงจะประสบผลตามต้องการ

๖. การตรวจสอบและควบคุม การนำแผนไปใช้มักจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการที่แน่นอน และเกิดขึ้นเป็นประจำหากไม่มีการตรวจสอบและควบคุมผลงานที่เกิดขึ้นจริงอาจไม่เป็นไปตามเป้าหมาย การตรวจสอบและควบคุมทำให้รู้ว่าจะต้องมีการแก้ไขอะไรบ้าง หรือต้องมีการปรับเปลี่ยนอย่างไร หากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลงไปจากที่คาดคะเนล่วงหน้า

๙. ประเภทของแผน

การแบ่งประเภทของแผนอาจใช้วิธีการต่างๆ กันแล้วแต่จะพิจารณาในแง่ใด แต่โดยทั่วไปการแบ่งประเภทของแผนใช้เกณฑ์ ๓ อย่างคือ แบ่งตามระยะเวลา แบ่งตามขอบเขตของกิจการ และแบ่งตามการนำไปใช้

๑. การแบ่งตามระยะเวลา (Time horizon) การแบ่งตามเกณฑ์นี้ใช้วิธีง่ายๆ ๓ ประเภทคือ แผนระยะสั้น (Short-range plan) หมายถึง แผนที่ครอบคลุมเวลาการใช้แผนไม่เกิน ๑ ปี แผนระยะกลาง (Intermediate-range plan) เป็นแผนที่ครอบคลุมเวลา ๑ ถึง ๒ ปี และแผนระยะยาว (Long-range plan) คือ แผนที่มีระยะเวลาการใช้แผนครอบคลุมเวลาเกิน ๒ ปีขึ้นไปจนถึง ๕ ปีหรือเกินกว่านั้น การแบ่งตามระยะเวลาทำให้มีความแตกต่างกันในเรื่องต่างๆ เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับแผนระยะสั้นจะต้องชัดเจน ขณะที่วัตถุประสงค์สำหรับแผนระยะยาวจะเปิดกว้างขวางมากกว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนก็แตกต่างกันกล่าวคือ หากเป็นแผนระยะยาวผู้บริหารระดับสูงจะเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ถ้าเป็นแผนระยะสั้นผู้บริหารระดับกลางและระดับล่างเข้ามามีส่วนมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ฝ่ายบริหารทุกระดับจะต้องเข้าใจและร่วมกันในการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนระยะยาวด้วยเช่นกันเพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดความสับสนและขัดกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในองค์การ

๒. การแบ่งตามขอบเขตของกิจกรรมที่ทำ (scope of activity) การแบ่งตามเกณฑ์นี้จะแยกแผนออกเป็น ๒ ประเภทคือ แผนกลยุทธ์ (strategic plan) กับแผนดำเนินงาน (operational plan) แผนกลยุทธ์เป็นแผนที่ทำขึ้นเพื่อสนองความต้องการในระยะยาว และรวมเอากิจกรรมทุกอย่างขององค์การ ผู้บริหารระดับสูงที่วาแผนกลยุทธ์จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของทั้งองค์การแล้วตัดสินใจว่าจำทำอย่างไรและจะจัดสรรทรัพยากรอย่างไรจึงจะทำให้องค์การสำเร็จตามเป้าหมายนั้น จะต้องใช้เวลาในการกำหนดกิจกรรมที่แตกต่างกันในแต่ละหน่วยงานรวมตลอดทั้งทิศทางการดำเนินงานที่ไม่เหมือนกันให้อยู่ในแนวเดียวกัน การติดสินใจที่สำคัญของแผนกลยุทธ์ก็คือการเลือกวิธีการในการดำเนินงาน และการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เหมาะสมเพื่อที่จะนำพาองค์การให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ แวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแผนดำเนินงานเป็นแผนที่กำหนดขึ้นมาใช้สำหรับแต่ละกิจกรรมโดยเฉพาะ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแต่ละกิจกรรมซึ่งเท่ากับเป็นแผนงานเพื่อให้แผนกลยุทธ์บรรลุผลหรือเป็นการนำแผนกลยุทธ์ไปใช้นั่นเอง แผนดำเนินงานที่แยกเป็นแต่ละกิจกรรมก็ได้แก่ แผนการผลิต แผนการเงิน แผนการตลาด แผนทรัพยากรมนุษย์ และแผนอุปกรณ์ เป็นต้น

๓. การแบ่งตามการนำไปใช้ (frequency of use) การแบ่งตามเกณฑ์นี้แยกเป็น ๒ ประเภทคือ แผนที่ใช้ครั้งเดียว (single-use plan) กับแผนที่ใช้ประจำ (standing-use plan) แผนที่ใช้ครั้งเดียว หมายถึงแผนที่หมดไปกับการใช้หนึ่งครั้งแล้วบรรลุวัตถุประสงค์ของ

แผนงานนั้น การใช้แต่ละครั้งถือตามเวลา เช่น ๓ เดือน ๑ ปี เป็นต้น ตัวอย่างของแผนที่ใช้ครั้งเดียวคือ งบประมาณและโครงการ งบประมาณเป็นแผนกำหนดการใช้ทรัพยากรให้กับกิจกรรมแต่ละอย่างภายในเวลาที่กำหนด งบประมาณแบ่งเป็น ๓ ประเภทคือ งบประมาณคงที่ (fixed budget) งบประมาณยืดหยุ่น (flexible budget) และงบประมาณฐานศูนย์ (zero-based budget) งบประมาณที่จัดสรรทรัพยากรให้จำนวนคงที่แน่นอนกับโครงการหรือหน่วยงานตามระยะเวลาที่กำหนด แต่จะใช้เกินกว่าจำนวนที่จัดสรรไม่ได้ เช่น กำหนดเงินจำนวน ๓๐,๐๐๐ บาทในการซื้อเครื่องจักรภายใน ๑ ปีงบประมาณยืดหยุ่นจัดสรรทรัพยากรให้กับกิจกรรมตามสัดส่วนของการทำกิจกรรมนั้นๆ จำนวนเงินงบประมาณสัมพันธ์กับกิจกรรม ซึ่งอาจเป็นวงเงินที่เพิ่มขึ้นได้แล้วแต่ระดับของแต่ละกิจกรรม เช่น การกำหนดให้ใช้เงินเพิ่มขึ้นในการจ้างคนทำการผลิตหากผลิตได้จำนวนผลผลิตเกินกว่าจำนวนที่กำหนด งบประมาณฐานศูนย์เป็นการจัดสรรทรัพยากรให้กับกิจกรรมหรือโครงการโดยถือเสมือนว่ากิจกรรมหรือโครงการนั้นเกิดขึ้นใหม่ โดยถือว่าแต่ละกิจกรรมหรือโครงการใช้ทรัพยากรนั้นหมดไปแม้ว่าจะมีทรัพยากรเหลือก็ให้ถือว่าไม่มีหรือศูนย์ เมื่อเริ่มโครงการใหม่ก็มีการจัดสรรทรัพยากรขึ้นมา การจัดทำงบประมาณฐานศูนย์ก็เพื่อกำหนดลำดับความสำคัญของกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของงบประมาณเป็นเรื่องใหม่ทั้งหมด แยกออกจากกันในแต่ละงวดของงบประมาณโครงการ (project) เป็นแผนที่ใช้ครั้งเดียวอย่างหนึ่งซึ่งระบุกิจกรรมต่างๆ ทุกอย่างที่ต้องนำไปใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการเชื่อมกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกันตามระยะเวลาตามเป้าหมาย และทรัพยากรที่ใช้ โครงการเน้นที่การบริหารเวลา หมายความว่าต้องทำให้สำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด การจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังว่ากิจกรรมอะไรทำก่อน กิจกรรมอะไรที่ต้องทำต่อมาตามลำดับจนทุกอย่างสำเร็จสมบูรณ์ตามเวลาแผนที่ใช้ประจำเป็นแผนที่ใช้ซ้ำๆ กันตลอดเวลา เมื่อใช้ไปแล้วก็กลับมาใช้อีกซึ่งไม่เหมือนกับแผนที่ใช้ครั้งเดียวอย่างงบประมาณ เมื่อใช้แล้วก็หมดไปหรือจบโครงการ หากจะใช้อีกก็ต้องตั้งงบประมาณขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นคนละแผนกัน แต่แผนประจำเกิดขึ้นซ้ำๆ กันอย่างเช่น นโยบาย กระบวนการปฏิบัติงาน และกฎเกณฑ์ เป็นต้น นโยบาย (policy) เป็นคำแถลงอย่างกว้างๆ สำหรับใช้เป็นแนวในการบริหารงานหรือแนวทางการทำงานซึ่งผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติสามารถใช้ดุลพินิจตัดสินใจได้ นโยบายจะกำหนดขอบเขตหรือแนวทางในการตัดสินใจไม่ใช่เป็นการกระทำว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่จะเน้นเฉพาะเรื่องที่สำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่น นโยบายของบริษัท McDonald’s ระบุว่าจะไม่ใช้สัมปทานแก่บุคคลที่เป็นเจ้าของร้านอาหาร fast-food อยู่ก่อนแล้ว เป็นต้นกระบวนการปฏิบัติงาน (procedure) เป็นการระบุขั้นตอนของการกระทำว่าจะกระทำอะไรก่อนหลังอย่างไรโดยไม่ต้องใช้ดุลยพินิจตัดสินใจ กระบวนการเป็นขั้นตอนการทำงาน หรือบอกวิธีทำงานไม่ใช่การใช้ความคิดซึ่งมีรายละเอียดแน่นอนว่าต้องทำกิจกรรมอะไรไว้ชัดเจน และมักจะข้ามหน่วยงานหรืออยู่ในหน่วยงานเดียวก็ได้ เช่น กระบวนการสั่งซื้อสินค้าของลูกค้า

อาจต้องผ่านฝ่ายขาย ฝ่ายการเงิน ฝ่ายบัญชี ฝ่ายผลิต และฝ่ายส่งของ ต้องผ่านหลายหน่วยงาน หรืออาจผ่านฝ่ายเดียวก็ได้ เช่น บริษัท McDonald's ระบุขั้นตอนในการปรุง Big Macs ว่าจะปรุงอย่างไร จะต้องผสมอย่างไร หรืออบไว้ในเตาเป็นเวลาเท่าไร เป็นต้น กฎเกณฑ์หรือข้อบังคับ (rule and regulation) เป็นแผนประจำที่แคบและชัดเจนที่สุด ซึ่งระบุว่าอะไรต้องกระทำหรือไม่ต้องกระทำ เป็นการบอกถึงการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ กันโดยไม่ต้องอาศัยการใช้ดุลพินิจเลย มีความแตกต่างกับกระบวนการการปฏิบัติงานตรงที่ไม่ต้องมีลำดับเวลาก่อนหลังของการกระทำ กระบวนการการปฏิบัติงานเป็นเสมือนลำดับของกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับ กฎเกณฑ์หรือข้อบังคับอาจเป็นส่วนหนึ่งหรือไม่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการปฏิบัติงานก็ได้ เช่น ขณะปฏิบัติงานห้ามสูบบุหรี่ก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิบัติงาน หรือถ้าบริษัท McDonald's มีกฎเกณฑ์ว่า ห้ามลูกค้าใช้โทรศัพท์ของบริษัท ก็ไม่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิบัติงานในแง่ของการเข้าไปเกี่ยวข้องกับแผน มากน้อยเพียงใดอาจแยกได้คือ ผู้บริหารระดับสูงจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับแผนระยะยาว แผนกลยุทธ์และแผนที่ใช้ประจำมาก ผู้บริหารระดับกลางจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับแผนดำเนินงานแผลแผนที่ใช้ประจำมาก ส่วนผู้บริหารระดับล่างจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับแผนระยะสั้นและแผนที่ใช้ครั้งเดียวมาก

๑๐. วิธีการวางแผน

ผู้บริหารจะต้องมุ่งที่ประสิทธิผลของการวางแผนคือ ทำให้บรรลุเป้าหมายที่ระบุไว้ในแผน ขณะเดียวกันก็มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพของการวางแผนคือต้องเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุดด้วย นอกจากนี้การวางแผนจะต้องก่อให้เกิดความพอแก่ตัวบุคคลและกลุ่มในองค์การด้วย การจะทำให้ได้แผนที่มี ลักษณะดังกล่าวผู้บริหารจะต้องเลือกวิธีการวางแผนให้เหมาะสม ซึ่งมีหลายวิธีคือ

๑. การวางแผนจากข้างในไปข้างนอก และจากข้างนอกมาข้างใน (inside-out and outside-in planning) การวางแผนจากข้างในไปข้างนอกจะเน้นการวางแผนให้ดีที่สุดเท่าที่ ความสามารถของบริษัทมีอยู่ ความสามารถของบริษัทหมายถึง ทรัพยากรที่บริษัทเป็นเจ้าของอยู่ขณะนั้น ก่อนวางแผนผู้บริหารจะต้องสำรวจทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่แล้ววางแผนให้เหมาะสมกับทรัพยากรนั้นแม้ว่าจะมีวิธีการที่ดีกว่า ผู้บริหารก็ทำไม่ได้เพราะไม่มีทรัพยากรพอ วิธีการวางแผนจากข้างในไปข้างนอกเป็นการพิจารณาจากขีดความสามารถขององค์การแล้ว วางแผนให้ดีที่สุดตามขีดความสามารถนั้นส่วนวิธีการวางแผนจากข้างนอกมาข้างใน (outside-in planning) ผู้บริหารจะพิจารณาปัจจัยภายนอกองค์การก่อนแล้วจึงมาวางแผนขององค์การ ผู้บริหารอาจออกไปดูงานหรือสำรวจตรวจตราข้อมูลข้างนอกเพื่อดูว่าองค์การอื่นหรือหน่วยงานอื่นวางแผนกันอย่างไร เลือกวิธีการวางแผนที่ดีที่สุด มีประสิทธิภาพสูงสุดและนำเอาวิธีที่ดีที่สุดมาใช้วางแผนขององค์การ เท่ากับเป็นการนำเอาปัจจัยภายนอกมา

พิจารณาในการวางแผนแล้วปรับปัจจัยภายในองค์การให้สอดคล้องกับข้างนอก วิธีการนี้จะช่วยลดปัญหาการวางแผนงานให้เหลือน้อยลงและสร้างโอกาสการวางแผนให้ดีขึ้นวิธีการวางแผนจากข้างในไปข้างนอก เหมาะกับความต้องการที่ผู้บริหารจะทำให้ดีกว่าที่กำลังกระทำอยู่และกระทำให้ดีกว่าองค์การอื่นที่กำลังกระทำอยู่แล้วเป็นการเน้นที่วิธีการที่ดีกว่าเดิม ส่วนวิธีการวางแผนจากข้างนอกมาข้างในควรนำมาใช้เมื่อ ผู้บริหารต้องการให้การวางแผนมีลักษณะพิเศษเหมาะสมกับองค์การของตัวเองคือพยายามจะทำให้แตกต่างไปจากองค์การอื่นหรือทำให้ดีที่สุด อย่างไรก็ตาม การวางแผนควรผสมผสานกันระหว่างวิธีการวางแผนจากข้างในไปข้างนอก กับวิธีการวางแผนจากข้างนอกมาข้างใน

๒. การวางแผนจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน (top-down and bottom-up planning) การวางแผนจากบนลงล่างเป็นวิธีที่ผู้บริหารกำหนดนโยบายวัตถุประสงค์แล้วให้วางแผนตามกรอบที่กำหนดขึ้นมานั้น การวางแผนวิธีนี้มีข้อกำหนดต่างๆ เพราะผู้บริหารระดับสูงจะเป็นผู้เริ่มต้นแล้วกลั่นกรองลงมายังผู้บริหารระดับกลางแล้วลงมายังผู้ปฏิบัติ เป็นวิธีการวางแผนเพื่อเน้นความเป็นอย่างเดียวกันหรือเน้นที่นโยบายเป็นใหญ่ จึงก่อให้เกิดผลเสียในความร่วมมือของผู้ปฏิบัติจากระดับล่าง ผู้ปฏิบัติมักจะไม่พอใจเพราะไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการวางแผนจากล่างขึ้นบน (Bottom-up planning) เป็นการวางแผนที่เริ่มต้นจากระดับล่างขององค์การโดยไม่มีกรอบกำหนดแล้วเสนอขึ้นไปเป็นลำดับขั้นจนถึงผู้บริหารระดับสูงขององค์การ เป็นแผนงานที่เกิดจากการรวบรวมกิจกรรมต่างๆ ของทุกหน่วยงานโดยไม่มีการประสานงานจากหน่วยงาน จึงก่อให้เกิดผลเสียที่แผนขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทิศทางและเป้าหมายการดำเนินการขัดแย้งกันและไม่สัมพันธ์กัน แต่มีผลดีทำให้คนเกิดความผูกพัน เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของในแผนเพราะได้ทำแผนมากับมือตัวเองอย่างไรก็ตาม วิธีการวางแผนที่ดีควรเป็นการเริ่มต้นการวางแผนมาจากผู้บริหารระดับสูงสุดแล้วส่งแผนต่อมาระดับล่างและอนุญาตให้ระดับล่างทุกระดับแก้ไขแสดงความเห็นหรือปรับเปลี่ยนในส่วนที่สำคัญได้ โดยวิธีนี้ผู้บริหารเริ่มขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่าต้องการอะไร อยากให้ทำอะไร หรือทิศทางการดำเนินงานจะไปทางไหน การหาข้อมูลจากทุกระดับทำให้การวางแผนเป็นระบบเปิดสำหรับทุกคน และการเปิดโอกาสให้คนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและขั้นสุดท้ายทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอนของการวางแผน เพื่อทำให้คนทุกคนเกิดการยอมรับ มีความผูกันกับแผน เมื่อนำแผนไปใช้ทุกคนก็ให้ความร่วมมือและสนับสนุนแผน

๓. การวางแผนเพื่อความไม่แน่นอน (contingency planning) การวางแผนเป็นเรื่องของการคิดล่วงหน้า เป็นเรื่องของการคาดคะเนสถานการณ์และต้องเผชิญกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนในเหตุการณ์อันอาจเกิดขึ้น ดังนั้น จึงต้องมีการเตรียมพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต การวางแผนเพื่อความไม่แน่นอนเป็นการกำหนดทางเลือกที่จะดำเนินงานไว้หลายๆ ทางเลือกหากแผนเดิมที่กำหนดไว้ไม่สามารถนำไปใช้ได้อันเกิดจากการ

เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ แทนที่จะวางแผนไว้เดิมเมื่อมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก็แก้แผนหรือปรับปรุงแผนเดิมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อาจไม่ทันการ สู้การเตรียมพร้อมล่วงหน้าไม่ได้ โดยการเตรียมการกระทำไว้หลายๆ อย่างเมื่อสถานการณ์เกิดขึ้นอย่างหนึ่งก็นำเอาแผนที่เตรียมไว้ออกมาใช้ขั้นตอนในการวางแผนเพื่อความไม่แน่นอนมีดังนี้ ๑) ระบุล่วงหน้าว่าอะไรอาจเกิดขึ้นทำให้สถานการณ์ผิดไปจากเดิมหรือเป็นอุปสรรค ในการนำแผนเดิมออกมาใช้ การระบุล่วงหน้าอาจเกิดอย่างเดียวหรือหลายอย่าง ๒) คาดคะเนโอกาสที่จะเกิดสถานการณ์ขึ้นที่ทำให้ผิดไปจากเดิม แต่ละสถานการณ์มีโอกาสเกิดขึ้นมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร ๓) ตรวจสอบค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นในการจัดเตรียมแผนต่างๆ สำหรับจะนำไปใช้กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ๔) เลือกสถานการณ์ที่คาดว่าจะมีโอกาสเกิดขึ้นสูงสุดและมีความสำคัญมากที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับแผนที่เตรียมไว้ ๕) เตรียมแผนสำรองไว้เพื่อนำไปใช้หากสถานการณ์ที่คาดคะเนไม่เกิดขึ้นจะได้นำแผนสำรองไปใช้ได้ทันเครื่องมือในการวางแผน

การวางแผนที่ดีย่อมขึ้นอยู่กับเครื่องมือที่ใช้ส่วนในการวางแผนไม่ว่าการวางแผนนั้นจะกระทำร่วมกันหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งจัดทำขึ้น การเลือกเครื่องมือจะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการวางแผนแต่ละเรื่องและตามที่กล่าวมาแล้วว่าการวางแผนมีประโยชน์หลายอย่าง ถ้าวางแผนไม่ดีก็อาจทำให้แผนล้มเหลวได้ สาเหตุที่ทำให้แผนล้มเหลวก็คือ

๑. แผนที่วางไว้ไม่สอดคล้องกับลักษณะงานขององค์การ งานบางอย่างที่เกิดขึ้นเป็นประจำอาจเป็นสาเหตุให้แผนไม่สำเร็จก็ได้หรือไม่จำเป็นต้องใช้แผนก็ได้

๒. คนวางแผนไม่มีความรู้ในการวางแผน ไม่มีความเชี่ยวชาญพอที่จะวางแผนในแต่ละขั้นตอนให้สอดคล้องกันได้อย่างเหมาะสม

๓. ขาดข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นในการวางแผนทำให้การนำแผนไปใช้ผิดพลาดตั้งแต่เริ่มต้น

๔. ขาดการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแผนทำให้แผนที่นำไปใช้มีอุปสรรค

๕. ผู้บริหารเน้นในรายละเอียดมากเกินไปซึ่งไม่ใช่เป้าหมายของการวางแผน

๖. ไม่มีการปรับแผนหรือเปลี่ยนแปลงแผน และวัตถุประสงค์เพื่อเอาแผนใหม่หรือวัตถุประสงค์ใหม่มาใช้แทน

๗. มีการต่อต้านจากคนในองค์การซึ่งเป็นพฤติกรรมปกติของคนที่มีการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ทำให้ไม่อาจนำแผนไปใช้ได้การจะป้องกันไม่ให้เกิดความล้มเหลวในการนำแผนไปใช้จะต้องพยายามทำให้คนที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับแผนนั้น และที่สำคัญจะต้องให้เครื่องมือในการวางแผนที่เหมาะสมด้วย เครื่องมือในการวางแผนมีดังนี้

๑. การพยากรณ์ (forecasting) ได้แก่ การมองไปในอนาคตด้วยการกำหนดสมมติฐานว่าอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคต การพยากรณ์ทำได้ ๔ วิธีคือ

๑.๑ พยากรณ์เชิงคุณภาพ (Qualitative forecasting) คือ การใช้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ความเห็นอาจเป็นของผู้เชี่ยวชาญคนเดียวหรือผู้เชี่ยวชาญหลายคน แสดงความเห็นกันในที่ประชุมสัมมนา จากความเห็นต่างๆ ก็นำมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะอีกครั้งสำหรับใช้ในการวางแผน

๑.๒ การพยากรณ์เชิงปริมาณ (Quantitative forecasting) คือ การใช้วิเคราะห์เชิงสถิติและการคำนวณข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต มีเทคนิคตางๆ หลายอย่าง เช่น การวิเคราะห์อนุกรมเวลา (Time-series analysis) ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามเวลาที่ชี้ให้เห็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๑.๓ รูปแบบทางเศรษฐกิจ (economic model) ซึ่งอาศัยความน่าจะเป็นและสมมติฐานต่างๆ ที่ใช้ในการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตอันแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มทางเศรษฐกิจในวันข้างหน้า

๑.๔ การสำรวจทางสถิติ (statistic survey) เป็นการใช้การวิเคราะห์เชิงสถิติสำรวจความเห็นและทัศนคติของคนมาคาดคะเนเหตุการณ์ เช่น รสนิยมในการบริโภค การเลือกตั้งในทางการเมือง และ ทัศนคติทางสังคม เป็นต้นการพยากรณ์ก็มีข้อจำกัดเพราะเป็นเรื่องของการใช้ศิลปะและสัญชาตญาณของคนเพื่อการบริหาร แม้ว่าขั้นตอนในการคาดคะเนจะยุ่งยากซับซ้อนก็ต้องอาศัยข้อมูล การได้มาของข้อมูลอาจเป็นทั้งข้อมูลที่เป็นความจริงหรือข้อมูลที่เป็นความเห็นก็จะต้องแปลความหมายของข้อมูลเหล่านั้น การแปลความหมายหลายอย่างเกี่ยวข้องการใช้ดุลพินิจของคน ถ้าข้อมูลเป็นข้อมูลที่เป็นความจริงการใช้ดุลพินิจอาจไม่แตกต่างกัน แต่ถ้าข้อมูลเป็นความเห็นหรือเกิดจากความน่าจะเป็น (probability) แล้วความเห็นอาจแตกต่างกันหรือเป็นเรื่องเลื่อนลอยและเกิดความผิดพลาดได้

๒. การหาจุดเด่น (benchmarking) ความสำเร็จและความล้มเหลวของการวางแผนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การใช้มาตรฐานมาวัดแผนขององค์การ หากผู้วางแผนมีความรู้น้อยอาจใช้มาตรฐานที่ไม่ดีนักมาวัด แต่ถ้าผู้วางแผนมีความรู้ความเชี่ยวชาญก็จะสามารถหามาตรฐานที่ดีมาเปรียบเทียบ ปกติมาตรฐานที่ใช้วัดมักจะมาจากภายนอกองค์การและมาตรฐานที่ดีต้องเป็นมาตรฐานที่ดีที่สุดจากภายนอก วิธีหนึ่งของการวางแผนก็คือการหามาตรฐานจากข้างนอกองค์การที่ดีที่สุดมาใช้เปรียบเทียบหรือเรียกว่าการหาจุดเด่น (benchmarking) ขององค์การอื่นมาใช้เพื่อทำให้องค์การของเรามีมาตรฐานสูงขึ้น แต่ถ้าองค์การของเราทำขึ้นมาเองยังไม่ดีขึ้นอีกเทียบเท่าองค์การอื่นก็ให้ซื้อหรือแสวงหาสั่งนั่นจากองค์การอื่นที่ดีที่สุดหรืออย่างน้อยก็ดีกว่าองค์การของเราที่จะทำสิ่งนั้นได้จุดประสงค์สำคัญของ benchmarking คือการหาว่า ที่อื่น บุคคลอื่น หน่วยงานอื่น องค์การอื่น หรือสถาบันอื่นทำสิ่งนั้นได้ดีมากแล้วองค์การก็นำเอาสิ่งนั้นมาทำเป็นแบบอย่าง การวางแผนก็เช่นเดียวกันจะต้องไปแสวงหาองค์การอื่นใดสามารถวางแผนได้ดีหรือดีที่สุด องค์การของเราก็นำเอาวิธีการวางแผนนั้นมาใช้ เพราะปัจจุบันการดำเนินธุรกิจหรือการบริหารงานใน

องค์การใดๆ ก็ดีเป็นเรื่องของการแข่งขันเสมอ ถ้าองค์การไม่มีความเป็นเลิศโอกาสจะแข่งขันกับองค์การอื่นเป็นเรื่องยากที่จะสำเร็จ การหาจุดเด่นของที่อื่นจะผลักดันให้องค์การมุ่งไปสู่การคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ (innovation) ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาธุรกิจให้อยู่ในตลาดที่เต็มไปด้วยการแข่งขันได้

๓. การให้มีส่วนร่วมในการวางแผน (participative planning) การให้คนทุกระดับมีส่วนร่วมในการวางแผนมีความสำคัญมาก เพราะคนทุกคนล้วนกระทบต่อการวางแผนไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง การให้คนมีส่วนร่วมจะทำให้ได้ข้อมูลมากขึ้น ทำให้เกิดความคิดริเริ่มและความคิดสร้างสรรค์ในการวางแผนก็จะได้แผนที่ดีและสมบูรณ์ เมื่อมีการนำแผนไปใช้คนก็จะมีความผูกพันกันแผน มีความเข้าใจและยอมรับแผนด้วยเช่นกัน ซึ่งทำให้แผนดำเนินต่อไปจนเสร็จ

๔. การใช้ภาพ (use of scenario) การวางแผนที่ดีจะต้องทำให้เห็นภาพหรือฉากเหมือนกันของจริงที่เกิดขึ้น การใช้ภาพคือการทำให้เห็นสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นให้เป็นฉากเป็นรูปร่างหรือเรื่องราวต่างเหมือการดูภาพยนตร์หรือละคร ฉากหรือภาพจะทำให้เห็นความแตกต่างของแต่ละสถานการณ์ และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะเห็นว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เป็นวิธีการที่ทำให้เข้าใจได้ว่าต้องปรับตัวหรือยืดหยุ่นแผนให้เข้ากับสถานการณ์แต่ละอย่างจะทำอย่างไร

๕. การใช้ที่ปรึกษาวางแผน (use of staff planner) การวางแผนเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อน และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการวางแผนโดยเฉพาะ องค์การอาจจ้างผู้เชี่ยวชาญวางแผนให้ตั้งคณะที่ปรึกษาเป็นผู้วางแผน ผู้เชี่ยวชาญในการวางแผนจะทำหน้าที่ประสานงานหน่วยงานต่างๆ ทั้งองค์การ จะดำเนินขั้นตอนต่างๆ ในการวางแผนโดยการใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการวางแผนจนสำเร็จ สิ่งที่คณะที่ปรึกษาวางแผนทำก็คือช่วยเหลือฝ่ายบริหารในการจัดเตรียมแผนพัฒนาแผนแต่ละแผนขึ้นมาตามที่ได้รับการร้องขอ เก็บรวบรวมและเตรียมข้อมูลในการวางแผนช่วยในการสื่อหรือแจ้งให้คนในองค์การรับรู้ตรวจสอบการใช้แผนและเสนอแนะแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผน

๑๑. สรุป

ในการวางแผนศตวรรษที่ ๒๑ มีความสำคัญอย่างมากสำหรับในแต่ละองค์การผู้บริหารจึงให้ความสำคัญทุกขั้นตอนของการการวางแผนโดยวัตถุประสงค์ที่สำคัญมี ๔ ประการคือ เพื่อให้รู้ทิศทางการดำเนินงานขององค์การ เพื่อลดความไม่แน่นอนให้เหลือน้อยลง เพื่อลดความเสียหายอันเกิดจากการซ้ำซ้อนของงานที่ทำ และเพื่อให้รู้มาตรฐานที่ใช้ในการควบคุมส่วนประโยชน์ของการวางแผนจะทำให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น ทำให้มีการประสานงานกันระหว่างบุคคลและระหว่างหน่วยงานดีขึ้น ทำให้การควบคุมมีประสิทธิภาพมากขึ้น และทำให้รู้จักการบริหารเวลาการวางแผนมีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญกับการบริหารเวลา ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องรู้จักใช้เวลาด้วยการแบ่งเวลาออกเป็น ๓ ประเภทคือ

ประเภทแรก เวลาที่ใช้ไปกับหัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชาโดยตรงหรือผู้บริหารระดับที่สูงขึ้น ประการที่สอง เวลาที่ใช้ไปกับระบบโดยใช้ร่วมกับหน่วยงานอื่น ประเภทที่สาม เวลาที่ใช้กับตัวเองซึ่งแยกเป็นเวลาที่ใช้ในงานของตัวเองกับเวลาที่ใช้คิดไตร่ตรองให้งานของตัวเองดีขึ้น องค์การจะต้องตอบสนองต่อความไม่แน่นอนด้วยฐานะต่าง ๆ ๔ ประเภทคือ ผู้ป้องกันตัวเองด้วยการดำเนินงานในปัจจุบันให้อยู่ในฐานะเหนือคู่แข่งขัน ผู้แสวงหาโดยการทำปัจจุบันให้ดีและพร้อมๆ กับหาตลาดใหม่ผลิตภัณฑ์ใหม่และโอกาสใหม่ ผู้วิเคราะห์โดยการระมัดระวังตัวและติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของคู่แข่งขัน เมื่อคู่แข่งขันเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็รีบทำตามทันทีด้วยการเลียนแบบ ผู้ตอบโต้โดยการรอคอยจังหวะที่เหมาะสมตอบโต้คู่แข่งขัน แม้จะช้าแต่แน่นอนและเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า การวางแผนมีกระบวนการ ๔ ขั้นตอนคือ การวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดวัตถุประสงค์แผนการวัตถุประสงค์และแผนการเลือกวัตถุประสงค์ แผนการนำไปใช้ และการตรวจสอบควบคุมให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นการแบ่งประเภทของแผนอาจมีพื้นฐานในการแบ่งหลายอย่าง แต่ที่นิยมใช้กันมากได้จากพื้นฐาน ๓ อย่างคือ อย่างแรก การแบ่งตามระยะเวลาซึ่งแยกเป็น ๓ ประเภทคือ แผนระยะยาว แผนระยะกลาง และแผนระยะสั้น อย่างที่สอง แบ่งตามขอบเขตของกิจกรรมที่ทำซึ่งแยกเป็นแผนกลยุทธ์และแผนดำเนินงาน แผนกลยุทธ์กำหนดเพื่อตอบสนองกิจกรรมรวมในระยะยาว ส่วนแผนดำเนินงานให้แต่ละกิจกรรม เช่น แผนการผลิต แผนการเงิน แผนการตลาด แผนทรัพยากรมนุษย์ และแผนอุปกรณ์ อย่างที่สาม แบ่งตามการนำไปใช้ซึ่งแยกเป็นแผนที่ใช้ครั้งเดียว เช่น งบประมาณ และโครงการ แผนที่ใช้ประจำ ได้แก่ นโยบาย กระบวนการปฏิบัติงาน และกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับวิธีการวางแผนแบ่งออกเป็น ๓ วิธีคือ วิธีแรก การวางแผนจากข้างในไปข้างนอก และจากข้างนอกมาข้างใน วิธีที่สอง การวางแผนจากบนลงล่าง และจากล่างขึ้นบน วิธีที่สาม การวางแผนเพื่อความไม่แน่นอน ซึ่งแต่ละวิธีมีผลดีผลเสียด้วยกันการวางแผนแม้จะมีผลดีหลายอย่างแต่ก็อาจทำให้แผนล้มเหลวก็ได้ หากไม่อาศัยเครื่องมือช่วยในการวางแผน เครื่องมือใช้มี ๓ อย่างคือ การพยากรณ์ซึ่งจะทำให้คาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ การหาจุดเด่น เพื่อจะหาวิธีที่ดีที่สุดมาใช้ในการวางแผน การให้มีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อให้แผนเป็นที่ยอมรับ การใช้ภาพเพื่อให้เห็นได้ชัดเจน และการใช้ที่ปรึกษาวางแผนเพื่อช่วยให้แผนซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและเกิดความเสียหายต่อองค์การให้น้อยที่สุด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

เนตร์พัณณา ยาวิราชา. **การจัดการสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : เซ้นทรัทเอ๊กซ์เพรส, ๒๕๔๘.

พะยอม วงศ์สารศรี. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๓.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๓๙.

เสนาะ ติเยาว์. **หลักการบริหาร : การวางแผน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

อนันต์ เกตุวงศ์. **หลักและเทคนิคการวางแผน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.